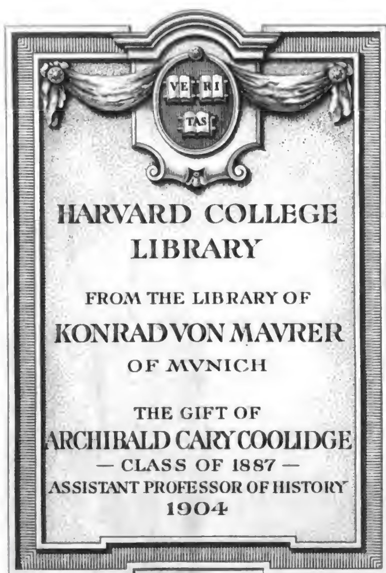

VE RI TAS
HARVARD COLLEGE
LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
KONRAD VON MAVRER
OF MVNICH
THE GIFT OF
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
— CLASS OF 1887 —
ASSISTANT PROFESSOR OF HISTORY
1904

med djupaste högaktning
af
öfversättaren och bearbetaren.

BÖCKER FÖR HEMMET.

II.

HISTORISK OCH GEOGRAFISK LÄSNING.

Häft. I.

KONUNGA-BOKEN

AF

SNORRE STURLESON.

Häft. I.

Snorri Sturluson.

KONUNGA-BOKEN

ELLER

SAGOR OM YNGLINGARNE OCH NORGES KONUNGAR INTILL ÅR 1177.

AF

SNORRE STURLESON.

ÖFVERSATT OCH FÖRKLARAD

AF

HANS OLOF HILDEBRAND HILDEBRAND.

FÖRSTA DELEN.

ÖREBRO,
ABR. BOHLIN, 1869.

FÖRORD.

Snorre Sturlesons historiska arbete framlades allraförst för den nordiska allmänheten uti öfversättningar, af hvilka de första utarbetades i Danmark och Norge mot slutet af 1500-talet, den tredje åter utarbetades af den i Sverige bosatte Isländingen J. Rugman samt utgafs år 1670 från tryckeriet å Visingsborg under titel af Norlandz Chrönika.

Den första textupplagan utgafs i Sverige och med statsunderstöd af riksantiqvarien J. Peringsköld uti tvenne band, af hvilka det första trycktes år 1697. Till texten fogades en latinsk och en svensk, af Isländingen Gudmund Olofsson utförd öfversättning.

När sedan under loppet af åren 1777—1783 en ny textupplaga blifvit i Danmark genom G. Schöning och S. Thorlacius besörjd, bättre än den Peringsköldska, ehuru icke i alla afseenden motsvarande behofvet, aftrycktes dess text uti en ny svensk upplaga, utgifven i trenne band uti Stockholm åren 1816, 1817 och 1829. Till denna fogades samtidigt (1816—1829) en ny svensk öfversättning, utarbetad af några för vår forntid varmt intresserade män. Den främste bland desse var expeditionssekreteraren m. m. J. G. Richert, vid hvars sida arbetade Cnattingius, död såsom kyrkoherde i Kettilstad af Linköpings stift, Gullbrand, död såsom kyrkoherde i Skara stift, och Liedzén, till sist kyrkoherde i Larf af Skara stift. Man har således i Sverige sökt hembära den store isländske häfdatecknaren den ära, han har att kräfva af efterverlden.

Då så är, har det synts vara i sin ordning, sedan Snorre Sturlesons text blifvit under loppet af åren 1864—68 ånyo utgifven af professor C. R. Unger i Christiana, att vid denna

första kritiska upplaga anknyta en ny svensk öfversättning, så mycket hellre som den förra icke mer är tillgänglig uti bokhandeln, hvarjemte dels den nya upplagan i flera stycken framställer Snorres text annorlunda än de tidigare upplagorna, dels en mängd förhållanden blifvit kända, en myckenhet forskningar utförda under de sista decennierna, af hvilka mången vigtig upplysning för bedömandet af Snorres arbete och af hans uppgifter kunde vinnas. Det syntes mig derföre af vigt, att till öfversättningen foga förklarande anmärkningar.

Med afseende på öfversättningen har jag sökt bevara originalets ton och framställningssätt, men derjemte ansett mig böra undvika ett sådant slafviskt förhållande till den isländska framställningen, som kunde afskräcka nutidens läsare från att hemta de skatter af njutning och undervisning, som det mer än sexhundraåriga arbetet gömmer. En del ålderdomliga uttryck har jag behållit, när de synts mig passande att rikta vårt skrifspråks ordförråd. De skola i ett sammanhang uppräknas och förklaras i det följande. Åt namnen har jag sökt gifva en form, som svarar mot vårt nuvarande språkbruk, hvarigenom deras frändskap med våra namn och deras härkomst kan någorlunda klart framstå. De skäl, som bestämdt mig vid återgifvande af de enskilda namnen samt rättelser af de ojämnheter, som i detta afseende förekomma, skola meddelas i sammanhang med det namnregister, som skall afsluta den tredje delen.

De i Snorres text intagna visorna har jag sökt återgifva så, att öfversättningen icke innehåller något mera eller något annat än originalet [1]). När jag någongång sett mig nödsakad att utbyta skaldens bild mot en annan, har jag redovisat för denna frihet i anmärkningen. Det syntes mig vigtigast att gifva läsaren ett begrepp om de gamla visornas innehåll, hvarigenom en hvar kan sättas i tillfälle att bedöma, i huru stor mon de ligga till grund för Snorres framställning. Jag har deremot icke ansett det nödigt att i allt söka iakttaga den gamla verskonstens stränga bud, hvilka

---

[1]) Vid återgifvandet af visorna i Ynglinga-sagan har jag till det mesta följt professor C. Säve.

svårligen kunna tillämpas på det nuvarande språkets försvagade former.

Uti anmärkningarne har jag velat förklara det som är dunkelt i Snorres framställning, belysa och, när jag så funnit nödigt, beriktiga hans uppgifter, samt lemna materialier till bedömande af hans ställning till öfriga sagoredaktioner.

Den andra delen kommer att omfatta Olof helges och Magnus godes sagor jämte sammanställning af konungabokens uppgifter om klädedrägten och vapnen. Den tredje delen skall innehålla de återstående sagorna jämte en kronologisk öfversigt samt register och karta öfver Norge.

Att fel inkommit i arbetet, har jag märkt, men skall efter bästa förmåga söka rätta dem. Den vana, som jag vunnit under arbetets fortgång, och de nya studier, jag i följd af det måst göra, skola dock, vill jag hoppas, göra fortsättningen bättre än de delar af arbetet, i hvilka nybörjarens hand förråder sig. Den sakkunnige skall helt visst med mig intyga, att arbetet icke är så lätt och att materialierna ofta äro svåra att finna, ofta besvärliga att uppsamla. Så mycket större skäl till försagdhet har jag vid framläggande af denna frukt af mina studier, som det härvid gäller att framhålla en annans arbete så, att det icke genom öfversättaren och bearbetaren förlorar något. Att undvika tryckfel har icke varit mig möjligt, då min frånvaro från tryckorten hindrat mig från att se mer än ett korrektur-afdrag.

Stockholm den 5 April 1869.

Öfversättaren.

INNEHÅLL.

Snorre Sturleson och hans litterära verksamhet.

I.

Snorre Sturleson föddes år 1178 och föll för mördarehand år 1241, föddes således under det Knut Eriksson regerade i Sverige, dog innan Erik Eriksson hade hunnit göra sig till herre öfver de sista dyningarne af den storm, som hans frände Knut länge hade uppväckt. Hans lefnadstid faller inom den isländska fristatens sista tider, då det började allt tydligare visa sig, hur orimligt bemödandet var, att låta det af naturen vanlottade Island uppbära en stor koloni, så snart folkets inneboende kraft icke längre fann sysselsättning och härdades i strid med oceanen och i härfärder, som trots all ociviliserad vildhet dock bidrogo till bevarande af moralisk friskhet, tider, då landets store förnötte sina krafter uti inbördes förödande fejder för att tillfredsställa sjelfviskt makt- och vinstbegär, tider, då Isländingarnes af gammalt kända sjelfständighetsbegär var i så hög grad förkolnadt, att Norges herrskare kunde med hopp om framgång anmoda än en, än en annan af öns stormän att låna sin hand till utförande af öns förvandling till ett norskt lydland, och att dessa hans ombud rönte motstånd icke af frihetskärlek, utan förnämligast, nästan helt af personlig afund. Snorre Sturleson lyckades det att för några år uppsvinga sig till sin fäderneös mäktigaste man, liksom han en tid ansågs vara hennes rikaste. Ehuru han kände för anden en högre verld att röra sig uti, deltog han med lust i det lidelsefulla lifvet å dagens politiska tummelplatser, fikande derunder oaflåtligt efter ökade rikedomar. Han tillät sig derunder gerningar, som vi måste ogilla, men vi få dervid icke förgäta, att det var just i dem han visade sig vara son af sin tid. Då Snorre Sturleson icke var vän af att uppträda så, att han sjelf skulle blanda sig i svärdleken, utan i

stället var mästare i sluga beräkningar och i en konseqvent politik, må man beklaga, att den vidlyftiga Sturlungasagan, som är källan för Snorres lefnadshistoria, allenast omtalar hans handlingar, utan att låta oss på närmare håll blicka in uti hans själs arbete, vare sig det gälde dagens frågor eller forntidens minnen. Mycket förblifver derföre dunkelt, och icke ens Snorres bild kan blifva annat än ett styckverk.

I början af Oktober månad år 1180 var ett höfdingamöte på gården Rökahult, i vestra Island innanför Borgfjärden, något söder om Hvitån. De rådplägande männen, af hvilke de förnämste voro värden å stället, presten Paul Salveson och hans motparter Sturla Tordsson från Hvamm vid Bredefjärden och dennes svärfader Bödvar Tordsson, hade satt sig ute i det fria. Tvisten gälde arfvet efter Pauls dotter och måg, som båda dött under en pilgrimsfärd till Italien; Paul ville ärfva dottern, de andre förde talan för en syster till mågen. Under det de suto der och Paul var sen att gifva efter, kommer hans hustru Torborg ditstörtande och under utrop: «vill du vara likast Odin, hvi skulle jag då icke göra dig honom så lik som möjligt?»[1]) stötte hon en knif åt ögat på Sturla, ehuru hon i häftigheten icke måttade bättre än att hugget träffade i kinden. Sturlas vänner lupo genast upp och drogo sina vapen, men han lugnade dem, sägande, att icke skulle man ställa till ondt för denna saks skull, ty qvinnor hafva mångahanda sätt att bevisa sin kärlek. Hans beräkning, att såret skulle stämma Paul till medgörlighet, slog in och hans skenbara hofsamhet jemte andres intalan förmådde Paul att åt honom lemna rätten att sjelf bestämma straffet för missgerningen. Sturla var då en af öns mäktigaste höfdingar, hvilket han blifvit genom en okuflig energi, mod, styrka och list. Han hatade så grundligt, att när Torborg någon tid efter det förlikning var sluten, afled, blef han sjuk, emedan han nu förlorat hvarje sken till rätt att vidare gripa in uti Rökhultfamiljens öden. Sturlas maka i hans andra gifte var Gudny Bödvarsdotter, en ättling af den slägt, som gaf Möre och Orkenöarna

[1]) Man finner, huru nödvändigt enögdhet var förbunden med de gamles föreställningar om Odin. Att afbilda honom med tvenne ögon utan vank, såsom en annan Zeus, kan derför omöjligen försvaras.

jarlar, en qvinna, som såvidt man ser af spridda drag i Sturlunga var slösaktig och obetänksam, men derjemte sin man varmt tillgifven och för öfrigt i besittning af den äfven hos Islands qvinnor mindre allmänna dygden, att vilja afstyra vrede och strid. Hon födde Sturla tre söner, af hvilke den yngste var **Snorre Sturleson**.

Man återfinner hos denne något af fadrens och modrens egenskaper, den förres makt- och rikedomslystnad och i någon mon den senares skygghet för strid, dock endast så snart det *kunde* gälla hans egen person. Detta fick han dock genom arf, icke genom att under år vara utsatt för det vexlande inflytandet af föräldrarnes olika karakterer. Just i fråga om kindhugget uppdref Sturla Tordsson sina fordringar så högt, att saken drogs inför rätta och lemnades åt Jon Loftsson att afgöras. Då denne fälde ett för Sturla misshagligt utslag, sökte han lisa dennes egenkärlek och betrygga förlikningen, genom att hembära sin farlige medtäflare en för en Isländing alltid angenäm hyllning — han erböd sig att till uppfostran mottaga den då treårige Snorre (1181)[1].

Så kom Snorre till Udden (å sydvestra Island) och med skäl må man anse detta hafva utöfvat ett ganska väsentligt inflytande på hans framtid. Den isländska litteraturens tidigaste minnen äro fästade vid detta hus. Sämund, som af tacksamme landsmän helsades med hedersnamnet den *vise*, hade bott der och grundlagt slägtens anseende för litterär bildning[2]. Hans ene son Öjulf hade varit lärare åt Skålhultsbiskopen Torlak Torhallsson (1178—1193) och framhölls alltid af honom såsom ett godt mönster i seder. Den andre sonen Loft hade i Norge tagit till hustru en oäkta dotter af konung Magnus barfot. Deras son var Snorres fosterfader Jon Loftsson, hvilken ansågs vara sin tids mäktigaste man på Island. Den sedeslöshet, som var så all-

[1]) Sturla dog två år derefter 1183, Gudny öfverlefde honom länge.

[2]) Att man i senare tid gjort alldeles för mycket väsen af Sämund, torde kunna anses säkert. Den efter honom nämnda eddan har svårligen något bevisligt sammanhang med honom. Det är eget att den i hans ättlingars hus uppfostrade Snorre Sturleson icke citerar honom såsom historisk hemulsman. Då s. 143 ett yttrande af Sämund citeras, åsyftas det i Fm. S. X s. 422 f. intagna qvädet, hvars faktiska uppgifter sägas vara hemtade från Sämunds utsagor. Qvädet säges der, men orätt, vara författadt af Sämund.

män, delade han i fullt mått, men i öfrigt var han en af de bäste karaktererna bland öns stormän, vis, ifrande för rätt och billighet, stark genom sammanhållighet inom slägten, aktad för sin fredliga politik, kanske än mer derför att man väl visste honom i stånd att med svärd och yxa försvara den åsigt eller den part, som syntes honom hafva rätten på sin sida. Han egde nu en rik erfarenhet, samlad under en icke kort lefnad [1]) bland Islands oroliga stormän. Han hade dessutom tillbragt en del af sin ungdom i Norge; han var i Konghäll hos sin fosterfader chorsbrodern Anders, då Venderne år 1136 [2]) kommo för att ödelägga staden; han hade ock vistats vid Magnus Erlingssons hof och der blifvit erkänd såsom konungahusets frände. Framtiden visade, att Snorre fikade efter inflytande i hemmet och anseende i utlandet. Hvar dag i Jons hus torde hafva gifvit bestämdhet åt hans sträfvan och kraft åt hans gryende planer.

Snorre hade på Udden tillfälle att blifva bekant med många af Islands förnämligare män. Han lefde der tillsammans med Jons äkta födde son Sämund, med hvilken han framdeles skulle täfla om högsta makten. Sämund fick visserligen ett godt arf uti fadrens välgrundade anseende, men han var svårligen vuxen att uppbära det så som denne. Han var icke herre öfver sig sjelf, utan kunde i vredens stund uppträda med grof våldsamhet, utan att gifva sig tid att besinna, om denna drabbade skyldige eller oskyldige; ej heller visade han sig ega förmåga att upprätthålla enheten inom ätten. En annan af Jons söner Paul hade troligen lemnat Udden innan Snorre blef bosatt der, åtminstone innan han kunde draga större nytta af hans dagliga umgänge. De i hemmet började studierna fortsatte Paul i England och sedan han hemkommit, sökte han, ehuru prestvigd, sig en maka och bosatte sig på Skard, en gård i det sydvestra Island vid öfre loppet af Tjursån. Men mellan Skard och Udden måste dock hafva varit samfärdsel, så att Snorre måste haft tillfälle att lära något af den kunnige och poetiskt begåfvade mannen. Innan Snorre lemnade sitt ungdomshem, hade Paul blifvit biskop i Skålaholt och äfven tillträdt embetet efter ett besök i Danmark och Norge, hvarest han blifvit på det vänligaste mot-

[1]) Jon Loftsson föddes 1124.

[2]) Snorre talar derom i sagan om Magnus blinde och Harald gille kap. 9.

tagen af konung Sverre. För Uddamännen var denna Pauls upphöjelse af vigt, då de tidigare biskoparne hade stått i närmare förbindelse till Islands andra litterära skola, i Hökadal, och då den ende som uppfostrats på Udden, den redan nämnde Torlak, Pauls företrädare, hade genom sitt förfäktande af kristendomens bud och kyrkans rätt kommit i fiendskap med Jon Loftsson, hvilken dessutom hade genom sitt förhållande på det djupaste sårat Torlak personligen. En tredje af Jons söner, Orm, var känd för sin stora lagkunskap och sitt redliga sinnelag.

Under sitt vistande på Udden torde Snorre varit i tillfälle att ofta umgås med Gissur Hallsson, en mångårig vän till Jon, hvilken redan som barn kommit till Skålahult och sedan haft sitt hem derstädes, under Torlak II och Paul såsom förvaltare af biskopsbolet. Tidigt hade man om honom förutsagt, att sent skulle Island se en sådan man, och han synes hafva rättfärdigat spådomen genom sin redlighet, sin ödmjuka fromhet, sin lärdom och verldskunnighet — han hade varit stallare hos Sverres fader konung Sigurd och dessutom rest i södern ända bort till Rom. Gissurs berättelser ligga till grund för de äldre isländska biskopssagorna. Honom visade Gunlög munk i Tingöre kloster sin saga om Olof Trygvason och företog efter hans anvisning ändringar deri. Sjelf skildrade han sina reseäfventyr i arbetet Flos peregrinationis. För en kunskapssökande yngling — och Snorre visade sig framdeles ega icke obetydliga kunskaper — kan umgänget med Gissur Hallsson icke hafva varit utan betydelse. Gissur afled år 1206.

Snorre uppväxte och mognade såsom yngling, under det att han alltjemt hade Udden till sitt hem. Jon Loftsson afled år 1197 och Snorre dröjde ännu någon tid hos Sämund, förnämligast kanske derför, att han icke egde medel att lifnära sig, ty modren hade förskingrat hans fäderne. Förhållandet mellan honom och Sämund synes hafva varit mycket godt. Snorre bistod honom i en process mot den mäktige Sigurd Ormsson. Rätten var från början på Sämunds sida, och så till vida var allt godt, men redan nu framskymtar det förhållandet, som sedan skulle blifva rådande: bakom denne Sigurd och hans envishet stå såsom underblåsare Kolben Tumason, den mäktige Nordlandshöfdingen, och Sigvat Sturleson, och således ställes, redan första gången Snorre deltager i en process, broder mot broder. De

skulle komma hvarandra närmare in på lifvet. Ett annat bevis på det goda förhållandet mellan Snorre och Sämund se vi deri, att den senare jemte Snorres äldste broder Tord skaffade honom till maka Härdis Bersadotter med hennes stora hemgift. Från 1201 bosätter Snorre sig på hennes arfgård Borg, den fräjdade vikingen Egil Skallagrimssons säte. Sedan dess gick han fram i rikedom och inflytande. Efter några år öfvertog han gården Rökahult, som hörde till den derstädes bygda kyrkan, dels på grund af arf, dels genom ett öfverlåtande af den förut omnämnde Paul Salvesons son Magnus prest. Snorre åtog sig till gengäld att underhålla honom och hans hustru samt uppfostra deras söner. På denna gård, som under den följande tiden var hans älsklingssäte, nedlade han stora kostnader. Ännu visas lemningarne af det bad han der byggde af huggen sten, till hvilket vattnet leddes från den varma källan Kribla[1]). Tillfälle bereddes honom ock att uppträda såsom politisk personlighet och som höfdinge för ett bestämdt område, då han fick öfvertaga till en början halfva Lundamannagodordet i trakten af Borgfjärden och sedan det ansenliga Åvallingagodordet. Under denna första tid synes han hafva hållit sig temligen stilla. Det omtalas blott, hur han, under det han bodde på Borg, förgick sig mot en köpman från Orkenöarne, en brorson till skalden biskop Bjärne[2]) derstädes. Snorre ville råda för afyttringen af hans mjöllast och

---

[1]) Snorres biograf Finn Jonsson, som låtit reparera det af 1733 års jordbäfning skadade badet, berättar derom följande. Genom en underjordisk kanal, byggd af huggen sten och den varma källans tuffbildningar, förde han vattnet till husen och inom gårdens inhägnad, der kanalen stängdes af en genomborrad hvälfning (? tholus); genom dess cirkelrunda hål, som kunde efter behag öppnas eller tillslutas, insläpptes vattnet. Sjelfva badet var cirkelrundt, botten och väggar bildades af huggen sten. Man steg ned deri på trappsteg och bänkar voro anbragta längs väggarne. Vattnet kunde genom ett särskildt hål afledas, när man ville hafva nytt vatten; ett annat hål satt högre upp, medelst hvilket man kunde reglera vattenhöjden. I midten var badet något djupare än vid väggarne. Man gick dit från gårdens åbyggnader genom en underjordisk gång, af hvilken spår funnos qvar, när Finn Jonsson skref Köpenhamns-upplagan af Snorres konungasagor. I. s. xxx.

[2]) Skulle det kunna stå i något sammanhang härmed, att Snorre i sin skildring af Jomsvikingarnes färd till Norge icke anför en enda visa ur Bjärnes qväden derom? Familjen på Udden stod i ganska nära förhållanden till Orkenöarne. Det hade t. o. m. varit fråga om ett gifte mellan Sämund Jonsson och Orkenö-jarlen Haralds dotter.

då detta vållat stridigheter samt köpmannen sökte genom en skyndsam afresa rädda sig, men väderdrifven sökte en tillflykt hos sin farbroders gode vän Sämund Jonsson, sände Snorre efter honom till Udden trenne lönnmördare, hvilke dock uträttade intet. Snorre visar just deri sin klokhet, att han icke uppträdde förhastadt. Uppmärksamhet måste han alltid vinna, dels i följd af de lyckliga yttre omständigheter, som hans rika gifte medfört, dels i följd af sina öfverlägsna gåfvor. »Han vard nu», heter det i Sturlungasagan, «en stor höfdinge, ty han led ingen brist på gods; han lade sig synnerligen vinn om att samla egodelar, var konstfärdig och förstod sig på allt hvad han företog, men var ostadig och hade många barn med andra qvinnor än Härdis.»

Vid den tid då genom Jon Loftssons bortgång det moraliska höfdingeskapet lemnades tomt, funnos visserligen månge stormän qvar, mäktige hvar inom sitt område, och sträfvande efter att svinga sig upp öfver de andre, men ingen som åtnjöt det allmänna anseende och förtroende, som kommit Jon till del. Vi hafva bland desse att märka i första rummet Snorres bröder. Den äldre Tord, år 1197 hunnen till 32 års ålder, var en aktningsvärd man, som höll sig fjerran från de vilda striderna, som annars voro höfdingarnes lust. Derigenom och genom det skydd, han mer än en gång skänkte den förföljde, kom han att intaga en i någon mon isolerad ställning, hvilket naturligtvis kräfde karaktersfasthet. Han åtnjöt ock aktning, hvilket visades särskildt derigenom, att man icke fruktade att låta honom fälla dom i mål, som rörde honom ganska nära. Under den närmaste tiden bor han på Stad, en gård på Snöfjällsnäs. Den fem år yngre Sigvat var honom mycket olik. Han hade ärft fadrens karakter, var en våldsam man med icke liten framgång och för öfrigt en orolig man, som icke länge trifdes på ett ställe. Samma år som Jon Loftsson dog flyttade han in på det tredje stället Hjordhult, bodde sedan på Södafjäll och efter 1215 vid Öfjärden.

På Islands mångskurna nordvestland bodde på Öre vid norra stranden af Örnfjärden Ramn Svenbjörnsson, hvilken, äfven om man erkänner den om honom upptecknade sagans partiskhet, måste hafva varit en sällsam företeelse på den tidens Island. Han var en vidtberest man, som tillbedit vid S. Jakobs ben i Compostella och vallfärdat till Roms heliga orter och som dessutom i arf efter sin förfader Atle egde en välsignelserik läkdoms-

konst[1]). Storartad var hans välgörenhet: han helade sjuke, härbergade fattige, halp nödstälde. Han förde resenärer öfver till Örnfjärdens södra strand och hade de väl passerat landtungan i söder derom, funno de å andra sidan ett skepp, som äfven det tillhörde Ramn, hvarpå de kunde fortsätta sin färd öfver den af sitt namn väl förtjente Bredefjärden. Mer än detta — ty gästfrihet och hjelpsamhet voro icke sällsynta egenskaper i Norden, ehuru man icke alltid fann dem så utpräglade som hos Ramn — hedrar det honom, att fastän han som enskild hade fiender och som godordsman hade att förfäkta sine tingmäns rätt, han aldrig tillät sig en våldsam handling, som snart hvilken som helst af hans samtida icke hade skytt, ja icke ens begagnade sig af de tillfällen, som osökta erbödo sig, att krossa den hätske motståndaren, den äreförgätne Torvald Snorreson. Deri står han kanske ensam.

Tillsammans med Ramn må vi nämna hans vän Gudmund, son af den Are Torgersson, som föll å Erling skackes sida i den nattliga striden vid Rydjäkel 1166[2]) och således brorson till Ingeborg, den andre af Hvamm-Sturlas hustrur. Då Are var död tog hans broder den lärde Ingemund prest vård om den hetsige gossen, som i allt ville hafva sin vilja fram. Man väntade sig icke så mycket af honom, men han synes i följd af en på hafvet utstånden lifsfara och ett derunder uppkommet svårläkt benbrott hafva undergått en djup religiös väckelse. En själ lågande som hans kunde icke egna sig åt något utan lidelsefull ifver. Många voro hans böner, trägna hans gudstjenster, han späkte sig hårdt och strödde kring sig allmosor. Mången misshagade detta, men sådant var honom likgiltigt. Under troget utöfvande af dessa den romerska fromhetens kraf, forskade han träget i de lärda verk, som kommo i hans händer och lade sig synnerlig vinning om prestkandidaternas undervisning. Det dröjde icke länge, förrän den hänförelse, som var grunddraget i hans karakter, verkade på folket. Rykten om hans böners och välsignelsers kraft spridde sig hastigt, men det var icke allenast

---

[1]) Om dennes och hans ättlingars läkdomskonst talar Snorre i Magnus godes saga kap. 29.

[2]) Snorre omtalar i Magnus Erlingssons saga kap. 33, att Are Torgersson, biskop Gudmunds fader, föll der.

det okunniga folket, som i fåvitsko kallade honom *den gode*. Biskop Brand och andre framstående personer valde honom till skriftfader. Vid den tid, hvarom nu är fråga, började bitterheten uppenbara sig såsom bestämd förföljelse, hvilken vanligen sökte sig ett skäl uti hans förhållande till de fattige. Gudmund Areson, Innocentii III:s samtida, är den romerska kyrkans representant på Island. De föregående biskoparne hade mer varit isländske stormän än romerske prelater. De togo sig hustrur och aktade i mycket sine landsmäns ömtåliga sjelfständighetsbegär. Gudmund deremot kämpade oförfärad för kyrkans rätt och måste derför i viss mon dömas så som man dömer en Gregorius VII och en Innocentius III, äfven om han icke egde deras storartade kraft. Det motstånd, han rönte, förbittrade honom till sist och då det visade sig, att han aldrig kunde i följd af sine fienders hätskhet och sin egen ihärdighet och envishet vinna sin hjord och med någon framgång förvalta sitt embete, blef han till slut suspenderad. Dessförinnan hade dock blod flutit mer än en gång [1]).

En af Gudmunds hätskaste fiender blef Kolben Tumason, sedan 1184 den mäktigaste höfdinge i nordlandet. Han, hans svärfader, den ofvannämnde Sigurd Ormsson och en annan nordlandshöfdinge hade kommit i fejd med Tord Sturleson år 1196, hvilken understöddes af Sigvat och Sämund Jonsson. Till stadfästelse af förlikningen, som slöts genom Jon Loftssons bemedling, hade Sigvat gift sig med Kolbens syster Hallbera. Derigenom bragtes han att öfvergå från Tords och Uddabornes sida. Vi hafva redan sett, huru han uppträdde såsom underblåsare af fiendskapen mot dem.

Mellan alle desse skulle nu Snorre uppträda för att tillkämpa sig en plats.

De förste striderne rörde sig kring Gudmund Areson. Biskop Brand afled år 1201 och Kolben genomdref, att Gudmund valdes till hans efterträdare. Han hade förmodligen ansett Gudmund vara för from, för att vara rätt praktisk och hoppades

---

[1]) Mot Munchs sätt att skildra biskop Gudmund måste jag inlägga en protest. Med förbiseende af allt det, som kan förklara och uti hans samtidas ögon utom Island kunde rättfärdiga hans afsigter och till större delen hans beteende, framställer han honom på ett sätt, som alltför mycket liknar den lättsinnige skandalskribentens.

genom honom få inflytande öfver presterne, såsom han redan hade öfver lekmännen i sin nejd. Derjemte var det beräknadt, att hans stjuffader Sigurd skulle öfvertaga vården af biskopsgodset. Emellertid var Gudmund icke så opraktisk, som man menat, och för öfrigt, så snart det gälde kyrkans rätt, var han omutligt sträng. Han ville icke veta af någon inskränkning i utöfvandet af sin storartade välgörenhet och när Kolben sökte med landslagen kräfva straff på en prestman, gick Gudmund, iklädd full biskoplig skrud, fram på tinget och förböd den verldsliga rätten att befatta sig med en man, som lydde allenast under biskopens dom. När domarne det oaktadt, efter Kolbens önskan, ansågo sig kompetente att döma, utesluter Gudmund dem från deltagande i gudstjensten och när Kolben antastar biskopens huskarlar, derför att de lefde tillsammans med den dömde presten, lyste Gudmund sin forne beskyddare i bann.

Det hör icke hit att närmare redogöra för stridens gång, försoningen och de nya stridsämnena, bannlysningarne, som aldrig efterlefdes och som upphäfdes genom vänners mellankomst. Till sist möter Kolben, beledsagad af en stor skara, biskopen, som kom ridande med en icke obetydlig hop — tiggare och lösdrifvare plägade sälla sig till honom — Kolben inleder Gudmunds följe, trots dennes förbud, i strid, i hvilken han sjelf faller dödligt sårad af en sten (1208). Derigenom fick Gudmund visserligen ett öfvervägande inflytande, men en del efterräkningar från hans sida framkallade böndernes harm och derjemte började Kolbens vänner röra sig, i främsta rummet Torvald Gissursson, hvilken af Gudmund misstänktes vara den egentlige upphofsmannen till alltsammans. Med Gudmunds fiender förenade sig nu Sigvat och Snorre; Tord gaf Sigvat, som ville hafva honom med sig, ett afböjande svar, efter hvilket det aldrig var riktigt godt mellan desse bröder.

Det är icke lätt att veta, hur man har att bedöma Snorres uppträdande vid detta och vid andra tillfällen. De ständiga partivexlingarne förråda en viss dubbelhet, som kanske bäst får sin förklaring i djupliggande planer, till hvilkas förverkligande han använde den ena eller andra parten, allteftersom de kommo i hans väg och på något vis tjente hans syftemål. Nu, då de förbundne våldsamt anföllo biskopsstaden, lemnade Gudmund, på Snorres inbjudan och i hans sällskap, platsen innan höfdingarne

hunnit skändligt söla sina händer i värnlöses blod. Snorre lät understundom, äfven under den följande tiden, slägtskapens kraf göra sig gällande, dock utan att någonsin kunna förmå sig till ett kraftigare uppträdande. Tord var ständigt biskopens trofaste stöd. Striden slutades till en början dermed, att erkebiskopen i Nidaros stämde inför sig de orolige höfdingarne att möta biskop Gudmund. Detta ledde dock till intet resultat.

I öfrigt känner man intet närmare om Snorres åtgöranden och planer. Man ser dock, att han icke ämnade låta hafvet, som omsluter Island, begränsa hans verksamhetsfält. Han uppvaktade den i Norge väldige jarlen Håkan galen med ett prof på sin skaldekonst och fick till lön derför icke allenast rika skänker, utan derjemte uppmaningen att dikta öfver jarlens maka, fru Christina, samt att gästa jarlen i Norge. Man ser ock, att ehuru Sturlungasagan icke har några yttre tilldragelser att meddela, man tidigt skänkte erkännande åt Snorres öfverlägsna anlag, ty han afhölls från utresan icke allenast af jarlens död (1214), utan äfven af det hedrande uppdraget att efter Styrme Kåreson frode (1215) bekläda öns vigtiga embete, lagsagomannens. Dennes embetstid var visserligen inskränkt till alltingets korta tid och den fordran, man i främsta rummet ställde på honom, gällde en klar insigt i lagen och rättegångsväsendet. Men uppdraget kunde för den, som ville taga det på allvar, ega stor betydelse och särskildt under denna tid kräfde det icke allenast medvetande om embetets samt än mer om lagens vigt, utan ock en fast vilja att hålla lagen i helgd. Tillfälle att utöfva en sådan fast vilja saknades visserligen icke. Det kan vara tillfyllest att anföra ett exempel på den moraliska slöhet och obändiga vildhet, som alltmer tog öfverhand. Hos den ofvannämnde Ramn hade en hans frände Torvald Snorreson i nödens stund sökt skydd och hjelp, hvilket rikligen kommit honom till del, ehuru man varnat Ramn, att han uppfödde en ulf. Efter någon tid börjar Torvald utan rättmätig orsak ofreda Ramns tingmän. Det slutades dermed, att Torvald kommer oförvarandes till Ramns gård en natt, så stormig, att ingen af husfolket ansett det nödigt att hålla vakt, och bringar sin välgörare om lifvet (1213).

Man finner icke i Sturlungasagan någon karakteristik af Snorres embetsförvaltning, der nämnes icke ens hans upphö-

jelse [1]). Vårt omdöme få vi derför stödja på de inom hans embetstid fallande tilldragelser, som händelsevis omtalas. Mellan bebyggarne af Veddalen och Midtfjärden hade en tvist uppkommit och då de fleste å hvardera sidan voro Snorres tingmän [2]) tillkallades han såsom medlare. Han stämde de tvistande att mötas å gården Mel, nära Midtfjärden, men de hunno knappt komma i sigte af hvarandra, förr än de drabbade samman. Snorres förbud aktade ingen. En man vid namn Torlyt vände sig då till Snorre med uppmaning, att han skulle gå emellan de stridande, men han sade sig icke vara manstark nog, för att utsätta sig för deras raseri. Torlyt sparade då ej på hårda ord och kastade sig sedan in mellan hästarne, slog och stötte mellan dem och det lyckades honom verkligen förmå Veddalsborna att vika. Äfven nu höll Snorre sig passiv. Han uppgjorde sedan en förlikning, hvilken dock icke hölls bättre, än att han måste göra om den. Att personligen kasta sig i faran, i förlitande på sin saks godhet, synes således icke hafva varit den beräknande Snorres svaga sida [3]).

En annan gång bevitna vi ett uppträde på alltinget, som förråder en omkastning i Snorres ställning. Snorre hade sin tingsbod helt nära allhärsgodens Magni [4]), som var Sämund Jonssons systerson. Två af Snorres män gingo till en vedstapel bortom «allshärjarboden» för att hugga sig klubbor — sådan var tidens sed, att man gick beväpnad till ting — men mannen, som skulle sörja för eldningen, gjorde invändningar mot vedens förskingrande och invändningarne framkallade en träta. Magnus prest kom ut, såg en af Snorres män lyfta sitt svärd mot eldaren och grep med bara handen om klingan, som naturligtvis skar honom. Man underrättar nu Sämund härom, som synes taga det helt lugnt, men hans son Paul, en hetlefrad yngling,

---

[1]) Denna hänföres af de isländske annalerne till år 1215. Om andra hithörande uppgifter se Jon Sigurdssons Lögsögumanna Tal i Safn till sögu Islands II s. 28.

[2]) De hörde till Åvallingagodordet, som i norr gick ända till Vattendalen.

[3]) Att denna strid hör till första början af Snorres embetstid synes af sammanhanget i Sturlungasagan. IV. 19, 20, 21.

[4]) Finn Jonsson låter honom oriktigt vara lagsagoman. Schönings Heimskringla I. s. XVII. Allhärsgode kallades den, inom hvars godord alltingsplatsen låg.

som icke långt derefter fann sin död i Nordsjöns vågor, dref honom till deltagande. Nu kommer ock Snorre dit, understödd af sine bröder; tingsmenigheten strömmade till och tog parti å ena eller andra sidan. Under det lagsagomannen sjelf för sin talan med vapen i hand, åvägabringar Magni svåger Torvald Gissursson en interimsförlikning och innan det från hembygderna tillkallade hjelpmanskapet hunnit anlända, hade man kommit öfverens att låta Sämund Jonsson fälla dom i saken. Emellertid lyckades det Snorre snart att finna en annan sak med Magnus, så att han sjelf riktades och denne å Tväråtinget dömdes till skogsgång. Till det följande alltinget kom lagsagomannen Snorre med 840 väpnade män, hvartill vi få lägga det folk hans bröder medförde. Sådan var tidens art, att «Snorre vann anseende af dessa mål och hans makt växte af dem på ön». Men med Uddaborne var det vänliga förhållandet slut. Sämund märkte, hur tyglarne började glida ur hans händer, för att fattas af de kraftige Sturlesönerne. De yngre medlemmarne i hans hus påskyndade öfvergången i sin retliga ifver att tillfoga Snorre, hvars makt de fruktade, olägenhet.

Med alltinget 1218 synes Snorres embetstid varit slut och han begaf sig samma år till Norge, der då konung Håkan Håkansson och Skule jarl regerade. Snorre blef väl emottagen, men synes mest hafva hyllat sig till den senare, hos hvilken han tillbringar vintern 1219 nere i Viken. Följande vår for han upp i Vestergötland, för att besöka fru Christina, som nu var gift med Eskil Magnusson, den lärde, lagförbättrande och derjemte modige Vestgötalagmannen, som, enligt Lagmanslängdens ord, «öfverträffade alle rikets höfdingar». Snorre hade om henne, på Håkan galens begäran, gjort ett qväde, som han kallade Andvaka. Hos dem tillbragte han sommaren i stor fägnad. Då värdfolket, efter tidens sed, skulle gifva den bortresande gästen gåfvor, lemnade fru Christina något, som borde hafva särskildt intresse för den blifvande historieskrifvaren, det märke, som i slaget vid Gestilren bars framför den segrande konung Erik Knutsson. Om hösten uppsökte han konungen och jarlen i Nidaros och blef då upptagen i deras hof såsom «skutilsven»[1]). Om sommaren 1220 följde han hofvet till Bergen.

[1]) Skutilsvennerne skulle sköta uppassningen vid konungens bord. Äfven de oansenligare hoftjensterna blefvo snart ärofulla poster.

För de mer framstående Isländingar, som denna tid gästade Norge, var belägenheten ganska kritisk. De regerande sökte genom frikostigt meddelande af ynnestbevis och tjenster smickra sig till deras förtroende och derjemte vinna rätt till deras lydnad, allt för att genomföra den redan af Harald hårfager hysta och nu med all ifver upptagna planen att lägga Island under Norges krona[1]). Hvilka åsigter Snorre i denna fråga hyste, känner man icke, men omständigheter tillstötte, som måhända påskyndade hans ingående på Håkans och Skules planer. Paul, Sämund Jonssons son, hade år 1216 uppehållit sig en tid i Bergen, hvars inbyggare gjorde sig lustige öfver den öfvermodige ynglingen och spefullt sporde, om han icke skulle göra gällande sina arfsanspråk efter Magnus barfot på Norges krona. Förbittrad ville Paul icke ett ögonblick längre dröja i Bergen, utan begaf sig, fast vinterstormarne rasade och icke bättre farkost än ett köpskepp stod honom till buds, yttervägen uppåt Trondhem. Utanför Stad förliste skeppet, ingen af de om bord varande satte fot på land. Sorgen öfver sonens död framkallade hos fadren en häftig förbittring mot Bergensborne, som varit den yttre anledningen till sonens död, och han tvang några Bergensköpmän, som händelsevis uppehöllo sig i en isländsk hamn och icke hade minsta andel i Pauls ofärd, äfvensom tvenne Hardangerköpmän, som naturligtvis icke hade det minsta med saken att göra, att betala sig en ofantlig skadeersättning. Hardangerborne fördrogo icke en sådan våldsam behandling, utan dråpo Sämunds broder Orm, som dock gjort allt för att afstyra våldsgerningen; de föllo sedan sjelfve för Orms måg Björn Torvaldsson. Bergensköpmännen deremot sökte icke hämnas våldet på Island, men när de återkommit till Norge uppeggade de Skule jarl att utrusta en flotta, för att låta Isländingarne lida för Sämunds brott. Detta afstyrde nu Snorre, genom att förmå konung Håkan afvända Skules stridslystnad. Han framstälde, huru mycket fördelaktigare det vore att med mildhet och frikostighet vinna några af Islands höfdingar, hvilkes exempel otvifvelaktigt skulle efterföljas af allmogen. Han och hans bröder voro näst Sämund de mäktigaste på ön. Det slutades så, att Snorre åtog sig att åvägabringa öns

---

[1]) Om Olof helges plan i denna riktning läses utförligt i Snorres Olof helges saga kap. 134, 135. Der synes han med en viss förkärlek framhålla Isländingarnes vägran att lägga sig under norskt öfvervälde.

förening med Norge och han lemnade nu hofvet med stora gåfvor samt med värdighet af konungens ländeman, en för honom ödesdiger utmärkelse, ty den blef för konungen en anledning att under framtiden fordra af honom lydnad och när denna uteblef, straff. Det kunde icke gerna hafva varit af undseende för Uddahuset, som Snorre förekom härfärden, ty förhållandet mellan detta och honom hade blifvit spändt. Man synes med skäl kunna antaga att begär efter ett öfvermäktigt inflytande förmådde honom att så godvilligt gå in på den norska regeringens önskningar. Det blir en annan fråga, huruvida han derför menade ärligt med löftet att bringa sin fäderneö under Norge; han gjorde åtminstone intet, som bestämdt häntyder derpå. Deremot såg han möjligen i uppdraget ett hjelpmedel, som han kunde med fördel bruka i kampen mot medhöfdingarne, som väntade honom vid hemkomsten (1220).

Uddaborne mottogo honom kyligt. För hans bemedling i Norge, som otvifvelaktigt var dem gynsam, visade de ingen tacksamhet; de gåfvo i stället uttryck åt sin förbittring, under förutsättning att den förtrogne vännen till Skule jarl skulle å hans vägnar utkräfva hämnd af Björn Torvaldsson, och Snorres försäkringar, att detta icke var hans afsigt, aktades föga.

Uti Valospå angifves såsom ett af kännetecknen på verldens stundande fall att bröder skola strida. Fans det på ön någon, som var nog upphöjd öfver dagens strider för att öfver dem kunna fälla ett allmänt omdöme, torde det hafva legat honom nära till hands att i de andra å samma ställe (str. 45) uppräknade spådomarne, men särskildt i denna, se antydningar om fosteröns snart förestående fall. De nu närmast följande åren karakteriseras af striderne mellan Snorre och hans broder Sigvat jemte dennes ätt. Sigvat var nu den mäktigaste i nordlandet och höll sig troget till det Kolbenska partiet, som efter Kolbens fall leddes af hans broder Arnor. Målet för deras anfall var fortfarande den år 1218 till Island återkomne biskop Gudmund, hvilken understundom behandlades med grymmaste våldsamhet, i trots af hans embetes helgd och ehuru han hade sådane vänner som den nu åldrige Sämund och den trofaste Tord Sturleson samt tidtals åtminstone äfven Snorre. Under dessa fejder föll den äldste af Sigvats söner, den djerfve och orolige Tume (1221), men Sigvat kan det oaktadt anses såsom vinnande, då

han blef arfvinge till sonens godord och då i Tumes ställe trädde den, såsom det synes, mer dugande sonen Sturla, som nu börjar mäktigt gripa in i dagens angelägenheter. Sturla hade ärft icke så litet af fadrens karakter, men var dock öppnare än han, och det kunde hända honom, att han midt under utförandet af ett företag greps af insigt uti det mindre passande deri. Vid sådana tillfällen visade han ock det moraliska mod, att han afstod från de vunna fördelarne och dermed erkände sig hafva uppträdt med orätt. Då Sigvat flyttade till Öfjärden lemnade han åt Sturla gården Södafjäll och Snorrungagodordet, hvilket Sigvat hade innehaft allt ifrån sitt gifte. Derutöfver skaffade han sonen ett lysande parti uti den år 1223 aflidne Sämunds dotter, den älskliga Solveg, hvilken efter fadrens förordnande ärft lika mycket, som hvar och en af hennes bröder. På ett sätt eller annat var detta misshagligt för Snorre, hvilken misstänktes hafva haft helt andra planer. Man har tolkat Sturlungasagans tvetydiga uttryck så, att Snorre hade utsett Solveg, hvars umgänge behagade honom synnerligen mycket, till frilla. Det är möjligt att så var, ty Snorre, nu åter lagsagoman [1]), hade vid uppgörande af arfskiftet efter Sämund sett Solveg mycket till godo. Oafsedt detta fans uti Sturlas giftermål tillräckligt skäl för Snorre att oroas med afseende på utgången af sin älsklingsplan att blifva mäktigast på Island. Udda-ätten hade mot slutet af Sämunds tid försvagat sig sjelf genom inbördes oenighet [2]) och egde efter Sämunds död ingen egentlig höfdinge. Om deri låg för Snorres planer en obestridlig vinst, kunde han omöjligen med nöje se, att en del af denna slägts gamla rikedom och glans skulle öfvergå på den mot honom icke vänligt sinnade brorsonen. Sturla förrådde ingen benägenhet till försoning med farbrodern. När en broder till Torvald Snorreson från Vattenfjärden, Ramns mördare, hade förfört hustrun till Snorres systerson och således Sturlas kusin Bergtor Jonsson samt denne och hans bröder, efter att

---

[1]) Snorre blef åter lagsagoman 1222. Han säges hafva lemnat denna värdighet år 1232 åt Styrme, men kallas ännu 1233 lagsagoman i Sturlungasagan. Jfr SsI. II. s. 30.

[2]) De yngre medlemmarne af ätten kunde icke tåla, att en del af Udda-arfvet skulle med Orm Jonssons dotter öfvergå på Hökdala-ätten. De sökte derför oenighet med Orms måg den ofvannämnde Björn och dråpo honom. Snorre misstänktes för delaktighet i anläggningarne mot honom.

hafva sökt råd hos den redan förut mot Torvald afvogt sinnade Snorre, hade ingått ett förbund med Ramnssönerne, men det oaktadt icke varit Torvald bättre vuxne än att han kunde gå anfallsvis till väga, då ingingo Sturla och Torvald en förening om en ständig vänskap, hvilken dock icke hade längre varaktighet än de s. k. eviga frederna.

Att beröfva Sturla det stöd han kunde ega i detta förbund, synes nu hafva varit det närmaste målet för Snorres planer. Han skänkte visserligen Jonssönerne till en början kraftigt bistånd, i det han bland annat lät Orekja, sin oäkte son, uttaga stämning på Torvald för hans härfärd mot dem, och han fick honom verkligen å alltinget 1224 dömd att gå ifrån sin egendom och godordet samt att utbyta menniskornas umgänge mot den biltoges lif i Islands ödemarker. Men då Torvald så kunde anses krossad, kom Sigvat, på hans och Sturlas böner, att blidka Snorre och åvägabringa en försoning, hvilket ock skedde så grundligt, att Torvald icke allenast fick sitt straff efterskänkt, utan derjemte lemnar sine förre vänner, för att helt sluta sig till Snorre, hvars dotter Tordis han inom ett år äktar. Sådan var Torvald, att ingen kunde *beröma* sig öfver att ega hans vänskap. Dock fann Snorre det förmonligt att fästa vid sig en sådan man, som för öfrigt icke kunde sluta sig till honom, utan att svika andra.

Ännu på ett annat sätt lyckas det Snorre att kringskära broderns och brorsonens makt. Det var genom Torvald Gissurssons bemedling som Sturla hade förvärfvat Solvegs hand. Emellertid hade vänskapen mellan denne Torvald och Sigvat svalnat något. Då uppträder Snorre, sätter sig in i Torvalds planer och trolofvar sin dotter Ingeborg med Torvalds älsklingsson Gissur (1225, våren). Islands rikaste qvinna var denna tiden Hallveg, en dotter af Orm Jonsson, Sämunds broder, samt enka efter Torvalds för icke så länge sedan mördade son Björn. Henne förmådde nu, med svärfadrens medgifvande, Snorre, som synes hafva varit skild från sin maka Härdis, att flytta tillsammans med honom och förena sin förmögenhet med hans, så att de egde hälften hvardera, hvarjemte Snorre skulle förvalta hennes söners egendom. Detta skedde 1225 och samma år gifte han bort sina döttrar Tordis och Ingeborg.

Så vida hade allt gått väl. Det feltes ännu ett. Sturlesönernes moder Gudny hade nyligen aflidit hos Snorre och om arfvet efter henne hade tvist uppstått mellan honom och Tord. De två bröderne möttes till sist, hvarvid Snorre visade sig mycket glädtig och var medgörligheten sjelf; aldrig skulle de oftare, sade han, tvista om gods. Och nu ansåg han vägen banad fram emot det mål, mot hvilket hans planer varit riktade under kanske större delen af tiden efter återkomsten — han frågar vid samma tillfälle Tord, huru länge han ärnade låta fadrens godord vara i händerna på Sturla och Sigvat. Tord svarar till en början undvikande, Bödvar, hans äldste son, hade tillräckligt välde der i trakten och de andre sönerne voro ännu för unge att förestå ett godord, men han anmodade till sist Snorre att göra tilltal på Snorrungagodordet för deras gemensamma räkning. Tord synes verkligen med ifver hafva omfattat förslaget, ty när man år 1226 samlades till alltinget, slog Tord sig ned i fädernegodordets tingbod, ehuru någon underhandling ännu icke blifvit förd med Sturla. Med denna underhandling drog det ut på tiden, men ett annat mål, som Snorre visste att i sammanhang härmed upptaga mot Sturla med anledning af en våldsamhet, denne föröfvat, afgjordes genom biskop Magnus.

Snorre befann sig nu på höjden af sin makt, stark genom sine anhängares antal, genom sina planers goda anläggning, genom sin rikedom. Vintern derefter var svår för Isländingarne. Deras ö frambragte väl något säd, ehuru icke tillräckligt för folkets behof. Man måste derför stödja sitt uppehälle uti betydlig mon på boskapsskötsel, men nu föll det ena kreaturet efter det andra. Snorre ensam miste etthundratjugo. Det oaktadt var han rik nog att vid jultiden (1226) hålla en julvejtsla «efter norsk sed», lysande förmodligen med afseende på tillrustningarne, men icke mindre, om vi betrakta gästerne. Der fans en långväga gäst, en norrman, måg till den då mycket förmående Dagfinn bonde, genom hvilkens bemedling Snorre hade förmått konung Håkan att uttala sig emot härfärden till Island. Der voro äfven Snorres söner, den äkta födde Jon murte, som en tid uppehållit sig hos Skule jarl såsom en underpant på fadrens trohet, och frillosonen Orekja, hvilken vi framdeles få lära känna: der voro Hallvegs tvenne söner och hennes broder Sigurd, Tord Sturlesons tvenne söner, Olof, sedermera kallad hviteskald, och

skalden Sturla, konung Håkans blifvande biograf m. fl. Man kan icke undertrycka sin beundran för det stora, som fans hos Sturlungarnes ätt, vare sig det uppenbarade sig med afseende på dagens politiska frågor eller uti det mer förevigande litterära arbetet. Om man blott icke derjemte behöfde undertrycka den önskan, att så mycken ädel kraft och så herrliga gåfvor hade oftare haft goda mål!

Om våren hade man icke längre tid till gillen. Tord tog tillsammans med Jon murte Snorrungagodordet i besittning. Tord for det året (1227) icke till alltinget. När detta begyntes, kom Sturla Sigvatsson med väpnadt följe till Hvam, der Sturla då bodde, bröt upp dörrarne och började en strid, under hvars lopp han likväl måste hafva insett det onaturliga, som låg deri, eller åtminstone haft besinning att tänka på vådorna. Ett stillestånd åvägabragtes, som skulle vara till midsommar. Tord begaf sig derefter till tinget; han var sitt gifna ord för trogen, för att antaga Snorres tillbud om hjelp, ifall han genast ville hemsöka brorsonen. Biskop Gudmund, som under alltinget uppehöll sig hos Snorre, tillbragte vintern hos Tord och åstadkom då försoning.

Ännu ett allting (1228) förgick utan att godordssaken afgjordes på laglig väg. Men någon tid efter tinget drog Snorre med ett stort följe, deribland Torvald från Vattenfjärden, till det omtvistade godordet och tog ed af dess inbyggare. Den nu neutrale Tord hade på förhand, med Snorres begifvande, underrättat Sturla om det tillernade besöket, så att Sturla höll sig undan, hvarigenom alla stridigheter undanröjdes. Tord sjelf följde med, för att tillse att intet öfvervåld skedde. När allt var afgjordt och Torvald skulle återvända, tillrådde han honom att vara försigtig, ty ingen visste, hvar Ramnsönerne höllo till. Torvald föraktade varningen och fick den lön, af hvilken hans gerningar gjort honom så väl förtjent — han blef af Ramns söner innebränd. Desse togo nu sin tillflygt till Sturla och denne sände dem till Sigvat, som tog emot dem väl; samtidigt sände Sturla till Snorre med begäran om ett möte, der frid skulle ingås mellan Sturla och hans män samt å andra sidan Snorre, hans söner, Tord Sturleson och Torvalds fränder. Snorre kom icke, men sände tvenne ombud, af hvilka den ene var Styrme frode, häfdatecknaren, f. d. lagsagoman och nu Snorres medhjelpare i fred-

liga värf[1]). Så åvägabragtes ett stillestånd, men Vattenfjärdingarne ville icke lyssna till några försoningsförslag.

I stället bröto Torvalds oäkte söner upp i Januari månad (1229) och begåfvo sig på omvägar till Södafjäll. Sedan de om dagen hållit sig gömde, gingo de i mörkret ned till gården, der de af en händelse funno dörrarna oläste. En qvinna, som skötte Gudny, den äldsta af Sturlas och Solvegs döttrar, var ute på gården och hörde bullret af den framstormande skaran. Hon skyndade in i skålen, släckte ljusen, som voro tända för natten och kastade sig i bädden, kröp under dynan och gömde Gudny under sig, görande korstecknet och öfverlåtande sig i Guds vård. Nu kommer fienden fram, en del stannar ute för att bevaka dörrarna och skaffa ljus, de andre rusa in och hugga hvar de komma åt. Skålen, nyss ett rum, der alle sofvo i trygghet, genljöd af qvinnors jämmer och sårades skrän. En af Torvaldssönerne skyndar till lokräckjan, lyfter dörren, störtar in och måttar ett hugg mot bädden, men finner sin käraste önskan gäckad — Sturla var icke der, han hade dagen förut lemnat gården. Solveg låg med modren och några andra i en stuga; hon var ännu svag efter en nyss öfverstånden barnsäng. De väcktes af bullret och sände ut en man, för att tillse om det var allenast ett oväder eller om ofrid rådde. Knappt utkommen blef han nedhuggen. En qvinna, som de sedan sände ut, kom åter med budskap om ofriden och efter henne störta Torvaldssönerne in och visa de blodiga svärden, med hvilka de säga sig hafva färgat hennes makes lockar. Solveg förlorar sansningen, men hennes moder, oförskräckt trots allt hvad hon hört och ser, sparar ej de blodgirige med orden och hotar dem med efterräkningar.

Så for man fram på Island år 1229. Det var kanske icke bättre i Sverige den tiden. Urkunderna tala om öfvervåld och rån och just vid denna tid fördes fejden mellan Erik Eriksson och Knut långe.

Hvad del Snorre hade i det nattliga odådet, kan nu icke afgöras; icke ens samtiden var viss derom. Hans ovänner hade redan förut ogillat hans förtrolighet med Torvalds söner och

[1]) Styrme var lagsagoman 1210—1214 och sedan åter 1232—1235. Vid den tid, som i texten omtalas, var Snorre lagsagoman för andra gången (1222—1231).

Sturla misstänkte honom. Han fick dock icke sine tingmän att följa sig mot Snorre, de kände sig bundne af den ed, de nyligen gifvit honom. På laglig väg kunde intet göras mot Snorre, men väl väcktes process vid tinget, der Tord stod på Snorres sida, mot Ramnssönerne och mot Vattenfjärdingarne, hvilke under alltinget hade en fristad i Snorres hem. Med de senare afgjordes tvisten så, att Sturla skulle sjelf få bestämma straffet, och äfven om Torvaldssönerne voro för orolige, att freden skulle kunnat blifva långvarig, var det nu en tids stillhet. Sommaren 1230 for Snorre icke till alltinget, utan sände i sin stad Styrme frode. Han var för närvarande sysselsatt med litterärt arbete. Sturla närmar sig nu till honom, är ofta hans gäst på Rökahult och «lade sig mycken vinn om att skrifva sagoböcker efter de böcker, som Snorre satte samman.» Samtidigt utverkade Tord för den ännu utan ro kringirrande biskop Gudmund, som fått en ny fiende i Kolben Arnorsson, några eftergifter och förmoner af Sturla. Orekja Snorreson följde Sturla från 1231 års allting för att gästa hans hem.

Så syntes allt hafva gått Snorre väl i händer. Var Sturla än icke krossad, hade han dock fått lida och han hade hyllat sig till farbrodern. Sjelf hade Snorre under de sista tiderna intet lidit, ehuru han mer och mindre haft del i de vigtigaste af tidens rörelser. Men hans triumf och lycka var endast skenbar. Man kan icke peka ut någon bestämd yttre anledning, men man märker från denna tid en ganska genomgripande förändring i hans ställning. Hitintills hade han äflats att vinna rikedom, makt och anseende, nu måste han försvara sig, för att kunna bevara hvad han redan vunnit.

Kolben Arnorsson hade äktat Snorres dotter Hallbera. Men då Sturla efter det nattliga öfverfallet på Södafjäll och i förbittring mot Snorre hade vändt sig till Kolben, ville denne icke längre veta af sin hustru. Under alltinget 1229 låg hon sjuk i fadrens bod och då menigheten skildes åt, for Kolben hem utan att fråga efter sin maka. Snorre synes hafva smält skymfen, tills vidare, och de två makarne skildes till säng och säte. Hallbera dog 1231 hos modren på Borg, i följd af felaktig läkarbehandling. Kolben gifte sig strax derefter med Sturlas svägerska Helga, hvilken Jon murte hade önskat ega. Då Snorre icke hade velat afstå åt denne, hvad han behöfde för att upprätthålla

ett hushåll, hade han år 1229 jemte svågern Gissur farit till Norge, der han blef konungens skutilsven. Vintern 1231 råkade han en afton i tvist med en man, vid namn Olof svartaskald, som han tagit i sitt hägn. Gissur ville skilja dem och fattade tag i den öldruckne Jon, men hindrade honom derigenom att undvika Olofs hugg. Genom grof vårdslöshet förvärrades Jons sår och han dog. Då Gissur följande sommar kom ut till Island, måste han med ed fria sig från all uppsåtlig delaktighet i svågerns död. För öfrigt var förhållandet mellan honom och Snorre kinkigt nog. Han trifdes icke med sin hustru och fastän fäderne sökte ställa allt på det bästa, måste de skiljas. Skulden kastades på Ingeborg, som dock sades hafva älskat sin man.

Snorre fördrog detta med åtminstone skenbar tålmodighet. Likaledes var han villig till försoning med Sturla, efter det denne, mot gifvet löfte, hade dödat Torvaldssönerne, hvilke visserligen i rikt mått gjort sig värde hans hämnd. Alla Snorres planer gingo nu ut på att fullrustad möta Kolben unge vid 1232 års allting. Kolben kom dit med 720 man, Snorre med 960. Tord och Torvald Gissursson sökte bemedla en förlikning, ehuru fåfängt. Till sist gick dock Kolben in på Snorres anspråk och förband sig således bland annat att i allt följa Snorres politik; hans syster Arnborg skulle äkta Orekja och skulle båda parterna bidraga till deras utstyrsel. Vilkoren voro så hårda för Kolben, att man häpnade öfver hans beredvillighet att antaga dem och sökte derför hemliga bevekelsegrunder. Tord trodde, att Snorre nu sålde vänskapen med Sigvat och Sturla. Synnerligen stort visade sig dock icke det goda förståndet mellan Kolben och Snorre, ty den senare vägrade att komma till Orekjas bröllopp, som Kolben höll, och gjorde dessutom svårigheter att lemna det utfästade bidraget till Orekjas utrustning. När han till sist gaf, var det ej mer än förvaltningen af Isafjärdsgodordet, som nu tillhörde Torvalds äkta födde son med Snorres dotter, den lättsinniga Tordis. Så till vida syntes ock Tords förmodan vara ogrundad, som förhållandet mellan Snorre och Sigvat var efter allt utseende godt, Sigvat besökte Snorre och fick vid affärden skänker — och med Sturla kunde inga fiendligheter under den närmaste tiden föras. I följd af de ständiga striderna hade biskop Gudmund blifvit suspenderad, men samtidigt kallades Sigvat och Sturla att stå till ansvars inför erkebiskop Sigurd i

Nidaros för sitt våldsamma uppträdande. Sigvat stannade hemma, men Sturla for till Norge sommartiden 1233, besökte konung Valdemar seier i Danmark och drog sedan söderut i sällskap med biskop Paul från Hammar, med hvilken han sammanträffade i Tyskland och hvars vänskap var honom till mycket gagn i Rom. Han fick der för sig och sin fader aflat, men måste ock såsom botgörare vandra från kyrka till kyrka i den heliga staden och framför de förnämsta tåligt blotta sin rygg för gisselslagen. En stolt, sjelfrådig, våldsam isländsk höfdinge blottställer sig så som en kyrkans ödmjuke son inför den nyfikna hopens blickar! Under hemresan uppehöll Sturla sig en vinter hos konung Håkan i Norge, hvilken han som hastigast träffat på bortresan, och drogs af honom in i hemliga öfverläggningar. Konungen, som misströstade om Snorres afsigt att någonsin infria de löften, han mer än tio år tidigare afgaf, och som särskildt torde hafva hyst ovilja mot vännen till Skule jarl, med hvilken förhållandet nu var ganska spändt, vänder sig (1234) till Sturla med samma uppdrag och finner åter ett villigt öra. Konungen bad honom skona sine fienders lif, men i stället sända till Norge alle dem, hvilkes öfverman det ej lyckades honom blifva.

Man hade icke lagt sig till ro på Island under Sturlas frånvaro. Orekja, som nu var bosatt i Vestfjärdarne, tillstälde allmän förvirring. Såsom vigtigast af hans tilltag må man anse, att han fällde Sturlas förvaltare Udd, en af systern Tordis' månge gunstlingar. Kolben låg i fejd med Sigvat och kallade till sin hjelp svågern Orekja och fick genom honom på sin sida biskop Gudmund, som nu behandlades med största uppmärksamhet af båda sine förre hufvudfiender. Bakom Kolben och Orekja stod dessutom Snorre med löfte om hjelp på tinget. På denna sida fortfor dock förhållandet icke att vara riktigt godt, ty Kolben dristade förgripa sig på en gammal vän till Snorre, hvilken denne icke kunde vägra sin hjelp och Orekja ville icke föra vapen mot fadren. Å andra sidan sökte Tord Sturleson med härsmakt skydda sine tingmän mot Orekja och sedan Kolben blifvit försonad med Sigvat, går han med en af dennes söner att göra infall på Snorres egor. Snorre rustar sig jemte Orekja och ingår förlikning med Tord, till en början likväl icke utan misstro. Snorre närmar sig med en liten skara, men vänder bestört om vid anblicken af Tords ansenliga följe och det är endast med

svårighet man kan öfvertyga honom, att intet förräderi var menadt. När man möttes, kommo bröderne öfverens att aldrig skulle något under kommande tider kunna söndra dem[1]. Sturla Tordsson var under sommaren hos Snorre. Samtidigt söker Orekja förlikning med Sigvat, men denne påskyndar sammankomstens slut, ty han mottog under dess lopp det kärkomna budet att Sturla åter landat på Island (1235). Den följande vintern tillbringar Orekja i Vattenfjärden, der han hade Sturla Tordsson till gäst.

Sturla skulle nu gripa sig an med fullgörandet af konungens uppdrag. Han skulle krossa eller fördrifva de höfdingar, som han icke kunde tvinga till hörsamhet för konungens bud. En man var obestridligt den farligaste på ön och denne hade till på köpet mer än en gång kränkt Sturlas och hans närmastes rätt, *ett* måste derför i främsta rummet blifva hans uppgift — att utan undseende och försagdhet angripa farbrodern Snorre. Han rustar med fadren, och Snorre, som fått nys derom, sänder Orekja bud. Denne, häftig som vanligt, yrkar på anfall utan uppskof, men Snorre säger sig icke vilja fejda under helgen, det var nämligen fastlagstid år 1236, och drager sig undan från Rökahult, hvilket han öfverlemnar åt Tord. Sturla skyr icke helgen och öfversvämmar med sitt folk den flyktande Snorres gods. Orekja lockar han i sitt våld samt bländar och kastrerar honom. Denne lemnar då sin hustru i Kolbens vård och begifver sig till Rom. Snorre hade dragit sig bort ända till Östfjerdingen och sökte förgäfves under ett år att återkomma till sina besittningar. När det omsider lyckats honom att i. en af Sturlas f. d. vänner finna en hjelpare, brydde han sig icke om att i sällskap med denne uppträda med kraftigare åtgärder; under det Snorre smyger sig till en af sine gårdar, blir hans hjelpare slagen och i följd deraf dömd till landsflygt. Då han for ut år 1237 for Snorre sjelfmant med honom, efter att hafva smakat motgång, nederlag, förlust af sitt höfdingaskap. Det var för en man, som redan öfverskridit sitt femtionde år, att gå i en bitter skola.

Sturla var nu en betydande man. Tords söner hyllade sig till honom och han riktade nu sina planer mot Gissur Torvalds-

[1] Tord Sturleson dog år 1237.

son, Snorres f. d. måg, numera den mäktigaste mannen i hela söderlandet. Med svek fick han honom i sina händer och aftvang honom ett löfte att begifva sig från Island jemte förbindelsen att aldrig tala ett afvigt ord om Sturla «odrucken», men Gissur for icke ut och med honom förenade sig Kolben unge. Båda samlade folk och de mötte den 21 Aug. 1238 med 1560 man Sturlas 980 vid Örligsstad. Striden förklarade sig genast mot Sturla, som föll der jemte fadren Sigvat; efter striden lät Gissur aflifva trenne af Sigvats söner — hans ättgren var således nu vorden kraftlös.

I Norge fann Snorre Sturleson förhållandena föga fredligare än på Island. Mellan Håkan och Skule herrskade stor misstro. Skule fikade efter ökad makt och många voro de, som sökte uppblåsa oenigheten dem emellan. Snorre slöt sig till sin gamle vän Skule och behandlades af honom med vänskap; det var ganska naturligt, att han icke sökte närma sig Håkan, med hvilken Sturla Sigvatsson hade stått i så godt förhållande. Redan hösten 1238 spordes till Norge underrättelsen om Sigvats och Sturlas fall; de saknades icke allenast af konungen, som nu förlorat verktyget för sina planer, och af köpmännen, som i dem haft mäktige beskyddare, äfven Snorre grämde sig öfver fråndernes död. Emellertid var det för honom angeläget att komma till Island och dit for han äfven med den från Rom återkomne Orekja våren 1239, trots tvenne särskilda af konungen utfärdade förbud. På Island uppträdde han först och främst för att återskaffa sig sin forna egendom, liksom Orekja tog allt hvad han hade haft i Vestlandet, derjemte uppträdde han såsom de dödade fråndernes målsman, öfvertog Södafjäll, när Solveg for till Norge, och uppfostrade den yngste af Sigvats söner Tume samt sökte utkräfva hämnd på dem, som deltagit i striden vid Örligsstad. Den kalle och betänksamme Gissur kunde nu icke längre få hålla sig passiv, utan drog sig jemte Kolben öfver till det norska partiet; båda, Snorres f. d. svärsöner, förfäktade en helt annan politik än han och hade helt andra politiska intressen. Tillfälle till verksamhet fingo de då Håkan efter Skules död år 1240 fått friare händer i Norge och öfversände till Island en annan af Snorres f. d. mågar Arne öröda med blodsbrefvet: Gissur — hvilken såsom norsk hirdman var skyldig att lyda — skulle sända Snorre öfver till Norge eller ock döda honom.

Man samlades till alltinget år 1241 och Kolben synes hafva ämnat redan då anfalla Snorre, men denne tog sin tillflygt till Tingvallakyrkan och intet vard af. Senare på sommaren afled Hallveg och hennes söner började tvista med Snorre om arfvet efter modren. De vände sig då till sin farbroder Gissur, som icke var sen att begagna detta vapen mot Snorre. Denne besökte under sommarens lopp Södafjäll, der han sammanträffade med sin skyddsling Tume Sigvatsson, Orekja och Sturla Tordsson. Han talade om Hallvegssönernas öfverdrifna anspråk, men tycktes taga saken temligen lätt. Dock hade han mottagit ett bref med hemlig skrift, af hvilket hvarken han eller den likaledes boklärde Sturla kunde tyda annat än att det innehöll en varning. Han ämnade också, eftersom Söderländingarne icke voro rätt pålitlige, vistas en tid hos Orekja, men måste först göra ett hastigt besök på sina gods i södern för att vidtaga anordningar med afseende på deras skötsel. Han begaf sig ock till det af honom så mycket omhuldade Rökahult.

Men faran var mycket närmare än han trodde. Gissur hade haft ett möte med Kolben och sammankallar sedan Hallvegs söner Kläng och Orm, Arne öröda m. fl.; han underrättar dem om konungens bref, hvilket han sade sig vilja lyda, men som han fann det föga troligt att Snorre skulle godvilligt fara öfver till Norge, ämnade han genast använda våld och gripa honom. Den ene af Hallvegs söner Orm ville icke taga del i missgerningen, men de andre voro villige och under natten till den 23 September kom Gissur med 70 man till Rökahult. Snorre vaknar vid bullret, då de sökte bryta sig in, skyndar till en annan stuga och gömmer sig, på tillstyrkan af Arnbjörn prest, i källaren derunder. Då ofridsmännen letat igenom gården, utan att finna den de sökte, förmådde man under förespeglingar om förlikning presten att yppa hans gömställe. Fem man, anförde af Gissors tjenare Simon Knut, stego ned, utan att nämna ett ord om förlikning och under det deras herre genom sin overksamhet tydligen skänkte deras förfarande sitt bifall. Simon befallte den ene af sine män, landstrykaren Arne att gifva Snorre banehugg. Men gubben, som under kraftigare dagar icke alltid hade utmärkt sig för personligt mod under fysisk fara, rädes ej nu och söker icke med böner undanrödja den hotande domen; befallande ropar han: «du hugger icke». Men en ny tillsägelse

af Simon bemannar landstrykaren och han fäller den värnlöse Snorre Sturleson.

Sådana äro i korthet de uppgifter, som förhanden varande källor meddela om denne märkelige man. De äro icke sådana att man kan med deras tillhjelp teckna hans personlighet, endast några blad ur hans yttre lifs historia. Men i denna uppenbarar sig mannen och man kan således icke underlåta att på grund af dessa facta bilda sig ett omdöme. Vi få dervid icke förgäta en sak, att de bortgångnes namn och rykte är lagdt uti de efterlefvandes händer med ansvarsskyldighet och att man derföre måste med försigtighet grunda sin dom på facta, som oftast blifvit ensidigt, alltid ofullständigt meddelade. Det ligger så nära till hands, att man under sådana omständigheter låter en personlighet icke blifva annat än en personifikation af den egenskap, vid hvilken kronisten mest fästat sig eller som gjort å den bedömande det starkaste intrycket. Man förgäter då, att hvarje historisk person varit såsom en af oss, aldrig helt god eller helt ond, men rik på såväl ondt som godt, rik på känslor, tankar och handlingar, om hvilka man nu icke eger någon aning.

Det blir derföre kärleken, som dömer, men ingalunda den kärlek, som icke erkänner det onda för ondt, utan i blind beundran och svag klemighet låter svart gälla för hvitt och krokigt för rätt, när det är fråga om att bedöma en personlighet, särskildt en, på hvilken man af någon anledning sätter värde, i all synnerhet när han gått bort. Men deruti visar sig den dömande kärleken, att man aldrig dömer personen ensam, utan ser honom i det beroende, hvari han står af sin tid och dess art. Att Snorre Sturleson var en man, som fikade efter makt, anseende och penningar, är onekligt; och det fikandet återfinna vi uti vår tid och det kunna vi derför bedöma. Men de medel han dervid använde, hela arten af hans uppträdande förefaller oss främmande och fördömelsevärd. Först sedan vi tillsett, om icke hans lyten i detta afseende, som voro hans tids, icke finnas hos oss, fastän klädda efter det nittonde seklets mode, äro vi så rene, att vi kunne kaste på honom den förste stenen.

Det finnes en annan sida af Snorres verksamhet, som det återstår att betrakta. Vi hafva hittills sysselsatt oss med statsmannen och mannen i det enskilda lifvet, vi skola nu egna vår uppmärksamhet åt författaren.

2.

Dagens tilldragelser, bemödandet att trots alla stridiga viljor fullfölja sina planer, vården af de materiele egodelarne, som omfattades med så mycken värme, intet af allt detta hindrade Snorre att under sin mannaålder göra bruk af den undervisning, han i ungdomen mottagit. Den outtröttligt verksamme partikämpen fann tid till författareverksamhet och icke blott detta, han hade *ro* att frambringa en klassisk frukt, hvars utmärkta egenskaper burit hans namn genom tidehvarfven, vitnande för verlden om de storartade anlag och den utbildade intellektuela odling, som kunde finnas hos en isländing för sex hundra år sedan. Då Snorres förnämsta arbete härmed åter lemnas i allmänhetens händer, är det nödigt, att närmare granska hans litterära verksamhet.

Lefnadsteckningen har visat, att han uppträdde som skald. De nu förlorade qvädena till Håkan jarls och fru Christinas ära hafva blifvit nämnda. Bevarade äro de i den s. k. Snorre-eddan intagna trenne qvädena, det första om konung Håkan Håkansson, de två senare, af hvilka ett kallades Bragarbot, om Skule jarl[1]). De förråda stor färdighet att använda den isländska konstpoesiens inkrånglade reglor och på sina ställen, i synnerhet i det första qvädet, en viss poetisk flygt, men all

[1]) Skulle ett qväde vara förloradt? I v. 95 talas om *fyra*. — Dessa qväden, hvilka sannolikt diktades samtidigt, kunna icke hafva tillkommit förr än Snorre hade vid afskedet af konungen och jarlen år 1220 mottagit de storartade gåfvor, som i ett af qvädena omtalas (jfr visan 95). Håkan Håkanssons saga citerar dessutom några af visorna i andra qvädet (63, 64 och 66) vid skildringen af tilldragelser från år 1221. Det måste således vara efter sin återkomst till Island, som Snorre diktade dem, men innan hans förhållande till konungen hade blifvit spändt. Det är derför icke troligt att de diktades så sent som 1237. Sturla Tordsson, sagans författare, anför de ofvannämnde visorna såsom diktade af (farbrodern) Snorre Sturleson. Likaledes citeras Snorre af sin andre brorson Olof Tordsson hviteskald i Eddas andra dels tredje afhandling såsom författare till flera visor ur dessa qväden. Man kan följaktligen icke draga Snorres författareskap i tvifvel.

beundran härför försvinner, när man finner huru alltsammans tydligen tillkommit, för att blifva en profkarta å den konstlade poesiens allahanda »sätt». Det hela kan derföre icke göra anspråk på annan aktning än den man skänker en fulländad virtuositet.

Af vida större vigt är ett annat arbete, som af de fleste tillskrifves Snorre, den understundom s. k. yngre eddan, en af hufvudkällorna för vår kännedom om våra fäders myther, den förnämsta för kännedomen om deras verskonst. Det är dock icke till allt det som intagits i den stora Köpenhamnska upplagan, man anser Snorre varit författare eller samlare, utan allenast till de tre första afdelningarne *Gylfvaginning*, *Bragaræður* med *Skáldskaparmál* och *Háttartal*. Det sistnämnda innehåller de ofvan nämnda qvädena om Håkan och Skule, samt en fortgående analys, visande hvad man har uti formelt hänseende att iakttaga uti hvar visa. Att Snorre författat qvädena är visst; det är sannolikt att han varit nog prosaisk att hafva tillagt den medföljande analysen.

Med afseende på Snorres författarerätt till Gylfvaginning och Skaldskapsmål måste jag med Petersen uttala mina tvifvel, hvarvid jag fäster mig uteslutande vid den skilnad, som förefinnes i faktiska uppgifter uti dessa edda-afhandlingar och i konungasagorna. Då de senare, som jag snart försöker visa, måste tillerkännas Snorre Sturleson, kan jag icke inse, hur man skall kunna med någon sannolikhet vid de andra fästa hans namn.

Vid de af äkta opraktisk medeltidslärdom uppfyllda före- och eftertalen (ett företal och ett eftertal till Gylfvaginning samt ett eftertal till Skaldskapsmål), hvilke Svenbjörn Egilsson visligen tryckt sist i sin upplaga, vill jag icke ett ögonblick uppehålla mig. I sjelfva Gylfvaginning finner man t. ex. följande olikheter med konungasagorna.

1. Odin och Äserne äro gudar, hvaremot konungasagorna äro konseqventa i att göra dem till menniskor. 2. Gefjons besök hos Gylfve skildras väl till hufvuddragen lika på båda ställena, men eddan låter Gylfve derefter fara till *Åsgård* för att finna Äserne (Egilssons uppl. s. 1); Ynglingasagan (kap. 5) låter Odin vistas på Fyen, då han sände Gefjon till Svitjod, hvarefter det är Odin som uppsöker Gylfve. 3. Visan *»Á baki létu blikjá»* (eddan s. 2) tilldelas Tjodulf från Hvin, liksom i Fagrskinna och

Upphaf ríkis o. s. v., hvaremot Harald hårfagers saga kap. 19 nämner Hornklofve som författare. 4. Eddan (s. 6) låter Åsgård och Troja vara detsamma; Ynglingasagan (kap. 2, 5) låter Åsgård ligga norr om Svarta hafvet, öster om Don, uti stora Svitiod, hvilket i öster begränsas af en fjällvägg; «sunnanföre fjället är icke långt till Tyrkland». 5. Enligt edda (s. 10, 11) sitter Mime i trygghet vid sin brunn under en af Yggdrasils rötter. Ynglingasagan (kap. 4) låter Mime mista sitt hufvud hos Vanerne. 6. Bredablick finnes, enligt eddan (s. 15) i himmelen, enligt Ynglingasagan (kap 5) i Uppland. Detsamma gäller t. ex. Njärds bostad. 7. Njärd födde Frö och Fröja, sedan han skilt sig från Skade (eddan s. 16). Deremot: Njärd gifte sig med Skade då han lefde bland Åserne och han afstod henne åt Odin; medan han ännu lefde hos Vanerne hade han med sin syster haft barnen Frö och Fröja (YS kap. 4, 9). 8. Hemdals gård ligger enligt eddan (s. 17) vid himmelens ända, hvilket alldeles strider mot Snorres uppfattning (YS kap. 5). 9. Eddan (s. 5) vet intet om Fröjas dotter Gersime; jfr YS kap. 13. 10. Enligt eddan (s. 27) fick Frö skeppet Skidbladne, som enligt Ynglingasagan är Odins egendom (kap. 7).

Uti Skaldskapsmål med dess inledning finna vi få jämförelsepunkter, men äfven der varsnar man olikheter. 1. Qvåse skapas vid fredsslutet mellan Åser och Vaner af de underhandlandes spott (eddan s. 47). Enligt Ynglingasagan (kap. 4) var Qvåse en Van, som fans till före fredsslutet. 2. Ynglingasagan (kap. 6) vet intet om Suttungs mjöd såsom vilkor för skaldekonst (eddan s. 49). 3. Skidbladne tillhör Frö (s. 55, 70); jfr ofvan. 4. Eddan (s. 78) talar om trälinnorna, som malde å Grotte, en skänk till Frode af Fjölne. Ynglingasagan (kap. 14) vet intet derom. 5. Eddan (s. 82) låter Adils' fiende Ale råda för Norge, Ynglingasagan låter honom vara från Upplanden (kap. 33) och konungasagorna vet icke af någon enkonung öfver Norge före Harald hårfager. 6. Yngve (eller Yngvar), Ynglingarnes stamfader, var son af en konung Halfdan (eddan s. 105). Snorre låter Yngve vara ett binamn till Frö (kap. 12).

Munch har uppmärksammat denna olikhet i uppgifter och finner deruti ett mycket intressant exempel på framsteg i historisk kritik. Framsteget röjer Snorre uti Ynglingasagan [1]). En

---

[1]) Inledningen till Munchs och Unges Olof helges saga s. XL.

stor del af de påpekade olikheterna är sådan, att den ena uppgiften svårligen kan anses hafva företräde framför den andra. Då så är och då ståndpunkten för de båda arbetenas åsigter är fullständigt olika i afseende på uppfattningen af gudasagans personer, synes det mig, såsom ofvan nämndes, vara nödigt att anse de olika åsigterna representera olika författare.

Emot dessa invändningar känner jag intet öfverbevisande skäl för Snorres författarskap. Keyser uppräknar [1]) fyra skäl för detta: 1. Snorre citeras uti eddans bihang, såväl i inledningen, som i den tredje afhandlingen, hvilken synes vara författad af Snorres brorson Olof Tordsson, såsom författare till Háttatal och dess qväden. Det är qvädena som Olof citerar. Författaren af inledningen citerar tydligen den prosaiska texten. Men då man icke vet, hvem inledningens författare var, betyder detta något mindre; det är likväl mycket möjligt, att Snorre verkligen författat hela Háttatal. — 2 och 3. Uti en edda-handskrift från slutet af 13:de eller början af 14:de århundradet, nämnes Snorre som författare af Skaldskapsmål [2]); uti en annan handskrift af eddan (i Uppsala), från början af 14:de århundradet, angifves han såsom författare af de mythologiska berättelserna, Skaldskapsmål och Háttatal [3]). Dessa uppgifter, i synnerhet de senare, förtjena visserligen uppmärksamhet, men mot de ofvan påpekade motsägelserna synas de mig ega föga vitsord, då man icke vet, hur pass kompetente skrifvarne varit att afge sina påståenden. Snorres författarskap till lofqvädena eller till hela Háttatal kan lätt hafva genom sammanblandning blifvit utsträckt till de två föregående afhandlingarne. — 4. Snorre angifves uti de isländske annalerne såsom författare till eddan. Men då de annaler, i hvilka denna uppgift förekommer, icke äro äldre än omkr. år 1400, har deras uppgift ingen afgörande rätt, förrän det visats, att de i denna följt äldre uppgifter.

---

[1]) Efterladte Skrifter I s. 103.

[2]) «Här afslutas den del af boken, som Olof Tordsson har sammansatt och begynnes Skaldskapsmål och Känningar, efter hvad man förefunnit i hufvudskaldernes qväden och Snorre sedan låtit sammanföra.» Snorra-Edda II s. 427.

[3]) «Bok denna heter edda. Henne har Snorre Sturleson sammansatt på det sätt, som här är skipadt, först om Äser och Yme, dernäst Skaldskapsmål och namn på många ting, sist Háttatal, som Snorre gjort om konung Håkan och hertig Skule.» Snorra-Edda II s. 250.

Af de arbeten, man tillagt Snorre Sturleson, återstår ännu ett, för tillfället det för oss vigtigaste, nämligen de konungasagor, som i det följande meddelas i öfversättning. Snorre nämnes icke uti dem såsom författare och man måste derför se sig om på andra håll, för att finna bevisen. Dessa skola framdeles meddelas. Nu vill jag allraförst framställa det inbördes förhållandet mellan de olika sagorna, den ordning, uti hvilken de synas mig hafva blifvit författade, och det olika sätt, som dervid användes, allt detta, för korthetens skull, under antagande att Snorre verkligen är författaren. Det jag sagt mig här skola framställa är, om man besinnar, huru litet derför blifvit vidgjordt, ganska betydligt. Jag har icke så ytligt studerat Snorre, att jag icke sjelf skulle inse det vanskliga uti min uppgift. Men det är allenast min åsigt, som jag framställer. När jag i det följande säger: «Snorre har gjort det och det», tillägger jag allestädes «efter mitt förmenande», ehuru jag, för att undvika upprepandet, icke låter denna reservation synas i svart på hvitt. Jag framlägger derjemte mina skäl, må sedan enhvar döma!

Den isländska historieskrifningen var icke synnerligen gammal, då Snorre uppväxte [1]. Are frode († 1148) [2] börjar raden af dem, som upptecknade fädrens öden på deras tungomål. Hans Isländingabok finnes ännu, uti en senare redaktion, och vitnar att mannen hade stora kunskaper och var samvetsgrann i sitt arbete, men språket och framställningen förråda en viss ovana och bundenhet. Udd munk i Tingöre kloster († omkr. 1200) skref visserligen på latin, men hans arbete öfversattes snart och blef för den senare sagoskrifningen af vigt och må derföre här omnämnas. Framställningen är rikare än hos Are, men man saknar dennes bestämdhet och klarhet, hvilka egenskaper här ersättas af svår oreda och fullkomlig brist på historisk kritik [3].

[1]) Detta factum har först i senare tid blifvit framlagdt i full klarhet. Fordom trodde man, i följd af ett missförstånd, att nästan alla isländska sagor voro nedskrifna före Snorres tid. Så antog Peder Erasmus Müller, och man kan derföre på förhand vara viss, att hans undersökningar om Snorres källor och författarskap (i Sagobibliotheket samt i en särskild afhandling), måste i väsentlig mon vara skefva. Jfr t. ex. Vigfússons not i Petersens Bidrag s. 236

[2]) Om honom jfr s. 2, 4. Hans arbete är bäst aftryckt i Jon Sigurdssons Íslendinga-Sögur I.

[3]) Hans Olof Trygvasons saga är tryckt af Munch (två redaktioner) samt i Fornmanna-Sögur X (en tredje redaktion).

Vid början af trettonde århundradet upptecknades, efter Gissur Hallssons berättelse, de äldste Islandsbiskoparnes historia [1]). Det är den andlige, som skrifver, sannfärdigt, barnsligt, enkelt, med from beundran för sitt kyrkliga föremål. Vida bättre är konung Sverres saga, som abboten i Udds kloster, Karl († 1212), skref på konungens egen anmodan. Stilen är bättre, fylligare, men man finner dock snart äfven här, att det är den andlige som skrifver, afbrytande framställningen med resonnementer och tilllämpningar [2]). Snorres arbete förråder den inträdande mognaden. Framställningen är jämnt flytande och fullt objektiv, skildringarne ofta plastiskt fulländade, omdömena, när sådana någon gång in flickas, vitnande om en hög grad af själsodling. Dock skref Snorre vid *begynnelsen* af det tidskifte (1230—1260), som var den isländska sagoskrifningens herrliga blomstringstid.

Utan tvifvel kände Snorre till abbot Karls Sverres-saga. Konung Sverre hade en viss betydelse för den uppväxande Snorres omgifning, biskop Paul hade t. ex. rönt prof på hans välvilja, Gissur Hallsson hade varit stallare hos hans fader konung Sigurd. Att Snorre fäste någon vigt vid honom, ser man deraf, att han en gång anför ett yttrande af honom [3]). Dertill kommer, att Styrme frode, som på ett eller annat sätt haft sin hand med i Karls arbete [4]), uppehöll sig hos Snorre, just under dennes förnämsta litterära arbetstid. Det kunde således, då Snorre kände sig manad att behandla den norska konungasagan, ligga

---

[1]) Om dessa sagor, utgifna i första bandet af Biskopa-Sögur, jfr Vigfússons inledning derstädes.

[2]) Sverres saga tryckt i Flatöboken, i Fornmannasögur samt i Köpenhamnsupplagan af Snorre.

[3]) Sagan om Inge och hans bröder kap. 32. Konung Sverre omtalas äfven i Magnus Erlingssons saga kap. 7.

[4]) I företalet till Sverresagan i Flatöboken säger presten Magnus Torhallsson, att sagan först sammansattes af konung Sverres samtida, att efter den så tillkomna boken skref abbot Karl Jonsson under konung Sverres egen tillsyn och efter hans anvisningar, att efter hans bok skref Styrme frode och efter dennes bok Magnus sjelf. Man har sökt förklara Styrmes del antingen så att han skulle afslutat Karls arbete eller ock öfversatt det (under förutsättning att Karl skref på latin). Man kan helt enkelt tänka, att Styrme afskref Karls arbete och dervid i någon mon omarbetade det. Jfr hvad längre fram säges om tillkomsten af de sista sagorna i Snorres konungabok.

nära till hands att föra denna behandling fram till den tidpunkt, der abbot Karl begynte, ty hans arbete var dock den första norska konungssaga, som egde ett verkligt värde.

Kanske mognade en sådan plan hos Snorre långsamt, ty han lät knappast sin penna först uppteckna de allra äldsta konungarnes öden eller deras, som voro Sverres närmaste föregångare. Han synes allraförst hafva egnat sin uppmärksamhet åt den nordiska nationalhjelten och nationalhelgonet Olof Haraldsson. Vi återfinna denna hans berättelse uti det följande i de samlade konungasagorna. Hurudan inledningen till Olofssagan var, kan man icke veta nu, ehuru man kan förmoda att den innehöll en återblick på den föregående tiden; efter Olofs saga tillades några berättelser från hans sons regering och sist de gängse, kyrklig helgd iklädda berättelserna om den helige konungens järtecken. Det hela måste haft ett särskildt förord, af hvilket stycken tyckas ännu vara bevarade[1]). På ett ställe heter det: «nu rita vi med någon hogkomst de tidender, som gjordes i den helge konung Olofs tid, både om hans färder och styrelse och vidare något om upphofvet till den ofrid, i hvilken landshöfdingarne i Norge

[1]) Spåren efter det särskilda förordet antyda, att Olof helges saga en gång varit ett sjelfständigt helt, innan det gemensamma företalet skrefs, som äfven hänsyftar på Olofssagan. Att denna var det första, som Snorre skref, synes mig tydligt deraf, att i denna saga förekomma en del berättelser om tidigare händelser, som redan äro utförligt omtalade i det föregående och derföre icke hade behöft omtalas i Olofssagan, ifall denna skrefs senare. Man kan deremot lätt tänka, att dessa berättelser genom en viss försumlighet fått qvarstå i Olofssagan, när hon intogs i konungaboken, ehuru de dessförinnan blifvit ur Olofssagan, med ingen eller någon förändring, upptagna i sagorna om de konungar, till hvilkas lefnadstid de höra. Såsom dylika omsägningar har jag antecknat OT kap. 86 (den omständliga presentationen af Torarin Näfjulfsson, hvilken man förekommer sedan OT kap. 88); kap. 99 (början af Orkenöjarlens saga; hade t, ex. Harald hårfagers saga redan varit skrifven med dess uppgifter om Sigurd och Torf-Enar, hade Snorre säkerligen icke kommit på den tanken, att i sin Olof helges saga inflicka en hel jarlasaga); kap. 110 (den omständliga presentationen af Hårek Tjotta, hvilken är för läsaren uf konungaboken mycket väl bekant genom sagan om Olof Trygvason); kap. 139 (öfversigten af Knut stores förfäder, lämplig allenast i det fall, att dessa icke äro ur det föregående kände); kap. 147 (berättelsen om Jämtlands bebyggande, som finnes mycket lika i Håkan godes saga; der är hon på sin plats, här deremot endast i nödfall, d. v. s. om författaren icke haft tillfälle att redogöra för konung Håkans regering). — Det oaktadt hafva några förändringar vidtagits vid sagans införlifvande i konungaboken, hvilket antydes af hänvisningar till föregående konungars sagor (ex. kap. 19).

hade strid emot honom, der han föll vid Stiklastad. Vet jag, att så månde tyckas, om denna frånsägen (berättelse) kommer utomlands, som hade jag sagt mycket om isländske män, men det beror derpå, att de isländske män, som hörde eller sågo tidenderna, buro frånsägnerna hit till land och af dem hafva menniskorna sedan lärt. Dock ritar jag mest efter det som finnes i qvädena af de skalder, som voro hos konung Olof». Den sista meningen synes hafva blifvit något sammandragen, ty det heter på ett annat ställe: «denna bok har jag låtit rita efter det som säges i Sigvats och Ottar svartes qväden, ty de voro jämt med konung Olof, sågo och hörde dessa tidender, men somt efter Are prests [1]) och andre visemäns sägner. Qvädena synes mig allra pålitligast, om de äro rätt qvädna och med noggrannhet uppfattade» [2]).

Om de källor Snorre begagnade för sin Olofssaga få vi i sjelfva sagan söka anvisningar. Olof den heliges öden omtalas äfven i den samling af norska konungasagor, som fått namnet Fagrskinna, samt i det sammandrag, som vanligen citeras under namnet Ágrip; vi ega dessutom i behåll en legendarisk Olof helges saga samt citater ur en Olofs saga, som var författad af Styrme frode († 1245), Snorres umgängesvän. Fagrskinna har Snorre säkerligen aldrig känt [3]), Ágrip, som han annars tydligen begagnat, innehåller endast obetydligt om Olof helge [4]). Det återstår då allenast de två sistnämnda sagorna.

---

[1]) Om Are stod knappast några vidlyftigare loford uti förordet, ty de förekomma ini sjelfva sagan (kap. 189).

[2]) De i texten anförda styckena förekomma allenast i tvenne handskrifter. Jfr Maurer Über die Ausdrucke o. s. v. Anm. 2.

[3]) Om Fagrskinna jfr Maurer anf. st. Anm. 29.

[4]) Ágrip synes vara skrifven på Island ungefärligen emellan 1180 och 1210. Jfr Maurer anf. st. Anm. 28. — Att Snorre känt Ágrip märker man flerstädes. Ágrips kap. 3 och 4 äro t. ex. ordagrant intagna i HHf kap. 25. Uppgifterna om Sigurd slefvas död och hans hämnare (Hgr kap. 14) hafva tydligen sin källa i Ágrip kap. 8 (jfr i det följande s. 158 anm. 1). Äfven i skildringen af upploppet mot Håkan jarl och af dennes sista stunder OT kap. 53 f. har Snorre tydligen begagnat Ágrip (kap. 11). Jag har valt dessa exempel, emedan de antyda ett direkt begagnande af Ágrip, icke af någon bearbetning deraf.

Den legendariska Olofssagan [1]) finnes uti en fullständig handskrift från 13:de århundradet. Sagan kan icke vara nedskrifven före 1152 och tillhör troligen något af samma århundrades senare decennier. Men denna saga, sådan hon föreligger oss i den nyssnämnda handskriften, är ingalunda ett originalarbete, utan har tillkommit, till en del åtminstone, genom en ytlig hopflickning af elementer från olika håll. Detta röjes bäst å de ställen, der samma sak omtalas två gånger, den ena tätt efter den andra, ehuru under något olika omständigheter [2]). Några bitar i denna legendariska saga återfinnas hos Snorre, under det olikheterna i öfrigt äro ytterligt stora. Man synes i följd deraf berättigad till det antagandet, att Snorre känt och begagnat icke denna legendariska saga [3]), utan en af hennes källskrifter, hvilken måhända var bättre än den som gifvit henne hufvudstommen.

---

[1]) Utgifven af Keyser och Unger. Jfr deras Inledning.

[2]) Sådana ställen äro: 1. Kap. 21, Olofs möte med Håkan jarl i Södungssund. Olofs list omtalas. Jarlens skepp sjunker, folket faller i vattnet, han sjelf tages. Derefter tillägges en ny berättelse, hur Olof drog upp linan och vindade med vindåsen o. s. v., vattnet rusar in i fören, skeppet kantrar, jarlen drages upp ur vattnet. Tillägget har nästan alldeles samma ord som Snorre (kap. 28). — 2. Kap 83 omtalas, hur säden nedtrampades för Torger «a Solom»; kap. 86 berättas huru kon. Olof kom till «Sulu i Væradale». Jämförelsen med Snorres kap. 214 gör det otvifvelaktigt att båda ortnamnen äro ett och samma, ehuru de i olika källor skrifvits något olika. — 3. Torger knarrsmeds ifver, att vara den förste att anfalla kon. Olof, omtalas både i kap. 90 och 91, på det senare stället med utförligare presentation af mannen, samt med angifvande af skälet till hans ifver. Den senare berättelsen har mera likhet med Snorres framställning i kap. 234.

[3]) Att Snorre icke begagnat denna legendariska saga, synes mig sannolikt äfven af den skiljaktighet, som flerstädes finnes i återgifvandet af kon. Olofs järtecken. Några af dessa skildras ordagrant lika, men flera hafva fått en starkare lokalisering. I viss mon torde detta visserligen kunna anses bero på redaktionsförändringar, vidtagna af Snorre (t. ex. legenden om «en hertig på Irland» HHd kap. 57, Leg. kap. 104). Men andra speciela uppgifter, om ort och tid, kunna icke af den anledningen tillskrifvas Snorre, utan torde snarare tillhöra en honom föreliggande framställning. Att denna icke var den legendariska sagans antydes ock deraf, att hon, som följer den rent kyrkliga traditionen, bevarad äfven i den af Unger tryckta homilieboken, till en del i det fornsvenska legendariet samt uti den latinska legenden, aftryckt i Script. rer. Danic. II, berättar många flera järtecken, under det *Snorre likväl har ett* (om Olofs svärd), *som saknas i den legendariska sagan* och de kyrkliga källorna.

Då någon Olofssaga icke blifvit åt oss bevarad, som bär Styrmes namn, ligger det nära att fråga, om icke den legendariska sagan eller någon af dess källskrifter är Styrmes verk. Till hjelp vid besvarandet af denna frågra har man några uppgifter i Flatöboken om en del saker, som skulle finnas i Styrmes Olofssaga. Vid jämförelse visar det sig, att icke har den åt oss bevarade legendariska sagan Styrme till författare, alldenstund de stycken, som här uppräknas ur Styrmes bok, icke finnas uti den legendariska sagan. Om dennas bearbetare åter känt Styrmes saga och lånat deraf visar sig icke fullt tydligt, ehuru man kan af vissa omständigheter anse det vara ganska troligt. — Uti skildringen af slaget vid Stiklastad omtalar den legendariska sagan (kap. 92) att Tore hund och de andre elfva höfdingarne voro klädde i vargskinnskappor (-stakkar). Snorre deremot säger kap. 204, 240 att Tore hund låtit i Finnmarken göra sig tolf renpelsar (hreinbjálfar), förtrollade, så att icke vapen skulle bita på dem, hvilket ock röntes uti slaget, då konungens svärd icke bet det minsta å pelsarne. Uti de ofvan åberopade tilläggen ur Styrmes saga förekommer ock en utförlig berättelse, huru det tillgick, då Tore fick renpelsarne af Finnmarkskonungen (FlB III sid. 244 f.). Öfverensstämmelsen i uppgiften om beklädnadens art och orten, hvarifrån den var kommen, synes mig göra sannolikheten, att Snorre begagnat Styrmes saga, nästan till visshet, hvilket äfven styrkes deraf att bland de mot konungen uppträdande höfdingarne, som nämnas af Styrme i sammanhang med den föregående berättelsen, förekommer en Torger från Qvistsstad, hvilken vi återfinna hos Snorre i kap. 237 och 239. Deremot talar den legendariska sagan om Torger från Sörshög (kap. 89, 90), som tydligen skall vara samma person[1]. Det ligger derföre nära till hands att antaga, att de stycken uti den legendariska sagan, som förekomma äfven hos Snorre, blifvit inflickade uti denna saga ur Styrmes bok, från hvilken äfven Snorre fått dem[2].

[1]) Såsom en märklig skilnad mellan Snorres framställning och den legendariska sagans må framhållas, att då Snorre uppgifver (kap. 238) såsom konung Olofs fältrop det verldsbekanta «fram, fram kristmän, korsmän, konungsmän» och såsom böndernes «fram, fram bondemän», har Leg. såsom fältrop «knyum, knyum konongs liðar» och «harðla, harðla boanda menn» (kap. 92).

[2]) Detta kan naturligtvis icke gälla annat än den nu kända handskriften af den legendariska sagan, som är från 1200-talet. Sagans stomme är äldre. Se ofvan.

I hvad mon Snorre för öfrigt hållit sig till Styrme, kan nu icke afgöras. Det anförda exemplet antyder, att han dervid förfarit med omtänksamhet, utelemnande hvarjehanda, som förmodligen synts honom mindre vigtigt eller mindre troligt.

Utom Styrmes saga voro qvädena, såsom det sades i det nyss citerade förordet, en hufvudkälla för Snorre, i främsta rummet Sigvat skalds. För öfrigt citeras Are frode, (Orkenö)jarlasagorna o. s. v., men ingenstädes finner man ett bevis för det påståendet att Snorre nöjt sig med att lemna ett styckeverk, bestående hufvudsakligen[1]) af lån ur andras arbeten. Tvärtom har det hela spår af att vara ett sjelfständigt arbete, och dess upphofsman har således hedern att vara en sjelfständig författare.

I sammanhang med Olof helges saga skref Snorre åtminstone något om sonen, *Magnus gode* — hur mycket af det som återfinnes i hans saga kan jag icke med säkerhet uppgifva — samt om Olofs järtecken. Dermed var första delen af det stora verket fullbordad.

Något betydligare mellanrum torde icke hafva förflutit, innan Snorre fortsatte sitt arbete, den gången företagande sig skildringen af den föregående tiden. Han gick dervid längre tillbaka än vanligt var, såväl före som efter honom, nämligen ända bort till den stora skymningen, der man ej mera ser att skilja mellan menniskorna och de efter menniskors beläte skapade hednagudarne. Vi skola betrakta hvart stycke inom denna afdelning för sig.

Vi hafva först *Ynglingasagan*. Stommen togs af Tjodulfs qväde. Till de ur detta hemtade materialierna lades andra uppgifter efter vise mäns sägner. En gång förekommer ett citat, der den vetgirige hänvisas till Sköldungasagan, om han vill hafva närmare kunskap. Hur pass denna legat till grund för Snorres uppgifter om de danske konungarne, kan nu icke afgöras[2]).

Den sjelfständighet man måste tillerkänna Snorre såsom författare af den annars icke i utförlig framställning bearbetade Ynglingasagan, kan man ej heller frånkänna honom med afseende

---

[1]) Att en och annan mindre bit blifvit ordagrant upptagen ur annan saga, betyder naturligtvis intet. Nutidens författare göra sammaledes, fastän de använda citationstecken eller annars hänvisa till sin källa.

[2]) Müllers antagande af en prosaisk Ynglingasaga, grundande sig på Tjodulfs qväde och begagnad af Snorre, förfaller, emedan det icke har bättre grund än ett hugskott af den lärde författaren. Se hans Undersøgning s. 184.

på den följande sagan om *Halfdan svarte*, kanske den obetydligaste i hela samlingen. Också har icke Müller kunnat fasthålla sin åsigt, att Snorre varit allenast en kompilerande afskrifvare utan att *förutsätta* tillvaron af en äldre Halfdanssaga, hvilken, då hvarken ett fragment deraf eller en antydan derom i den gamla litteraturen finnes, må saklöst lemnas å sido. Att det funnits andra berättelser om konung Halfdan, är ganska troligt och det är derföre alls icke underligt, att i andra redaktioner af hans saga afvikande uppgifter förekomma. Frånvaron af ordagrann likhet mellan Snorres text och Fagrskinna[1]) talar emot antagandet af en äldre saga, som Snorre skulle hafva kopierat, och vid den af Müller citerade þáttr om Halfdan svarte, är intet afseende att fästa, då han förekommer i Flatöboken, hvars skrifvare kände Snorre, hvadan likheterna mellan de särskilda redaktionerna naturligast förklaras genom antagande af lån från Snorre.

Af större betydenhet är skildringen af *Harald hårfagers* öden. Snorre betecknar sjelf i inledningen (s. 2) tiden från och med hans regeringsanträde såsom mera känd och man märker äfven, hur framställningen blir jämnare och innehållet eger en mer historisk art. Dock uppträder Snorre tydligen på ett ditintills föga bearbetadt område. Otaliga bidrag till konung Haralds historia framlades uti de isländska slägtsagor, hvilkas nedskrifningstid inledes af Snorre och hans konungabok. Man finner ock huru Egilssagan, hvars författare måste hafva känt Snorres konungabok, är mycket rikare på uppgifter och lemnar, utan att inlåta sig i någon kritik, rättelser och tillägg till Snorres uppgifter[2]). Då Snorres verk är tidigare än de flesta andra sagor af något framstående värde, synes mig intet hindra antagandet, att det är just hans saga om Harald hårfager, som citeras i Landnáma s. 41; den der åsyftade uppgiften finnes i Snorres Haraldssaga kap. 22. Dermed förfaller hvarje skymt af stöd för tillvaron af den Haraldssaga, som Müller anser vara Snorres källa. Den andra källan han anför, Uphaf ríkis Haralds hárfagra, kan icke hafva begagnats af Snorre, såsom skrifven mer än ett sekel efter hans död[3]).

---

[1]) Ett kapitel i Snorre har visserligen ett ordagrant motsvarande stycke i Fagrskinna; detta beror utan allt tvifvel på ett gemensamt lån, snarast från en saga om Olof helge. Se längre fram s. 56.

[2]) Jfr i det följande s. 64, 75, 77, 84, 86, 113.

[3]) Jfr i det följande sid. 65.

En tydlig källa har Snorre dock haft i Ágrip, hvars 8:de kapitel blifvit ordagrant afskrifvet (HHf kap. 25), men de i denna samling förekommande uppgifterna äro icke synnerligen många eller mycket utförliga. Derföre synes det, som måste man anse Snorre Sturleson verkligen vara författare till denna saga; han har visserligen dervid begagnat andras uppgifter, men ingalunda inskränkt sig till att afskrifva.

Ej heller kan man om *Håkan godes* saga komma till ett annat resultat — i hvilken saga flerstädes röjer sig en mästares hand, äfven om materialierna ej räckte till för en fullständigare, år efter år återgifvande skildring. Den Håkan godes saga, som Egilssagan citerar, kan icke hafva varit en källa för Snorre, utan är utan tvifvel hans egen saga, hvars uppgift här som annorstädes blir af Eigla något beriktigad [1]). För *Gunhildssönernes* tid har icke ens Müller kunnat angifva någon redan nedskrifven saga, hvilken Snorre kunnat afskrifva. Att Snorre icke varit obekant med Ágrips berättelser, synes man kunna antaga.

Med afseende på *Olof Trygvasons* saga komma vi på ett klarare område, alldenstund vi veta, att hans saga förut var behandlad af munkarne Udd och Gunlög. Att Snorre känt Gunlögs saga är sannolikt, alldenstund hon var känd för Gissur Hallsson, med hvilken Snorre såsom yngling utan tvifvel ofta umgicks, men Snorre citerar aldrig Gunlög och då hans arbete är förkommet [2]) kan man icke med afseende derpå göra några direkta slutsatser. Men Udds saga ega vi ännu och genom att med henne jämföra Snorres text, kan man komma till säkra resultat. Det visar sig otvetydigt, att Snorre känt Udds arbete och att han ur detsamma lånat uppgifter, men han synes i allmänhet icke hafva hyst för detsamma synnerlig aktning, då han

---

[1]) Se föreg. sida anm. 2. Om den citerade sagan icke skulle vara Snorres, utan någon annan, som innehöll mer än sjelfva hufvudsaken, kan hon icke gerna hafva varit Snorres källa, emedan han då skulle meddela mindre än hvad hans källskrift innehåller.

[2]) Müller har visserligen till sin Undersøgning fogat en tabell, uppvisande förhållandet mellan Gunlögs, Snorres och Udds sagor. Men denna Gunlögs saga har ingen rätt till hans namn, ty dermed menas intet annat än den större sagan om Olof Trygvason, *hvars hufvudsakliga innehåll är ordagrant taget ur Snorre.* Man synes näppeligen hafva skäl att anse Gunlögs saga hafva mycket öfverträffat Udds i historisk kritik och grupperingsförmåga.

uti flera af de vigtigaste punkterna af Olofs lif, der också Udds framställning strider mot all sannolikhet, afviker fullständigt, utan att anföra, hvilket han annars ofta gör, att olikartade uppgifter finnas. Så vidt jag kunnat se är det endast ett kapitel i Snorres Olofssaga, som är i det närmaste ordagrant hemtadt ur Udds bok, antagligen emedan Snorre icke fann nödigt att deri göra några rättelser.

Såsom Snorres källa angifver Müller äfven Jomsvikingasagan. Ehuru framställningarne afvika betydligt, är det, i betraktande af Jomsvikingasagans höga ålder[1]), sannolikt att Snorre känt henne. Alldeles visst är det, att han icke till henne står i samma slafviska förhållande, som afskrifvaren till sitt original.

Att Snorres skildring af konungarnes öden till och med Olof helges eller hellre Magnus godes, icke var mer än en sådan afskrifvares af de redan upptecknade sagor, som kommo i hans händer, har likväl mer än en gång blifvit yttradt. Müllers yttranden kunna anses sammanfattade i detta: «Utan tvifvel har Snorres sätt att behandla historien varit följande. Han tog för sig de redan skrifna sagorna, strök ut det som misshagade, gjorde utdrag af det som var för vidlyftigt, tillfogade en och annan rättelse samt här och der några fler af de gamle skaldernes visor. Den sålunda genomgångna handskriften lemnade han åt sine afskrifvare.» Eller i detta: «Snorres förtjenst om den norska historien kan icke bestå deri, att han mödosamt samlade materialerna (detta var gjordt redan före hans tid), ej heller att han chronologiskt ordnade tilldragelserna (det hade Are vise gjort, hvars tidsbestämningar Snorre åberopar[2])), ej heller deri att han pragmatiskt sammanbundit det historiska stoffet eller deraf gifvit nya åskådningar eller berättat det i ett skönt föredrag. Han förtäljer tilldragelserna på det hela så som de blifvit före hans tid förtalda, utan att inblanda egna betraktelser. Hans stil är icke olika hans samtidas och han drager lika litet som de i be-

---

[1]) Jfr Maurer anf st. Anm. 21.

[2]) Månne icke en författare kan åberopa en annans arbete eller åsigter utan att dermed afsäga sig författareskapet till hvad han sjelf har under händer? Det sätt, hvarpå man försökt att förklara Snorres förhållande till konungasagorna, är så konstladt, att det esomoftast kommer i strid med allt hvad naturligt och billigt heter.

tänkande att skrifva af andra.»[1]) Keyser säger i sin litteraturhistoria alldeles detsamma: «Utan tvifvel gick Snorre på det sätt tillväga vid utarbetandet af sitt arbete, att han först skaffade sig så många äldre skriftliga bearbetningar af Norges konungasagor, som han kunde öfverkomma, sammanhöll dem med hvarandra, utmärkte, hvad han ville upptaga i sitt verk och hvad han ville utlemna, hvad han i en bearbetning föredrog framför det motsvarande i en annan, att han sedan upptecknade eller lät uppteckna, hvad han möjligen visste att tillfoga, som icke förut blifvit nedskrifvet, eller de sägner, som han hade hört i mundligt föredrag och som han ansåg mera stämma öfverens med sanningen än de som dessförinnan voro nedskrifna. Efter dessa förberedelser har han, såsom det synes, antingen dikterat sitt arbete för en skrifvare eller ock öfverlemnat sitt ordnade material till en annan i sagoskrifning mer öfvad lärd man, som under hans egen tillsyn fick utarbeta det och sätta det ned på pergamentet. — Anden, som går igenom arbetet, i dess ordning och sammansättning, är naturligtvis likväl Snorres, om ock stilen till en del är hans medhjelpares eller snarare i hufvudsak den äldre sägnens ord». Det senare antagandet om en mer sjelfständig bearbetare synes mig äfven från Müllers och Keysers ståndpunkt böra uppgifvas, så snart man vill tillerkänna Snorre anden i det hela, och till att öfverflytta hedern för författarskapet från Snorre till en annan onämnd, hälften skrifvare, hälften författare, synes mig ingen anledning finnas. Men att Snorre icke skrifvit hvartenda ord af sina sagor med egen hand, utan åtminstone delvis begagnat sig af skrifvare, synes mig vara i och för sig mycket troligt och bestyrkes dessutom af de ofta citerade uttrycken «jag lät skrifva» o. s. v.

Icke för att tadla de två lärde, för hvilkes arbete i sanningens tjenst jag hyser stor aktning, har jag citerat dessa deras yttranden, utan för att framhålla i de bjertaste uttryck den åsigt, mot hvilken alla facta, så vidt jag förstår, tala. Jag har dessutom redan i det föregående påpekat den villfarelse, som nödvändigt utöfvat på deras åsigter ett ganska stort inflytande — den falsk befunna tron, att Snorre lefde *efter* en tid af rik litterär blomstring. Det faller sig mindre naturligt att tro på

---

[1]) Sagobibliothek 3. s. 403, 404.

möjligheten af en kompilation, som blir ett mästerverk, uti en tid, då litteraturen ännu är temligen fattig.

Snorre Sturleson citeras på ett ställe såsom sagesman för en uppgift som förekommer i Olof Trygvasons saga[1]). Det enklaste är då tydligen att uppgifva honom såsom författare till denna saga[2]), ja — hvarom jag framdeles skall tala — till hela konungaboken. Det är visserligen sant, att med afseende på de isländska sagorna i allmänhet, liksom med medeltidens folkvisor, det icke hölls så noga med den litterära eganderätten, utan hvarje afskrift tenderade till att blifva en mer eller mindre skiljaktig redaktion och författarns liksom bearbetarns namn glömdes snart, ja var kanske aldrig kändt af samtiden inom synnerligen stora kretsar. Men deraf följer ingalunda, att när ett författarenamn uppgifves, man får åt detta namn tillerkänna en annan betydelse än ett sådant eger i våra dagar. Are frode nämnes som författare och ingen har velat i hans arbete se ett verk hellre af många generationer än af en ande, som gjort till sin egendom hvad han icke kunnat genom egen erfarenhet utröna, utan måste hemta från andra. Udds Olofssaga bär ett författarenamn och henne vill man likaledes låta vara *en* mans egendom[3]). När man under dessa förhållanden vill, i strid mot det naturliga, frånkänna den såsom författare uppgifne Snorre denna hans egenskap af författare, blir det oafvislig pligt för den som yrkar sådant, att framlägga bevis, d. v. s. här att visa upp hvarifrån de särskilda delarne af Snorres arbete äro tagna eller åtminstone lägga i dagen, att större delen af hans verk är på detta sätt lånadt. Något sådant har visserligen Müller försökt, men på det

[1]) Uti den utförliga sagan om Olof Trygvason — se längre fram — då der nämnas de olika åsigterna om Olofs öde i Svolderslaget.

[2]) Det är väl att märka, att jag icke allenast på detta citat grundar min öfvertygelse om Snorres författarskap, utan detta vitnesbörd likasom ett annat likartadt, låter jag gälla allenast derföre att de synas mig i allo styrkas af de ur sjelfva konungaboken hemtade inre bevisen. Dock torde man i denna fråga visserligen kunna tillerkänna redaktören af Olof Trygvasons större saga en bättre hemul än den okände afskrifvaren af den prosaiska eddan.

[3]) Man har i senare tid varit alltför benägen att utfinna författare till flera isländska sagor, för hvilka ingen författare i äldre tid nämnes. Endast med afseende på konungasagorna har man velat med våld afvika från detta bemödande, hvars öfverdrift visserligen varit till ingen nytta.

mest godtyckliga sätt, hvadan han icke är någon hemulsman i denna fråga. Ty deruti ligger icke ett bevis för han åsigt, att man visar upp att Snorre *begagnat* andra sagor, deruti ligger ännu mindre ett bevis, att man helt enkelt *antager*, utan skäl, tillvaron icke af källor, utan af originaler. Det är helt enkelt en cirkelgående bevisning. Till belysande af Müllers och Keysers åsigt torde det vara tjenligt att anföra ett exempel. Munch har uti sin norska historia ofta med yttersta detaljtrohet följt de sagor, som utgjort material för hans framställning. När man läser t. ex. hans teckning af Snorres lif, påminnes man nästan i hvart ögonblick om Sturlungasagans framställning, vändningar, ja enstaka uttryck. Snorre skaffade sig så många äldre skriftliga bearbetningar af Norges konungasagor, som han kunde öfverkomma — det gjorde Munch och han hade annars gjort mycket illa. Snorre jämförde dem, prickade ut hvad som skulle uppmärksammas eller förbigås — detsamma torde Munch hafva varit nödsakad att göra. Snorre antecknade hvad han från annat håll visste att tillägga — detsamma gjorde visserligen Munch äfven; åtminstone torde man om sex hundra år, då man icke längre känner, hur godt minne han hade, taga det för gifvet. Snorre har tydligen på ett och annat ställe ordagrant afskrifvit någon äldre framställning — Munch har gjort alldeles detsamma, ehuru han, som lefde i ett tidehvarf, som i litterärt hänseende var mera utveckladt, citerat. Snorre har, såsom hans ord antyda, understundom skrifvit med en annan persons hand — Munch har kanske gjort likaså. Kanske kommer det derhän en gång i framtiden, att man med mycken lärdom bevisar, att det icke är möjligt, att Peter Andreas Munch varit hvad man i dagligt tal menar med författare. Men innan den tiden kommer, synes det mig enklast och derföre äfven rådligast, att låta Snorre vara författare i detta ords rätta betydelse till det arbete, som bär hans namn. Jag vill blott fästa uppmärksamheten derpå, att jag ännu icke sagt ett ord om någon af de sagor, som följa efter Magnus godes. Jämför man sättet att göra förberedelser och sättet att utföra sitt arbete samt reducerar bort alla de företräden Munch egde såsom barn af det kritiska nittonde seklet, torde man näppeligen kunna sätta den gamle Isländingen under hans arftagare på häfdateckningens område. Ser man på det bästa, som Snorre åstad-

kommit, tvekar jag icke att i framställningens fulländning tillerkänna honom en hedersplats framför Munch.

Snorre skulle varit en afskrifvare! Äfven med fara att anses till öfvermått förlänga denna uppsats, vill jag meddela ett prof, en liten episod ur Olof helges saga, obetydlig till innehåll, men praktfull genom sin enkla hållning och fint genomförda karakteristik. Samma berättelse förekommer uti Snorres bok och uti den legendariska sagan. I den senare lyder den så:

»En gång då de taltes vid, fränderne Olof och Sigurd, löpa till dem Sigurds söner Halfdan och Harald; Halfdan var då sju vintrar gammal. Sigurd tog svennen i sitt knä och spörjer Olof hans mening, hur stor denne månde varda för sig. Olof sade det icke vara så lätt att se, talar så med svennen och spörjer, hvad han helst ville ega. «Det menar jag», svarte han, «att jag ville ega så många kor att de stodo som tätast kringom hela sjön Mjösen.» Olof svarar: «stor begärlighet har den svennen i sitt sinne», sade han, «jag menar han varder en rik man, en stor bonde för sig och mäktig». Sedan lopp Harald till hans knän och Olof satte honom på sitt knä och sporde honom: «hvad vill du helst ega, frände?» «Det menar jag», sade Harald, «att jag ville ega så många huskarlar, att de åte upp bror Halfdans kor uti ett mål.» «Ja», sade Olof, «mycket har du i hugen.» Nu löper han bort. Sigurd spörjer, hurudan man han månde blifva. Olof svarar: «Icke kommer han att sakna vett eller makt eller folk, men icke vet jag, hur han kommer att rönas. Icke skall honom brista fräjd, och heder torde han vinna.»

Enligt Snorre var det icke alldeles så intimt förhållande mellan Olof och den praktiske, beräknande, försigtige Sigurd, som alltid hade litet roligt åt Åstas ifver att fira sonen. Det vore derföre hos Snorre en inkonseqvens att låta Sigurd på ofvan beskrifna sätt söka sin stjufsons omdöme. Hvarifrån Snorre fått detaljolikheterna vet jag icke. Så lyder hans berättelse:

«Det berättas, att då konung Olof var på vejtslan hos sin moder Åsta, ledde hon fram sina barn och viste honom. Konungen satte sin broder Gutorm å ena knät och sin broder Halfdan å det andra. Konungen såg på svennerne, förvred ansigtet och antog en vredgad uppsyn. Då blefvo svennerne skrämde. Åsta bar då fram sin yngste son Harald, som då var tre vintrar gammal. Konungen förvred ansigtet mot honom, men han såg upp

på honom. Då tog konungen svennen i håret och ryckte, svennen tog i konungens skägg och drog. Då sade konungen: «hämnesam månde du blifva, frände». En annan dag vandrade konungen ute kring byn och hans moder Åsta med honom. Då gingo de till en tjärn. Der voro Åstas söner, Gutorm och Halfdan, och lekte. Der hade de gjort store byar och stora kornlador, många nöt och får; det var deras lek. Litet derifrån midt emot tjärnet vid en lervik var Harald och hade der månge träspåner, som fluto vid land. Konungen sporde, hvad det skulle vara. Han sade det vara sina härskepp. Då log konungen och sade: «Kan vara, frände, att det kommer dertill, att du råder för skepp!» Då kallade konungen dit Halfdan och Gutorm och sporde då Gutorm: «hvad vill du helst ega, frände?» «Åkrar», sade han. Konungen sade: «huru stora åkrar månde du vilja ega?» Han svarade: «så stora att hela näset, som går ut i sjön, såddes hvar sommar». På det näset stodo tio byar. Konungen svarade: «Mycket korn kan växa derpå». Sedan sporde konungen Halfdan, hvad han helst ville ega. «Kor», sade han. Konungen sporde: «hur många kor ville du ega?» Halfdan sade: «då de gingo till sjön, skulle de stå som tätast rundtomkring sjön». Konungen svarade: «stora bon viljen J ega, det är likt eder fader». Sedan sporde konungen Harald: «hvad vill du helst ega?» «Huskarlar», svarade han. Konungen sade: «hur månge ville du ega?» «Det ville jag, att de åto i ett mål min broder Halfdans kor.» Konungen log häråt och sade till Åsta: «Här torde du uppföda en konung, moder.» Mer är icke berättadt om deras samtal.» Denne Harald blef sedan Norges konung med tillnamnet hårdråde.

Om detta prof uppvisar Snorres företräde framför de äldre författarne i afseende på framställningen, finna vi bäst, genom att jämföra hans saga om Olof Trygvason med Udd munks, hur mycket han öfverträffade sine föregångare i historisk blick och i kritisk forskning. Det har visat sig af den isländska sagolitteraturens senare alster, att Snorre uti sina kombinationer icke alltid varit lycklig. Sjelfva bemödandet vore ära värdt, äfven om det icke i något väsentligt hade ledt till någon vinning, hvilket Snorres visserligen gjort uti rikaste mått. För att få detta fullt klart, behöfver man i detalj granska hvad han lemnat och hvad han mottog af sine föregångare. En hjelp till denna granskning har jag sökt meddela uti anmärkningarnes hänvisningar.

Uti ett afseende framstår Snorres sjelfständighet såsom forskare ganska klar. Hans förnämste hemulsman uti tidsuppgifter är Are. Men man hade under de båda första decennierna af tolfhundratalet vikit ifrån hans tideräkning och stödjande sig på en annan beräkning af tiden, då verlden skapades, kommit sju år för tidigt i alla sina bestämmelser. Detta skedde t. ex. uti de biskopssagor, som skrefvos efter Gissur Hallssons berättelser samt uti Sverres saga, som behandlats i viss mon af Styrme[1]). Men denna tideräkning finnes ej hos Snorre liksom den ej heller användes af de följande författarne.

På grund af allt detta jämte annat, som detaljundersökningarna gifva vid handen, anser jag det nödvändigt att anse Snorre Sturleson vara *författare* i detta ords nuvarande vanliga betydelse, till den del af konungaboken, som slutar med Magnus godes saga.

Tidigt togs af detta hans arbete en partiel afskrift, nämligen af Olof helges saga, framför hvilken sattes en kort framställning af de föregående konungarnes historia, och togs denna afskrift, skulle jag tro, innan fortsättningen af Snorres verk skrefs[2]).

---

[1]) Jfr Vigfússon i inledningen till Biskopasögur I s. XXXVI.

[2]) Att den s. k. större Olofssagan skrefs innan Snorres tredje del var utarbetad, synes mig tydligt redan deraf att legenderna om Olof helge icke förekomma i samma ordning uti den särskilda Olofssagan som uti konungaboken. I denna senare äro de ordnade efter ett bestämdt system, hvilket deremot icke är fallet i Olofssagan. Jag antager på grund deraf, att dessa järtecken omtalades af Snorre såsom ett bihang till hans saga om Olof helge och att de der förekomma lika litet ordnade som i den efter hans arbete afskrifna särskilda Olofssagan. När Snorre sedan behandlade de följande konungarnes historia, bragte han dessa ur den kyrkliga litteraturen lånade berättelser uti tidsföljd. En annan antydan synes mig ligga deri, att uti konungabokens Olofssaga nämnes uti kap. 245 några ord om Harald hårdråde, hvarjemte hänvisas till hans saga. Berättelsen finnes uti den utförligare Olofssagan, men icke hänvisningen, hvilken tydligen hade varit mer på sin plats der än uti konungaboken, som var ämnad att upptaga den citerade sagan. Jag antager att den särskilda Olofssagan i allt om Olof är lik Snorres ursprungliga Olofssaga och att hänvisningen tillkom när denna införlifvades uti konungaboken. Såsom skäl för denna hänvisning torde kunna anföras en viss skiljaktighet i uppgift mellan berättelsen i Snorres Olofssaga samt i sagan om Harald hårdråde. Hänvisningen torde hafva tillkommit under medvetande om denna olikhet och detta torde äfven hafva föranledt, att detta kapitel i Olofssagan blifvit uteslutet i alla afskrifterna af konungaboken utom en. Att det finnes i den särskilda Olofssagan torde visa, att denna handskrift behållit något gammal och icke påfunnit något nytt.

När den nu omtalade afdelningen, som i denna öfversättning inrymmes i första och andra delen, utarbetades, kan med ungefärlig visshet bestämmas till tiden mellan Snorres båda besök uti Norge, d. v. s. emellan 1220 och 1237; denna senare siffra torde, ifall man tänker på de oroliga tider, som närmast föregingo den andra «utanresan», hvilken hade en väl stark likhet med landsflykt, kunna reduceras till ungefär 1231, ty derefter torde Snorre varit upptagen af sin fejd med Kolben m. m. Det var 1230, som Sturla Sigvatsson afskref de sagoböcker, som Snorre satte samman, och när Snorre gästade Skule för andra gången synes han varit erkänd som häfdatecknare. Med anledning af en Göt Jonsson, sporde Skule Snorre om det var sant, att han hade sagt Göt vara ett binamn på *Odin, som var före fornkonungarne* [1]). Det ligger mycket nära till hands att i detta se en häntydning på Snorres Ynglingasaga, den skrift, der man aldra först finner Odins rent menskliga karakter yrkad och der han intager ett rum före de egentliga fornkonungarne, hvilke icke härstammade från Odin, utan från Njärd.

Återstoden af konungaboken har jag ansett böra skjutas bort till den korta återstoden af Snorres lif. Två gånger nämnes deri Skule med hertigtiteln, som han erhöll först i början af år 1237 [2]) och hela denna del af det stora arbetet har tillkommit på ett vida beqvämare sätt än det föregående.

Med afseende på de två sista sagorna om Håkan härdabred och Magnus Erlingsson är Snorres förbindelse till de äldre sagoskrifvarne mindre klar. För sin framställning af Harald gilles söners historia anför Snorre såsom sin hemulsman Erik Uddsson, och en jämförelse med den motsvarande delen af den sagoredaktion, som fått namnet Morkinskinna, der Eriks saga synes hafva blifvit ordagrant afskrifven, lägger det i öppen dag, men äfven den föregående delen af Morkinskinna kan med säkerhet antagas,

---

[1]) Håkan Håkanssons saga kap. 162.

[2]) HHd kap. 103. Mb kap. 14. Man kan visserligen invända att möjligen någon afskrifvare utbytt titeln jarl mot hertig. Men får man sätta lit till tystnaden i Köpenhamnsupplagan hafva alla handskrifterna *hertig*. Derjemte förtjenar anmärkas, att Snorres uttryck å det förra stället äro till en del tagna ordagrant ur Morkinskinna, hvarest det likväl heter Skule *jarl*, samt att på det senare stället är hela ättledningen af Snorre lagd till det han tagit ur Morkinskinna (jfr denna sid. 122, 201).

flitigt begagnad, ty mycket af det man finner i Konungaboken står fullkomligt lika att läsa i Morkinskinna[1]). Här kan Müllers och Keysers förklaring göras gällande. I synnerhet när man ser, huru i kapitel, der Snorres framställning är mera kortfattad, likväl hvart enda ord återfinnes i Morkinskinna, ehuru understundom mellan tvenne af Snorres ord en hel mängd blifvit utlemnade, vill man gerna tänka sig Snorre sittande med den något, fastän icke mycket äldre handskriften i sin hand, dikterande för sin skrifvare, stycketals ordagrant, stycketals i utdrag, i det han lät sitt finger *följa* raderna å pergamentet, för att, när han uteslöt något, återfinna de ord, genom hvilka berättelsen fortgick. Jag får tillfälle i det följande att närmare ingå på detta. Men man må icke tro, att Snorre, fastän han sålunda slöt sig till en sagoredaktion, hvilken han i hufvudsak gillade, alldeles bortkastade bruket af den kritiska skärpa, ypperliga stilistiska förmåga och omsorgsfulla planmessighet, som i så hög grad utmärker det föregående af hans arbete. Icke alltid har han godkänt Morkinskinnas framställning, utan vidtagit ganska genomgripande förändringar, han har tillagt berättelser, som icke finnas i den andra redaktionen, han har fördelat de från den kyrkliga litteraturen lånade berättelserna om konung Olofs järtecken, hvilka allra först torde hafva bildat ett bihang till konungens egen historia, på sagorna om de konungar, under hvilkas tid undren skulle hafva inträffat. Att denna fördelning verkligen är att anse såsom ingående i arbetet och icke allenast såsom en senare vidtagen åtgärd, synes deraf att på sina ställen står berättelsen om järtecknet i nära sammanhang med den föregående framställningen[2]). Ett ställe äfven inom denna del af Konungaboken anföres med angifvande af Snorre som sagesman[3]); det återfinnes i Magnus barfots saga, och om man på grund deraf måste tillerkänna Snorre denna saga, synes man mig icke kunna undgå att tillerkänna honom icke allenast de närmast föregående, utan äfven de efterföljande sagorna, som i handskrifterna förenas med sagan om Magnus barfot och tydligen tillkommit på alldeles enahanda sätt. De öfriga skälen skola genast omtalas. Maurer

[1]) Morkinskinna är utgifven år 1867 af professor Unger i Christiania.

[2]) Jfr Harald hårdrådes saga kap. 56, 57.

[3]) I Orknöingasagan.

anför ett skäl, som i hans ögon är fullt bevisande, för sitt påstående, att Snorre icke kan hafva skrifvit någon yngre saga än Magnus barfots — i Sigurd Jorsalafars saga omtalas kejsar Fredrik II såsom icke längre varande kejsare. Detta kan således omöjligen vara skrifvet före år 1245 och följaktligen omöjligen af Snorre, som mördades 1241. Men en enstaka tidsuppgift af denna art är en osäker grund, ty den kan hafva blifvit tillsatt af en senare afskrifvare. Det visar sig ock, att just detta ställe blifvit i den Peringsköldska upplagan betydligt vanställdt. I Ungers text omtalas ock kejsar Fredrik, men icke med sådana ord att man nödgas tänka sig honom såsom afsatt eller död[1]). Att Snorre nämner honom, är ganska naturligt, då just på hans tid täta beskickningar föreföllo mellan konung Håkan Håkansson och den modige, fast föga lycklige Hohenstaufen. — När Snorre kom till Sverres uppträdande, var det ej längre nödigt att uppteckna den närmaste tidens tilldragelser, ty det var redan gjordt.

Ännu återstod ett att göra — att sammanfoga de olika delarne till ett helt, sådant det nu föreligger oss i manuskripterne. Maurer, som icke vill tillerkänna Snorre de sista sagorna, måste naturligtvis frånkänna honom omsorgen att sammanskrifva det hela; han antager att denna åtgärd icke vidtogs förr än ett par decennier efter Snorre. Att bevisa detta är icke lätt och hela frågan synes mig föga vigtig. Om Snorre skref hvar särskildt saga, fastän det hela i två eller tre afdelningar och kanske i olika pergamentsböcker, kan det göra detsamma om han eller en annan lät åter afskrifva detsamma uti *en* bok. Det är enklare att anse Snorre hafva låtit göra detta[2]) och derföre synes det mig, att man gerna kan antaga det. Den omständigheten, att de olika handskrifterna äro till sitt innehåll så lika, synes antyda, att deras skribenter funno det hela för sig såsom ett fullbordadt helt[3]).

[1]) SÖO kap. 9. En þeira son var Fridrekr, er nú var keisari í Rúmaborg.

[2]) Något särskildt företal skrefs icke till den nya samlingen, utan man begagnade de till Olof helges och de tidigare konungarnes sagor skrifna förorden. — Att hela sagosamlingen förenats af någon för saken intresserad person, synes mig antydas af de smärre förändringar, som blifvit vidtagna just vid denna sammanfogning. Jfr s. XLVII anm. 2 om hänvisningarne i OH till Harald hårdrådes saga.

[3]) Utan att jag dervid vill fästa någon synnerligen stor vigt, synes mig förtjena anmärkas det egna bruk af ordspråk, som förekommer uti isländska

Af de handskrifter af Snorres verk, som bevarats intill senare tider, hafva vi först att tänka på den särskilda Olof helges saga [1]), såsom varande till sitt ursprung äldre än afskrifterna af hela verket. Huruvida den handskrift, som blifvit lagd till grund för den tryckta upplagan — hon förvaras i kongl. Bibliotheket i Stockholm — är den ursprungliga kan icke afgöras. Hon anses vara skrifven på Island under förra hälften af 1200-talet.

Tvenne handskrifter af hela konungaboken äro tyvärr förlorade i Köpenhamns brand år 1728, men man har af båda goda afskrifter [2]). Hur gamla dessa handskrifter voro, kan derföre nu icke med säkerhet bestämmas, men skäl finnes för antagandet att de tillhöra förra hälften af 1200-talet, i följd hvaraf de skulle tillhöra en tid, som nära sammanfaller med Snorres egen. En tredje handskrift, codex Frisianus, anses vara skrifven kort efter år 1300. En fjerde, kallad Eyrspennill, tillhör slutet af 1200- eller början af 1300-talet.

Det är väl till märkandes, att alla dessa codices hafva texten t. o. m. kap. 44 i Magnus Erlingssons saga. Eyrspennill fortsätter derefter med konung Sverres saga, men på ett sätt som visar, att denna måtte hafva varit ett helt för sig. Äfver Jöfraskinna lär hafva haft Sverres saga efter Magnus Erlingssons. Sverres saga är, såsom bekant, icke Snorres verk, och dess förekomst i omedelbar följd efter de äldre sagorna, innebär derför intet, som kan bestämma vårt omdöme om dessas författande. Men den omständigheten att Heimskringla eller hvad jag hellre kallar Konungaboken i dessa förekommer framför Sverres saga, i

---

sagor. Så t. ex anfördes i Konungaboken ordspråket «många äro konungens öron» icke mindre än 3 gånger, i OT kap. 89, i OH kap. 170, samt i Hbd kap. 71. Äfven förekommer uttrycket «svá sem skaut skelk i bringu» å tvenne ställen, hvilka båda återfinnas i den legendariska sagan, och torde ur den af hennes källskrifter, som Snorre begagnade, hafva influtit i hans text. Detta sistnämnda uttryck förekommer likaledes tvenne gånger i början af Laxdœlasagan.

[1]) Äfven af Olof Trygvasons saga finnas särskilda handskrifter, men dessa äro af senare ursprung och hafva utom Snorres framställning allehanda tillägg. En sådan handskrift i Stockholms kongl. bibliothek är redigerad af en abbot Berg i Munketvärå kloster († omkr. 1350). Maurer tror på grund af likheten mellan Fagrskinna och konungabokens saga om Harald hårdråde, att äfven denna funnits särskildt skrifven. Månne icke likheterna kunna bero derpå, att Fagrskinnas författare, liksom Snorre, begagnat Morkinskinna?

[2]) De båda handskrifterna äro kända under namnen Kringla och Jöfraskinna.

Kringla ensam, i Frisboken framför Håkan gamles saga, antyder att *denna* sagosamling är ett helt för sig, hvilket de olika skrifvarne i förra hälften af 1300-talet, i senare hälften af det föregående århundradet, ja sannolikt redan i dess förra hälft funno afslutadt och återgåfvo utan förändring. Det är väl sannt, att Kringla har några legender om Olof helge, som saknas uti de andra handskrifterna, men dessa äro allesammans tagna ur den kyrkliga legendsamlingen och således mer lika utväxter på än organiska delar af Snorres arbete [1]). Det är ock sant, hvilket är mycket vigtigare, att flera kapitel ur den tredje och sista afdelningen af Konungaboken saknas i Kringla — de uppräknas uti inledningen till Ungers textupplaga — men granskar man dessa, finner man, att de allesamman ursprungligen tillhöra Morkinskinna. Frisboken och Eyrspennill och sannolikt äfven Jöfraskinna hafva dem allesamman och man torde derföre få antaga, att Kringlas skrifvare af en eller annan anledning utlemnat dem, hellre än att de äro af någon annan skrifvare inflickade i en handskrift af Konungaboken och så inkommit i de tre handskrifterna. Men allt det, som uti denna del af konungasagorna icke är taget ur Morkinskinna och som man har skäl att tillägga Snorre, synes finnas i alla handskrifterna. Deri synes mig ligga ett ytterligare bevis för åsigten, att Konungaboken är ett helt, icke tillkommet genom en hopflickning af annan person [2]).

Det återstår nu att styrka Snorre Sturlesons litterära eganderätt till Konungaboken. Att framlägga en juridiskt fullt bindande bevisning är icke möjligt, då hvarken Snorre angifver sig såsom detta arbetes författare, ej heller de handskrifter, som upptaga det, nämna honom. Vi äro således hänvisade till sannolikhetsskäl.

Jag betraktar Konungaboken som ett helt. Man kan icke deremot invända den något skiljaktiga karakteren af de sista konungasagorna, fattigdomen på visor o. s. v. Den olika karakteren beror tydligen på det olika arbetssätt, som användes, och

---

[1]) I codex Frisianus saknas Olof helges saga, men att detta icke har något att betyda, synes deraf, att på det ställe i handskriften, der Olof Trygvasons saga afslutas, heter det framför Magnus godes saga: »här skall inkomma konung Olof den helges saga».

[2]) Konungaboken citeras i flera sagor såsom ett helt, fastän under olika titlar. Se Maurer anf. st. s. 138. Dervid må dock anmärkas att citaterna i Tord redas saga svårligen kunna afse Snorres arbete. Jfr i det följ. s. 158.

vi få icke förgäta, att Snorre verkligen anföres såsom sagesman för något som står i Magnus barfots saga. Då denna tillkommit genom samma flitiga begagnande af en äldre sagoredaktion, som vi finna i de följande af Konungabokens sagor, finnes intet rimligt skäl att frånkänna Snorre dem på grund af deras olikhet t. ex. med Olof Trygvasons saga. Dertill kommer en annan omständighet, som vi icke få förbise. När kristendomen började tränga djupare in i folkmedvetandet, måste en viss förvandling af folklifvets karakter inträda. Det är icke allenast i Konungaboken vi finna en skilnad mellan tiden före slaget vid Stiklastad och efter detta. Lifvet på Island före denna epok har blifvit på det yppersta tecknadt uti Islands rika sagolitteratur. Men det sagoskrifvande tidehvarfvet fann uti det efter Olof helges fall sig utvecklande lifvet så litet tilldragande, att kring detta rör sig *nästan ingen* saga, förutom biskopssagorna och Sturlunga. Äfven om Konungabokens författare icke användt ett annat arbetssätt vid slutet af sin bok, hade detta förhållande ensamt kunnat föranleda en olikhet i behandlingen.

Konungaboken förråder en författare på höjden af sin tids bildning, väl bekant med nordens sagor och sånger. Otaliga ställen, så lätt igenfinliga, att jag anser det onödigt att här uppräkna dem, visa att han måste varit en son af det sagoskrifvande Island. Många ställen lägga i dagen, att han kände väl till Norge. Jag vill fästa uppmärksamheten allenast vid ett, kanske det yppersta, nämligen vid den noggranna skildringen af Karmts topografi (OH kap. 123). Hufvuddragen af berättelsen återfinnas i Olofs legendariska saga, men de äro i Konungaboken omarbetade med stor detaljkännedom, som svårligen vunnits annorlunda än genom besök på stället. Men författaren af Konungaboken var mer vidtberest än de fleste. Man torde af den utförliga skildringen af Sveriges geografiska indelning få sluta, att han någon tid vistats i Sverige; och att han dervid sökt vinna upplysning om de förgångna tiderna, synes af hans upprepade hänvisning till det som *Svearne säga* med afseende på Olof helges härfärd i Mälaren. Just i denna episod uppträder förf. sjelfständigt, i strid med den legendariska sagan.

Redan handskrifternas ålder antyda en författare, som svårligen kunnat skrifva efter 1250. Till en tid något före detta årtal hänvisar ock slägtledningars förande ned till Skule jarl eller

hertig, som dog år 1240. Den siste af Svenkonungarne som nämnes, är Jon Sverkersson, † 1222. (IB kap. 22). Af Isländingar, som lefde samtidigt med Skule, omtalas tvenne i Konungaboken, biskop Gudmund, hvars faders död berättas (ME kap. 33), och Jon Loftsson, om hvars besök vid norska hofvet talas i samma saga kap. 21 och hvilken tidigare nämnes (Mb kap. 9) i sammanhang med Kunghälls förstöring, till hvilken han såväl som hans fader höll på att blifva ögonvitne. Man må fästa vigt dervid, att uppgifterna om konung Jon Sverkerssons börd samt om Kunghälls förstöring och således äfven om Jon Loftsson icke förekomma uti Morkinskinna, ur hvilken såväl det närmast föregående som det efterföljande är taget, och att de följaktligen äro ditsatta af Morkinskinnas bearbetare, d. v. s. Konungabokens författare. Det ligger ock nära till hands, då det i MG kap. 29 talas om de månge läkare, som härstammade från Atle Bårdsson, att tänka på kanske den mest fräjdade af hans läkekunnige ättlingar, Ramn Svenbjörnsson, som lefde på Skules, Gudmunds och Jons tid. Det ser ut som om författaren i sin berättelse vill skänka ett rum åt samtida, med hvilka han kommit i någon beröring.

Nästan för hvar gång jag genomgått konungaboken har en eller annan vink af denna art fallit mig i ögonen och jag tviflar ingalunda, att icke flere kunna framletas. De nu uppräknade synas mig ega ganska stor betydelse, alldenstund det finnes en person, som svarar emot alla dessa antydningar.

Snorre Sturleson var en rikt begåfvad man, med höga intressen och med en i det praktiska lifvet förvärfvad vana att sträfva till ett bestämdt mål och att derunder låta småsakerna gruppera sig kring de honom beherrskande idéerna. Snorre Sturleson var en man, som under sin långa uppfostrans tid i det för litterär odling vida prisade huset på Udden haft det yppersta tillfälle att blifva förtrogen med sin tids och forntidens sagomästare och skalder, och han har sedan bevisligen sysselsatt sig med litterärt arbete. Snorre Sturleson var född Isländing och tillbragte större delen af sitt lif å fäderneön, han härstammade från Orkenöjarlarnes ätt, åt hvilkas öden så många blad i Konungaboken blifvit egnade, han gästade tvenne gånger Norge och umgicks med landets ypperste, han besökte äfven Sverige och var der gäst hos den mycket betydande lagman Eskil, som, efter hvad man om

honom vet, var en upplyst man, och som måste hafva egt ett stort intresse för de framfarna tider.

Snorre Sturleson måste hafva haft sitt verk färdigt före år 1241, således just vid den tid, mot hvilken de äldsta handskrifterna peka. Han var samtida med Ramn och hans politiska intressen kommo i beröring med Ramns söners. Det är således ej underligt om Snorre Sturleson begagnar tillfället för att tala om Ramns stamfar och uppkomsten af ättens läkedomsgåfva. Det är än naturligare, att Snorre Sturleson talar om biskop Gudmund, med hvilken han stod i flerfaldig beröring, och om dennes fader Are, sin styfmors broder. Det var i Jon Loftssons hus, som Snorre Sturleson uppfostrades och man kunde derföre af honom vänta en skildring af de tilldragelser, uti hvilka fosterfadren varit med och om hvilka han bättre än andra å Island lefvande kunde berätta och om hvilka Snorre Sturleson mer än andra Isländingar hade skäl att berätta, när han skref om Magnus blinde och om Magnus Erlingsson.

Lägger man dertill, att för tvenne ställen i Konungaboken, det ena förekommande i Olof Trygvasons saga, det andra i Magnus barfots, citeras Snorre i samma och det följande århundradet såsom sagesman[1]), synes det mig icke förhastadt, att anse honom vara författare till Konungaboken i hennes helhet, sådan hon nu föreligger oss, med de, såsom det synes, obetydliga förändringar, som blefvo en nödvändig följd deraf att boken måste gå igenom olika skrifvares händer.

[1]) Orknöingasagan är enligt Petersen nedskrifven icke före 1250, men ej heller mycket senare.

Konungabokens Geografi.

Snorre meddelar i början af sitt arbete en öfversigt af medeltidens lärda geografi. Denna kunna vi saklöst lemna å sido. Nordborne hade under sina vidsträckta färder vant sig att indela jordytans länder efter väderstrecken. Sjelfve bodde de i *Nordlanden*, vester och söder om *Englandshaf* lågo *Vesterlanden*, på andra sidan om Östersaltet lågo *Österlanden*. Återstoden af deras verld räknades till *Söderlanden*.

Full noggrannhet i förhållande till våra dagars anspråk kan icke vinnas genom denna indelning, så mycket mindre som forntidens uppgifter om väderstrecken ingalunda äro fullt riktiga. Man for från Bergen *österut* till Viken, från Tunsberg *österut* till Kunghäll, från Viken *norrut* till Agder, från Tunsberg *norrut* till Bergen. Riktningen af en del af vägen har gifvit namn åt hela kosan, hvarvid man äfven måste taga med i beräkningen oförmågan att få en öfversigt af det hela. De ofta återkommande väderstrecksuppgifterna kunna äfven vara tvetydiga. Det vigtigaste exemplet på en sådan tvetydighet, synes mig vara det ställe i Håkan godes saga kap. 8, der uttrycket «alt austr fyrir Gautland» torde lika väl kunna hänföras till Vester- som Östergötland.

Nordlanden

omfattade Norge, Svea- och Danaväldena. Norge är naturligtvis det land af dessa tre, om hvilket de flesta upplysningarne lemnas. Alla namn på orter, som flyttats från den nordiska gudalärans område till jorden, lemnas här å sido. Till den förhistoriska sagan hör äfven *Redgotaland* med *Vörva* och *Vapna-* eller *Skjutansvad*, liksom det i fjerran söder liggande *Tyrkland*.

I. Norge.

Namnet är en sammandragen dativform af ordet Noregr. Äfven förekommer uttrycket *Noregsvälde*. Inbyggarne: *Nordmän* eller

Noregsmän; adj. norrän (norræn). Af Isländingarne kallades Norrmännen (liksom äfven Svenskarne) *Östmän.*

Forntiden norska bygd gick till Malangerfjord. Gräns i vester var den Atlantiska oceanen, i söder Skagerack och nedre loppet af *Götaelf* eller *Elfven.* Östgränsen var mera osäker. Norrifrån ända till *Edaskog* på Vermlandsgränsen bildade *Kölen* eller *Kölarne* (Kiölr, Kilir) landskilnaden; dock räknades Jämtaland och Härjedalen under längsta tiden som norska områden. Längst ner var gränsen likaledes under nästan all den tid, Snorre beskrifver, säker: Götaelf mellan Venern och hafvet. Det var egentligen om de obygder, eller *Marker,* som sträckte sig emellan Edaskog och Venerns sydvestra hörn, om hvilka strid rådde. De stadnade dock såsom svensk egendom.

Norge är splittradt i en mängd dalar. Deras inbyggare slöto sig till större grupper omkring de vigtigaste tingsorterna, Borg (Sarpsborg), Ed (Eidsvold), Gula (nära gränsen mellan Sogn och Nord-Hördaland) och Frosta (i Trondhem). Snorre redogör icke för tingslagens fördelning, hvilken enligt Munchs «Beskrivelse over Kongeriget Norge i Middelalderen» var följande:

Borgtingslagen: Grönafylke, Vestfold, Vingelmark och Ranrike.

Edsivatingslagen: Röma-, Hena-, och Hadafylkena, Gudbrands- och Österdalarne.

Gulatingslagen: Egda-, Ryga-, Hörda- och Sygnafylkena, Haddingedalen och Valdres, Fjärdafylket och Södermöre.

Frostatingslagen: Römsdalbo- och Nordmörafylkena, de åtta Trondhemska och Nömedalbofylkena.

Hålogaland, Jämtland och Härjedalen stodo utanför denna indelning.

Någon häradsindelning har tydligen icke funnits i Norge, utom möjligen kring Christianiafjärden. Fylkesindelningen synes vara af jämförelsevis senare upprinnelse. Af landets namn Sogn bildades folknamnet Sygner och af detta åter bildades uttrycket Sygnafylke. Fylkesnamnen förekomma ganska sällan hos Snorre, liksom i allmänhet i de gamla sagorna. Fylkesindelningen efterträddes sedan af syselindelningen. Sysloman omtalas i Konungaboken.

Vid öfversigten af Norges olika delar, begynner jag söderifrån, och begagnar den indelning, som antydes i Snorres sagor.

1. Viken

(kustlandet mellan Elfven och Rygsbit).

Namnet på den djupa fjärden flyttades öfver på det omgifvande landet. Inbyggarne hette *Vikverar* (Vikmän).

Uti aflägsnare tider hette Viken östanfjärds, från Römselfven (Raumselfr, nu Glommen) till Götaelf, **Alfhemmen,** men detta område fördelades sedermera på Ranrike och Vingelmark.

Ranrike emellan *Svinesund* och Götaelf. Inbyggarne hette *Räner*, (Rænir), kring Götaelfs mynning *Elfgrimar*, *Elfbyggar*, *elfske män*.

Öar: *Hising*, omtvistadt område, till sist förenadt med Norge, bebodt af *Hisingsbor*. Utanför *Tumla* (Þumla, nu Tumelhed) på Hisingen lågo *Ekeröarne* (Eykreyjar, nu Ökeröarne). *Ordost*, nu Orust. — Vattendrag: *Bäfja-å*, *Högasund* vid Höga, i Torsby socken. — Stad: *Konungahälla* vid Götaelfs norra mynningsarm, hvilken nedanför staden försvarades af pålar, nedslagna i floden (stek). I staden fans *kastalkyrkan*. Mellan staden och steken låg *Brattsås*; af orter i stadens närhet nämnas *Solberga* och *Skurbaga*. Andra orter: *Lekberg* (Leikberg) i södra delen. *Krokaskogen*, öster om Bäfja-å. *Väggen* och *Sotenäs* vid kusten, *Förelef* (Fyrileif, nu Ferlöf) vid en vik af Gullmaren (Goðmarfjörðr). *Fors* kyrka, innanför Gullmaren. *Sörbyarne*, nu Sörby i Krokstads socken. *Qvilda*, nu Qville. *Hökby*, kungsgård, nu Håkeby, i Tanum. *Vettaland* i Strömstadstrakten.

Vingelmark (Vingulmark) gick från Svinesund, i äldre tider endast från Glommen, rundt omkring *Oslofjärden* framemot Drammens-elf.

Städer: *Oslo* med Hallvardskyrka och nunnekloster (nunnusetr); i närheten låg *Trälaberget*, utanför staden låg *Hufvudön*. *Sarpsborg* eller *Borg* med en Mariakyrka, nära Glommens vattenfall vid *Sarp*. Öfriga oter: *Ed* vid Glommens utlopp ur *Öjen* (Öijeren), *Ömord* (Aumorð) vid flodens utlopp i fjärden. *Dalen mikle*, nu Store-Dal, söder om Sarpsborg. *Stånga* (Stangir, nu Stange), s. v. från Ed och *Hvala* (Hvalir). *Varna*, vid kusten. Hit räknades ock *Holmen grå*, i närheten af Strömstad.

Vestfold, vester om *Folden*, Christianiafjärden, begynde något bortom *Dramn* (Drafn, Drammens-elf) och slutade vid Langesundsfjärden. Stad: *Tunsberg* med tingsorten *Höga* (at Haugum).

Öfriga orter: *Sähem* (eller Sjöhem, nu Sæm), nära Tunsberg. *Re* och *Ramnäs*, derinnanför. *Borro*, nordligare vid kusten, med *Hultar* eller *Hult* (Holtar, Holt) och *Vadla*. *Rossanäs*, nordspetsen af Nöterön. *Skiringssal*, ett kustområde längre åt söder, med orten *Skäred* (Skæreið), hvars läge icke är fullt säkert. Derinvid *Stiflosund* och *Gerstad* (Geirstaðir). *Näsar*, nu Brynlanes, vid sydgränsen.

Vestmarar, kusten mellan *Grenmar* (Langesundsfjärden) och Rygsbit. Nära sydgränsen låg *Portyrja*.

Grenland innanför Vestmarar. Deri låg bygden *Hafvund* (Höfund) med *Brattsberg*, nära Skien. I elfven derinvid låg *Gimsö* med ett kloster.

2. Upplanden
(innanför Viken).

Återstoden af det sunnanfjällska Norge. Inbyggarne: *Uppländingar*.

Telemarken innanför Grenland. Inbyggarne hette *Teler* (Þilir).

Ringarike (Hringaríki), bebodt af *Ringar*, innanför Vestfold, kring Drammen och Tyrisfjärd. Gård: *Sten*, norr om Tyrisfjärden.

Hadaland kring *Rand* (Rönd, nu Randsfjorden), bebodt af *Hader*, med *Rykinsvik* vid Randsfjärden.

Land, vid norra delen af Randsfjärden. Vid denna låg *Skiftesand*.

Toten (Þótn), nordost om Hadaland, vid vestra stranden af sjön *Mjörs* (Mjösen). Hadaland och Toten omtalas som ett konungsrike OH kap. 34.

Haddingedalen och **Valdres** hette fjällområdena i nordvestra hörnet af Upplanden, norr om Telamarken och dithörande områden. Endast det senare området nämnes i Konungaboken och uppgifves der hafva varit ett Uppländskt konungsdöme OH kap. 34. I judicielt hänseende räknades, enligt Munch, dessa två områden till Gulatingslagen.

Römarike (Raumaríki), norr om Vingelmark, kring Römelfven, upp till sydändan af Mjösen. Inbyggarne hette *Römar*. Den vigtigaste orten låg i *Ed*bygden (Eið; äfven pl. Eda) vid vestsidan af Vormen-elf; der höllos nämligen *Hedsävestingen*. Öfriga orter: *Mynni*, vid Mjösens sydända. *Rydjäkel* (Ryðjökull), troligen vid

Glommen, något norr om elfvens utlopp i Öjeren (Öjen). *Nitja*-elfven och i dess närhet *Hakedalen.*

Solöarne, ofvanför Römarike, mot Vermlandsgränsen, som gick öfver *Edaskog.* Enligt Snorre förmedlades genom detta områdes regent-ätt Ynglingarnes öfverflyttande från Sverige till Norge.

Hedmarken kallades landet å ömse sidor af norra Mjösen — med undantag af nordligaste spetsen — samt i öfrigt längs sjöns östra strand. Inbyggarne hette *Hener* (Heinir, adj. heinverskr). Enligt OH kap. 34 funnos der tvenne konungar. Orter: *Skön* (Skaun), bygden sydligast vid Mjösen; derinom *Veda* (Viðir, nu Vie). *Ringenäs* (Hringunes), något nordligare. *Linestad* (Línustaðir), i närheten. *Rör* (Reyr), nära ändan af Mjösens östliga arm, som går upp förbi Lill-Hammer. *Ringesåker,* litet nordligare. *Skog,* nära gränsen till Gudbrandsdalarne.

Dalarne (Dalir) kallades hela den innersta delen af Upplanden, från Svenska gränsen till Sogn och Fjärdarne. Inbyggarne hette *Dalbor* eller *Döler* (Dœlir). Dit hörde:

A. **Gudbrandsdalarne.** Den förnämsta bygden låg i söder, ned mot Mjösen. Gudbrandsdalarne omtalas såsom ett konungsrike OH kap. 34, men enligt kap. 118 styrdes det af en Gudbrand herse med så godt som kunglig makt. *Ofrustad* (?), *Steg* (Steig) nära elfven. *Hundatorp* (nu Huntorp) och *Lidestad,* derinvid; Snorres från en äldre saga hemtade uppgift att denna ort låg vid sjön *Lag* (Lögr), så att man färdades dit äfven sjöledes, är oriktig. *Hof* och *Breda* (Breiða), längre upp. *Enbue,* vid gränsen mot Römsdalen. Bygden *Lesjar* (Lesjar; inbyggarne *Läser,* Læsir), långt upp i nordvest; derinom *Byar* (Bæar). Längre ned låg bygden *Dofra* (Dofrar) med gården *Tofta* (Þoptir). *Lorodalen,* söderut från Lesja. *Loar* (nu Loren) kring *Otta*-ån; derinom *Näs* och vid norra sidan *Stafvabräcka.* Längre ut lågo bygderna *Våga* i öster, och *Hedalen* i s. o. *Sil,* österut från Våga, vid Laagen. *Vågarast,* vägen mellan dessa två ställen. *Silvallarne* kallades slätten nedemot Breda.

B. **Österdalarne,** längre åt öster, kring Römelfven. Bygden var mycket styckad; det var odladt vid vattnen eller i ryd i skogarne, fåstädes funnos storbygder (OH kap. 173). Området lydde under en sysloman, som bodde i norra delen af Hedmarken.

3. Mellan Rygsbit och Stad.

Agder från sydsluttningarne af Långfjällen till hafvet, gick i nordvest till udden *Rygsbit* (Rygjarbit), åt andra hållet något vester om *Lidandesnäs* (Lindesnäs). Inbyggarne kallades *Egder* (Egðir). Den vestligaste delen af området kallades *Lister* (Listi). I öfrigt delades landet i *Öst-* och *Nord-Agder*, hvilken senare del snarare förtjent namnet Vest-Agder. Den östligaste kuststräckan kallades *Limgårdssidan*. Orter: *Hornborusund* i öster och *Sälöarne* (Seleyjir) i vester eller enligt sagornas uttryck norr om Lidandesnäs, *Hilla* vid *Hillssund* (Hillarsund) invid Mandal, samt inom Lister *Hvin* (nu Kvinesdal; adj. hvinvärsk). Från Agder brukade man styra kurs öfver till Jutland.

Rogaland följer dernäst, bebodt af *Roger* (eller Ryger, Rygir, Holmrygir). En stor vik tränger långt in i landet. Nära dess mynnings nordsida låg ön *Boken* (Bókn); sundet derinnanför hette *Sockensundet* (Sóknarsund). Derutanför låg den ofta omtalade ön *Karmt*, lång och smal, utmed den allmänna farleden, skild af Karmtsundet från fastlandet. Hafssidan var obygd. Å nordändan af ön låg kungsgården *Agvaldsnäs;* utanför denna låg *Skrattaskäret* (nu Fladeskjær). *Finnö* och *Utsten* med kungsgård lågo i Bokenfjärden, *Hvitingsö* utanför dess mynning. Öfriga orter: *Hafversfjärden*, *Sola,* i närheten, och *Oprustad* inom *Jädarn* (Jaðarr; folket hette *Jädarbyggar*), södra delen af kuststräckan. Långt i söder på denna finna vi *Ekundesund,* nu Egersund. Staden *Stafvanger* anlades på insidan af den udde, som i öster begränsar Hafversfjärden, *Tungor* eller Tungonäset. På detta låg *Randsberg*. *Höga* (Haugar) och *Högasund,* långt upp i norr.

Hördaland, Hördars eller noggrannare Hardars land, gick nästan upp till Sognsjön i norr. Det delades i *Sunn-Hördaland* och *Nord-Hördaland.* Stad: *Bergen* (Björgvin), anlagd af Olof kyrre, med kungsgård och flera kyrkor och kloster. *Bergensvågen* (-viken) slutade å södra sidan med *Nordnäs,* å norra med *Holmen.* Bergensvågen fortsattes i nordvest af *Floruvågarne.* I öfrigt lågo i Bergens närhet, å norra sidan, *Biskopshamnen*, *Hägravik* och *Styrvälta* (Stjórnvelta), hvars läge icke är närmare kändt; invid staden *Jonsvallarne,* der Jonskyrkan var bygd, och *Sandbro;* i sydvest *Grafdal* och derinvid *Hvarfnäs* (nu Kvarven).

Öfriga orter: (längst i söder) ön *Moster*, gården *Gärde* (Gerdi), gården *Studla* i bygden *Edne* (nu Etne socken); *Stord*-ön med *Fitja* å nordändan, utanför inloppet till fjärden *Hardanger* (Hardånger). *Sinholmssundet*, ett af inloppen till denna. Ön *Njärdlag* (Njarðarlög) med gården *Unarhem* (nu Onereim); — (i Nord-Hördaland:) norrut från ön *Skarpa*, som ligger der Sunn- och Nord-Hördaland mötas, gick innanför Sotern *Gröningasundet*. *Alreksstad*, kungsgården, alldeles invid Bergen. *Hällan* eller *Håkanshälla*, något mer åt sydvest. *Osterfjärden* (Ostrarfiörðr) kring ön Oster, innanför udden, på hvilken Bergen anlades. *Hammarsfjärden*, den nyssnämndes mynning. *Sähem* (nu Sæim) i norr derom. *Herdla* och *Lygra*, öar i skärgården. *Gula*, längst i norr, invid gränsen till Sogn.

Vörs hette området innanför Oslofjärden; inbyggarne *Vörsar*; hufvudort: *Vång* (Vangr), temligen långt in i landet.

Sogn eller **Sygnafylke**, med allenast en smal kuststräcka, omslöt den innerst i många vikar splittrade *Sognsjön*. Inbyggarne kallades *Sygner*. Den innersta bygden hette *Låradal* (Læradalr). Öfriga orter: *Örland* (Aurland), vid en sydlig arm af fjärden. *Solund*-öarne (nu Sulenöarne) utanför fjärdens mynning. *Tinganäs* låg invid gränsen till Hördaland.

Fjälar, norr om vestdelen af Sogn, kring Dalsfjärden, hvars mynning kallades *Södungssund*. Der utanför låg *Atleö*. *Stafvanäs*, längre i norr, med *Stafvanäsvågen*.

Fjärdarne, under hvilka Fjälarne sedan räknades, eller **Fjärdafylke**, ikring två stora fjärdar, sträckte sig i norr till *Stad*-udden, *Dovrefjällets* vestspets, som genom *Dragsedet* (eller *Edet*) var förenad med fastlandet. Följande orter nämnas: *Batald* i skären mellan de två fjärdarne. Brimånger-ön med *Berdla*, *Smalshorn* (Smalsarhorn) och *Hjärnagle* (Hjörnagli) utanför mynningen af den norra fjärden. *Stodrem* (Stodreimr) och *Nöstdal* (Naustdalr) på hans norra sida. *Götdalen* långt in i landet, mot gränsen till Gudbrandsdalarne. *Ulfvasund* längre åt norr, mellan fastlandet och Vågö. *Säla*-ön midt emot Dragsed, der en gång ting hölls med folket från Sogn, Fjärdarne, Södermöre och Römsdalen. *Årvik* (Aervik) på Stadudden.

4. Kusten mellan Stad och Byrda.

Söder-Möre, bebodt af *Söder-Mörer*. Följande orter nämnas: *Häröarna*, ungefär midt i skärgården. *Had*, ö nära dem. *Hallkelsvik*, sydost från denna. *Hjärungavågen* (Hjörungavágr) med dess sydgren *Hjärundsfjärden* (Hjörundarfjörðr), innanför Had. *Giske* (Giski) och *Björnö* (Bjarney), öar längre i nordost. *Stenavågen* innanför den senare. *Tjutande* (Þjótandi). *Borgund* vid *Vägsundet*. *Närfve* (Nyrfi) och *Hundsver*, öar längre ut. *Skot* vid viken innanför Vägsundet. *Todsfjärd* (Toðarfjördr, nu Tafjerd), vikens östra arm, vid hvilken låg *Valldal* med orterna *Sult* och *Märe* (nu Muri). Deremellan och *Gröninga*-sätern, vid gränsen mot Römsdalen, lågo *Korsbräcka* och *Skärfsund*.

Römsdalen (Raumsdalr, nu Romsdalen), omkring en smal fjärd. Ini denna låg *Vi-ö* (Vé-ey), *Säck* (Sekkr) derutanför. Ön *Vist* eller *Vistord* (nu Orten) i *Römsdalsmynningarne*, fjärdöppningen. *Fräkösund*, innanför Fräkön. *Hustad* på udden *Stim* (Stimr), på gränsen mot Nord-Möre. Inbyggarne kallades efter området *Römsdalbor* (Raumsdœlir).

Nord-Möre eller **Mörafylke,** kusten mellan Stim och *Byrda*, å ömse sidor af *Trondhemsmynne*, inloppet till Trondhemsfjärden. Följande orter nämnas: ön *Fräde* (Fræði) med *Frädberget* (Fræðarberg) vid *Fäösund* samt med kungsgården *Björkstrand* (Birkiströnd) och udden *Rastkalf* (Rastarkálfr). *Solskel*, längre i nordost. *Surnadalen*, mot gränsen till Orkadalen. *Agdanäs* vid sydsidan af Trondhemsmynne. *Sölve* (nu Selven), strax innanför *Örjar* (Yrjar), den motliggande udden med gården *Österått* (Austrátt, nu Österåd) och *Upphög*. Längre in *Stad*-bygden med *Ren* (Rein), *Ren-slätta* och *Torsberg*, samt nordost derifrån *Vagnvikastrand*. *Seljohvarfve* (Seljuhverfi) och *Teksdal* (Þeksdalr), strax i norr om Örjar. *Björnöra* (Bjarnaurar), långt upp i norr.

5. Trondhem,

Trondernes (Þrœndir) hem, Norges vigtigaste bygd. Fjärden, som detta område innesluter, går först i sydostlig riktning och viker sedan af åt nordost. Längst in bodde *In-Tronderne*, de utanför boende hette *Ut-Tronderne*. Hvardera gruppen var fördelad på fyra fylken.

Uttrondernes fylken voro:

1. **Strindafylke,** ett mindre kustland söder om fjärden, innan denne går norrut; namnet var taget af kuststräckan *Strind*. Stad: *Nidaros* (eller *Köpingen*), anlagd på *Nidnäset* vid *Nid*-elfvens mynning. I närheten lågo udden *Häfring*, *Iluvallarne* (nu Ilevolden) vid foten af *Stenberg* (Steinbjörg), *Lid* (Lien), *Nidholmen*, den gamla afrättsplatsen, *Sörlid* (Saurhlið), sedan införlifvad med staden, och *Öra* (Eyrar), på hvars ting konungarne valdes. *Göl-åsen* (Gaularáss) i vester och nordvest. Öfriga orter: *Lade* (Hladir), jarlarnes hufvudsäte, med *Ladhamrarne*, invid hvilka Ormen länge bygdes.

2. **Orkadalen** eller **Orkdalbofylket** (Orkdœlafylki), längst ned i söder. Udden *Näs*, nära Nidaros, med gårdarne *Näs* och *Ånger* (? förekommer blott i dat. pl. Öngrum). *Gelmin* (nu Gjelme), *Vigg* och *Saltnäs*, vid kusten. *Husaby* i *Skön* (Skaun). *Råsvall* (nu Rosvold). *Medeldal* och *Gryta* (Grjótar), kanske detsamma som *Gryting*, i midten af dalen. *Uppdal* och *Uppdalsskog*, högre upp.

3. **Göldalen** eller **Göldalbofylket** (Gauldœlafylki), kring *Göl*-elfven. *Gimsa*, *Rimul*, *Medelhus* och *Skärdingstädja*, i nedre delen af dalen. *Lunda* och *Bonäs*, något längre upp.

4. **Styradalen** (Stjóradalr) eller Styrdalbofylket, nordost om det föregående. Följande orter nämnas: *Aglo* (Ögló), *Varnäs* och *Lyxa* eller *Ljoxa*, nu Lexdalen, alla i kusttrakten.

Introndernes fylken voro:

1. **Skön** (Skaun) eller *Sköjnernes* fylke. Hufvudort var *Frosta* (med *Härnäset*), *Trondalagens* tingsort, som sedermera räknades till Strindafylke. Vidare nämnas: *Masvik* (Masarvik) och *Alveshög* (Ölvishaugr, nu Alstahoug).

2. **Veradalen** eller **Verdalbofylket** (Verdœlafylki) med *Stiklastad* och i dess närhet *Hög*, *Staf* och *Stafvamyra* (samt möjligen *Råsvall*). Längst upp i dalen låg *Sula*.

3. **Öna fylke,** längst i nordvest, bestående dels af fastland, dels af *Inre ön* eller *Inön* (Eyjin iðri eller Inney), som nu åtminstone sammanhänger med det östra landet. *Skarnsund*, vester om Inre ön. *Sörshög* (nu Saxhoug), *Husaby* (nu Husstad), på Inre ön. *Elda* (nu Eilda), innanför den nordostligaste viken af fjärden.

4. **Sparbyggefylket,** ett stort område i nordost; Sparbyggarne hade fått sitt namn af gården *Sparabo*. Öfriga orter: *Stenker*, der den första stadsbildningen försöktes i denna trakt, *Mären*, der Trondernes heliga hof fans, och gården *Egg*, vester om Stenker. Bygden *Snös*, längre in.

6. Nömedalen och Hålogaland.

Nömedalen (Naumudalr) och **Hålogaland,** Norges nordligaste och säkerligen icke äldsta bygd, synas hafva utgjort ett helt för sig. Då Sigurd Jorsalafars ansvarstalan en gång blifvit underkänd på Gulatinget, derföre att förbrytelsen föröfvats i Hålogaland, lät han kalla *Hålöger och Nömedalsbor* (Naumdœlir) till ting

Inom Nömedalen eller *Nömdalsbofylket* (Naumdœlafylki) nämnas: *Ramnesta* (Hrafnista), ytterst å den landtunga, som följer nordsidan af Folden-fjord. *Njärdö* derutanför.

Inom Hålogaland nämnas: gården *Vikar* (nu Vik), *Harmfjärden* (nu Brönöfjord), *Hesjutun* (nu Östun), *Vambholmen* (Vambarhólmr, nu Vomma). *Vega* (Veiga, nu Vegenö), nämnes af Tord Kolbensson som nordgräns för Erik jarls område, ehuru detta af Snorre säges hafva omfattat hela Hålogaland. *Tjotta*, nu Tjötö. *Salptefjärden*; i dess vestra del *Gylling* och *Häring*, tillsammans kallade *Gudöarne*. *Vestfjärden*, innanför Lofotens södra öar. Ön *Angul* (Öngul) med gården *Steg* (Steig) å fjärdens östra sida. *Vågar* (nu Vaagen), å vestra sidan, dit *Vågaflottan* samlades till *Vågastämma* för att fånga fisk. *Hin* (nu Hindöe), hvars nordöstra del hette *Amd* (Ömd); der låg *Trondsnäs* (Þrándarnes), hvilket SÖO kap. 22 af misstag kallas Arnarnes, Örnnäs. *Ögesfjärden* i södra, *Glyfrafjärden* i sydöstra delen af Hin. *Tjällösund* (nu Tjelesund), mellan Hin och Tjällö, hvarest låg gården *Sand*. *Saltvik*, innanför Tjällö. *Långö*, vester och *Björkö* (Bjarkey) norr om Hin. *Lengjuvik* (nu Lenvik), nordligast å Hålogalands fastland.

Bortom Hålogaland låg **Finnmarken,** af hvars inbyggare Norges konungar kräfde skatt. Ännu längre bort låg **Bjärmaland** vid *Vinas* (Dvinas) utlopp i *Gandvik* (Hvita hafvet). På vägen dit funnos hamnorter vid *Sandver*, något norr om den nuvarande Kvalön i Tromösunds pastorat, och *Gersver*, utanför Mageröe.

7. Öfriga Norska land.

Jämtaland, till hvilket ock räknades Härjedalen, var under större delen af den tid Snorre skildrar, förenadt med Norge.

Island blef visserligen först efter Snorres tid förenadt med Norge, men kan såsom en norsk koloni nämnas här. Följande orter nämnas: *Alftafjärd*, i östra delen af ön. *Apavatten*, gård vid sjö af samma namn i sydlandet. *Bredefjärd*, å vestkusten. *Grimsö*, utanför *Öafjärden* i nordlandet. *Hjordhult* (Hjarðarholt), i vestlandet. *Hökadal*, i sydlandet. *Kalfskinn*, i nordlandet. *Lynga* (Lyngar) i utlandet. *Madrovalla* (Möðruvellir), i nordlandet. *Röka-hola* (Reykjaholar), i vestlandet. *Rökanäs*, i sydlandet. *Selådal*, i vestlandet. *Sida*, i östlandet. *Skålahult*, biskopsstaden i sydlandet. *Sörby* (Saurbœr), *Tingvalla*, alltingets ort med *Lagberget*, i sydlandet. *Vall*, i sydlandet. *Vapnefjärden*, i östlandet. *Vattendalen* (Vatsdalr), i nordlandet. *Vikarsked* (Vikarskeið), på sydlandet. *Ödshult* (Auðsholt), nära Skålahult. *Ölfus* och *Öra* (Eyrar), i sydlandet.

På **Grönland,** kringflutet af *Grönlandshaf*, nämnes allenast gården *Brattalid*. Det var på vestkusten, som den norska kolonien var anlagd.

II. Sveaväldet.

Så kallades det nuvarande Sverige, hvars olika delar hette **Svitjod, Götaland** och **Helsingaland.** *Svearike* synes betyda detsamma som Sveavälde, likaså *Uppsalavälde*.

Svitjods delar, liggande kring *Lagen* (Lögrinn), Mälaren, voro:

1. **Upplanden,** bestående af *Sjöland*, invid hafvet, *Attundaland*, *Tiundaland* och *Fjädrundaland*, hvilket af Snorre orätt anses vara identiskt med Vestmannaland. Följande orter nämnas: *Uppsalen* eller *Uppsalarne*, det nuvarande gamla Uppsala, nära *Föresån*, närmare hvilkens utlopp (aros) lågo *Föresvallarne*. *Elleråker*, der Ingegerd bodde, tingsorten i Elleråkers härad[1]. *Sigtuna* och *Forn-Sigtuna*, vid det nuvarande Signildsberg. *Hånger* (á Höngrum), i närheten. Steksundet, af Snorre oriktigt kalladt *Stocksund*, med *Agnefit* och *Konungssund*, icke vid det nuvarande Stock-

[1]) Elleråker nämnes så sent som 1378 och låg, enligt Styffe, i närheten af Bondkyrkan eller Slottet. Intet skäl finnes att tänka på Elleråker i Simtuna härad.

holm, utan vid Skarfvens utlopp i Mälaren. *Lofvund*, troligen Lofön. *Mulating* är kanske en förvrängning af Mora ting.

2. **Vestmannaland.**

3. **Södermannaland** med *Närike.* I Södermanland nämnas följande orter: *Räninge*, sannolikt icke, såsom jag i texten, efter det vanliga antagandet, uppgifvit, på Fogdön, utan snarare på Tosterön, der i medeltidshandlingar ett Ræninge nämnes. *Sele*, Sela-ön. *Tören*, sannolikt Södertörn. *Mörkfjärden* (Myrkvafjörðr), Mörköfjärden.

I *Sveaskären* (en motsats till *Götaskären*) låg *Sotaskär*,

Götalands delar voro:

1. **Vestergötland** med *Vermaland* och *Dal*, således landet kring *Vänen* (Venern). Dalen delades i *Sunndal*, *Nordal*, *Vear* (Vedbo) och *Vardynjar* (Valbo). Mellan sjelfva Dalen och Norge lågo de omtvistade skogsområdena *Markerna*, bebodda af *Markmännen*. På gränsen mellan Vermland och Norge låg *Eda* och *Edaskogen*. I Vestergötland nämnas: *Skara*, hufvudorten. *Vadsbo* (Vatnsbú), *Qvaldins ö* i Venern, *Foxerne* vid Göta elf i Flundre härad. Det *Ed*, som Sigvat skald passerade, var måhända det s. k. Stora Edet, nedanför det nuvarande Venersborg. *Hof* i Vestergötland, ovisst hvar.

Östergötaland med *Gotland* (*Gotarnes* land, adj. gotnesk) och *Öland*. Det omfattade troligen det nuvarande Kalmar län med hufvudorten *Kalmarna*.

Snorre omtalar icke särskildt såsom del af Götaland *Småland* (folket hette *Småländingar*).

Om *Barviks* läge saknas närmare kännedom. Det låg måhända i Blekinge.

Helsingeland skildes bestämdt från Svitjod. En afsides liggande utbygd var *Jernbäraland*, hvilket man velat återfinna i Dalarne.

III. Danaväldet,

Danmark och **Danarike** synas haft alldeles samma betydelse. Såsom dess delar omtalar Snorre *Skåne* (Skáney eller Skáni), *Halland*, *Läsö* (Hlésey) i Kattegat, *Seland* (Sjáland, Sjóland, Selund, Silund), skildt från Skåne af *Öresund* (Eyrarsund), hvari låg ön *Hven* (Hveðn), *Fyn* (Fjón), *Falster* (Falstr), *Mön*, *Borgundsholm*

(Borgundarhólmr, Bornholm) och *Jutland* (Jótland), hvilket senare sträckte sig ända ned till *Danavirke* i närheten af Eidern. Inbyggarne i de olika delarne kallades *Skånöingar* eller *Skåningar, Hallands-* och *Selandsfarar, Selandsbyggar, Fynbor, Fyn-* och *Falsterbyggar* samt *Jutar.*

Inom Halland omtalas *Viskdalen,* kring Viskan. *Nisa*-ån (Nisi), *Lofvefjärden* (Laholmsbugten). Utanför lågo *Väderöarne,* norr om Kullen.

I Skåne nämnas: *Lund, Hola* (Holar) vid södra inloppet till Öresund, *Tumatorp* vid Svimmerån, vid hvars mynning, *Svimmersos* (Svimraróss), Cimbrishamn nu ligger. *Helga-ån.*

Å Seland lågo: *Roeskälla* (Roeskelda) vid *Isafjärden, Ringstad* och *Lider* (Hleiðr).

På Fyen låg *Odinsö* (Oðensey).

Många orter omtalas på Jutland. *Vendel* med *Vendelskage* låg längst i norr. Vid *Limafjärdens* mynning låg *Hals,* längre in *Ålaborg, Lusbred* (nu Lögstörsbredning), en af de bredaste delarne af fjärden, *Uddasund* mellan *Marsö* och *Tjoda* (nu Thy), längst i nordvest. *Randsos* (Randaróss, Randers) vid *Godnarfjärd, Dyrså,* på det östligaste utspånget af halfön, *Viborg* (Vebjargir), der konungavalen höllos, *Åros* (Aarhuus), *Helganäs* i öster, *Sudatorp* i Rise härad, i närheten af det nuvarande Aabenraa, *Hedaby* vid *Sle* eller *Slesvik, Skotborgså* samt *Lyrskogshed* norr om Slesvig. *Södervik* (på frisiska Suderwyck), på vestkusten på ön Pelworm.

Vesterlanden.

England. Norra delen kallades *Northumberland* (Norðimbraland) och räknades som femtedelen af landet. Äfven omtalas *Kumraland* (Cumberland), *Bretaland* (Wales) med *Angelsö* (Öngulsey) på andra sidan *Angelsö-* eller *Angelssundet,* samt *Man* (Mön), bebodt af *Manverar;* och *Syllingarne* (Scilly-öarne). Englands inbyggare kallades *Englar* (Angler) eller *Englismän.*

Följande orter nämnas: *Grimsby* vid mynningen af *Humbra* (the Humber), *Hellornäs* (Holderness) vid Humbern, *Helsingaport* (Hastings), *Hjartapoll* (Hartlepool), på kusten af Durham, *Hvitaby* Whitby) i Yorkshire, *Höksflyt* (Hauksfljót), *Jorvik* (York), *Jungufurda, Kantarabyrge* eller *-borg* (Canterbury), *Kastalabryggja, Klifland* (Cleveland) och *Langatun* (Lanton?) i Yorkshire, *Lunduna*

eller *Lundunaborg* vid ån *Temps*, *Nyamoda*, *Pilavik*, troligen Filey bai i Yorkshire, *Ramnsör* (Hrafnseyr) vid mynningen af Humbern, *Ringmarahed* (nära Ipswich), *Skardaborg* (Scarborough) i Yorkshire, *Skarpaskär* derinvid, *Stanfordabryggor* (Stamfordbridge) ö. om York, *Södervirke*, genom Temps skildt från London, *Usa*, floden Ouse, *Valdi*, möjligen Wall nära Newcastle, *Vincester* (Winchester) i Hampshire.

Skottland, bebodt af *Skottar* (Skotar). Följande lokalnamn förekomma: *Apardjon* (Aberdeen), *Ekjalsbacke*, stranden af Oykill, en flod mellan Sutherland och Ross. *Fife*, halfön norr om Forthfjärden. *Katanäs*, nordostspetsen af Skottland, som af *Petlandsfjärden* (Pentland Firth) skildes från Orkenöarne. *Partar*, folket, efter hvilket Perth fått sitt namn. *Satiri* eller *Santiri*, nu Cantire, en lång och smal, i Nordkanalen utskjutande halfö, som genom *Satirised* förenades med fastlandet. *Söderland* (Sutherland), Skottlands nordostligaste del. *Tursaskär*, vid kusten af Caithness, nu Thurso Bay. *Skottlandsfjärdarne* kallades vestkustens många vikar.

Orkenöarne, norskt lydland, bebodde af *Orkenöingar*. Följande nämnas: *Ragnvaldsö*, nu South Ronaldsey. *Rinansö*, nu North Ronaldsey. *Rossö*, nu Mainland, med gården *Sandvik* (Sandwick) och udden *Löpandenäs*. *Strömsö*, nu Stronsey. Dessutom nämnes *Asmundsvåg* på Walls, hvilken vik dock af Snorre angifves ligga på South Ronaldsey.

Hjältland (Hjaltland, nu Shetland), norskt lydland, beboddes af *Hjältländingar*.

Färöarne, norskt lydland, bebodt af *Färöingar*. *Dimun* och *Österö* med gården *Gata* å södra sidan. Den norra gruppen kallades *Nordöarne*. Äfven omtalas *Torshamn*.

Söderöarne (Hebriderna), de nordligaste af dem kallades *Nordöarne*. Följande nämnas: *Il* (Isla), *Ivist* (Uvist), *Ljodhus* (Lewis), *Sandö*, hvilken måste efter sammanhanget i visan hafva legat emellan Tirey och Isley[1]). *Skid* (Skye), *Tyrvist* (Tirey) samt *Helga ön* (Jona).

Irland. Af dess delar nämnas *Kunnaktir* (Connaught) och *Uladstir* (Ulster) samt vidare *Dyflin* (Dublin) och *Ulfreksfjärd*, på kusten norr derom. Folket hette *Irar*.

---

[1]) Visans Sandö svarar mot den prosaiska textens Heliga ö (Jona).

Tyskland. *Hultsetaland*, Holstein. *Saksland*, bebodt af *Saksar* (adj. saksnisk), Tyskland på andra sidan Nordsjön; derinom låg *Brunsvik* (Braunschweig). *Frisland*, bebodt af *Friser*. *Kinnlimasida*, en kuststräcka i Nord-Holland. *Flandern* eller *Flämingaland*. Äfven omtalas floden *Rin* (Rhen).

Frankland, bebodt af *Frankar* (Frakkland, Frakkar). Dess nordvestra del kallades *Valland* (adj. valsk), till hvilket räknades *Normandi* med *Ruda* eller *Rudaborg* (Rouen). Floderna *Signa* (Seine) och *Leira* (Loire) omtalas jämte landskapen *Tuskaland* (Touraine) och *Peitu* eller *Peituland* (Poitou), till hvilket räknas *Varande* (Guarande i Bretagne). Ovisst är läget af följande orter: *Fetlafjärden, Grislupolla, Gunvaldsborg, Holar, Karlsä, Ringsfjärden* och *Seljupolla.*

Österlanden.[1]

På andra sidan *Saltet* eller *Östersaltet* låg i söder *Vendland* (adj. vindversk), bebodt af *Vender* (Vindr), med *Jomsborg* på *Jom* (Wollin), *Jomsvikingarnes* säte, med *Stören*, hvars läge är ovisst, samt med *Svolder* vid *Re* (Rügen); på denna ö omtalas ett *Vestland.*

Längre åt norr lågo *Kurland* och *Estland* med gården *Sten*; fastlandet kallades *Adalsysla* i motsats till *Ösysla* (Ösel), bebodt af *Ösysler*. Vidare *Finland* (inbyggarne hette *Finländingar*) med *Härdalarne* och kusten *Balagårdssida* (såvida denna icke låg i Sverige) samt inne vid Finska viken *Kirjalaland*, Karelen.

Innanför dessa områden låg det stora rike, som efter sina många städer (gårdar) fick namnet *Gårdarike* (adj. gärdsk). Hufvudstad var *Holmgård* (Novgorod); dessutom nämnes *Aldegja* eller *Aldegjuborg* vid Ladoga.

Genom Gårdarike drog man till *Ellipalta* (Asovska sjön) och öfver *Svarta hafvet* till *Sjövidssundet*, vid hvilket låg *Miklegård*, «den stora staden» (Constantinopel), säte för *Grekernes* konung.

Söderlanden.

Med dem synes man först hafva blifvit bekant genom utfärder från Miklegård; sedermera for man vesterifrån. Längst i vester låg

[1]) Man for till dessa land i *österväg*. *Östervägsmän* betyder detsamma som Österländingar.

Span (Spanien) med ***Galizuland*** eller ***Jakobsland*** (Galicia), ***Cintre*** (Cintra) n. v. om ***Lisibon***, och ***Alkazze***, möjligen i Algarve.

Genom ***Nörvasund*** kom man i Medelhafvet. I detta lågo öarne ***Forminterra***, ***Iviza*** och ***Manork*** (Minorca) ***Sikilön*** (Sicilien); vid detta ***Pul***, Apulien i Italien. I Italien nämnes ock ***Rom*** eller ***Romaborg***, bebodt af ***Romverar***.

Afrika hette ***Blåland***, de svartes land, eller ***Särkland***, Saracenernes land.

Längst i öster låg ***Kipr*** (Cypern) och ***Jorsalaland*** eller ***Jorsalahem*** med ***Jorsala*** (Jerusalem) och ***Jordan***. Vidare omtalas ***Akersborg*** (Acre) och ***Sätt*** (Sidon) i ***Syrland*** (Syrien).

Till Miklegård for man från dessa trakter öfver ***Greklandshaf*** eller ***Greksaltet***, i hvilket utsköt ***Engelsnäs*** (Cap Malea?).

Till Söderlanden torde man äfven få räkna ***Vulgaria*** eller ***Bolgaraland*** (Bulgariet), ***Blakomannaland*** (Vallachiet) med ***Pesinuvallarne***, kring floden Bezina, ***Ungara-rike*** och ***Pannonia*** (Ungern) samt i Tyskland norr om ***Munt*** (Alperna) ***Bejaraland*** (Baiern).

FÖRETAL.[1]

I denna bok har jag låtit skrifva berättelser om höfdingar, som rike haft i nordlanden och talat danskt tungomål[2]), eftersom jag hört vise män säga, äfvensom några deras ättledningar, eftersom mig lärdt blifvit. Somt finnes i långfedgatal, i hvilket konungar eller andre storättade män uppräknat sin ättledning, somt är skrifvet efter forna qväden och sagosånger, med hvilka man fordom förlustat sig. Om vi ock om något icke hafva bevis för dess sanning, så hafve vi bevis åtminstone derföre, att gamle vismän hållit det för att vara sant. Tjodulf från Hvin[3]) var skald hos Harald hårfager. Han diktade äfven om konung Ragnvald högre än bergen ett qväde, det s. k. Ynglingatal. Ragnvald var son af Olof Gerstadealf, Halfdan svartes broder. I detta qväde nämnas trettio[4]) hans förfäder, hvarjemte talas om deras död och hvilostad. Fjölne hette Yngve Frös son, åt hvilken Svearne sedan i lång tid blotat och efter hvilken Ynglingarne fått namn. Övind skaldespillare[5]) talde ock Håkan jarl den stores förfäder i det qväde, som kallas Hålögatal och diktades om Håkan. Der nämnes Säming[6]), Yngve Frös son, och äfven der talas om hvars och ens död och högstad. Efter Tjodulfs sägner är Ynglingatiden först skrifven; vidare är tillökadt efter vise mäns sägner.

Den första tiden kallas bränneåldern, ty då skulle man bränna alle döde och resa bötastenar till deras minne. Men sedan Frö blifvit höglagd i Uppsala, gjorde många höfdingar lika väl högar som bötastenar efter sina fränder. Sedan Danakonungen Dan storsinte låtit göra sig hög och befallt, att han skulle bäras ditin efter döden i konungslig skrud och härbonad och jemte honom hästen med sadeltyg och mycket annat gods, gjorde mänge hans ättmän likaså och då börjadedes högåldern i Danmark. Men hos Svear och Nordmän varade mycket längre bränneåldern[7]).

Då Harald hårfager var konung i Norge, bebygdes Island[8]). Hos honom voro skalder och ännu kan man deras qväden och dem som handla om alle konungar, som sedan varit i Norge. Mest hafva vi rättat oss efter sådana qväden, som blifvit qvädna inför höfdingarne sjelfve eller deras söner, emedan vi taga allt det för sant, som i dessa qväden förekommer om deras färder eller fejder. Det är visserligen skalders sed att lofva allramest den, inför hvilken de för tillfället äro, men de torde icke hafva vågat säga honom sjelf sådana hans verk, som alle åhörarne visste vara osanning och prat, liksom han sjelf; det vore hån och icke lof.

Presten Are frode[9]), son af Torgils och sonson af Gelle, var den förste, som här i landet skref å norrönt mål både forna och nya historier. I början af sin bok skref han allramest om Islands bebyggande och dess lagars uppkomst, sedan om lagsagomännen, hur länge de innehaft tjensten; han anförde åratal först till den tid kristendomen kom på Island och sedan allt intill sina dagar. Han tog der ock vid mycket annat, norske, danske och äfven engelske konungars lif samt öfver de vigtigare tilldragelser, som timat här i landet. Alla hans uppgifter synas mig märkligast; han var klok och mycket gammal, ty han föddes vintern näst efter Harald Sigurdssons fall. Norske konungarnes historia säger han sig hafva skrifvit efter berättelser af Udd Kolsson[10]), en sonson till Hall på Sida; Udd åter undervistes af Torger afrådskoll, en klok man och så gammal, att han bodde på Nidnäs, då Håkan jarl den store draps. Dersammastädes lät konung Olof Trygvason anlägga den nuvarande köpingen [Nidaros]. Vid sju års ålder kom Are prest till Hall Torarinsson[11]) i Hökadal och var hos honom fjorton vintrar. Hall var en storklok man och minnesgod; han kom ihog hur han vid tre års ålder döptes af Tångbrand prest, vintern förr än kristendomen togs i lagen på Island. Då biskop Islef dog, var Are tolf vintrar gammal. Hall for emellan landen och umgicks med konung Olof den helige. Deraf fick han mycket anseende och stor kunskap om hans rike. Biskop Islef dog nästan 80 vintrar efter konung Olof Trygvasons fall. Hall dog nio vintrar efter biskop Islef, vid 94 vintrars ålder; trettio vintrar gammal hade han bosatt sig på Hökadal och bodde sedan der 64 vintrar. Så skref Are.

Tet [12]), biskop Islefs son, uppfostrades hos Hall på Hökadal och bodde der sedan; han undervisade Are och sade honom mycket, som Are sedan nedskref. Äfven inhemtade Are mycket hos Turid [13]), Snorre godes dotter. Hon var klok och mindes sin fader Snorre, som var nära trettiofem vintrar gammal, då kristendomen kom till Island, och dog en vinter efter konung Olof den heliges fall. Det är icke underligt, att Are egde sann kunskap om forna tilldragelser både här och i utlandet, då han hade undervisats af gamle och kloke, derjemte sjelf var lärgirig och hade godt minne. Men qvädena synes mig allra pålitligast om de äro rätt qvädna och med noggrannhet uppfattade.

Anmärkningar.

[1]) Detta förord finnes, i det närmaste lika, främst i några handskrifter af en särskild redaktion af Snorres Olof den heliges saga, men innehållet visar tydligen, att det ursprungligen hör till hela samlingen af sagorna.

[2]) Danskt kallades understundom tungomålet i hela norden, måhända i följd deraf, att Danerne mer än de andra nordiska folken bildade storriken i vestern, hvarvid en jemförelse mellan nordmännens och de tidigare invånarnes språk föranledde benämningen, hvilken, som vi se, upptogs äfven af de från Norge utgångne Isländingarne. Denna benämning förekommer hos anglosaksiske författare i nionde århundradet samt hos en isländsk skald första gången på Olof den heliges tid.

[3]) Hven i Norge (Agdefylke). Denne Tjodulf var först skald hos k. Ragnvald Olofsson, sedan hos Harald hårfager. Han lefde således mot slutet af det nionde århundradet. Utom Ynglingatal diktade han flera qväden, deribland ett af mythiskt innehåll med namnet Höstlång (haustlöng). Tjodulf omtalas längre fram i Harald hårfagers saga.

[4]) Om denna siffra är riktig, har Ynglingatalet sannolikt omfattat alla Ragnvalds förfäder från och med Frö, jemte (såsom vi veta) Erik Agneson samt Alf Alreksson och Erik Yngveson. Om Frö finnes ingen visa bevarad, men han nämnes uttryckligen såsom Ynglingarnes ättefader. Såsom trettionde måtte Ragnvald sjelf blifvit inräknad, ty man kan icke gerna antaga, att en visa funnits om sidofränden Huglek, fast hon icke upptagits af Snorre.

[5]) Övind skaldespillare (den som öfverträffade alla andra skalder, spillde eller förintade deras anseende) härstammade på mödernet från Harald hårfager och med honom var äfven k. Stenkil i Sverige beslägtad. Han var k. Håkan godes trofaste vän och diktade om honom det herrliga Hákonarmál (se i slutet af konungens saga), stod icke i bästa förhållande till Erik blodyxes söner samt diktade till sist om Håkan jarl († 995) och hans förfäder Háleygja-tal. Han synes icke hafva länge öfverlefvat jarlen.

[6]) Att han här kallas Yngve Frös son beror utan tvifvel på en miss-skrifning, alldenstund qvädet Snorre citerar, nämner Njärd såsom fader. Se Y.-S. kap. 9.

[7]) Med afseende på dessa uppgifter, som blifvit en trosartikel och ännu äro det, äfven sedan grafhögarne sjelfva börjat aflägga vitnesbörd, se den utförligare anmärkningen vid delens slut.

[8]) Islands bebyggande började år 874. Om det närmare förloppet se öfvers:s Lifvet på Island, kap. 1.

[9]) Are, f. 1068, uppfostrades efter fadrens och farfadrens död hos Hall Torarinsson på Hökadal 1075—1089, † d 9 Nov. 1148. Det historiska arbete, som Snorre nämner, den s. k. íslendínga-bók, finnes ännu qvar i författarens senare omarbetning. Hela den isländska litteraturen instämmer i Snorres loford.

[10]) Udd Kolsson var sonson af Hall på Sida, från hvilken Snorre Sturleson sjelf härstammade på mödernet. Hall var sonson af en bland de förnämste landnamsmännen Bödvar hvite och härstammade på mödernet från Möre-jarlarne. Han synes hafva varit bekant med k. Olof Trygvason. Kols broder Torsten var en af de mest framstående isländske krigare, deltog å Orkenöjarlen Sigurds sida i det ryktbara Brianslaget 1014 och blef sedan konung Magnus den godes synnerligen intime vän. Af fränderne kunde Udd således inhemta många bidrag till sin tids och forntidens historia. Sjelf var han i Norge och sökte der tillfredsställa sin vetgirighet. Hvem den Torger var, som nämnes i texten och som synes hafva varit vuxen redan 995, vet man icke. Han nämnes endast i detta företal och synes således icke hafva varit någon mycket framstående man.

[11]) Hall Torarinsson på Hökadal var 80 år, då han tog Are till sig (han var född 995). Han mindes sin egen historia tillbaka ända till 998, då han döptes. Han härstammade från Islands upptäckare, vikingen Naddudd.

[12]) Tet var son af Islands förste biskop, Islef, och sonson af Gissur hvite; denne var en af Islands mest framstående män och härstammade från jarlen Håkan Grytgårdsson. Gissurs måg var den i Olof Trygvasons, Olof den heliges och Olof Svenskes historier bekante Hjalte Skäggeson.

[13]) Turid Snorredotter, »mångklok och sannfärdig», såsom Are kallar henne, var född 1028, tre år före fadrens död, hvarföre det förtjente omnämnas, att hon mindes honom. Denne Snorre gode (f. 964, † 1031) var en af sin tids mest framstående män på Island. Han var i sin ungdom i Norge och blef der väl mottagen af sina fäders fränder. Hans farfarsfar Torulf, landnamsmannen, var en ganska framstående man i Norge under Harald hårfagers regering. Om honom och Snorre se Lifvet på Island ss. 11 f., 75 f. Turid borde således kunna meddela mycket från forna dagar.

Ynglinga-Sagan.

Snorre Sturleson är icke allenast den förste, utan äfven den ende, som på det gamla nordiska tungomålet sökt af sägnerna om Ynglingarnes gudaborna ätt göra en historia. Minnena från denna tid hade dock dessförinnan samlats till ett helt af skalderna och ett qväde, Tjodulfs Ynglingatal, har lemnat uppränningen till Snorres saga. Han har visserligen rätt deri, att den i versform utbildade sägnen blir trognare bevarad än den prosaiska, hvars framställningssätt beror af hvarje berättares minne och skaplynne, men detta lemnar oss borgen endast derför, att Tjodulfs qväde icke blifvit förändradt. Men å andra sidan känner skalden — och verklige skalder funnos i nordens äldsta tid — sig icke bunden af ämnet, utan grupperar det alltefter fordringarne af den idé, som beherrskar honom. Om man på grund deraf icke tillerkänner Ynglingatalet och följaktligen ej heller Ynglingasagan egenskapen att vara en historisk urkund, om man kan bestämdt uppvisa, att de förste af Ynglingarne äro ur gudarnes verld nedflyttade i menniskornas, och om man för de allra fleste af de följande regenterne icke känner några fullgoda historiska intyg, måste man naturligtvis medgifva, att skalderne och berättarne i allmänhet *kunna* till grund för sina skildringar, åtminstone i vissa fall, haft verkliga personer och verkliga tilldragelser; men hvilka voro sådana, hvilka tillhöra dikten? Af interesse är det att finna i det gamla anglosaksiska Bjovulfsqvädet namn på trenne Sveakonungar, af hvilka tvenne, Ôhthere och Eádgils tydligen svara mot vår sagas Ottar och Adils, den tredje åter, Ongenþeow, icke återfinnes i henne; han skulle sannolikt der hafva burit namnet Anganty. Uti ett afseende ger oss denna främmande dikt en klarare föreställning om de gamla förhållandena i norden, nämligen genom att framhålla skillnaden mellan Svear och Götar och de envisa striderna dem emellan.

Härom talar Snorre föga. Först vid närmare eftersinnande finner man att det är endast *Svea*-konungar han omtalar.

För öfrigt var man i gamla tider icke riktigt ense om ordningen inom Ynglingarne. Are har i sin bok bevarat en slägtledning för dem, som icke i allt öfverensstämmer med Snorres. Der sättes i spetsen en Yngve, som var konung i Tyrkland. Hans son Njärd var den förste Sveakonungen. Yngve är således här icke ett binamn till Frö. Der sättes Alrik före Agne, och Egil, icke Ottar, bär namnet Vendelkråka. Are härstammade sjelf från Ynglingarne och borde således vara kompetent att tala om dem. Denna hans stamtafla upptogs af medeltidens latinskrifvande kronister, omklăddes med en del detaljer och blef i denna gestalt känd äfven under svenska medeltiden, innan man förnyat bekantskapen med Snorres verk. På det sätt har man fått in i våra häfder den s. k. historien om Ynglingarnes tidehvarf; man har naturligtvis med nöje underkastat sig det lönlösa arbetet att förse denna historia med årtal.

Icke alla sina uppgifter hemtade Snorre ur Tjodulfs qväde. Han var väl kunnig om den tidens sägner och qväden, kunde således begagna källor, om hvilka vi icke hafva den minsta aning. En källa nämner han dock, nämligen en Sköldungasaga (k. 23), hvilken nu är förkommen. Man tänker naturligtvis på henne hvar gång några närmare uppgifter om Danmarks fornkonungar förekomma. Af hela Ynglingasagan är den delen, som behandlar Ingjald illråda, den i alla afseenden yppersta, vitnande om betydlig historisk konst. Källorna till denna episod känner man icke; Tjodulfs visa lemnar icke mycket ämne. I öfrigt finner läsaren lätt, vid jemförelse mellan visorna och den prosaiska framställningen, hur mycket Snorre hemtat ur de förra.

Att sammanställa Ynglingasagans uppgifter med dem, man finner i andra sagor om nordens fornkonungar, har synts mig obehöfligt, då vi ännu befinna oss inom sagans, icke inom historiens område.

---

1. Verldens ring, som menniskor bebygga, är mycket vikskuren, stora haf gå från yttersjön inåt landet. Det är bekant att från Njörvasundet går ett haf allt ut till Jorsalaland[1]). Från detta haf går en lång hafsbotten till nordost, som heter Svarta hafvet och skiljer verldstredingarne. Landet i öster heter Asia och landet i vester kalla somlige Europa, andre Enea. Men norr om Svarta hafvet sträcker sig det stora eller kalla Svitiod, hvilket af några säges vara icke mindre än det stora Särkland, somlige jämföra det med det stora Blåland[2]). Svitiods norra del ligger i följd af frost och köld obebygd, likasom Blålands södra del är öde för solens brand. I Svitiod äro många storhärad[3]), mångahanda folk och många tungor: der äro resar och der äro dvärgar, der äro ock blåmän och der äro mångahanda underliga folk, der äro ock förfärligt stora djur och drakar. Ur norden från de fjäll, som äro utanför all bygd, flyter en å genom Svitiod, som med rätta heter Tanais och fordom kallats Tanaqvisl eller Vanaqvisl[4]). Hon kommer till sjös in

[1]) Medelhafvet, som går från Gibraltars sund till Palestina (Jerusalems land). Gotländske sjömän kalla sundet ännu i dag Nau'et (Säve).

[2]) Det stora Svitiod svarar mot Scythia, Särkland var Saracenernes, Blåland de svartes, negrernes land.

[3]) Härad kallades i gamla tider en af hären, d. v. s. folket, uppodlad trakt, i motsats till markerna, det oodlade landet. Deraf uppkom för vissa delar af norden ordets tekniska betydelse (= hundare). Hos Snorre och öfrige isländske författare har ordet gemenligen den allmännare betydelsen.

[4]) Tanais är den klassiska forntidens namn på Don; kvisl betyder mynning. Med den i forntiden vanliga godtyckligheten i ordförklaringar förvandlas Tanaqvisl till Vanaqvisl, hvarigenom man får Vanernes bostäder att ligga vid Tanais, som således »med rätta» bär sitt namn. Man torde göra bäst uti att icke söka å kartan utmärka Vanernes område, genom att t. ex. identificera dem med Slaverne. Så som vi känna dem, höra de uteslutande till mythologien.

i Svarta hafvet. Landet vid Vanaqvislarne kallades då Vanaland eller Vanahem. Denna å skiljer verldstredingarne; österom heter landet Asia, vesterom Europa.

2. Öster om Tanaqvisl ligger i Asien Åsaland eller Åsahem och hufvudborgen i landet kallades Åsgård. I borgen var en höfdinge, som kallades Odin. Der var en stor blotstad[1]). Det var sed der, att tolf hofgodar voro högst; de skulle råda för bloten och domar män emellan. De kallades diar eller drottnar[2]) och dem skulle allt folket egna tjenst och hyllning. Odin var en stor härman, färdades vida och tillegnade sig många riken. Han var så segersäll, att han vann i hvarje strid, och så kom det, att hans män trodde att han egde osviklig seger i hvarje strid. Det var hans sed, när han sände sina män till örlig eller i annan sändefärd, att han dessförinnan lade händerna på deras hufvud och gaf dem bjanak[3]), och de trodde, att det då mände gå dem väl. Så var det ock med hans män, att när helst de voro stadde i nöd, å sjö eller land, åkallade de hans namn och tyckte de sig jämnan deraf få lisa; de tyckte sig ega all hjelp der han var när. Ofta for han så långt bort, att han dvaldes på färden många halfår.

3. Odin hade två bröder, Vi och Vilje[4]). Desse hans bröder styrde riket, när han var borta. En gång då han var

---

[1]) Blota är det gamla ordet för offra. Dess egentliga betydelse är dyrka (särskildt genom offer) och derföre sades man blota en gud *med* något. Hof kallades i norden tempelhuset. Gode (fem. gydja) hette hofvets och offrens föreståndare. På Island, der gode-namnet längst bevarades, betecknade det derjemte en borgerlig myndighet, motsvarande ungefärligen härads- eller hundarehöfdingens.

[2]) Diar synes betyda de gudomlige el. dyl. Man måste säga drotten, (pl. drottnar), icke drott, hvilket betyder lifvakt. Jfr uttrycket S. Drottens (Herrens) kyrka i Söderköping och Visby.

[3]) Ett ord af främmande, kanske keltiskt ursprung, som synes betyda välsignelse.

[4]) Liksom Odin från att vara de hedniske nordbornes gud blifvit nedflyttad till menniska, så äfven hans maka Frigg, bröderne Vilje och Vi samt Åserne i allmänhet. De tre bröderne nämnas såsom Börs söner, Ymes dräpare och verldens skapare i den prosaiska eddan (Gylfaginning k. 6—8). Viljes och Vis förhållande till Frigg omtalas i den poetiska eddan (Lokasenna str. 26).

faren långt bort och hade dröjt länge, trodde Äserne sig icke längre kunna vänta honom hem och då togo hans bröder att skifta hans arf och båda gingo att ega hans hustru Frigg. Men litet senare kom Odin hem och tog då åter vid sin hustru.

4. Odin for med här emot Vanerne, men de höllo sig väl och värjde sitt land; de hade ömsevis seger, härjade hvarandras område och gjorde skada. Men när beggedera leddes dervid, höllo de en förlikningsstämma, slöto fred och gåfvo gisslan. Vanerne gåfvo sine ypperste män, Njärd den rike och hans son Frö, Äserne deremot Höne, hvilken de sade vara väl fallen till höfdinge. Han var stor och mycket vän. Med honom sände de Mime, som var den klokaste man, och till utbyte gåfvo Vanerne den som visast var i deras flock, vid namn Qvåse[1]. När Höne kom till Vanahem, gjordes han genast till höfdinge och Mime ingaf honom alla råd. Men när Höne var på ting eller stämmor utan att Mime var när, och några vanskliga mål kommo före, svarade han alltid ett och samma: «Råde andre», sade han. Då misstänkte Vanerne, att Äserne hade svikit dem i manskiftet, togo så Mime, halshöggo honom och sände hufvudet till Äserne. Odin tog hufvudet och smorde det med örter, så att det icke skulle ruttna, och qvad deröfver galdrar[2] och gaf det sådan kraft, att det talade med honom och sade honom många lönliga ting. Njärd och Frö satte Odin till blotgodar och voro de Diar bland Äserne. Njärds dotter Fröja var blotgydja och den första, som utlärde hos Äserne sejd[3], hvilken hos Vanerne var allmän. När Njärd var med

[1]) Höne deltog med Odin i menniskornas skapelse och han nämnes i berättelsen om gudarnes möte i den nya verlden (Völuspá). Han förekommer äfven annars såsom Odins följeslagare. — Mime nämnes här såsom en af Äserne. Uti eddorna deremot sitter han i Rimtursarnes land vid en rot af Ygg-drasil, der han har sin brunn, i hvilken visheten ligger fördold. För att få del af denna vishet måste Odin lemna honom sitt öga som pant. — Äfven med afseende på Qvåse är Snorre af annan mening än den s. k. Snorre-eddan, hvilken säger, att Qvåse skapades vid fredsslutet; hans blod vard sedan skalde-drycken (Suttungs mjöd).

[2]) Galdrar voro trollsånger; ordet kommer af gala.

[3]) En trollkonst, hvars natur icke är fullt känd. Prof på dess användande förekomma i det följande många gånger.

Vanerne, egde han sin syster till äkta, ty sådant var der lag, och voro deras barn Frö och Fröja[1]; men hos Äserne var det förbjudet att bygga hjonalag så nära inom frändskapen.

5. En stor fjällgård går fram landnorr [nordost] till utsöder [sydvest] och skiljer det stora Svitiod från andra riken. Sunnanföre fjället är icke långt till Tyrkland[2], der Odin egde stora egor. I den tiden foro Romvärjehöfdingar vida kring verlden och bruto under sig alla folk, men månge höfdingar flydde för denna ofrid från sina egor. Men eftersom Odin var förevis och trollkunnig, visste han, att hans afkomma skulle bo i verldens nordhalfva. Då satte han sina bröder Vi och Vilje öfver Åsgård; sjelf drog han bort och alle Diar med honom och mycket landsfolk. Först for han vesterut till Gårdarike och sedan i söder till Saksland. Han hade många söner och tillegnade sig rike vida i Saksland, till hvars vårdande han satte sina söner. Derpå for han norrut till hafvet och bodde på en ö, der det nu heter Odinsö på Fyen[3]. Sedan sände han Gefjon norrut öfver sundet att söka land och kom hon då till Gylfe, som gaf henne ett plogland. Hon for då till Jättenhem och aflade der fyra söner med en jätten; desse gaf hon oxehamn, satte dem för plogen och körde landet ut i hafvet och vesterut gent emot Odinsö, der det nu kallas Seland; der bodde hon sedan. Henne fick Sköld, Odins son; de bodde i Lider. Der ploglandet låg, är vatten eller sjö efter, som kallas

---

[1]) Om Njärds gifte och son med systern talas i Lokasenna 36; likartadt säges om Fröja i str. 32.

[2]) Tyrkland var det land, som hade Troja eller Trojaborg till hufvudstad; Tyrk torde vara en förvrängning af Teukrer. Härkomsten från Troja åberopas flerstädes inom den germaniska verlden och man har mången gång varit oförståndig nog att antaga detta vidunderliga påstående för ett historiskt faktum.

[3]) Fortgången af Odins vandring visar sig vara lika godtyckligt uppdiktad som hans egenskap af historisk personlighet. Deri ligger blott ett uttryck för medvetandet af de germaniska stammarnes ursprungliga enhet. Gårdarike (icke Gardarike), Ryssland, hade namn af sina många inhägnade städer. Tyskland fick af nordborne namn efter den närmaste stammen, de mäktige Saksarne. Östersjökusten räknades icke till Saksland, utan innehades af de Vendiske (Slaviske) stammarne.

Lagen[1]). Fjärdarne ligga i Lagen, som näsen på Seland. Så qvad Brage den gamle:

Glad drog Gefjon Danmarks
ökning bort från Gylfe,
den på Rhensol rike,
så det rök af ränn-djur;
oxarne buro åtta
ännemånar och fyra
hufvud, der de för vän-öns
vida vallrof gingo[2]).

Men när Odin sporde, att det var goda landskoster österut hos Gylfe, for han dit och gjorde med Gylfe öfverenskommelse, ty Gylfe tyckte sig ingen kraft ega till motstånd mot Åserne. Oden och Gylfe hade sinsemellan mycken täflan i list och synvändningar och vordo Åserne ständigt segrare. Odin tog sig bostad vid Lagen, der som det nu kallas Forn-Sigtuna[3]), der han gjorde ett stort hof och blot efter Åsernes sedvänja. Han tillegnade sig ett vidsträckt land, som han kallade Sigtuna. Åt blotgodarne gaf han bostäder: Njärd bodde på Noatuna, Frö i Uppsala, Hemdal i Himmelsberga,

---

[1]) Gefjon är enligt Lokasenna lika kunnig om menniskors öden som Odin sjelf. Gylfes nationalitet är icke af berättelsen angifven. Gylfaginning omtalar visserligen Gefjons besök hos Gylfe, men låter denne sedan uppsöka Åserne uti Åsgård. Dess författare låter således detta hända förrän Odin utvandrat och således långt innan han kom till Fyen. Att Jättenhem icke hör till geografiens område, torde icke behöfva särskildt uppvisas. Lag (isl. lögr) betyder vatten, sjö i allmänhet, men användes ock såsom nomen proprium, betecknande den nu s. k. Mälaren. «Lögaren» är en barbarisk förvrängning af isl. ordet lögrinn, bestämda formen af lögr. På samma sätt brukas Elfven såsom nomen proprium t. ex. på Klarelfven, Götaelf.

[2]) Rhen-sol (här för alliterationens skull i st. f. djupsol) kallades guldet, emedan Niflungarnes skatt till sist kastades i Rhenfloden. Ännemånarne äro ögonen. Vall betydde i gamla språket slätt land, rof detsamma som klyfta. — Brage den gamle dog vid midten af 800-talet; han var hofskald hos k. Björn i Hög (at Haugi) i Sverige.

[3]) Låg $^1/_4$ mil från det nuvarande Sigtuna, på andra sidan vattnet, vid Signildsberg, hvilket ända till slutet af 17:de seklet hette För-Sigtuna och förut Forn-Sigtuna (Styffe).

Thor i Trudvång, Balder å Bredeblick; han gaf dem alle goda bolstäder [1]).

6. När Åsa-Odin kom till nordlanden och med honom Diarne, är det sagt med sanning, att de införde och lärde de idrotter, som man sedan länge idkat. Odin var den gäfvaste af alle och af honom inhemtade de alla idrotterna, ty han kunde dem alla först och till på köpet de flesta. Men vill man säga, hvarföre han vard så mycket hedrad, så bidrogo dertill följande omständigheter. Han var så fager och vördnadsbjudande till utseendet, när han satt med sina vänner, att allas sinnen gladdes dervid, men när han var i härnad, syntes han sina ovänner grymmelig. Detta kom deraf, att han kunde de idrotterna att skifta utseende och skepnad, hur han ville. En annan idrott var den, att han talade så lätt och enkelt, att för alla, som hörde derpå, tycktes endast det vara sant. Han talade allt i verser på det sätt som det nu qvädes, som kallas skaldskap. Han och hans hofgodar kallas sångsmeder, ty de uppfunno denna idrott i nordlanden [2]). Odin kunde göra så, att i drabbning vordo hans ovänner blinde eller döfve eller skräckfulle och att deras vapen beto icke mera än vidjor; men hans män foro fram brynjolöse och voro galne som hundar eller vargar, beto i sina sköldar, voro starke som björnar eller tjurar och dråpo menniskorna, under det hvarken eld eller jern verkade på dem. Detta kallades barsärksgång [3]).

7. Odin skiftade hamn. Då låg kroppen som somnad eller död, men han var då fogel eller däggdjur, fisk eller orm och for då i ett svepande till fjärrliggande land i sina eller andras ärenden [4]). Äfven kunde han med orden allenast

---

[1]) De uppräknade namnen förekomma alla, utom Uppsala, i Grímnismál.

[2]) Enligt mythen gaf Odin Suttungsmjödet åt gudarne och åt alle skalder.

[3]) Denne har föranledt många förklaringsförsök. Det naturligaste torde vara att förklara honom såsom stundom återkommande yttringar af en vansinnig vildhet. Sagorna låta honom oftast framkallas af vrede och stridslust samt regelbundet efterföljas af en ytterlig mattighet. Att detta sjukdomstillstånd icke var oberoende af den omgifvande naturens inverkan, är mer än troligt. Man torde få härmed jämföra de yttringar af vild besinningslöshet, som understundom åtföljt starkare religiösa rörelser uti norra Sverige.

[4]) Sådana förvandlingar omtalas icke sällan i sagorna. Se t. ex. Olof Trygvasons saga, kap. 37.

släcka eld och lugna sjö och vända vindar hvart han ville. Han hade ett skepp, som het Skidbladne[1]), med hvilket han for öfver stora haf, och det kunde man svepa samman som en duk. Odin hade med sig Mimes hufvud, som sade honom många tidender ur andra verldar, och stundom väckte han upp döde män ur jorden eller satte sig under galgar, hvarföre han kallades gengångardrotten eller de hängdes drotten[2]). Han hade två korpar[3]), hvilka han hade lärt menniskomål; de foro vida om landen och sade honom många tidender. Af dessa orsaker vard han storligen vis. Alla dessa idrotter lärde han ut medelst runor[4]) och sånger, som kallas galdrar, af hvilken anledning Äserne kallats galdrasmeder. Odin kunde och öfvade den idrott, med hvilken den mesta makt följde och som heter sejd; deraf kunde han veta menniskors öden och oskedda ting, som ock att vålla menniskor bane, olycka eller ohelsa, taga ifrån dem vett eller kraft och gifva dem åt andra. Men när denna trolldom öfvas, följer dermed så mycken uselhet, att karlar icke tycktes kunna utan skam umgås dermed, hvadan denna idrott lärdes åt gydjorna. Äfven visste Odin, hvar allt jordagods var fördoldt och kunde sånger, genom hvilka jorden och bergen och stenarne öppnades för honom, och band han allenast med orden dem, som deri bodde, och gick in och tog hvad han ville. Af dessa krafter vard han mycket fräjdad. Hans ovänner fruktade sig för honom, men vännerne tröste på honom, trodde på hans makt och på honom sjelf, men de flesta sina idrotter lärde han blotgodarne, som voro honom närmast i all visdom och trollskap. Mänge andre lärde dock mycket deraf och derigenom utbreddes trollskapen mycket och hölls länge vid

---

[1]) Säges i den poetiska eddan (Grímnismál) vara ypperst bland skepp. Enligt den prosaiska eddan tillhör det icke Odin, utan Frö; dess egenskaper omtalas der (kap. 43) utförligare än här.

[2]) Draugadrottin eller Hángadrottin. Det senare namnet under något olika form (hánga-goð eller -týr) brukades ofta af skalderna.

[3]) Hugin och Munin. De nämnas i den poetiska Eddan (Grímnismál).

[4]) Runorna ansågos, efter hvad namnet antyder, såsom något hemlighetsfullt. Detta namn gafs såväl åt de af våra förfäder och af andra germanska folk brukade bokstafstecknen som åt vissa mystiska tecken.

makt. Men Odin och de tolf höfdingarne blotade menniskorna, kallade dem sina gudar och trodde sedan länge på dem. Af namnet Odin är Ödun[1]) bildadt och kallade menniskor så sine söner, men af Tors namn har man bildat Tore och Torarin eller ock dertill lagt andra namn, såsom Stentor eller Haftor, eller brutit det på ännu flera sätt.

8. Odin stiftade lagar i sitt land, som förut hade gällt hos Äserne. Så böd han, att alle döde män skulle man bränna och bära å bål med deras egendom, ty, sade han, med dylika skatter skulle enhvar komma till Valhall, som han hade med på bålet; det skulle han ock njuta, som han sjelf hade i jord grafvit; men askan skulle man kasta i vattnet eller gräfva ned i jorden[2]). Efter gäfve män skulle man göra hög till minne, men efter alla de män, hos hvilka något mannavärde var, skulle man resa bötastenar, och hölls denna sed länge. Då skulle man mot vintern blota till godt år, vid midvintern till grodd och tredje gången, om sommarn, segerblot[3]). Öfver hela Svitiod gaf man Odin skattpenning för hvar näsa, hvaremot han skulle värja deras land för ofrid och blota för dem till godt år[4]).

---

[1]) Denna härledning är ock godtycklig. Det är ganska anmärkningsvärdt, att Odins namn förekommer i Skandinavien icke sällan i ortsnamn, men så vidt jag känner, aldrig som personnamn, enkelt eller sammansatt Deremot är Tors namn ytterst allmänt i bruk; äfven Frös användes ofta.

[2]) Att döma efter graffynden hopsamlades askan i och kring en lerkruka, som täcktes af ett omsorgsfullt lagdt stenrör. Öfver detta uppkastades jorden. De reste stenarne, bötastenarne, torde väl understundom hafva betecknat en grafplats, men detta var svårligen alltid händelsen.

[3]) Vid vinternatten (den 14 Oktober) för hela det kommande året, vid midvinter (ursprungligen den 12 Januari) för en groende gröda, vid sommardagen (den 14 April) för de tillämnade krigstågen. De gamle nordbor kände blott två årstider, vinter (d. 14 Okt. — d. 14 Apr.) och sommar.

[4]) Offren underhöllos gemensamt af dem, som plägade församlas till hofvet, hvadan det är troligt att Uppsala-hofvet, när det blef Svears och Götars gemensamma helgedom, mottog bidrag från hela Sverige. Försöket att förklara denna skatts tillkomst genom Svearnes seger öfver Götarne, således icke ur religiös grund, är förfeladt, ty då borde Svearne varit fritagne från dess gäldande, men Svitiod betecknar vanligen endast *Svearnes* land och det är således i främsta rummet dem denna skatt trycker; vi minnas att Ynglinga-dynastien tillhör Svearne allenast. Skatt under annan form finna vi längre fram.

9. Njärd fick en hustru, som het Skade[1]; hon ville icke lefva tillsammans med honom och gifte sig sedan med Odin. De hade månge söner. Om en af desse, Säming, diktade Övind skaldespillare följande:

Med Jernvidja aflade
Åsafränden
som skölden blodar,
Skattesamlarn,
när i manhem
mest de byggde,
Skade samt
stridsmannavännen.
Med Odin fick
den klippofödde
skidens dis
söner månge[2].

Till Säming räknade Håkan jarl den store sin slägt. Detta Svitiod kallade de Manhem [menniskors verld], men det stora Svitiod kallade de Gudhem [gudars verld]. Från Gudhem förtäljde de många tidender och många under.

10. Odin vard sotdöd i Svitiod. När han var kommen nära sin bane lät han märka sig med spjutudd[3] och tillegnade sig alle vapendöde män; han sade sig skola fara till Gudhem att der besöka sine vänner. Då trodde Svearne, att han var gången till det forna Åsgård och att han der lefde i evighet. Då började man ånyo att tro på Odin och åkalla honom. Ofta tycktes det Svearne, att han uppenbarade sig

---

[1] Skade var dotter till jättnen Tjasse. Hon ville bo i fadershemmet Trymhem, Njärd ville icke lemna sitt hem Noatuna. Pros. Eddan (jfr Grímnismál, Lokasenna).

[2] Åsafränden och stridsmannavännen är Njärd. Jernvidja betyder den i Jernveden eller Jernskogen boende (d. v. s. jätteqvinnan). — Den andra och tredje raden från slutet lyder i ordagrann öfversättning: sjöbenens (d. v. s. klippornas) skid-dis (gudinna).

[3] Det svenska spjutudd torde böra föredragas framför det isl. geirs oddr. Med afseende på det i texten nämnda jfr Hávamál str. 138: »Jag vet att jag hängde på det luftiga trä, nätter alla nio, sårad med spjutet (geiri) och gifven Oden, *sjelf åt mig sjelf.*»

för dem, innan stora drabbningar höllos[1]), och gaf han då somlige seger, men somlige böd han till sig, och tycktes båda lotterna goda. Då Odin var död, brändes han, och denna bålbränning gjordes mycket präktig, ty det var deras tro, att ju högre röken steg upp i luften, desto herrligare var han i himmelen, som egde brännan, och desto rikare ju mer gods brann med honom[2]).

11. Njärd från Noatuna vard derpå envåldsherre öfver Svearne och uppehöll bloten. Honom kallade Svearne då sin drotten och gåfvo honom skattgåfvor. I hans dagar var god frid och allsköns årsväxt så ymnig, att Svearne trodde att Njärd rådde för årsväxt och menniskors välstånd. I hans dagar dogo de fleste diar; de blotades alle och brändes sedan. Njärd vard sotdöd och lät han märka sig åt Odin innan han dog. Svearne brände honom och alle gräto mycket öfver hans graf.

12. Frö[3]) tog då riket efter Njärd, kallades drotten öfver Svearne och tog skattegåfvor af dem; han var vänsäll och årsäll som hans fader. Frö byggde i Uppsala[4]) ett stort hof och förlade dit sin hufvudstad och lade dit sina skylder, land och lösören. Detta var början till Uppsala öd[5]), som sedan dess alltid bibehållits. I hans dagar börjades Frodefriden, under hvilken det var goda år i alla land, och Svearne tillräknade Frö detta; derföre dyrkades han mer än de

---

[1]) T. ex. före slaget vid Lena 1208. Se Fornmanna-Sögur IX, 175.

[2]) Af det föregående torde vara tydligt, huru fåkunnigt det är att söka Odins graf på jorden. Den efter honom nämnda högen vid Gamla Uppsala har icke burit hans namn mer än ungefär hundra år. Dessförinnan utpekades hans grafhög vid Sigtuna

[3]) Frö är, liksom Njärd, lånad ur gudarnes verld, jfr Sämunds edda. Om Frös kärlek till jättedottern Gerd se Skirnismál.

[4]) Uppsala är genitivus pluralis af uppsalar, de höga salarne. En stor mängd svenska ortnamn förekomma nu alltid i den gamla genitivformen, emedan man så ofta hörde dem i sammanhang med prepositionen till, som styrde denna casus, ex. Uppsala, Håtuna, Lunda, Berga.

[5]) Öd (icke *öde*) betyder rikedom. Denna tempeljord i landets olika delar blef under den kristna tiden kronans egendom, hvilken aldrig fick henne afhändas.

andre gudarne [1]), emedan i hans dagar vard folket rikare än förr på frid och årsväxt. Gerd, Gymes dotter, var hans maka, deras son het Fjölne. Frö hade ock namnet Yngve [2]) och Yngve-namnet hölls sedan länge i hans ätt som hedersnamn; hans ättmän kallades sedan Ynglingar. Frö sjuknade och när soten led på honom, letade hans män efter råd och läto endast få komma till honom; under tiden byggde de en stor hög och gjorde derå dörr och trenne gluggar. Då Frö var död, buro de honom lönligen in i högen och sade Svearne, att han ännu lefde, och vaktade honom der i tre vintrar. All skatt kastade de in i högen, i en glugg guldet, i den andra silfret, i den tredje kopparpenningarne [3]). Då fortforo äring och frid.

13. Fröja, den enda qvarlefvande af godarne, upprätthöll bloten och vard så ryktbar, att med hennes namn skulle nämnas alla höga hustrur, såsom de nu heta fruar. Så heter ock enhvar fröja öfver sin egendom och den som eger boet, husfröja. Fröja [4]) var ganska obeständig; hennes man het Od, hennes döttrar Noss och Gersime. De voro mycket fagra; efter dem hafva de kostbaraste dyrgripar blifvit nämnda [5]).

---

[1]) De många svenska ortnamn, som äro sammansatta med Frö (Frösvi, Frösunda, Fröstuna, m. fl.) bevisa, att han var föremål för ifrig dyrkan. Han skall ock hafva intagit mellersta högsätet i Uppsala-templet.

[2]) Enligt Are var Yngve en helt annan person, se inledningen till Sagan. I pros. eddan (I, 522) förekommer Yngve såsom Ynglingarnes stamfader, men säges der vara en son af en fornkonung Halfdan. Yngve förekommer i poet. eddan.

[3]) Detta drag är tillkommet under inflytande af en senare tid. I de äldre tiderna måste de penningefattige Svenskarne betala allt in natura. Främmande silfver fans här under andra och tredje århundradet (romerskt) samt under tiden ungef. 880—1060 (först arabiskt, sedan anglosaksiskt och tyskt). De första svenska mynten (af silfver) slogos under tiden 1008—1016. Guldmynt (romerska och byzantinska) kommo hit under det femte seklet, således icke tillsammans med silfvermynt. Kopparpenningar funnos väl egentligen ej förr än långt senare, men starkt kopparhaltiga silfvermynt slogos i Danmark från och med Valdemarernes tid, således äfven under Snorre Sturlesons lifstid.

[4]) Fröja förekommer som gudinna uti den poet. eddan. Der nämnes äfven Od (Völuspá, Hyndluljóð). Hennes obeständighet omtalas i Lokasenna och Hyndluljóð.

[5]) Hnoss och Gersimi äro i isländskan ofta förekommande uttryck för klenoder.

När nu alle Svear visste, att Frö var död, men likväl märkte att äring och frid fortforo, trodde de, att så skulle förblifva, så länge Frö vore i Svitiod. De ville derföre icke bränna honom, utan kallade honom verldens gud och blotade mest honom till gröda och frid i all tid sedan.

14. Fjölne, Yngve Frös son, rådde derpå öfver Svearne och Uppsala öd; han var mäktig, årsäll och fridsäll. Då bodde Frid-Frode i Lider och dem emellan var mycken vänskap och bjudningar[1]). När Fjölne en gång for till Frode på Seland, tillreddes en stor vejtsla[2]) och man böd dit vida öfver landet. Frode hade en stor husaby; der hade man gjort ett stort kar, många alnar högt och sammanokadt med stora timmerstockar. Det stod i underskämman, men deröfver var ett loft med öppet golf, så att man der kunde hälla ned drycken. Karet var blandadt fullt med mjöd och drycken deri var mäkta stark. Om qvällen följdes Fjölne till härbärges i nästa loft och hans svejt [följe] med honom. Om natten gick han ut efter svalen att leta sig ett ställe; han var sömnyr och döddrucken. Men när han vände åter till härbärget, gick han fram efter svalen till andra loftsdörren och in genom denna. Han miste då fotfäste, föll i mjödkaret och omkom der. Så säger Tjodulf från Hvin:

Feghets-ordet,
som till Fjölne kom,
framgång fick
der Frode bodde.
På sikling öfver
Svigdes land

---

[1]) Vid ett sådant besök hos Fjölne berättas Frode hafva fått de beryktade trälinnorna, som malde å Grotte-qvarnen. Enligt den prosaiska inledningen till sången derom vållades Frodefriden deraf, att Kristus vid den tiden föddes. Frode sades vara sonson af Odins son Sköld, den mythiske stamfadern för Danmarks fornkonungar, hvilkas residens förlades till Lider på Seland.

[2]) Vejtsla, gästabud, bör upptagas i svenskan, emedan det i isländskan fått en teknisk betydelse, för hvilken intet fullt motsvarande ord finnes i vårt språk. Husaby var den vanliga benämningen på kungsgård. Med afseende på husets byggnad jfr den utförliga anmärkningen i slutet af denna del. Skämma förekommer såväl i isl. som i medeltidssvenskan i betydelse af hus.

vindlös våg
vinna skulle [1]).

15. Svegde tog riket efter sin fader. Han lofvade att uppsöka Gudhem och Odin den gamle. Han for med tolf män vida om verlden och kom då ut i Tyrkland och det stora Svitiod, der han fann månge fränder och vänner. Han var på denna färd fem vintrar. Efter återkomsten till Svitiod dröjde han hemma en tid. Han hade ute i Vanahem fått en hustru, som het Vana, och hade med henne sonen Vanlande. Än en gång for Svegde att leta Gudhem. I österdelen af Svitiod [2]) är en stor by, som heter Sten, der det ligger en sten så väldig som ett stort hus. Om qvällen efter solfallet, då Svegde gick från dryckeslaget till sofburen, såg han bort till stenen och såg att en dvärg satt under honom. Svegde och hans män voro mycket druckne och rände till stenen. Dvärgen stod i dörren, ropade på Svegde och bad honom gå in [3]), om han ville finna Odin. Svegde lopp in i stenen, men denne slöts genast igen och Svegde kom aldrig åter. Så säger Tjodulf från Hvin:

Den dagskygge
Durnes barns
Salsvårdare
Svegde svek,
när in i stenen
den storsinte
djerfve mannen

[1]) *Feg* betydde i gamla språket *bestämd till döden, nära döden,* och hade således en helt annan betydelse än nu. — Sikling är ett af de många namnen på konungen. Svigde är ett af Odins namn.

[2]) Man ser icke, om med detta Svitiod menas det stora eller det lilla. I sydöstra Uppland finnas gårdar med namnet Sten. Isländskan har, efter vanliga konstruktionen, *at Steini,* vid Sten(en). Äfven i Estland fans ett ställe med samma namn. Se nedanför om Ingvars österfärd.

[3]) I svenska konungalängder finnes uppgiften, att Svegde var till den grad stark, att han kunde slå sin hand in i en sten. Uppgiften har uppkommit genom missförstånd eller miss-skrifning i en latinsk redaktion af ofvanstående berättelse (genom förvexling af *nanus,* dvärg, och *manus,* hand). Se Munch. A. n. O. 1850.

efter dvärgen lopp.
Siklingen slöks
af Sjunk-mimes ätts
jätten-bebygda
bjerta sal [1]).

16. Svegdes son Vanlande tog rike efter fadren och rådde för Uppsala öd. Han var en stor härman och for vida kring landen. Han mottog en gång vintervist [2]) i Finland hos Snö den gamle och fick der hans dotter Drifva. Om våren for han bort och lemnade Drifva qvar, men lofvade att komma åter efter tre vintrar, men kom icke på tio. Då sände Drifva efter sejd-qvinnan Huld och sände sin och Vanlandes son Visbur till Svitiod. Drifva tillköpte sig af sejd-qvinnan Huld, att hon skulle sida Vanlande till Finland eller ock döda honom. Då sejden främjades, var Vanlande i Uppsala. Han fick stort begär att fara till Finland, men hans vänner och rådgifvare afhöllo honom och sade, att det måtte ligga finsk trollkonst i hans reslust. Han kände sig då sömntung och lade sig att sofva, men han hade icke sofvit länge, förr än han ropade och sade, att maran trampade honom. Hans män skyndade till för att hjelpa honom, men då de fattade i hufvudet, trampade hon benen, så att de nästan bräcktes, och när de togo i fötterna, qväfde hon hufvudet, så att han dog. Svearne togo hans lik och brände det vid Skuta-ån, hvarest hans bötastenar restes. Tjodulf säger:

Vättars vätt
att visa kom
Vanlande

---

[1]) Durne var en dvärg, hvars sal är stenen; emedan dvärgarne bo i jorden eller i klippor kallas de dagskygge. Sikling för bokstafsrimmets skull i st. f. isl. iöfurr. Sjunk-mime var en jätten, hans sal är stenen. Visan nämner intet om färden till det stora Svitiod.

[2]) En viking eller köpman, som icke hann i tid om hösten vända hem eller begifva sig på nya färder, blef vanligen inbjuden af någon rik man i den nejd, der han var, att hos honom tillbringa vintern. — Den finska konungaättens namn såväl här, som i Agnes saga längre fram, ange tydligen deras egares ohistoriska, blott mythiska karakter.

för Viljes bror:
den trollborna
grimhild träda
skulle fridens
buds fiende.
Och han brann
vid Skutas bädd
smycke-slösarn,
som maran strypte [1]).

17. Visbur tog arf efter sin fader Vanlande. Han äktade Öde den rikes dotter och gaf henne i morgongåfva tre storbyar och en halsring af guld [2]). De hade två söner, Gisel och Andur. Men Visbur öfvergaf henne och tog sig en annan hustru, hvarpå hon for med sönerne till sin fader. Visbur hade en son Domalde, åt hvilken stjufmodern lät sida olycka. Då Visburs söner voro tolf och tretton vintrar, foro de till honom för att hemta moderns morgongåfva, men han ville icke gifva ut henne. Då sade de, att guldringen skulle blifva till bane för den bäste i hans ätt, och foro derpå bort. Då tog man åter till sejd, för att de skulle få lifvet af fadren. Då lofvade völvan [trollqvinnan] Huld sig skola sida så, äfvensom så att slägtmord skulle efter detta alltid vara i Ynglingarnes ätt. De jakade härtill, samlade sedan folk, kommo öfver Visbur oförvarandes om natten och innebrände honom. Så qvad Tjodulf:

Och Visburs
viljes börda
sjöns slägtinge
svälga kunde,
när husets värjare

---

[1]) Vätt, troll. Viljes broder, Odin. Grimhild betyder nattens stridsgudinna. Trollqvinnans namn Huld, som icke får förblandas med det moderna qvinnonamnet Hulda, betyder den höljda, hemlighetsfulla. Det är i nordens gamla skaldespråk ytterst vanligt att kalla konungen skattslösare el. dyl., ty man fordrade, att konungen skulle vara gifmild mot sina män.

[2]) Vanligen kallad «guldkedja», men fynden från forntiden visa, att kedjor icke begagnades af våra fäder, men väl både starke och prydlige halsringar. Att denne ring var stark, ses bäst af dess användande vid Agnes död.

hetsade skogens
menlige tjuf
mot sin fader,
och glöd-hunden
gnyende bet
envåldskungen
i eldstads-höljet [1]).

18. Domalde tog arf efter sin fader Visbur och rådde öfver landen. I hans dagar var i Svitiod stor hunger och brist på sund föda. Då gjorde Svearne stora blot vid Uppsala. Den första hösten blotade de med oxar, men årsväxten förbättrades icke. Andra hösten började de menniskoblot, men årsväxten var densamma eller värre. Den tredje hösten kommo Svearne mangrant till Uppsala, då bloten skulle hållas. Höfdingarne rådslogo och kommo öfverens, att missväxten måste bero på Domalde, deras konung, och att de derföre skulle blota med honom sig till äring. De anföllo honom derföre, dråpo honom och rödfärgade stallarne med hans blod [2]). Tjodulf säger:

Det skedde fordom,
att de svärdbärande
blodade marken
med sin drotten;
och landets här
mot lifväntande
Domalde bar
blodiga vapen;
när Svears ätt
årsväxt-girig,
Jutars ovän
öda skulle [3]).

---

[1]) Viljens börda är kroppen. Hafvets gud Ler var broder till Loge (elden) och Kåre (vinden). Husets värjare äro sönerne, skogens tjuf och glödhunden är elden, eldstads-höljet huset.

[2]) Stallar kallas de ställningar, hvarpå gudarnes bilder voro uppsatta.

[3]) Lifväntande, som räknade på att lefva längre. Danerne kallades ofta af skalderne Jutar (Jótar).

19. Domar het Domaldes son, som dernäst rådde för riket. Han rådde länge för landen och i hans dagar voro årsväxt och frid goda. Om honom är intet annat sagdt, än att han sotdog i Uppsala och fördes ut på Föresvallarne, der han brändes på åstranden. Der äro hans bötastenar. Tjodulf säger:

Med frågor vittre
män jag frestat
ofta har om
Yngves grafrör,
hvar Domar
på dönande
Halfsbane
buren vore.
Nu jag det vet,
att värkbiten
vid Före brann
Fjölnes ättling [1]).

20. Dygve, hans son, rådde dernäst öfver landen och är om honom intet annat sagdt, än att han vard sotdöd. Tjodulf säger:

Ej qväds om doldt,
men att Glitnes dis
Dygves grafrör
till gamman hafver;
i ty att ulfvens
och Narfves häst-dis
en konungsson
sig kora skulle.
Lokes mö
har lekt med

---

[1]) Yngve står här i st. f. konung. Den beryktade vikingen Half eller Alf, hjelten i den mythiska Halfssagan, sveks af sin fosterfader, som tände eld på salen, i hvilken gästabudet hölls. Half kom visserligen, enligt sagan, ut, men fäldes genast och elden kallades sedan hans baneman; detta gör det troligt, att sagan i hennes äldre form lät honom verkligen brännas inne.

en envåldskung
af Yngves ätt [1]).

Dygves moder het Drott, en dotter till konung Danp, son af Rig, den förste som å dansk tunga kallats konung [2]). Hans ättmän hafva sedan alltid haft konungsnamnet såsom det högsta hedersnamn. Dygve var den förste af sin ätt, som kallades konung; dessförinnan kallades de drottnar, deras hustrur drottningar och hirdsvejten drott. Enhvar af desse ättmän kallades alltid Yngve eller Ynguni, men allesammans Ynglingar. Drottning Drott var syster till konung Dan den stolte, efter hvilken Danmark fått sitt namn.

21. Dygves son Dag tog konungsdömet efter fadren; han var så vis, att han förstod foglaspråket. Han hade en sparf, som flög ömsom i flera land och sade honom många tidender. En gång flög sparfven till byn Vörva i Redgotaland [3]), slog ned på en åker och åt. Åkerns egare kom dit, tog upp en sten och slog sparfven ihjäl. Konung Dag vard illa vid, då sparfven icke kom hem. Han skred då till sonarblot [försoningsblot] för att fråga och fick till svar, att sparfven var dräpt vid Vörva. Då kallade han ut en stor här och for till Gotland och när han kom till Vörva, gick han i

---

[1]) Glitnes eller hästens gudinna är Hel, jemte Fenrisulfven och Narfve barn af Loke.

[2]) Denne Rig synes vara son af Rig jarl, hjelten i Rigsþula. Om den inbördes slägtskapen mellan de nämnda personerna se Bugge s. 150. Konungsnamnet afser börden, namnet drotten afser mera verksamheten. Att bygga några statsrättsliga systemer på uppgiften om namnbytet, torde vara lönlös möda.

[3]) Redgotaland hör till de den nordiska sagans områden, som äro svåra att utpeka på kartan, ehuru detta troligen haft verklig tillvaro. Snorre synes anse att det ligger österut. Emellertid finner man af Bjovulfssången, att man plägade till folkslagets namn ofta lägga ett annat ord såsom ett epitheton ornans, t. ex. Går-dene, Hring-dene = spjut-, ring-Daner, utan att dessa tillägg ega den minsta särskiljande betydelse. Man har derföre knappast rätt att taga red- eller vagns-Gotarne såsom ett eget folk; vi finna ock i texten att jemte den sammansatta formen står den enkla Gotland. Närmast ligger visserligen till hands, när man ser på namnformen, att tänka på det n. v. Gotland, då Götalands invånare hette Götar och icke Gotar (den nu vanliga formen Reidgötaland (-gauta-) är icke handskrifternas). På Danmark kan man icke gerna tänka, ty dess germaniske inbyggare synas från början hafva hetat Daner. Jfr Procopius de bello Gotico II, 15.

land med hären och härjade; folket flydde långt undan. Konung Dag vände åter med hären till skeppen, när qvällen kom, sedan han dräpit månge och tagit månge fångar. Då de drogo öfver en å vid Skjutans vad eller Vapnavad, sprang en verkträl ur skogen fram på åstranden, och slungade in i hären en hötjuga, som kom i hufvudet på konungen, så att han genast föll af hästen och dog. Hans män vände då om till Svitiod. Den tiden kallades en härjande höfdinge gram och hans kämpar gramer. Tjodulf säger:

Jag sporde, att Dag
mot dödens ord
den fräjdelystne
fara skulle;
när, sparf att hämna,
den vise kung,
Som val-ten främjar,
till Vörva kom.

Och detta ord
å östervägar
från striden bar
kungens skara:
att staf, som slänger
Slepnes foder,
drabba skulle
denne gram [1]).

22. Agne het Dags son, som blef konung efter honom, en mäktig och berömd man, stor härman med stora färdigheter af alla slag. En sommar drog konung Agne med sin här till Finland, landsteg och härjade. Finnarne samlade mycket folk och redde sig till strid; deras höfdinge het Froste. Striden var stor och Agne fick seger, Froste föll och månge med honom. Konung Agne for med härsköld öfver Finland, lade det under sig och fick mycket stort härfång. Han tog med sig Frostes dotter Skälf och hennes broder Låge. På vägen österifrån lade han till

---

[1]) Mot dödens ord, i döden. Valens, de fallnes ten, är svärdet, dess främjare, stridsmannen. Slepne är den svenska form, som svarar mot isländskans Sleipnir. Det är väl att märka att Redgotaland icke nämnes i visorna.

i Stocksunden och slog upp tälten söderut på näset, som då var skogbevuxet. Konung Agne bar då guldsmycket, som Visbur hade haft. Han gick nu att ega Skälf och hon bad honom göra arföl efter hennes fader. Han böd då till sig månge stormän och gjorde en stor vejtsla; han var mycket fräjdad af denna färd. Dryckeslaget var stort och då konung Agne blifvit drucken, bad Skälf honom väl akta smycket, som han hade å halsen. Han tog då och band det fast å halsen, innan han gick att sofva; hans landtält stod vid skogen under ett högt träd, som skulle skyla för solhettan. Då konungen somnat, tog Skälf ett rep och fäste under smycket, hennes män fällde ned tältstängerne och kastade replyckan upp i trädgrenarne och drogo sedan, så att konungen hängde tätt under grenarne; det vard hans bane. Skälf och hennes män lupo å skeppen och rodde bort. Konung Agne brändes der och stället kallades sedan Agnefit, å östra sidan af Tören, vester om Stocksund[1]). Tjodulf säger:

Det kallar jag under,
om efter Agnes härs
skaplynne syntes
Skälfs råd,
när Låges syster
i luften hof
konung god
med guldringen;
honom som vid Tör
tämja skulle
Signys makes
svala häst[2]).

23. Alrek och Erik, Agnes söner, voro konungar efter fadren; de voro mäktige män, store härmän och idrottsmän.

[1]) Namnen Agnefit och Stocksund samt den närmare bestämningen af lägret vid Tören, förekomma icke i Tjodulfs vers; hvarifrån Snorre fått dem, vet man icke. Tören finnes ännu bevaradt i namnet Södertörn, hvilken länge delades i Öfre (Svartlösa härad) och Yttre Tören (Sotholms härad). Med afseende på Stocksund jfr Olof den heliges saga, kap. 6.

[2]) Låges syster, eg. dis, gudinna. Konung, gœðinger, herrlig man. Hagbards, Signys makes, häst är galgen.

Det var deras sed att rida och tämja hästar både att gå och springa, hvilket de kunde bättre än alle andre. De täflade med mycken ifver om, hvilkendera red bättre eller hade bättre hästar. En gång redo de afsides från de andre med sina bästa hästar ut på en slätt och vände icke åter. Man letade efter dem och fann dem båda döde med brutna hufvud; vapen hade de icke, utom hästarnes betsel, hvarföre man menar, att de dräpit hvarandra dermed. Tjodulf säger:

Alrek föll
der åt Erik
broders vapen
till bane vordo.
Man qvad, med hästens
hufvudfjättrar
Dags fränder
dräpt hvarandra.
Ej förr man sport
Frös afkomma
dragar-don
i drabbning nyttja [1]).

24. Yngve och Alf, Alreks söner, togo dernäst konungsdömet i Svitiod. Yngve var en stor och mycket segersäll härman, frid [vacker] och synnerligen stor idrottsman, stark och i drabbningar den skarpaste, gifmild och glad. Af detta allt vard han fräjdad och vänsäll. Konung Alf, hans broder, satt hemma och var icke i härnad, han kallades Elfse och var tystlåten, hårdlynt och föga umgängssam. Hans moder het Daged, en dotter till konung Dag den store, Daglingarnes [2]) ättfader. Alf hade en hustru Bera [Björnhona], högeligen frid, mycket duglig och glad. En höst var Yngve Alreksson kommen till Uppsala ur viking och var då storfräjdad. Han satt ofta länge om qvällarne vid dryckeslagen, men Alf gick vanligen tidigt att sofva. Drottning Bera deremot satt ofta sent uppe och samtalade med Yngve. Alf talte ofta

---

[1]) Hästens, eg. sadelhästens, hufvudfjättrar och dragar- eller öke-don (-redskap) äro betslet.

[2]) Daglingar är ett i sångerna vanligt konunganamn.

derom och bad henne lägga sig tidigare, han ville icke vaka efter henne. Hon svarade, att den make vore säll, som egde Yngve i stället för Alf, och då hon ofta sade detta, vredgades han mycket. En qväll gick Alf in i hallen, då Yngve och Bera suto i högsätet[1]) samtalande; Yngve hade svärdet liggande öfver knäna, männen voro mycket druckne och aktade icke på att konungen kom in. Alf gick fram till högsätet, drog ett svärd undan kappan och genomborrade sin broder. Yngve sprang upp, drog svärdet och gaf Alf banehugg, så att båda bröderne föllo döde på golfvet. De höglades å Föresvallarne. Tjodulf säger:

Den helgdoms-vårdare
hvilar dödad,
efter ödets dom,
som Alf nedgjorde,
då Daglingen
dolken vätte,
afundsam,
i Yngves blod.

Ej var det väl,
att Bera ville
de drabbnings-väldige
till dråp egga;
när bröder två
hvarandras banemän
af afund vordo
och utan tarf[2]).

25. Huglek, Alfs son, tog konungsdöme öfver Svearne efter desse bröder, ty Yngves söner voro ännu barn. Konung Huglek var icke någon härman och satt stilla hemma i landet; han var mycket rik och snål derjemte. Han hade i sin

---

[1]) Högsätet var midt på ena långbänken emellan de två högsätes-sulerna eller stolparne, som reste sig högt öfver taket. Qvinnornas plats var annars gemenligen på «tvärpallen» i den ändan af salen, som låg midt emot hufvudingången.

[2]) Drabbningsväldige, efter orden valsöfvande, de som åstadkommo dödssömn för kämparne. Afund, egentligen svartsjuka.

hird hvarjehanda lekare, harposlagare, gigolekare och fedlare äfvensom sejdmän och allsköns trollkunnigt folk [1]). Två bröder, Hake och Hagbard [2]), voro mycket berömde sjökonungar och foro med mycket folk, stundom båda, stundom hvar för sig; månge kämpar voro med hvardera. Konung Hake for med sin här till Svitiod mot Huglek. Denne samlade då en här och till honom kommo två bröder Svipdag och Geigad, fräjdade båda och de störste kämpar. Konung Hake hade med sig tolf kämpar, bland dem Starkad den gamle [3]), och var dessutom sjelf den störste kämpe. De möttes å Föresvallarne, striden blef hård och konung Hugleks män stupade brådt. Då trängde fram kämparne Svipdag och Geigad, men Hakes kämpar gingo fram, sex emot hvar, och togo dem till fånga. Då gick konung Hake in i sköldborgen mot Huglek och drap honom med hans begge söner. Derefter flydde Svearne och Hake lade landen under sig och vard konung öfver Svearne. Han satt der i landet i tre vintrar och under tiden foro kämparne ifrån honom ut i viking och samlade sig gods.

26. Järund och Erik, Yngve Alrekssons söner, lågo all denna tid ute å härskepp och voro store härmän. En sommar härjade de i Danmark och mötte der Gudlög, Hålögernes [4]) konung, och kämpade med honom. Det slutades så, att Gudlögs skepp vard afrödt och han sjelf tagen. De förde honom i land på Strömöanäs och hängde honom. Der kastade hans män sedan upp en hög öfver honom. Derom säger Övind skaldespillarn:

---

[1]) Med hvilket förakt man fordom betraktade sådant folk, ses af den äldre Vestgötalagens stadgande om dem. Schlyters uppl., s. 67.

[2]) Hagbard är den bekante vikingen, som förälskade sig i konung Sigars dotter Signy och för den skull blef af hennes fader hängd, en tilldragelse, hvarom de gamle skalderne ofta påminna. Hans saga återfinnes utförligast hos Saxo.

[3]) Starkad (icke Starkotter eller -odder) förekommer i flera mythiska sagor. Han skall hafva lefvat i 300 år och kan således med fördel användas vid kronologiska funderingar. Utförligast omtalas han hos Saxo Grammaticus.

[4]) Hålogaland, det yttersta område i norr, der Norrmännen nedsatte sig i forntiden. Det gjordes till skådeplats för många rent fabelaktiga eller föregifna historiska tilldragelser.

Af österkungars
öfvermod tvingad,
Gudlög tamde
Sigars grymme
häst, när Yngves
söner hängde
smycke-spridarn
å trädets stam.

Å näset nickar,
af liket nedtyngdt,
Vinges träd,
der vikar delas.
Af kungens rör,
med reste märkt,
är storfräjdadt
Strömöanäs [1]).

27. Af detta verk vordo Erik och Järund mycket fräjdade och tycktes nu vara mycket större än tillförene. De sporde att konung Hake i Svitiod hade sändt från sig kämparne. Då drogo de till Svitiod och samlade här till sig och då Svearne sporde, att Ynglingarne kommit dit, strömmade ofantligt mycket folk till dem. Sedan styrde de in i Lagen och höllo till Uppsala [2]) för att finna konung Hake. Han for emot dem på Föresvallarne med mycket mindre här. Striden var hård. Hake gick så hårdt fram, att han fällde alle, som voro honom närmast, till sist fällde han konung Erik och högg ned brödernes märke [3]). Då flydde Järund till skeppen med allt sitt folk. Men Hake hade fått så stora sår, att han såg, att hans lifsdagar icke månde blifva länge.

---

[1]) Sigars häst är galgen, i hvilken konung Sigar hängde Hagbard. Vinge är Odin och hans trä är galgen.

[2]) Mälaren har fordom gått ända fram till det nuvarande Uppsala, ty dess gamla namn Aros visar att «Fyrisån» der mynnade ut.

[3]) På den bekanta s. k. Bayeux-tapeten, som framställer Wilhelms af Normandie eröfringståg till England, finnes ett sådant märke afbildadt, bestående af ett spjut, nedanför hvars spets sitter ett halfcirkelformigt tygstycke, kantadt med uddar och bärande bilden af en korp.

Då lät han taga en skejd [jakt], som han hade, lastade derpå de döde och vapnen och lät sedan föra den ut till hafs, lägga styret i lag, draga upp seglen, lägga eld i törved och göra ett bål å skeppet. Vinden blåste från land. Hake var nära död eller död, då han lades på bålet. Skeppet seglade lågande ut på hafvet och vard detta sedan vida prisadt.

28. Järund, Yngves son, vard då konung i Uppsala och rådde för landen, men var om somrarne ofta i härnad. En sommar for han med hären till Danmark och härjade på Jutland. Om hösten for han in i Limafjärden och härjade; han låg då med hären i Uddesund. Då kom dit med stor härsmakt Gylög, Hålögernes konung, en son af konung Gudlög, om hvilken förut är taladt. Han lägger till anfall mot Järund. Då landets invånare varseblefvo detta, strömma de till från alla håll, med både stora och små skepp. Järund öfverväldigades och hans skepp afröjdes, sjelf störtade han sig i vattnet, men vard fången och förd i land. Konung Gylög lät då resa en galge, ledde dit konung Järund och lät hänga honom. Så lyktades hans lefnad. Tjodulf säger:

Den Järund, som
i forntid dog,
från lifvet löstes
i Limefjärden,
när hampstrecks-hästen
den högbröstade,
Gudlögs bane
bära skulle,
och Hagbards
halsduk tätt
hersa-herrskarns
hals omträngde [1]).

29. Ön eller Ane het Järunds son, som blef konung öfver Svearne efter sin fader. Han var klok och en stor

---

[1]) Hampstreckshästen är galgen, Hagbards halsduk eller hans get-lemning betecknar repet. Herse var fordom en i Norge ofta förekommande hederstitel, hvilken man knappast med rätta ansett svara emot härads- och hundarehöfdingetiteln i Sverige.

blotman, men icke var han någon härman, utan satt hemma i landen.

Under det desse konungar, om hvilka nu är sagdt, voro i Uppsala, regerade öfver Danmark först Dan den stolte, som blef mycket gammal, sedan hans son Frode den stolte eller fridsamme, sedan hans söner Halfdan och Fridlef, som voro store härmän. Halfdan var äldre och i allt vida öfverlägsen. Han for en gång till Svitiod emot konung Ön, de hade några strider och Halfdan vann jemnt seger. Till sist flydde konung Ön till Vestergötland. Då hade han varit konung öfver Uppsala tjugofem vintrar. I Götaland var han ock halftredje tiotal vintrar, under det Halfdan var konung i Uppsala. Halfdan vard sotdöd der och är der höglagd. Då kom konung Ön åter till Uppsala vid sextio års ålder. Han gjorde då ett stort blot, sig till lång lefnad och gaf sin son åt Odin, blotande med honom. Konungen fick af Odin det svar, att han skulle lefva ännu sextio vintrar. Ön regerade nu i Uppsala tjugofem vintrar. Då kom konung Fridlefs son, Ale frökne (raske), med sin här till Svitiod emot konung Ön, de kämpade och Ale hade ständigt seger. Då flydde konung Ön än en gång från sitt rike och for till Vestergötland[1]). Ale var konung i Uppsala tjugofem år, tills Starkad gamle drap honom. Efter Ales fall vände Ön åter till Uppsala och rådde der för riket andra tjugofem år. Då gjorde han åter ett stort blot sig till långt lif och blotade med sin andre son. Odin sade honom då, att så länge han gaf Odin en son hvart tionde år, skulle han lefva, äfvensom att han skulle gifva namn åt några härad i sitt land efter talet på de söner, med hvilke han blotade Odin. Sedan han blotat med sju söner, lefde han tio vintrar och kunde då icke gå, utan bars alltid å stol. Då blotade han med den åttonde sonen och lefde ytterligare tio vintrar, liggande i säng. Då blotade han med den nionde sonen och lefde då åter tio vintrar och drack ur horn som dibarn. Då hade han blott en son qvar och ville blota med honom samt dertill gifva Odin Uppsalarne och de derunder liggande häraden, som skulle kallas Tiundaland[2]).

---

[1]) Häraf ses, att Öns rike, Svitiod, icke omfattade Vestergötland.

[2]) Snorres förklaring af namnet är alldeles ogrundad, ty Tiundaland är säkerligen intet annat än Tiohundareland. Att det icke är ordinaltalen, som

Men Svearne hindrade detta och blotet vard icke af. Derpå dog konung Ön och höglades vid Uppsala. Efter honom kallas det Anesot, när någon dör af ålderdom utan värk. Tjodulf säger:

En gång kunde
i Uppsala
Anesot
Ön fälla;
den seglifvade
skulle taga
ett dibarns art
för andra gången.

Och han vände
villigt åt sig
dragarens spjuts
spetsiga ände,
när ur udd af
ok-rens svärd
ättlinga-dråparn
liggande drack.

Ej kunde gråe
österkungen
hålla upp
hjordens dolk [1]).

30. Ön den gamles son Egil [2]) var konung efter fadren i Svitiod; han var ingen härman, utan satt stillsamt i lan-

ingå i de tre folkländernas namn — man skulle kunna tro det af formerna Tiunda- och Attundaland — ser man bäst af det tredje namnet, som i gamla tider lydde Fjædrundaland; dess första stafvelse är nämligen en gammal form för fyra, got. fidvor. Anmärkningsvärdt är uttrycket »de härad, som ligga under Uppsalarne», hvilket enligt det vanliga språkbruket skulle vara detsamma som de härad, hvilkas invånare skulle lemna skatt till Uppsalarne. Man torde häri få se en påminnelse om den i kap. 8 omtalade skatten.

[1]) Dragarens (oxens) eller hjordens spjut, dolk eller svärd är hornet; ok-ren är ett poetiskt namn för oxen.

[2]) Egil fick tillnamnet Tunnadolg (isl. Tunnadolgr; den vanliga formen Tunnadolgi är dativformen, hvilken således måste i nomin. undvikas). Dolg

den. Han hade en träl, Tunne, som hade varit Ane gamles skattvaktare. Då Ane var död, tog Tunne rikligt lösegendom och grof ned i jorden. Egil satte, då han blef konung, Tunne bland trälarne; denne harmades deröfver och lopp bort med månge trälar. Tunne tog då upp skatten, han hade gömt, och gaf den åt männen, som togo honom till höfdinge. Sedan strömmade till honom mycket odådsfolk. De lågo ute i skogsmarkerna, men stundom lupo de in i häradena [bygderna], rånade eller dråpo. När konung Egil förnam detta, drog han att uppsöka dem med sin här, men då han en natt rastade, kom helt oförsedt Tunne öfver dem och drap en stor del af konungens här. Då Egil varsnade ofriden, redde han sig till motstånd och satte upp sitt märke, men folket flydde i mängd ifrån honom. Tunne anföll djerft och konungen såg ingen annan kost än att fly. Tunne jagade ända bort till skogen, vände sedan om till bygden, härjande och rånande, utan att finna motstånd. Allt gods han vann i häradena, gaf han sine män, hvarigenom han blef vänsäll och manstark. Konungen samlade åter en här och drog till strids mot Tunne; de drabbade samman; Tunne segrade och konung Egil flydde med stor manspillan. Egil och Tunne hade åtta strider, i hvilka alla Tunne segrade. Då flydde Egil ur landet till Danmark, till Frode fräkne[1]) på Seland, och lofvade honom skatter af Svearne för hjelp. Frode gaf honom sin här och sine kämpar och med dem drog Egil till Svitiod. När Tunne sporde detta, drog han honom till mötes, striden blef hård, Tunne föll, Egil öfvertog åter sitt rike och Danerne vände hem. Konung Egil sände hvart halfår till Frode goda och stora gåfvor, men gaf aldrig Danerne någon skatt; vänskapen fortfor dock mellan honom och Frode.

Efter Tunnes fall rådde Egil ensam för riket i tre vintrar. Då hände sig i Svitiod, att en tjur, som var ämnad till blot, var gammal och gödd så starkt, att han var folkilsk, och när man ville taga honom, sprang han till skogs

---

betyder fiende. Vi hafva samma ord i sammansättningen dulga-dråp, eg. dråp på en fiende.

[1]) Han var enligt sägnen son af den ofvannämnde Fridlef.

och vard galen och var länge i skogarne, till största skada för folket. Konung Egil var en väldig jägare och red om dagarne ofta ut i skogsmarkerna att jaga. En gång hade han ridit på jagt med sine män. Konungen hade länge drifvit ett djur och störtade efter det inåt skogen bort från alle sine män. Då fick han se tjuren och red fram för att dräpa honom. Tjuren vände sig emot honom, konungen gaf honom ett stygn, men spjutet skar ur. Tjuren stötte hornen i sidan på hästen, så att denne föll genast utsträckt till marken och konungen med. Egil springer på fötter och vill draga svärdet, men tjuren stötte hornen i bröstet, så att de trängde djupt in. Då kommo konungens män fram och dråpo tjuren. Konungen lefde en liten stund och höglades vid Uppsala. Tjodulf säger:

Ur landet flydde
den lofsälle
Tys ättling
för Tunnes välde.
Men å Egil
blodar jättens
ök, det vilda,
oxespjutet,
det, som förr i
öster-mark
länge burit
brynens klint.
Och stutens svärd,
det skidlösa,
till hjertat stod på
Skilfvingasonen [1]).

[1]) Krigaren säges vara en ättling af den modige krigsguden Ty, Odins son. Oxar och kor omtalas ofta i sägnerna såsom jättnars egendom. Östermark är Svitiod, brynens klint pannan, stutens skidlösa svärd hornet. Skilfving, ett af konungens många namn i det poetiska språket, är i Bjovulfssången ett slägtnamn på Svearnes konungar. Skilfvingar nämnas såsom en förnämlig ätt vid sidan af Sköldungar, Ylfvingar och Ynglingar i Hyndluljóð, ett qväde, som visserligen icke förekommer i någon handskrift af den s. k. Sämunds-Eddan, men likväl kan med skäl fogas till de gamla gudasångerna. I Grimnismál kallas Odin sjelf Skilfving.

31. Efter Egil tog hans son Ottar [1]) rike och konungsdöme. Han gjorde sig icke vän med konung Frode. Då sände Frode till honom att hemta den skatt, som Egil hade lofvat honom. Ottar svarade, att Svearne hade aldrig gifvit Danerne skatt och icke ämnade han göra det. Sändemännen vände om. Frode var stor härman. En sommar for han med sin här till Svitiod, gick i land och härjade, drap många och fångade andre. Han fick der ofantligt byte, brände bygden vida och gjorde det största härverk. Andra sommaren for konung Frode att härja i österväg [2]). Då Ottar hörde, att Frode icke var i sitt land, steg han å härskepp och for till Danmark, der han härjade utan motstånd. Han får veta att en stor här var samlad på Seland, styr då vesterut i Öresund och seglar åt söder till Jutland, der han lägger in i Limafjärden. Han härjar i Vendel, bränner och ödelägger. Vött och Faste hette två jarlar, som Frode hade satt att värna Danmark, medan han var ur landet. Då de sporde, att Sveakonungen härjade i Danmark, samla de en här, skynda till skeppen och segla söderut till Limafjärden. De öfverraska konung Ottar och lägga genast till anfall, Svearne togo manligt emot och folk föll å båda sidor. Men alltsom folk föll å Danernes sida, kom annat mera ur häradena [bygderna] och dertill kommo dit alla de skepp, som voro i närheten. Striden slutade dermed att Ottar föll och större delen af hans här. Danerne togo hans lik, förde det i land och lade upp det på en hög, der vilddjur och foglar fingo slita sönder det. Äfven gjorde de en träkråka, som de sände till Svitiod med helsning, att mer var icke deras konung Ottar värd. Sedan kallade de honom Ottar Vendelkråka. Tjodulf säger:

Under örnaklor
Ottar föll
den dugelige

---

[1]) Bjovulfsqvädet nämner bland Skilfingarne den gamle Ongenþeów och hans söner Onela och Ôht-here (Ottar). Ôht-heres söner, af hvilka en hette Eadgils, den andre Eánmund, råkade i strid med den regerande konungen, en son af Ongenþeów, och måste fly för honom till Götarne.

[2]) I österväg, d. v. s. på andra sidan Östersjön.

för Daners vapen;
å Vendel vard
den vise klöst
af här-gamen
med blodig fot.

Jag vet att Vötts
och Fastes verk
som saga gick
om svenska folket
och att ö-lands-
jarlar Frodes
drabbnings-främjarn
dräpit hade [1]).

32. Adils, Ottars son, tog rike efter fadren. Han var länge konung och mycket rik; några somrar var han ock i viking. Konung Adils kom med sin här till Saksland, hvaröfver rådde en konung, som het Gertjuf; hans hustru het Oluf [2]) den stora, och något deras barn är icke nämndt. Konungen var icke i landet. Adils och hans män skyndade upp till konungens by och rånade, några drefvo ned hjorden till strandhugg [3]). Boskapen vaktades af trälar, både män och qvinnor, hvilka alla medtogos. Bland dem var en mö, vid namn Yrsa, som var underliga fager. Adils for då hem med sitt härfång. Yrsa var icke med trälinnorna och man fann snart att hon var klok, väl i ord förfaren och väl kunnig i alla stycken. Alle män tyckte derföre mycket om henne, dock konungen mest. Kom det då så, att Adils gjorde bröllopp till henne. Yrsa var då drottning i Svitiod och tycktes vara en kärnqvinna [4]).

---

[1]) Örn och här-gam äro skaldeord för korpen.

[2]) Oluf, på en runsten Uluf, i medeltidsdokumenter Olof, skrifves här med u, för att skiljas från det motsvarande mansnamnet Olof.

[3]) Vikingars anfall på en fredlig strandby med röfvande, särdeles af boskap. (Säve.)

[4]) Det isländska ordet Skörungr, som brukas om både män och qvinnor, betecknar en särdeles duglig och rask menniska.

33. Den tiden rådde konung Helge Halfdansson[1]) för Lider. Han kom till Svitiod med så stor här, att Adils såg sig ingen annan kost än att fly undan. Helge gick då i land med sin här och härjade. Han fick mycket härfång och tog till fånge drottning Yrsa, som han förde med sig till Lider och der gick att ega. Hon födde honom en son, Rolf krake. Då Rolf var tre vintrar gammal, kom drottning Oluf till Danmark och sade hon då Yrsa, att konung Helge var hennes fader och Oluf hennes moder. Då for Yrsa åter till Adils i Svitiod och var der drottning, så länge hon lefde. Konung Helge föll i härnad och Rolf krake, då åtta vintrar, togs till konung i Lider.

Konung Adils låg mycket i delo med konung Ale uppländske från Norge[2]). De hade en strid på Vänens [Venerns] is; der föll Ale och Adils vann segern. Om denna strid talas vidlyftigt i Sköldungasagan[3]) och likaledes om Rolf krakes besök hos Adils i Uppsala, då han sådde guld på Föresvallarne.

Adils var mycket kär åt goda hästar, också hade han de bäste, som den tiden funnos. En af hans hästar het Slungarn, en annan, som han hade tagit af den slagne Ale, Ramn [korpen]; under denne aflades en annan häst med samma namn, som han sände till Gudgäst, konungen i Hålogaland. Gudgäst red denne, men kunde icke stadna honom, innan han föll af hans rygg och fick bane. Det skedde vid Amd i Hålogaland[4]).

Konung Adils var vid ett disarblot[5]) och red en häst omkring disarsalen; hästen snafvade under honom och föll,

---

[1]) I Bjovulfsqvädet nämnes Hålga, son af Healfdene, samt bröderne Heorogår och Hróðgår (Roar). Den senare är under den tid, qvädet skildrar, Danernes konung. Utförligast omtalas Helge, Yrsa och Rolf i Rolf krakes saga, men denna är tydligen mycket sent hopsatt och förtjenar derföre icke mycket afseende.

[2]) Om denne konung talas äfven i Skáldsk. kap. 44. Annars vet man intet om honom.

[3]) Denna saga är visserligen förlorad, men man torde kunna antaga, att det nämnda kapitlet i Skáldskaparmál, som innehåller utförliga berättelser om de två saker Snorre nämner samt öfverensstämmande med hans antydningar, återgifver henne åtminstone i någon mon.

[4]) Att Hålögakonungar så ofta nämnas, häntyder på ett flitigt bruk af Övind Skaldespillarens Hålögatal, hvilket Snorre förut citerat.

[5]) En offerfest, helgad åt de qvinliga andar, som följde och bevarade en person eller hela ätten (hamingjur, fylgjur).

konungen kastades framöfver och hans hufvud kom emot en sten, så att hufvudskålen brast och hjärnen låg på stenen. Det vard hans bane. Adils dog i Uppsala och är der höglagd. Svearne kallade honom en stor konung. Tjodulf säger:

Att vättars vätt
vinna skulle
på Adils' lif,
än jag sporde;
att Frös ättling
falla skulle
från hästens bogar,
den bragdelystne;

Att blandad vard
bragningssonens
hjärnevätska
med våta sanden;
och att vid Uppsala,
Ales fiende,
den dådsälle,
dö skulle[1].

34. Östen het Adils son, som dernäst rådde öfver Sveaväldet. I hans dagar föll Rolf krake i Lider. Den tiden härjade konungar mycket i Sveaväldet, både Daner och Nordmän. Månge voro sjökonungar, som rådde för en stor här, men icke egde något land. Endast den ansågs med full rätt heta sjökonung, som aldrig sof under sotig ås och aldrig drack i spiselvrå.

35. Salve[2]) het en sjökonung, son af Högne på Njärdö, som då härjade i österväg; han hade rike i Jutland. Han styrde med sitt manskap till Svitiod. Konung Östen var då på vejtsla[3]) i det härad, som kallas Lofund. Salve kom dit

---

[1]) Bragning är ett af konungens många skaldenamn. I visan talas intet om förhållandet till Rolf krake.

[2]) Det isl. Sölvi heter såväl på runstenarne som i våra medeltidshandlingar Salve.

[3]) Det hörde till konungens rättigheter, att då han reste omkring i landet till sina byar eller gårdar, skulle han underhållas af det kringboende folket. En

oförmodadt en natt, tog hus på konungen[1]) och innebrände honom med hela hirden. Derpå for Salve till Sigtuna och fordrade konungsnamn och mottagande, men Svearne samlade en här och ville värja landet mot honom. Striden vard så stor, att hon säges icke hafva slutats på elfva dygn. Då fick Salve seger och var sedan länge konung öfver Svitiod, till dess Svearne sveko honom och han vard dräpen. Tjodulf säger:

Östens lifs
lönliga ände
dold jag vet
å Lofund vara;
att Jutske män
innebränt hafva
siklingen med
Svear, det qvads.

Och backetångens
bitande sot
å skilfing sprang
i eldstads-skeppet,
när tomtens båt,
den timmerfaste,
af kämpar full
om kungen brann[2]).

36. Ingvar het Östens son, som derpå var konung öfver Sveavälde. Han var en stor härman och var ofta ute å skeppen, ty Svearike hade dessförinnan varit mycket här-

---

måltid, som så bereddes honom, kallades vejtsla, hvilket ord till sist kom att beteckna detsamma som konungens rätt att mottaga detta bidrag af sitt folk. När det lemnades i varor kallades det i Sverige gengärd.

[1]) Anföll huset, hvari konungen var; uttrycket i texten förekommer ofta i sagorna.

[2]) Lofund torde vara detsamma som n. v. Lofö. Skilfving för bokstafsrimmets skull i st. f. hilmir, ett annat konungsnamn. Backens tångväxts (skogens) frätande farsot är elden. Eldstads-skeppet och tomtens båt är huset. Kungen (sista raden) i st. f. isländskans fylkir, fylkarn, stridsordnarn, liksom Sikling ett konungsnamn.

skadadt både af Daner och Östervägsmän. Ingvar gjorde frid med Danerne och började härja i östervägar. En sommar hade han här ute och for till Estland, hvarest han härjade om sommaren vid ett ställe, som het Sten. Då kommo Ester ned med en stor här och höllo strid. Landhären var då så stor, att Svearne icke kunde göra motstånd; konung Ingvar föll och hans folk flydde. Han är höglagd vid sjelfva sjön, i Adalsysla. Svearne foro hem efter denna oseger. Tjodulf säger:

Det kom upp,
att Syslas karlar
Ingvar kung
ödelagt hade;
att Estisk här
den ljusbydde
hilme drap
vid hafvets hjerta.
Och österhaf
för höfdinge Svenske
Gymes qväde
till gamman qväder [1]).

37. Anund het Ingvars son, som näst efter tog konungsdöme i Svitiod. I hans dagar var god frid i Svitiod och och han blef mycket rik på lösören. Konung Anund for med sin här till Estland att hämna sin fader, gick i land, härjade vida i landet och fick stort byte; om hösten for han åter till Svitiod.

I hans dagar var god äring i Svitiod. Konung Anund var den vänsällaste konung. Svitiod är ett stort skogsland och ödemarkerna ligga så, att många dagsleder äro öfver dem. Konung Anund lade stor ifver och kostnad på att rödja marker och bebygga rydena. Han lät ock lägga vägar öfver ödemarkerna, och funnos då vida i markerna skoglösa land

---

[1]) Det kom upp, ryktet utbreddes. Med hafvets hjerta menas troligen gården eller möjligen fästet Sten; hugsten är ett skaldenamn på hjertat. Höfdinge i st. f. det isländska iöfurr. Gyme var ett namn på den bekante Öge (icke Ägir).

och der bygdes då stora härad [1]). På detta sätt vard landet odladt, ty det fans folk nog till landets bebyggande. Konung Anund lät bryta vägar öfver allt Svitiod, både öfver skogar, myrar och fjäll; derföre kallades han Bröt-Anund [2]). I hvart storhärad [större bygd] i Svitiod bygde han kungsgårdar och for kring allt landet på vejtslor [3]).

38. Han hade en son, som het Ingjald. I Fjädrundaland var då en konung Ingvar, som med sin hustru hade två söner, Alf och Agnar, jemnårige med Ingjald. Den tiden fans det vidt och bredt häradskonungar [4]) under Bröt-Anund; för Tiundaland rådde Svipdag blinde. Derinom ligga Uppsalarne; der hålles alla Svears ting. Der voro stora blot vid midvintern, till hvilka många konungar kommo. En vinter, då rätt många voro församlade vid Uppsala, var äfven konung Ingvar der med sine söner. Hans son Alf och Ingjald, Anunds son, voro då sex vintrar gamle. De tillställde en sven-lek och skulle hvardera råda för sin hop. Under leken visade sig, att Ingjald var svagare än Alf, hvilket syntes honom så illa, att han grät mycket. Då kom hans fosterbroder Götved och ledde honom bort till hans fosterfader Svipdag blinde och sade, att det hade gått honom illa samt att han vore svagare och oraskare i lekar än Alf, konung

---

[1]) Odlade stora bygder. Att härad icke alltid får tagas som en teknisk term, ser man särskildt här, ty det är fråga om Svitiod, der man hade hundaren och icke härad.

[2]) Bröt kallas en väg, af bryta.

[3]) Man finner, att konungen hade i hvart hundare sin Husby. Exempel hos Styffe. Det är eget att låta Anund bygga vägar och anlägga åt sig konungsgårdar i *allt Svitiod,* då han icke var herre mer än öfver en del deraf, såvida icke Uppsala-konungen såsom det gemensamma templets (hofvets) prest hade rätt till underhåll inom alla hofbesökandes område. Början af kap. 43 gör detta dock mindre troligt.

[4]) Exemplet — jemte de följande i Ingjalds historia — visar, att ordet härad uti benämningen häradskonung icke får tagas såsom teknisk term, utan i bemärkelse af *bygd.* Det är tydligen ett misstag att låta Svipdag vara konung i Tiundaland med det för hela Svitiod vigtiga Uppsala (och Sigtuna), ty detta ansågs, enligt hela sammanhanget i denna saga, tillhöra Ynglingarne. Jfr nedanför, der det heter, att Ingjald vard konung i Uppsala, hvilket han blef icke efter Svipdag, utan efter Bröt-Anund. Jfr kap. 40. Svipdag har säkerligen såsom konungens fosterfader blifvit af Snorre upphöjd till konung.

Ingvars son. Då svarade Svipdag, att det var stor skam. Dagen derefter lät Svipdag taga ett varghjerta och steka å spett, hvilket han sedan gaf Ingjald, konungens son, att äta; deraf blef han grymmare och ondskefullare än alle andre. Då han var fullvuxen, bad Anund till hustru åt honom Göthild, dotter af konung Algöte; han var son af konung Götrek den milde och sonson af Göt, efter hvilken Götaland fått namn[1]). Algöte trodde sig veta dottern vara mycket väl gift, om hon var gift med konung Anunds son, i fall denne hade fadrens skaplynne. Mön sändes derföre till Svitiod och Ingjald gjorde bröllopp till henne.

39. En höst for konung Anund med sin hird mellan sina gårdar och kom då till Himmelhed, några trånga fjälldalar, med höga fjäll å båda sidor. Det var då mycket regn och snö hade förut legat å fjällen. Då kom ned ett skred med sten och ler öfver konung Anund och hans hop; konungen omkom och månge af hans följe. Tjodulf säger:

Under Himmelfjällen
Anund vard
häftad af Junåkers
söners harm
och Esters fiende
frillosonens
hat å vägen
till handa kom;
och Högnes rö's
raske främjare
med jordens ben
öfverhöljdes[2]).

---

[1]) Att Götaland bör tolkas som Götarnes land är tydligt, hvadan Snorres förklaring faller bort. Göt var ett af Odins namn. Om desse fornkonungar handlar den yngre, ohistoriska sagan om Götrek och Rolf.

[2]) Det är lönlöst arbete, att söka utvisa Himmelfjällens eller Himmelheds läge. Konung Junåkers två söner blefvo stenade, hvarföre stenen kallas deras harm eller skade. Frillosonen torde afse en Anunds oäkte broder Sigurd, som dödade sin konungslige broder, enligt de medeltidsbearbetningar af Ynglingasagan, som följa Are Frodes ättlängd. Frilloson heter på isl. hrisungr, hvilket här blifvit, sannolikt med rätta, så öfversatt af Munch. Annars har man tagit ordet i betydelsen af busksnår eller skog, hvilket icke gerna kan sammanbindas

40. Ingjald, Anunds son, var sedan konung i Uppsala. Uppsalakonungarne voro de högste i Svitiod, då der voro månge häradskonungar, derföre att Odin var höfdinge i Svitiod. Konungarne, som suto i Uppsala, voro envåldshöfdingar öfver hela Sveaväldet, till dess Agne dog. Då kom riket först i brödraskifte, såsom förr är skrifvet, och sedan utbredde sig rike och konungsdöme i ätterna, allt som de utgrenade sig; somlige konungar röjde stora skogsmarker och odlade der, hvarigenom de ökade sitt rike. Då Ingjald tog rike och konungsdöme, voro månge häradskonungar, såsom förr är skrifvet.

Konung Ingjald lät tillreda en stor vejtsla i Uppsala, för att hålla arföl efter fadren. Han tillredde en sal, i ingen mon mindre eller simplare än Uppsalen [tempelsalen], och kallade honom sjukonungasalen. I honom voro sju högsäten. Han sände män kring hela Svitiod och böd till sig konungar och jarlar och andre märklige män. Till detta arföl kommo konung Algöte, Ingjalds svärfader, Ingvar, konung af Fjädrundaland och hans två söner, Alf och Agnar, Spårsnäll, konung af Närike, och Sighvat, konung af Attundaland; Granmar, konung af Södermanland, kom icke. Åt de sex konungarne var skipadt i den nye salen. Ett af de högsäten, som Ingjald hade låtit tillreda, var då tomt. Allt folket, som var ditkommet, skipades i den nye salen. Åt sin hird och allt sitt folk hade Ingjald skipat i Uppsalen. Det var den tiden sedvänja, när arföl hölls efter konungar eller jarlar, skulle den som gjorde arfölet och skulle mottaga arfvet, sitta å pallen framför högsätet, tills det s. k. Bragefull[1]) inbars. Då skulle han stå upp emot Bragefullet, aflägga ett löfte och sedan dricka ur hornet. Efter detta skulle man leda honom upp i högsätet, fadren hade haft, och då var han kommen till hela arfvet efter honom. Här hände nu,

med ordet hat. Vi se dock, att Snorre sjelf tagit ordet i den senare bemärkelsen, sannolikt genom missförstånd. Högnes, den tappre Gjukungens, rö är svärdet. Jordens ben kallas stenarne.

[1]) Bägaren, som dracks till Brages, skaldegudens ära. De första skålarne egnades gudarne; i den kristna tiden helgades de åt Kristus och kyrkans helgon. Om löftena vid arfölet såväl af arftagaren som af andre se Olof Trygvasons saga, kap. 39.

att då Bragefullet kom in, stod konung Ingjald upp och tog ett stort djurshorn, lofvande, att han skulle öka sitt rike med hälften åt hvarje hufvudväderstreck eller ock dö, och drack sedan ur hornet. Om qvällen, då männen voro druckne, sade konung Ingjald till Folkved och Holved, Svipdags söner, att de skulle väpnas med sitt folk, såsom ämnadt var om qvällen. De gingo ut till den nya salen och lade eld deri, så att salen började låga. Der brändes sex konungar inne med sitt folk; de som ville ut, blefvo genast dräpne. Derefter lade Ingjald under sig alla de riken, som desse konungar hade egt, och tog skatter deraf.

41. Då konung Granmar sporde dessa tidender och svek, tyckte han sig veta, att samma kost månde vara honom ämnad, om han ej kunde taga sig till vara. Samma sommar kom konung Hjärvard, med tillnamnet Ylfving[1], till Svitiod med sin här och lade sig i Mörkvafjärden. Då Granmar sporde detta, sände han och böd honom och allt hans folk på vejtsla. Han antog bjudningen, ty han hade icke härjat i Granmars rike. När han kom till vejtslan, var der stor undfägnad. Det var de konungars sedvänja, som suto i landen eller vid vejtslor, som de läto göra, att om qvällen, när fullen druckos, skulle man dricka tvemänning, man och qvinna, så långt antalet medgaf, men de som öfver blefvo, drucko för sig. Men vikingars lag var, äfven om de voro å vejtslor, att dricka svejtdryck[2]. Konung Hjärvards högsäte var tillredt midt emot Granmars och suto alle hans män å den dithörande bänken. Då tillsade Granmar sin dotter Hildegun att göra sig redo och bära ölet till vikingarne. Hon var högeligen frid[3]. Då fylde hon en silfverkalk, gick fram för konung Hjärvard och sade: «hell, alle Ylfvingar, till Rolf kra-

[1]) Ylfvingarne utgjorde en af de urgamla nordiske ätterne och omtalas såväl i Bjovulfs-qvädet, som i den poetiska eddan. Enligt det förra tyckas de hafva bott i södra Sverige, kanske i Blekinge.

[2]) Vikingarne läto hornet gå laget omkring, anseende det vara för veklig att man och qvinna drucko tillsammans ur en bägare (tvemänning). Ett exempel på det senare dryckessättet hafva vi i Egils-sagan, kap. 48. Jfr Lifvet på Island, s. 49.

[3]) Frid, ett adjektiv, som kan ersätta det från tyskan lånade «vacker».

kes minne!»[1]) Hon drack derpå hälften och lemnade kalken åt konungen, som tog honom och Hildeguns hand derjemte, sägande, att hon skulle sätta sig hos honom. Hon svarade, att det var icke vikingased att dricka tvemänning med qvinnor. Hjärvard genmälde, att det var sannolikare, att han skulle låta vikingalagen vara och i dess ställe dricka tvemänning med henne. Då satte sig Hildegun hos honom, de drucko samman och talade mycket om qvällen. Dagen derefter, då konungarne Granmar och Hjärvard möttes, kom Hjärvard med sitt bönord [frieri] och bad om Hildegun. Granmar lade detta mål fram för sin hustru Hild och stormännen samt sade, att de kunde få mycken hjelp af konung Hjärvard. Då uppstod ett bifallsbuller, alle funno det godt, och det lyktade så, att Hildegun trolofvades med Hjärvard, som gjorde bröllopp till henne. Hjärvard skulle vistas hos svärfadren, ty denne hade ingen son, som kunde hjelpa honom att vårda riket.

42. Samma höst samlade Ingjald folk för att angripa de två fränderne; han hade här från alla de riken, som han förut lagt under sig. Då Granmar och Hjärvard spörja det, samla de en här i sitt rike samt fingo hjelp af konung Högne och hans son Hilde, som rådde för Östergötland. Högne var fader till Granmars hustru Hild. Ingjald gick i land med all sin här och hade mycket större styrka; flyter då samman drabbningen och blir hård. Efter kort strid fly höfdingarne för Fjädrundaland, Vestgötarne, Närike och Attundaland med all den här, som kommit från dessa land, och drogo sig till skeppen. Då råkade Ingjald i nöd och fick många sår, hvarpå han flydde till sina skepp. Der föllo hans fosterfader Svipdag blinde och dennes söner Götved och Holved. Efter så förrättadt ärende for Ingjald till Uppsala, föga nöjd med sin färd, och tyckte sig finna, att hären från den del af riket, som han vunnit med härnad, var honom föga trogen. Emellan Ingjald och Granmar var mycken ofrid. Efter lång tid åstadkommo bådas vänner förlikning; de hade en stämma, der de gjorde frid sinsemellan, Ingjald samt

---

[1]) Det var vid de gamles gästabud sed att dricka skålar till de tappres minne och Rolf krakes var, såsom det synes, ett af de mest fräjdade.

Granmar och hans måg Hjärvard. Friden skulle vara, så länge de tre konungarne lefde och detta stadfästades med eder och försäkringar. Följande vår for konung Granmar till Uppsala att blota till frid, såsom sedvänja var mot sommaren[1]). Der föll för honom spånen[2]) så, som skulle han icke länge lefva. Då for han hem i sitt rike.

43. Hösten derpå foro Granmar och Hjärvard att taga vejtsla på sine gårdar på Sele-ön. Under det de voro vid vejtslan kom en natt Ingjald med sin här, tog hus på dem och brände dem inne med allt deras följe. Derefter lade han under sig allt deras land och satte höfdingar deröfver. Högne och hans son Hilde redo ofta upp i Sveaväldet[3]) och dråpo de män, som Ingjald satt öfver deras frändes Granmars förra rike. I lång tid var det stor dela[4]) mellan Ingjald och Högne, men den senare fick dock behålla sitt rike för Ingjald till döddagar.

Ingjald hade med sin hustru två barn, det äldre het Åsa, det andra Olof trätälja. Göthild, hans maka, sände svennen till sin fosterfader Bofve i Vestergötland, hos hvilken han uppfostrades med Bofves son Saxe flättarn [sköflarn]. Man säger att Ingjald dräpt tolf konungar och svikit dem alle i stillestånd, derföre kallades han Ingjald illråda. Han var konung öfver större delen af Svitiod. Sin dotter Åsa gifte han med konung Gudröd i Skåne; hon var sin fader lik och vållade, att Gudröd drap sin broder Halfdan. Denne Halfdan var fader till Ivar vidfamne[5]). Åsa lät ock dräpa sin husbonde [man] Gudröd.

---

[1]) Jfr kap. 8.

[2]) Vid det i sammanhang med offret stående utspörjandet om de kommande öden, hvarvid man trodde sig få gudasvar genom de anvisningar, som gåfvos af olika märkta träbitar, spåner, af hvilka en utdrogs eller upptogs.

[3]) Östergötland räknades således icke då till Sveaväldet. I en senare tid betecknades med detta namn hela Sverige, utom Skåne, Halland och Blekinge, under det Svitiod betecknade landet ofvan skogarne.

[4]) Nominativformen till den ännu ofta använda dativformen (i) delo (med någon).

[5]) Ivar är medelpunkten i en ny sagogrupp, som genom Åsa anknytes vid Ynglingasagan. Om någon eller hur pass mycken historisk sanning ligger för-

44. Efter hans fall kom Ivar vidfamne till Skåne, samlade der en stor här och for genast till Svitiod. Åsa illråda hade förut farit till fadren. Ingjald var på vejtsla i Räninge, när han sporde, att konung Ivar kommit i närheten. Han trodde sig icke vara stark nog att strida mot honom, och syntes det honom tydligt, att om han flydde, skulle hans fiender från alla håll strömma mot honom. Han uppgjorde då med Åsa det fräjdade rådet, att de gjorde sitt folk döddrucket och lade sedan eld i hallen, som uppbrann med allt det innevarande folket samt med konung Ingjald och Åsa. Tjodulf säger:

Och rökens resare
å Räning trådde
Ingjald, som längre
lifsvån hade,
när stugutjufven
steg igenom
gudakungen med
glödande fotlest.

Sällspordast syntes
bland Svear
för allt folket
detta fallet,
när sjelf han sitt
stolta lif,
först bland Ynglingar,
förfara ville [1]).

---

dold i berättelsen om honom, kan icke utrönas. Märkvärdigt nog känner Saxo honom icke.

[1]) Rökens resare eller stugutjufven kallas elden; lifsvån, lifshopp. — Räninge har man velat återfinna i den liknämnda gården (nu Ränninge) på Fogdön i Mälaren, hvilket synes icke otroligt. Mindre troligt är deremot att Ingjald uppehöll sig inom den ringmur, som ännu finnes i behåll. Dessa ringmurar, hvilka i synnerhet uti Mälarlandskapen äro ytterst talrika, omslöto visserligen åtminstone understundom byggnader, men deras lägen utvisa, att de icke få anses som bostäder, utan endast som tillflyktsorter. Ingjald ansåg sig icke stark nog att försvara sig och begaf sig derföre icke till borgen, utan stannade uti sjelfva gården.

45. Ivar vidfamne lade under sig hela Sveaväldet; äfven intog han hela Danaväldet, stor del af Saksland, hela Österrike och femtedelen af England. Af hans ätt äro sedan komne envåldskonungarne i Danmark och Svitiod. Efter Ingjald illråda gick Uppsaladväldet ur Ynglingarnes ätt, om man räknar efter ättfäder[1]).

46. Så snart Ingjalds son Olof sporde fadrens död, bröt han upp med dem, som ville följa honom, ty Svea-allmogen lopp upp enhälligt, för att vräka Ingjalds ätt och alle hans vänner. Olof for först upp i Närike, men då Svearne sporde till honom[2]), kunde han icke vara der längre, utan for vesterut skogsvägar till ån, som nordan faller i Vänen [Venern] och kallas Elfven. Der stannade de, röjde och brände skogen och odlade sedan. Der uppstodo snart stora härad [bygder], som de kallade Vermaland[3]), och der voro gode landskoster. Då man i Svitiod hörde, att Olof röjde skogar, kallade de honom trätälja [täljyxa] och tyckte hans tilltag vara föraktligt. Olof fick till hustru Solveg eller Salva, en dotter till konung Halfdan Guldtand i Solöarne vesterut. Halfdans far het Salve, farfadern Salvar, en son af Salve

[1]) D. v. s. i rätt nedstigande led. Enligt en annan tradition lefde Olofs ättlingar fortfarande i Uppsala, utan att man kan bevisa deras till- eller dervaro. Å andra sidan synes sammanknytningen mellan de norske konungarne och Ynglingarne genom Olof vara godtycklig. Det är säkert åter tvenne sagokretsar, som blifvit sammanknutne.

[2]) Framställningen synes antyda ett lösare sammanhang mellan Nerike och de egentliga Svealänderna, hvilket äfven bestyrkes af andra omständigheter, t. ex. deraf att det för Svearne charakteristiska hundare-namnet icke i Nerike förekommer.

[3]) Vore detta sant, skulle Vermland allraförst fått sin odling från Svearne. Deremot tala dock fornsaksförhållandena. Vermland var bebodt redan under sten- och bronsåldrarne. Man har i dess jord funnit spår efter götiske inbyggare. Att Svear och Nordmän sedermera underlade sig landet, fortsättande, men icke begynnande dess odling, visa ock fornlemningarne. Från tvenne håll hafva folken vandrat in i Vermland, dels genom Bohuslän och Dalsland, dels från n. ö Vestergötland. Af det följande få vi se, att norske konungarne gjorde anspråk på Vermland vester om (Klar-)elfven, hvilket ännu i dag har en stark norsk charakter. Hur mycket af detta beror på den lifliga samfärdseln kan ännu åtminstone icke afgöras. Skogstrakterna mellan Sverige och Norge måste naturligtvis blifva tvistefrön och fräandskapen mellan Svenskar och Norrmän är för nära, att man skulle kunna mellan båda elementens områden draga en bestämd gränslinie.

den gamle, som först röjde Solöarne. Olof trätäljas moder Göthild var dotter af Oluf, dotter af konung Olof den skarpsynte i Närike. Olof och Solveg hade två söner, Ingjald och Halfdan. Den senare uppföddes hos morbrodern Salve i Solöarne och kallades Halfdan hvitben.

47. Månge foro biltoge ur Svitiod för konung Ivar. De sporde, att Olof trätälja hade goda landskoster i Vermaland, hvadan sådan menniskomängd strömmade till honom, att landet icke kunde bära henne. Det blef då oår och svält, hvilket de tillräknade sin konung, såsom Svearne äro vane att tillräkna konungen både ondt år och godt år. Konung Olof var icke ifrig blotman; detta likade Svearne illa och de trodde att missväxten berodde derpå. De samlade då en här, anföllo Olof, togo hus på honom och innebrände honom; de gåfvo honom sålunda åt Odin och blotade med honom sig till äring. Det var vid Vänen [Venern]. Tjodulf säger:

Tempelvargen
vid vågen svalg
skogsärjarn
Olofs kropp;
och Förnjuts son,
som glöd fjättrar,
af Svea kung
klädren löste.
Från Uppsala
ätteläggen
af Lofdes stam
i forntid svann [1]).

48. De klokare af Svearne funno sedan, att oåret vållades deraf, att mer folk var i landet, än detta förmådde bära,

---

[1]) Tempelvargen och För-njuts, förnjutarens, son är elden. För-njut är det svenska skrifsättet för fornjótr, hvilket orätt plägar uttalas som forn-jótr. Af denna mythiska gestalt och hans lika mythiska ättlingar har man fordom gifvit norden en urgammal konungaätt. Visan nämner intet om Venerns strand såsom skådeplats för branden, ej heller innehåller den någon bestämd yttring om Olofs flygt från fäderneriket. De fyra sista raderna kunna mycket väl hänföras till konungens död. Lofde var en mythisk konung. Den tredje raden är i originalet förderfvad, hvadan tolkningen icke är fullt säker. Man kunde hafva väntat att der finna ett omnämnande af Olofs tillnamn.

men att konungen var utan skuld. De togo nu det rådet, att fara med all hären vesterut öfver Edaskog och kommo helt oförmodadt fram i Solöarne, der de dråpo konung Salve och togo till fånge Halfdan hvitben. Honom togo de till höfdinge öfver sig och gåfvo honom konungsnamn. Han lade då under sig Solöarne, for sedan härjande ut i Römarike och fick genom härnad detta fylke.

49. Han var en mäktig konung. Hans hustru het Åsa och var dotter af Uppländinga-konungen[1]) Östen hårdråde, som rådde för Hedmark. De hade två söner, Östen och Gudröd. Halfdan tillegnade sig mycket af Hedmark jemte Toten och Hadaland och mycket af Vestfold. Han vard gammal och sotdöd i Toten, hvarifrån han sedan flyttades ut i Vestfold och höglades vid Skäred i Skiringssal. Tjodulf säger:

Det man sporde
att sak-medlarne
sakna skulle
segrarn Halfdan.
Hon, som skona glömmer
de mot grafven böjda,
tog i Toten
tjodkonungen:
och Skäred
i Skiringssal
öfver brynjo-alfvens
ben nu ståndar[2]).

50. Ingjald, Halfdans broder, var konung i Vermaland. Efter hans död lade Halfdan äfven detta land under sig, tog skatter deraf och satte jarlar deröfver, så länge han lefde.

51. Östen var konung efter fadren Halfdan i Römarike och Vestfold. Han var gift med Hild, dotter af konungen i Vestfold Erik Agnarsson. Agnar, Eriks fader, var son af konung Sigtrygg i Vendel[3]). Konung Erik dog sonlös, medan

[1]) Konungen i de norska Upplanden, se den geografiska inledningen.

[2]) Brynjo-alfven, höfdingen. Sak-medlarne, de tvist-skiljande, männen.

[3]) Vendel kan knappast tydas som annat än Vendsyssel på Jutland, ehuru det förefaller underligt att tänka sig en dansk höfdingeson vara konung i Norge.

Halfdan hvitben ännu lefde, då Halfdan och Östen lade under sig hela Vestfold, hvaröfver Östen rådde, så länge han lefde.

På Varna bodde en konung Sköld, som var mycket trollkunnig. Konung Östen for med några härskepp öfver till Varna och härjade, tog slikt, som han kom öfver, kläder och andre gripar och böndernes redskap, och högg strandhugg, hvarefter han for bort. Sköld kom till stranden med sin här. Konung Östen var då borta och kommen öfver fjärden, men Sköld såg hans segel, tog sin mantel och svängde honom blåsande. Då de seglade inom Jarlsö, satt konung Östen vid styret. Ett annat skepp seglade nära intill; ett böljoslag kom och det andra skeppets segelbom stötte konungen öfver bord, hvilket blef hans bane. Hans män nådde att få liket, som flyttades in till Borro, der en hög uppkastades å strandbädden invid Vadla. Tjodulf säger:

Men Östen
för åsen for
till Bylests
broders mö
och nu hvilar
under vattnets ben
gäst-bjudarn
å strandens bädd,
der som, iskall,
hos götske jofvurn
Vadloström
till vågen kommer [1]).

52. Efter Östen tog hans son Halfdan konungsdöme; han kallades Halfdan den milde och matnidske. Det säges, att han gaf sine män i lön lika många guldpenningar [2]), som andre konungar gåfvo silfverpenningar, men han svälte dem i maten. Han var stor härman, var länge i viking och sam-

---

[1]) Jättnen Bylests broder är Loke, dennes dotter Hel. Vattnets ben, stenarne. Götisk kallas Östen troligen såsom föregifven ättling af Olof trätälja, hvars moder var från Vestergötland. Åsen, segelbommen. Jofvur, konung.

[2]) Med afseende på guldpenningarne se sid. 17, not. 3.

lade skatter. Han var gift med Lif, dotter af Vestmarakonungen Dag. Hultar i Vestfold var hans hufvudby och der vard han sotdöd; han höglades å Borro. Tjodulf säger:

Och till Tredjes
tingsplats böds
ur verlden vida
af Hvedrungs mö,
när Halfdan, som
å Hult bodde,
följa nöddes
Nornors dom
och budlungen
å Borro
de segersäkre
sedan grofvo [1]).

53. Gudröd, Halfdans son, tog konungsdom efter fadren; han kallades den stolte eller ock vedekonung [2]). Hans hustru het Alfhild, dotter af konung Alfarin i Alfhemmen; med henne fick han halfva Vingelmark. Deras son var Olof, som sedan kallades Gerstada-Alf. Alfhemmen kallades då landet mellan Römelfven och Götaelf. Då Alfhild var död, sände konung Gudröd bud vesterut till konung Harald rödskägg i Agde för att bedja om hans dotter Åsa, men Harald nekade. Sändemännen vände åter och sade konungen sitt ärende. Något senare sköt konung Gudröd skeppen i vattnet, for sedan med stor här ut till Agde, kom helt oförmodadt och gjorde landgång. Nattetid kom han till konung Haralds by. Då denne varseblef, att en här kommit mot honom, gick han ut med det folk, han hade; det vard drabbning, men olikheten i styrka var stor och Harald föll med sin son Gyrd. Gudröd tog mycket härfång och förde hem med sig Haralds dotter Åsa. Han gjorde bröllopp till henne och de fingo en son, som kallades Halfdan. Då denne var

---

[1]) Tredje var ett binamn till Oden. Hvedrungs, jättnens, mö är Hel, som inbjöd de sotdöde. Budlung är ett skaldenamn på konungen.

[2]) Veda har bevarats ända intill våra dagar i bibelspråket; det betyder *jaga*.

vintergammal, for Gudröd om hösten på vejtslor. Han låg då en gång med sitt skepp i Stiflosund; der voro stora dryckeslag och konungen var mycket drucken. Om qvällen, då det var mörkt, gick konungen ned af skeppet och då han kom å broänden, sprang en man emot honom och stack igenom honom med ett spjut; det vard hans bane. Karlen draps genast. Då det var ljust följande morgon, igenkände man, att det var drottning Åsas skosven, och hon dolde då icke, att detta var hennes tillställning. Tjodulf säger:

Vard Gudröd,
gramen stolte,
som fordom fans,
fäld med svek;
hämndgirigt hufvud
i hemlighet drog
odåd öfver
öldrucken konung.
Och lönlig seger
den lömsksinte
Åsas sven
på jofvurn vann;
och stungen ned
vid Stiflosundets
bädd den gamle
budlungen vard.

54. Olof[1]) tog konungsdom efter fadren, en mäktig man och stor härman, fridare och starkare än andre och storvuxen; han hade Vestfold, men konung Alfger tog under sig hela Vingelmark och satte deröfver sin son konung Gandalf. Fader och son gingo ofta med örlig in i Römarike och tillegnade sig störste delen af detta rike och fylke. Högne, Uppländingakonungen Östens den stores son, lade då under sig hela Hedmark med Toten och Hadaland. Samtidigt gick äfven Vermaland undan Gudrödssönerne och folket der vände sig med skattgåfvor till Sveakonungen. Olof hade tjugo vin-

[1]) Om denne Olof eller Gerstade-Alf finnes i Flatö-boken en berättelse, som tydligen är af senare ursprung. Han synes hafva njutit anseende efter sin död som en skyddsande för landet, en s. k. landvätt.

trar, när Gudröd dog. Då hans broder Halfdan gick att regera med honom, skiftade de riket mellan sig, Olof hade östra delen och Halfdan den södra. Olof bodde på Gerstad. Han fick fotvärk och dog deraf; han höglades å Gerstad. Så säger Tjodulf:

Och starke Odins
ätteläggar
å Norges jord
ökats hade.
I forntiden Olof
med fasthet herrskade
å vid en grund
af Vestmar,
tills att fotvärk
fälla skulle
stridsmedlaren
vid strandens brädd.
Nu ligger huggdjerf
här-konung
å Gerstad
gömd i hög [1]).

55. Olofs son Ragnvald vard konung öfver Vestfold efter fadren. Han kallades högre än bergen. Om honom gjorde Tjodulf från Hvin Ynglingatalet. Der säger han:

Ej vet jag bättre
under blåa himlen
känningsnamn
en konung ega,
än när Ragnvald
rå-häst-styrarn
än bergen högre
helsad är [2]).

---

[1]) Odin kallas i isl. texten med sitt binamn Tro (eller Tror). Stridsmedlaru, kämpen.

[2]) Rå-hästens, skeppets, styrare, för bokstafsrimmets skull i st. f. originalets enkla «skepps-styrare». Fast Tjodulf ansåg tillnamnet passande, är det icke lätt att fatta dess betydelse.

Halfdan Svartes Saga.

Ynglingasagan bildar ett helt genom sin anslutning till Tjodulfs qväde. Mellan henne och Harald hårfagers bildar denna en mellanlänk; hon är kort och i allmänhet föga märklig.

Man har af henne andra redaktioner: i Fagrskinnas två handskrifter och såsom en särskild berättelse uti Flatöboken.

I Flatöboken återfinna vi mycket af Snorres framställning, dels i sammandrag, dels i ordagrann afskrift. Episoden om Sigurd hjort, för hvilken Snorre anför en särskild saga, saknas, men i stället förekommer berättelsen om Dofrejättnen.

Fagrskinna har intet *ordagrant* gemensamt med Snorre mer än berättelsen om Halfdans dröm och dess uttydning på Olof den helige, hvilken också återfinnes lika i Flatöboken. Fagrskinna och Snorre måste hafva afskrifvit en gemensam källa, möjligen någon uppteckning om Olof den helige. Den utförligare handskriften vet intet om den senare Ragnhild och Sigurd hjort, utan nämner i stället såsom Halfdans andra hustru en Helga, dotter af hersen Dag frode. Den kortare handskriften nämner deremot den andra hustrun Ragnhild, men låter henne genom förvexling vara dotter af Sigurd orm i öga.

Flóamanna Saga börjar med kon. Harald guldskägg i Sogn och nämner om hans slägt; hans dotter, som var gift med Halfdan, kallas icke Ragnhild, utan Tora. Denna början finnes ordagrant lika uti Landnáma. I denna finnes samma uppgift om Halfdans senare hustru som hos Snorre.

---

1. Halfdan var vintergammal, när hans fader[1]) föll. Hans moder Åsa for genast med honom vesterut till Agde och öfvertog der det rike, som hennes fader Harald hade egt. Der växte Halfdan upp och vard snart stor och stark och svarthårig, hvarföre han kallades Halfdan svarte. Aderton vintrar gammal tog han konungsdöme i Agde och for genast derefter till Vestfold, der han skifte riket med sin [half]broder Olof. Samma höst for han med en här till Vingelmark emot konung Gandalf. De hade många strider och ömsevis seger, men till sist förliktes de: Halfdan skulle få halfva Vingelmark, såsom hans fader Gudröd förut hade haft. Derefter drog konung Halfdan upp till Römarike och lade det under sig. När konung Sigtrygg Östensson, som då satt i Hedmark och förut hade underlagt sig Römarike, sporde detta, gick han med en här mot Halfdan. Slaget blef stort och Halfdan fick seger. När flykten begynte, sårades konung Sigtrygg af en pil under venstra armen och föll. Sedan lade Halfdan under sig hela Römarike.

Konung Östen hade en annan son och konung Sigtrygg en broder, som ock het Östen; han vard då konung i Hedmark. Då konung Halfdan farit åter till Vestfold, drog konung Östen med sin här ut i Römarike och lade der vidt och bredt landet under sig.

2. När Halfdan svarte sporde, att det var ofrid i Römarike, drog han sin här samman och for dit emot konung Östen. De hade en strid, Halfdan segrade och Östen flydde upp till Hedmark, dit konung Halfdan följde efter honom med sin här. Der stod en ny strid, i hvilken Halfdan åter segrade, hvarefter Östen flydde norrut till Dalarne[2]) för att

[1]) Konung Gudröd Halfdansson. Se Ynglinga-Sagan, kap. 53.

[2]) De norske Dalarne. Se den geografiska inledningen.

uppsöka Gudbrand herse. Der fick han ny styrka, drog sedan om vintern ut på Hedmark och fann Halfdan svarte på den stora ön i Mjösen. Der hade de en strid, mycket folk föll å båda sidor och Halfdan segrade. Der föll Gudbrand herses son Gutorm, som ansågs vara den manvänaste i alla Upplanden. Östen flydde åter norrut till Dalarne och sände sin frände Hallvard skalk till konung Halfdan för att åvägabringa förlikning. För slägtskapens skull gaf konung Halfdan åt Östen halfva Hedmark, såsom han och fränderne förut hade haft, men Halfdan lade under sig Toten och Land och Hadaland. Då var han en mäktig konung.

3. Halfdan svarte fick en hustru, som het Ragnhild, dotter till Harald guldskägg, som var konung i Sogn. De fingo en son, åt hvilken konung Harald gaf sitt namn och som uppföddes i Sogn hos morfadern. Då Harald var gammal och sonlös, gaf han åt dottersonen sitt rike och lät taga honom till konung derstädes. Litet senare dog Harald guldskägg och samma vinter äfven hans dotter Ragnhild. Våren derefter sotdog konung Harald unge i Sogn, tio vintrar gammal. Så snart Halfdan svarte förnummit hans frånfall, börjar han med mycket folk färdas norrut till Sogn, der han blef väl mottagen. Han gjorde der tilltal till arf och rike efter sonen och då ingen stod deremot, lade han detta rike under sig. Då kom till honom jarlen Atle smärte från Göla, som var konung Halfdans vän och nu sattes af honom öfver Sognafylke att der döma landslag och hemta samman skatter. Konung Halfdan for dädan till Upplanden och sitt rike.

4. Om hösten for han ut i Vingelmark. En natt, då han var på vejtsla, kom vid midnattstid till honom mannen, som hade hållit hästvård, och sade, att en här var kommen nära byn. Konungen stod då genast upp och bad männen väpna sig, gick derpå genast ut och fylkte. Strax derefter kommo Gandalfs söner Hysing och Helsing med mycket folk och striden blef stor. Halfdan öfvermannades och flydde till skogs efter att hafva mistat månge män, bland andre sin fosterfader Alve spake. Derefter dref folk till konung Halfdan och han for då att leta Gandalfs söner. De möttes på Ed vid Öna och slogos der. Hysing och Helsing föllo, deras

broder Hake kom på flykten. Derpå lade konung Halfdan under sig hela Vingelmark och Hake flydde till Alfhemmen.

5. I Ringarike var en konung vid namn Sigurd hjort, större och starkare än hvarje annan man, derjemte den fridaste att se. Hans fader var Helge hvasse, hans moder Åslög var dotter till Sigurd orm i öga, Ragnar lodbroks son. Det säges, att han vid tolf vintrars ålder drap barsärken Hildebrand i envige jemte elfva man; många voro hans storverk. Också har man om honom en lång saga[1]). Han hade två barn, en dotter Ragnhild, dugligast af qvinnor, då tjugoårig, och sonen Gutorm, som då ännu var ung. Om Sigurds död förtäljes, att han, såsom hans vane var, red ensam ut i ödemarker — han vinnlade sig mycket ofta om att jaga stora skadedjur — och när han var lång led riden, kom han fram till ett ryd [uppröjdt ställe] i närheten af Hadaland och möttes der af barsärken Hake med trettio man. Då blef det strid. Sigurd föll och tolf af Hakes män; Hake sjelf miste handen och fick tre andra sår. Derefter red Hake med sine män till Sigurds by och tog hans dotter Ragnhild och hennes broder Gutorm jemte mycket gods och många dyrgripar hem med sig till Hadaland, der han hade store byar. Han lät då tillreda en vejtsla, för att göra bröllopp till Ragnhild, men det vard uppskjutet, emedan hans sår läktes illa. Hake Hada-barsärk låg då i sina sår hela hösten och under början af vintern.

Jultiden var konung Halfdan i Hedmark; han hörde då alla dessa tidender. Tidigt en morgon kallade han då till sig Hårek gand och tillsade honom att fara till Hadaland, för att hemta honom Sigurd hjorts dotter Ragnhild. Hårek rustade sig och for med hundra man; han ställde färden så, att de kommo i otta öfver sjön till Hakes by. Sedan de besatt alla dörrarne på skålen, i hvilken huskarlarne sofvo, gingo de till sömnburen, der Hake sof, bröto upp honom och togo bort med sig Ragnhild, hennes broder Gutorm och allt

---

[1]) Denna saga har icke blifvit bevarad, men citeras i ett fragment om Ragnars söner, der berättelsen om hans död anföres med samma ord som hos Snorre (Script. rerum Danicarum II, 284 f.).

gods, som var derinne. Skålen[1]) och alle männen inne i honom brände de. De tältade på det yppersta sätt en vagn, satte deri Ragnhild och Gutorm och foro sedan till isen. Hake stod upp och gick efter dem en stund, men när han kom till sjöisen, satte han ned svärdshjaltet och kastade sig på spetsen, så att svärdet stod igenom honom. Så fick han bane och höglades der på sjöbacken.

Ingen var så skarpsynt som konung Halfdan. Han såg, hur de foro öfver isen, och såg en tältad vagn, hvadan han tyckte sig veta, att deras ärende var utfördt efter hans önskan. Då lät han sätta fram sitt bord, sände sine män vida omkring i bygden och böd till sig månge män. Der var den dagen en god vejtsla, vid hvilken konung Halfdan fick Ragnhild till maka. Hon var sedan en stor drottning. Hennes moder Torny var dotter till konung Klack-Harald på Jutland och syster till Tyre Danmarksbot, som var gift med den då varande konungen i Danaväldet, Gorm gamle.

6. Drottning Ragnhild drömde stora drömmar; hon var mycket förståndig. En gång drömde hon, att hon stod i sin örtagård och tog en tagg ur sin särk och vid det hon höll uti honom, växte han till en stor telning, hvars ene ände tog i jorden, der han genast vard rotfast, men den andre sköt högt upp i luften. Sedan syntes henne trädet så stort, att hon knappt kunde se öfver det; det var mycket digert. Nederste delen af trädet var röd som blod, stammen uppåt fagert grön och uppåt grenarne var det snöhvitt. Qvistarne voro månge och store, några upptill och andre nedtill, grenarne voro så store, att de tycktes henne breda ut sig öfver hela Norge, ja än vidare[2]).

7. Konung Halfdan deremot drömde aldrig. Han fann detta underligt och bar fram det för en man, som hette Torlef spake, för att få råd hvad han skulle göra dermed. Torlef sade honom, hvad han gjorde, när han förvetnade att få veta något: han lade sig i en svinstia att sofva och då felades icke drömmar honom. Konungen gjorde så och föl-

[1]) Ett större hus, om hvilket se den utförliga anmärkningen vid delens slut. Ordet finnes ännu i svenska landskapsdialekter.

[2]) Detta tydes längre fram på Harald hårfager. Se hans saga, kap. 45.

jande dröm uppenbarades för honom. Han tyckte sig vara den hårfagraste menniska och låg allt hans hår i lockar, somlige nådde till jorden, andre till midten af benet, andre till knät, andre till höften, andre till midten af sidan, andre till halsen, men somlige voro icke mer än uppskjutne ur hufvudet som småhorn. På hans lockar var hvarjehanda färg, men en lock öfverträffade alle andre i ljuslek och fägring och storlek. Han sade drömmen åt Torlef, som tydde den så, att stor afkomma månde han få och att denna skulle komma att råda för riken med mycken ära, dock icke alle med lika stor, men en skulle komma af hans ätt, herrligare och större än de andre. Man har hållit det för sant, att den locken betecknade konung Olof helge.

Konung Halfdan var mycket klok, en sanningens och rättvisans man, som gaf lag[1]) och höll den sjelf liksom han hade andre att hålla den, så att den icke vard genom öfvermod gjord om intet. Han gjorde sjelf saktal [förteckning å böter] och skipade hvar och en böter efter hans börd och värdighet.

Drottning Ragnhild födde en son, som vid vattenösningen fick namnet Harald. Han vard snart stor och mycket frid. Växte han upp der och blef brådt en stor idrottsman och mycket klok. Modren älskade honom mycket, men fadren mindre.

8. En gång var konung Halfdan på julvist i Hadaland. Julaftonen hände något underligt, när männen hade gått till bords — och der voro månge — att all maten och allt mungåt[2]) försvann från borden. Konungen satt illa till mods qvar, men alle andre uppsökte sina hem. För att varda viss, hvad som vållat detta, lät konungen taga en Finne, som var mångklok, och ville med pinande tvinga honom till att tala sanning, men fick likväl intet utaf honom. Finnen bad då Harald, konungens son, ifrigt om hjelp och Harald bad om förskoning för honom, men fick icke, hvarpå Harald lät honom löpa mot konungens vilja och följde honom sjelf. De kommo farande till en höfdinge, som höll en stor vejtsla och

---

[1]) Nämligen Edsiva-lagen. Se Håkan godes saga, kap. 11.

[2]) Ett slags finare öl. Försvinnandet af maten genom andars mellankomst berättas mångenstädes i Sverige.

de välkomnades genast, såsom det syntes. När de hade varit der till våren, sade höfdingen en dag till Harald: «din fader tyckte det vara en mäkta stor förlust, då jag tog något mat från honom i vinter, men jag vill nu gälda dig med goda nyheter: din fader är nu död och du skall fara hem; du månde få allt det rike, som din fader egt, och dertill skall du lägga under dig hela Norge[1]).

9. Halfdan svarte åkte från en vejtsla i Hadaland[2]) och hans väg bar öfver sjön Rand; det var om våren och dagsmejan var stark. De foro öfver Rykinsvik, der det hade varit nötbrunnar om vintern. Spillningen, som hade fallit på isen, hade smält denna i solhettan och isen brast, när konungen for deröfver, så att han drunknade och mycket folk med honom. Han var då fyratio vintrar och hade varit den årsällaste konung. Han var så älskad af sine män, att när han var död och hans lik blifvit fördt till Ringarike för att begrafvas der, kommo stormän från Römarike och Vestfold och Hedmark och bådo alle att få liket till sig och att få höglägga det i sitt fylke, emedan de trodde, att de som fingo det, skulle hafva utsigt till goda år. De förliktes så, att liket styckades i fyra delar; hufvudet lades i hög vid Sten i Ringarike, men hvart fylkes män förde sin del hem och höglade; alle desse högar kallades Halfdanshögar[3]).

[1]) I Flatöboken (om Halfdan svarte) berättas: Finnen pinades för att bekänna om matens försvinnande, Harald hjelper honom bort och följer till höfdingen, som hade tagit maten, från hvilken han återvänder med löfte om att blifva Norges envåldskonung. Dofrejättnen hade tagit guld hos Halfdan, gripes och lägges i fjättrar. Harald löser honom och förjagas derföre af fadren, men finner hos Dofrejättnen en fristad, tills denne underrättar honom om fadrens död.

[2]) Vejtslan stod enligt Fagrskinna på gården Brandabo.

[3]) Flatöboken sätter i stället för Hedmark Vingelmark. Det ena mscr. af Fagrskinna säger att inelfvorna jordades i Tingelstad, sjelfva kroppen vid Sten, hufvudet vid Skirissal i Vestfold. Den andra handskriften vet icke af någon styckning, utan nämner Sten ensamt som begrafningsort.

Harald Hårfagers Saga.

Ehuru fullständigare än de föregående, kan Harald hårfagers saga icke jemföras med t. ex. Olof Trygvasons, till hvilken allt det föregående bildar uti viss mon en inledning. Med Harald begynner Norges fullt historiska tidskifte, men man har icke rätt att förvånas, om denna begynnelsestid icke var till alla dess delar känd för den tre hundra år derefter lefvande Snorre Sturleson.

Den första afdelningen utgör ett helt för sig: skildringen af konung Haralds ungdomsår och hans strider, till dess han är obestridd konung öfver Norge (kap. 1—20). Denna period af Haralds lif var af stor vigt för Isländingarne, emedan deras ö, just i anledning af detta tidsskiftes strider blef befolkad. Hvar och en af Islands förnämligare slägter bevarade minnet af något från denna tid och materialier saknades således icke för Snorre; man finner genom jemförelse med den öfriga sagolitteraturen, att flera sägner och äfven i viss mon fullständigare funnos, ehuru han af någon anledning icke kommit att begagna dem. För öfrigt hade han en urkund af det slag, som han mest värderade, nämligen den med händelserna samtide skalden Torbjörn hornklofves qväde om konung Harald. Utom detta citerar han qväden af Övind skaldespillaren samt — om Fagrskinna har rätt — Tjodulf.

För den återstående delen af Haralds historia egde Snorre icke så rikhaltiga källor. Berättelsen skildrar icke längre tilldragelserna år efter år; ett försök till chronologisk uppställning är visserligen gjordt, men det är efter tiotal af år som händelserna grupperas. Något större qväde anföres icke och denna del af Haralds regering var i allmänhet af mindre interesse för Islands invånare[1]). Af de

---

[1]) Den isländska kolonisationens första period slutar vid pass 890. Under den derpå följande kommo de fleste utflyttarne icke raka vägen från Norge, utan från vesterhafvet, der de längre eller kortare tid svärmat omkring.

olika ämnen, som förekomma uti denna vidlyftigare del af sagan är det tvenne, som bilda ett helt hvart för sig: konungssönernes tillväxande anspråk och inbördes oenighet — deri hafva vi anknytningspunkten med den följande historien — samt Mörejarlarnes och de med dem beslägtade Orkenöjarlarnes öden. Den åt oss bevarade Orkneyinga-Sagan är yngre än Snorre och citerar honom; men detta utestänger naturligtvis icke möjligheten, att det funnits en tidigare saga om samma personer, hvilken Snorre kunnat begagna. Jfr Olof d. heliges saga, k. 99 f. Man behöfver dock knappast göra ett sådant antagande, emedan han mycket väl kunnat hemta alla sina uppgifter om Möres och Orkenöarnes jarlar af den med dem beslägtade Udd Kolsson. Jfr härofvan sid. 4, anm. 10.

Följande isländska sagor behandla Haralds tid:

1. *Saga af Agli Skallagrímssyni* eller Eigla (Egils saga) är af stort interesse såsom skildrande i detalj och med stor trovärdighet konung Haralds lif intill år 878. Författaren har tydligen känt Snorres arbete, ty kap. 4 och 59 äro bitvis ordagranna afskrifter ur Harald hårfagers saga, men han kompletterar och beriktigar Snorres framställning (se längre fram). 2. *Vatnsdæla Saga* (k. 1—16) innehåller bland annat en skildring af Hafversfjärdslaget. Framställningen synes icke i alla detaljer vara fullt tillförlitlig. 3. *Flóamanna Saga* (k. 1 – 7) omtalar striden mellan jarlarne Atle och Håkan. 4. *Eyrbyggja Saga* (kap. 1—9): författaren har kanske icke varit obekant med Snorre. 5. *Laxdæla Saga* (kap. 1—6) öfverensstämmer icke alldeles med den föregående. 6. *Gullþoris Saga*, 7. *Kormaks Saga* (k. 1), 7 a. *Gísla Saga Súrssonar* och 8. *Svarfdæla Saga* innehålla föga. 9. *Grettis Saga*, första afdelningen, innehåller en utförlig framställning af Hafversfjärdslaget och dermed i sammanhang stående händelser. 10. *Landnáma* innehåller på spridda ställen underrättelser om denna tid, vanligen i öfverensstämmelse med någon annan saga. 11. *Íslendinga bók*, Are frodes, se inledningen. 12. *Sturlunga Saga*, första afdelningen, handlar om Germund heljarskinn.

Vidare böra nämnas: 13. Den vidlyftigare recensionen af Snorres Olof den heliges saga; står i närmaste öfverensstämmelse med Harald hårfagers saga, men har olika uppgift om hans barn. 14. Den vidlyftigare med begagnande af Snorres saga utarbetade recensionen af Olof Trygvasons saga; derom gäller detsamma som om den föregående. 15. *Fagrskinna* (kap. 5—24) är oberoende af Snorres framställning. En lång berättelse, föga trolig, om Haralds frieri

till Ragna, som här ersätter Gyda (saknas i den ena handskriften). Berättelsen om konung Etelstan och Hök högbyx är ordagrant lik Snorres; båda torde således ha begagnat en och samma källa. 16. *Upphaf ríkis Haralds hárfagrs* (i Flatöboken): är ett supplement till den äfven i denna handskrift upptagna utförligare Olof Trygvasons saga, hvilket äfven antydes genom hänvisningar. Stora stycken äro ordagrant tagna ur Snorre. En del olikheter i uppgifter finnas. Tjodulf, Ödun och Hornklofve citeras. 17. *Ágrip af Noregs konúnga-sögur* innehåller för Harald endast ett stycke nästan ordagrant likt Halfdan svartes þáttr i Flatöboken, en förteckning på Haralds barn, alldeles lik Fagrskinnas, och berättelsen om Svase och Snöfrid, fullkomligt lik Snorres. I Flatöboken finnes för öfrigt följande små berättelser: 18. *Færeyinga þáttr.* 19. *Hauks þáttr hábrokar.* 20. *Orkneyinga saga.* Till sist må nämnas den alldeles otillförlitliga sagan om konung Haralds skalder.

För fastställandet af sagans chronologi äro flera punkter af stor vigt. När föddes Harald, när efterträdde han fadern, när stod slaget i Hafversfjärd, som gjorde honom till herre öfver hela Norge, när afled han, äro frågor, som framför alla andra måste besvaras. Den första och den andra sammanfalla dock till en, alldenstund det uppgifves allmänt, att han var tio år gammal, då han efterträdde fadern. En gång för alla må här anmärkas, att jag för redighetens skull begagnat samma tideräkning som de gamle, nämligen efter vintrar, d. v. s. jag begynner året med vinterdagen, den 14 Oktober, och icke med 1 Januari (eller den 25 December).

Enligt Landnáma nedsatte sig fosterbröderne Ingolf och Lef på Island sommaren 874, då hade Harald hårfager varit *tolf* år konung i Norge. Enligt några handskrifter af samma bok skedde det i det trettonde året af hans regering, då han hade varit trenne vintrar envåldskonung i Norge, fyra vintrar efter konung Edmund den heliges i England fall. (Landnáma säger, såsom det synes oriktigt, att det var sex år mellan Ingolfs bosättning och hans första besök på ön. Are säger, att detta besök inträffade, då Harald var 16 vintrar gammal.) När man ihogkommer, att konung Edmund dog år 870, finner man af dessa yttranden, att Island började bebyggas år 874, att Harald blifvit enväldig två år tidigare, således 872, att han blifvit konung tio år tidigare, således 862 samt att han då var 10 år gammal (således född 852), hvilket instämmer med Snorres uppgift i kap. 1.

Att Harald blef enväldig eller med andra ord, att Hafversfjärdslaget stod år 872, torde kunna anses vara fullt säkert, då intet factum kan andragas mot de bestämda uppgifterna derom (jfr Munch I, s. 479).

Såsom Haralds dödsår uppgifves vanligen 933. Det säges flerstädes hos de gamle, att han regerade 73 år, och munken Tjodreks uppgift, att det blott var 70, låter ganska väl förena sig med den förra, om man besinnar att Harald tre år före sin död hade lemnat ifrån sig regeringen (se kap. 44, 45). Han var enligt Snorre 83 vintrar gammal vid sin död, hvilken siffra erhålles af de 73 regeringsåren och de föregående 10 barndomsåren, om hvilka Snorre talar kap. 1. Men om Harald hade varit konung tolf vintrar år 874 och således var född 852, kom den 83:je vintern icke förr än 935, hvilket således skulle räknas som dödsåret. Tidsuppgifterna äro så förvirrade och de fasta utgångspunkterna så få, att det är svårt att finna något som är fullt säkert [1]).

I öfrigt är vid de olika tilldragelserna årtal utsatta, när det kunnat ske med någon säkerhet. För en öfverblick af dem hänvisas till den chronologiska öfversigt, som kommer att bifogas tredje delen.

Uti Uppsala-handskriften af den prosaiska eddan finnes en förteckning å skalderne vid nordens höfdingars hof. Der nämnas för Harald: Ödun ondskald, Torbjörn hornklofve, Alve nufva, Tjodulf från Hvin, Ulf sebbason och Gutorm sindre. Till desse kunna läggas namnen Torf-enar och Jorun.

---

[1]) För att försvara dödsåret 933 antages Harald hafva blifvit enväldig två år före Hafversfjärdslaget. Enligt den beräkningen skulle han således vara född 850.

Ungdomstiden och eröfringarne.

1. Konung Harald tog konungsdömet efter fadren vid tio års ålder. Han var större och starkare än andre och fridare att se, klok och i hög grad duglig. Hans morbroder Gutorm var förstyre för hirden och hela regeringen och var hertig [1]) för hären.

Efter Halfdans död gingo månge höfdingar in på det rike han hade lemnat, först konung Gandalf och bröderne Högne och Frode, söner af konung Östen i Hedmark, samt Högne Kåreson, som gick vida öfver Ringarike. Hake Gandalfsson går ut i Vestfold med 300 man; han for öfre vägen [2]) genom några dalar och ärnade öfverraska Harald, men konung Gandalf satt under tiden i landen med sin här och ämnade gå öfver fjärden till Vestfold. Så snart hertig Gutorm spörjer detta, samlar han här och bryter upp jemte konung Harald. Först vände de sig upp åt landet mot Hake och möttes i en dal, der drabbningen stod och konung Harald fick segern. Hake föll och med honom en stor del af hans här. Stället har derefter kallats Hakadal. Derefter vände konung Harald och hertig Gutorm åter, mot konung Gandalf, som nu kommit öfver till Vestfold. De möttes och drabbningen vard hård. Gandalf flydde derifrån, qvarlemnande största delen af sitt folk, och kom med så förrättadt ärende åter till sitt rike.

Då Hedmarkskonungen Östens söner sporde dessa tidender, väntade de snart anfall och sände bud till Högne Kåre-

---

[1]) Hertig, här-anförare, är icke någon i norden vanlig titel. I Sverige förekom den icke förr än under Folkungaättens tid. På Snorres tid bars den i Norge af den mäktige Skule. — Hird kallades konungens följe; enligt den prosaiska eddan skulle denna benämning varit vanlig företrädesvis i Sverige och Danmark.

[2]) Dermed förstås här, såsom på många ställen i det följande, *land*vägen.

son och Gudbrand herse; de skulle hafva en stämma sinsemellan å Ringesåker i Hedmark.

2. Efter dessa strider vände Harald och Gutorm med all den här, de kunde få, till Upplanden och foro mest skogsvägar. De spörja, hvar Uppländingakonungarne hade sin stämma, och komma dit vid midnatt. Vårdmännen varsnade dem ej förr, än de hade kommit till stugorna, i hvilka Högne Kåreson och Gudbrand sofvo, och lagt eld i båda. Men Östens söner kommo ut med sine män och kämpade en stund, men till sist föllo både Högne och Frode. Efter desse fyra höfdingars fall lade konung Harald, med sin frände Gutorms kraftiga hjelp, under sig Ringarike och Hedmark, Gudbrandsdalarne och Hadaland, Toten och Römarike och hela norra delen af Vingelmark. Derefter hade Harald och Gutorm ofrid och strider med konung Gandalf, hvilka slutades dermed att Gandalf föll i den sista drabbningen, hvarpå konung Harald underlade sig allt land till Römelfven i söder.

3. Konung Harald sände några män efter en mö vid namn Gyda, konung Eriks af Hördaland dotter, som uppfostrades i Valdres hos en storbonde [1]). Konungen ville hafva henne till frilla, ty hon var mycket frid och icke litet stolt. Sändemännen kommo dit och framförde till mön sitt ärende, men hon svarade sig ingalunda vilja spilla sin mödom, för att taga till man en konung, som icke hade större rike än några fylken att råda öfver. «Tyckes det mig underligt», sade hon, «att det icke finnes någon konung, som vill lägga Norge under sig och vara enväldig deröfver, som konung Gorm i Danmark och konung Erik i Uppsala» [2]). Sändemännen tycktes, att hon svarade väl öfvermodigt, och spörja henne, hvad mening hon hade med sitt tal; de sade Harald vara

---

[1]) Det var mycket vanligt, att man lemnade sina barn, i synnerhet sönerne, till andre att uppfostras.

[2]) Snorres uttryck är icke så klart, att man kan förstå, huruvida han vill säga, att Gorm och Erik hade sjelfve vunnit detta öfvervälde, eller endast att de egde det. Att Sverige varit styckadt i småriken är säkert och det torde äfven vara nödigt att antaga detsamma om Danmark Dermed är ingalunda sagdt, att det fans mellan de olika smårikena der någon grundväsentlig nationel olikhet, allraminst att vissa delar af Danmark norr om Ejdern hade dansk, andra åter tysk befolkning.

så pass stor konung, att det kunde vara henne godt nog. Men fast hon svarade å deras ärende annorledes än de ville, hade de intet råd den gången att få henne bort med sig emot hennes vilje, och tillredde derföre sin affärd. När de voro redo, följde man dem ut, och då bad Gyda sändemännen föra till konung Harald de ord, att hon endast då vill jaka till att blifva hans egenhustru, om han dessförinnan vill för hennes skull lägga under sig hela Norge och råda deröfver lika fritt som konung Erik öfver Sveaväldet eller konung Gorm öfver Danmark, «ty då tyckes han mig», sade hon, «kunna kallas en tjodkonung»[1]).

4. Sändemännen kommo åter till konungen, framförde möns ord och sade, att hon var mäkta djerf och oklok samt att det vore rätt, om konungen sände efter henne mycket folk, henne till skam. Men då sade konung Harald, att ingalunda hade hon talat illa eller gjort något, som var hämnd värdt, hon skulle tvärtom hafva mycken tack för sina ord. «Hon har påmint mig om sådant, som det synes mig underligt att jag icke förr besinnat. Nu lofvar jag och hänskjuter till den gud, som mig skapat och råder öfver allt, att jag skall aldrig skära eller kamma mitt hår, förrän jag underlagt mig hela Norge med skatter och skylder och styrelse eller ock skall jag dö.» För dessa ord tackade honom hertig Gutorm mycket och sade det vara konungsligt verk att hålla sina ord.

5. Harald och Gutorm samla nu en stor här och draga upp åt Upplanden, vidare åt norr, genom Dalarne[2]) och sedan norrut öfver Dofrefjäll. Då Harald kom ned i bygden, lät han dräpa alle män och bränna bygden. Då folket märkte detta, flydde enhvar så godt han kunde, somlige ned till Orkadal, somlige till Göldal, andre ut på markerna; några sökte grid och det fingo alle, som kommo till konungen och vordo hans män. Något motstånd fick konung Harald ej förr än de kommo till Orkadal. Der var folk samladt och der hade de den första striden mot konung Gryting. Harald segrade,

---

[1]) Konung öfver ett helt folk, icke blott öfver ett fylke eller en mindre stam.

[2]) De *norske* Dalarne.

Gryting blef fången och mycket af hans folk nedhugget. Han gick konung Harald till handa och svor honom trohetsed. Derefter gick allt folk i Orkdalboafylke under konung Harald och blefvo hans män.

6. Allestädes, der Harald vann rike, satte han den rätt, att han tog i besittning all odaljord och lät alla bönder, både mäktige och svage, gälda honom landskylder[1]). I hvart fylke satte han en jarl, som skulle döma lag och landsrätt samt upphemta sakören och landskylder[2]); jarlen skulle hafva en tredjedel af skatter och skylder till sitt underhåll och omkostnader. Hvarje jarl skulle hafva under sig fyra hersar eller flera, och skulle hvar af dem hafva tjugo markers vejtsla[3]). En jarl skulle lemna till konungens här 60 härmän på egen kostnad, en herse tjugo. Så mycket hade konung Harald ökat pålagor och landskylder, att jarlarne hade större inkomster än konungarne fordom. Då detta spordes öfver Trondhem, uppsöktes Harald af månge stormän, som ville blifva hans män.

7. Det berättas, att Håkan jarl Grytgårdsson kom in från Yrja med mycket folk för att hjelpa konung Harald, som derefter drog in i Göldal, stridde der och fällde två konungar, hvilkas riken, Göldalbornas fylke och Strindafylke, han underlade sig. Åt Håkan jarl gaf han förvaltningen af Strindafylke. Sedan for Harald in i Styradal, der han hade sin tredje drabbning; han segrade och tillegnade sig äfven det fylket. Då samlade sig Inre Tronderne, fyra konungar

---

[1]) All den egendom, som af gammalt var böndernes, förklarade han med eröfrarens rätt vara sin och måste de förre egarne, för att få sitta på fädrens jord, betala konungen skatt. Håkan gode upphäfde denna anordning, som visar att folket utom Haralds arfland eller möjligen alle Upplanden och Viken betraktades såsom främlingar. — Fagrskinna omtalar äfven en näsgäld, d. v. s. en personlig skatt, som Harald skall hafva påbudit, kap. 32. Om konungens förfarande jfr Egils saga, kap. 4.

[2]) Konungen hade att uppbära böter eller andelar i böter för vissa brott. Att löna embetsmän på det sätt, som de följande orden utvisa, var sed under hela medeltiden i norden.

[3]) En vejtsla, som skulle kosta 20 mark silfver eller snarare, som kunde aflösas dermed. Hersarne måste haft en eller flere konungs-byar (-gårdar) i förläning, der de skulle mottaga vejtslan, i fall hon lemnades in natura.

med sine härar; en rådde för Veradal, en annan för Skön, en tredje för Sparbyggefylke, den fjerde, från Inre ön, egde Öna fylke. Desse fyra konungar drogo med sin här mot konung Harald, som mötte dem i drabbning och segrade; några af konungarne föllo, de andre flydde. Tillsammans hade Harald åtta drabbningar i Trondhem eller flera. Sedan åtta konungar fallit för honom, underlade han sig hela Trondhem [865].

8. Norrut i Nömedal voro två bröder konungar, Härlög och Rollög. I tre somrar hade de arbetat på en hög, betäckt med sten och kalk samt gjord af stockar. Då högen var färdig, sporde de, att Harald kom med en här emot dem. Då lät Härlög köra till högen mycken vist och dryck samt gick derefter, sjelf tolfte, in i högen, som då igenkastades [1]). Rollög deremot gick upp på högen, der konungarne voro vane att sitta, lät der iordningställa ett konungshögsäte och satte sig deri. På fotpallen, der jarlarne voro vane att sitta, lade han dynor och flyttade sig sedan ur högsätet ned på jarlssätet och gaf sig sjelf jarlsnamn. Derefter for han emot Harald, gaf honom allt sitt rike, erbjudande sig att blifva hans man, och sade honom allt det han gjort. Då tog Harald ett svärd och fäste vid hans sida, fäste sköld om hans hals, gjorde honom till sin jarl och ledde honom upp i högsätet. Han gaf honom Nömdalbofylke och satte honom till jarl deröfver [2]) [866].

9. Då vände konung Harald om till Trondhem och var der öfver vintern och kallade det ständigt sedan för sitt hem. Der uppförde han sin största hufvudby, som hette Lade. Samma vinter äktade han Åsa, jarl Håkan Grytgårdssons dotter, och hedrades då Håkan mest af konungen. Om våren steg Harald om bord. Han hade under vintern låtit göra en

---

[1]) På gården Skei i Lekö gäll (N. Trondhjems amt) är en stor grafhög, som undersöktes mot slutet af förra seklet. Man fann deri två af murar och stockar bildade kammare; i den ena fann man en stor mängd kreatursben, i den andra ben af tvenne menniskor, af hvilka den ena tycktes hafva haft en sittande ställning Nicolaysen, s. 671. Man har gissat, att det skulle vara Härlögs hög. — Kalk, som nämnes i texten, kände man icke under nordens hednatid.

[2]) Egils-sagan sammanställer med Nömedalens intagande äfven Hålogalands (k. 3).

stor drake och tillredt honom på det herrligaste; på honom hade han sin hird och barsärkarne. Mest utsökte voro stamborne, ty de hade konungens märke. Den del af skeppet, som låg mellan framstammen och ösrummet, kallades rösen; der voro barsärkarne. Endast sådane fingo vara i konung Haralds hird, som voro utmärkte genom styrka och mannamod och allsköns färdighet; de allenast fingo rum å hans skepp. Men han hade då godt val att kora sig hirdmän ur alla fylken. Hans här var talrik, storskeppen många och månge stormän följde honom. Hornklofve[1]) omtalar i Glymdråpa, att konung Harald först stridde å Uppdalsskogen mot Orkendalsborna och hade sedan ledung ute.

Helgedomens herre
höja lät å fjället
alltid vred, med svärdets
önsketrän stridsbullret,
förrn glansrike Grimnes-
gny-ökaren for till
hafvets raske hästars
hetsning ut med sjöträn.

Stridens skaras Gny-Trott,
härjarn skade vållande,
han lät vilda varga-
skarans vägar dåna,
förrn ut till hafvet heliga
hofvets främjare dref,
skadegörarn, sjöträden
och rösnens prakt-skepp[2]).

---

[1]) Torbjörn hornklofve (hornklyfvaren) diktade tvenne qväden, det ena, som här anföres, Glymdråpa (larmdråpa), i drottqväde, det andra, i fornyrdalag, om Haralds egenskaper och bedrifter. Uti Fagrskinna äro intagna visor af detta senare qväde mycket upplysande, der de kunna tolkas.

[2]) Träd, med något tillagdt uttryck, en vanlig omskrifning för män; svärdets önsketrän, män, som önska strid. Grimnes (Odins) gny, striden; sjöträn och hafshästar, skepp. — Trott, ett Odins binamn; stridens gny-Odin, krigarn. Vargens väg, skog och berg. Heliga hofvet (templet), eg. den heliga vägens skepp. Sjöträden, enligt Egilssons gissning de mindre skeppen. Praktskepp, eg. prakt-drake.

10. Harald styrde ut från Trondhem och vände sig söderut till Möre. För Mörefylke rådde konung Huntjuf. Han och hans son Salve klofve voro store härmän. För Römsdal rådde konung Nackve, Salves morfader. Desse höfdingar samlade en stor här, då de sporde om Haralds färd, och drogo emot honom. De möttes vid Solskel och ur striden gick Harald som segrare [867]. Hornklofve säger:

Så det hände, att hårda
Hild-storms-värnets
egare dref tvenne
daglingars bordhästar nordan
och allsnare kungar utan
ord med dånande vapen
— länge röd-sköldars samspråk
påstod — hvarandra helsade [1]).

Båda konungarne föllo, men Salve kom undan med flykten. Konung Harald lade under sig de två fylkena och var der öfver sommaren, skipade rätt åt folket, tillsatte styresmän och gjorde folket sig tillgifvet. Om hösten redde han sig att fara till Trondhem.

Den sommaren hade Ragnvald Mörejarl, Östen Glumras son, blifvit Haralds man och sattes nu till höfdinge öfver dessa två fylken, Nordmöre och Römsdal; konungen gaf honom hjelp dertill både af stormän och bönder samt skeppskost till att värja landet för ofrid. Han kallades Ragnvald den store eller rådsnälle och, efter det som säges, voro båda namnen sanna. Konung Harald öfvervintrade i Trondhem.

11. Följande vår [868] rustade Harald en stor här från Trondhem och sade sig vilja fara till Södermöre. Salve klofve hade öfver vintern legat ute å härskepp, härjat i Nordmöre, dräpt och rånat månge konung Haralds män och bränt för andre; han hade gjort det största härverk. Stundom under vintern hade han varit i Södermöre hos sin frände konung Arnved. Då de spörja till Harald, samla de en stor här, ty

[1]) Hild, stridsgudinnan; hennes stormvärns (sköldens) egare, stridsmannen. Bord-hästar, skepp. Sköldarnes samspråk, striden.

I Upphaf ríkis &c., der tre andra visor af Hornklofve citeras, säges, att detta var Haralds första sjöseger.

månge voro de, som tyckte sig hafva att kräfva hämnd af konung Harald. Salve for i söder till Fjärdarne att träffa konung Ödbjörn, som regerade der, och bad honom om hjelp, att han skulle komma med sin här och bistå honom och konung Arnved. «Tydligt är», sade han, «att vi hafve att välja mellan att alle resa oss emot konung Harald, i hvilket fall vi torde få styrka nog, och lyckan må då beskära seger, eller ock — hvilket icke anstår de män, som icke hafva mindre värdighet än Harald — att blifva hans trälar. Min fader föredrog att stupa i strid inom sitt konungsdöme framför att blifva konung Haralds underman.» Salve förde det med sitt tal derhän, att Ödbjörn lofvade komma; han samlade sig här och drog norrut till att möta Arnved. De hade då en mycket stor här. De sporde, att Harald var kommen nordan, och mötte honom innanför Solskel. Då var det sed, när man kämpade på skepp, att binda samman skeppen och strida i förstammarne. Så gjordes ock nu. Konung Harald lade sitt skepp emot konung Arnveds. Striden blef hård och manspillan å ömse sidor stor. Till sist vard konung Harald så rasande och vred, att han gick fram i rösnen å sitt skepp och kämpade då så häftigt, att alle frambyggarne å Arnveds skepp ryggde tillbaka till masten och någre föllo. Då gick Harald upp på skeppet; Arnveds män gåfvo sig på flykten, han sjelf föll på skeppet. Der föll äfven konung Ödbjörn, men Salve flydde. Hornklofve säger:

Höjde sikling, der sorlade
spjutens väder mot kämpar
— röda flödade såren af blod —
brynjefoglarne i Skaguls dån,
då i rösnen för kungen
raske kämpar sjönko,
vildt ljöd svärdet mot skölden,
eggfärgarn rådde för segern [1]).

[1]) I första halfvan är den isländska ordföljden bevarad; sorlade är prädikat till brynjefoglarne (pilarne). Sikling i stället för originalets gram. Skagul, en af valkyrjorna. Raske, eg. lifväntande. Eggfärgarn, kämpen, som rödfärgar svärdseggen.

Å Haralds sida föllo Åsgöt och Åsbjörn, hans jarlar, samt Grytgård och Härlög, hans svågrar, Håkan Ladejarls söner. Salve var sedan i lång tid viking och gjorde ofta stor skade å konung Haralds rike.

12. Då lade Harald under sig Södermöre [868]. Ödbjörns broder Vemund försvarade Fjärdafylke och blef konung deröfver. Det var sent på hösten, som detta skedde, och man öfvertalade konung Harald att icke fara söder om Stad under höstdagarne. Då satte han Ragnvald jarl öfver båda Mörena och öfver Römsdalen; han hade mycket folk hos sig. Harald vände om till Trondhem. Samma vinter [869] for Ragnvald jarl inre vägen öfver Ed och vidare söderut genom Fjärdarne. Han hade nys efter konung Vemund och kom nattetid till Nöstdal, der konungen var å vejtsla. Jarlen tog hus på dem och innebrände konungen med nittio man. Derefter kom Berdlekåre[1]) till jarlen med ett fullrustadt långskepp och båda foro norrut till Möre. Ragnvald jarl tog alla konung Vemunds skepp och all lösegendom, han fick. Berdlekåre for vidare i norr till konung Harald i Trondhem och blef hans man. Han var en stor barsärk.

13. Följande vår [869] for konung Harald söderut med skeppshären längs landet och lade under sig Fjärdafylke; sedan seglade han österut längs landet och kom fram i Viken[2]). Han lemnade efter sig jarlen Håkan Grytgårdsson och gaf honom styrelsen öfver Fjärdafylke. Efter konungens österfärd sände Håkan jarl bud till jarlen Atle smärte, att han skulle lemna Sogn och vara jarl i Göla, som han hade förut varit; han sade sig hafva fått Sognafylke af konung Harald[3]).

---

[1]) Kåre på Berdla (i Fjärdarne), en framstående man och modig kämpe. Hans söner Övind och skalden Alve voro i konungens hird och åtnjöto hans ynnest. Berdlekåre var fräude till Qväll-ulf, som jemte sina söner Torulf och Grim omtalas i inledningen till Egils-sagan.

[2]) Denna uppgift befinnes, om man jemför den utförliga och fullt trovärdiga Egilssagan, vara oriktig. Enligt henne for Harald om hösten icke söderut, utan efter sin vane till Trondhem och der uppsöktes han då af Torulf, en af sagans hufvudpersoner.

[3]) I Upphaf rikis H. h. (Flatöboken) säges, att hvar jarl skulle årligen gifva en vejtsla åt Harald och hans hird samt att stridigheter med anledning af denna skyldighet uppkommit mellan hirden och jarlen Atle. Då Harald var

Jarlarne trätte om detta tills de båda samlade här, de möttes i Fjalarne i Stafnäsvåg och hade der en hård drabbning. Der föll Håkan jarl och Atle jarl blef dödligt sårad. Hans män förde honom till Atlö och der dog han. Övind skaldespillarn säger:

Vard Håkan,
Högnes mös
vän, vapenbar,
när han väga skulle
och sin lefnad
i lansars gny
Frös slägting
i Fjäler slöt.

Och der vard,
när vänner föllo,
mågar Hallgårds,
med männers blod
vågen blandad,
under Loders väns
stora gny
vid Stafvanäs [1]).

14. Konung Harald kom med sin här till Viken och lade in till Tunsberg, der det då var en köpstad. I fyra

---

vred häröfver, bad Håkan jarl att få öfvertaga Sognafylke med samma vilkor, som Atle haft, hvilket Harald beviljade (kap. 5). Om anledningen till missnöjet med Atle och öfverlemnandet af hans land åt Håkan förekommer samma berättelse t. ex. i Fagrskinna (kap. 11).

För öfrigt innehåller Snorres framställning, hvilken, eget nog, är den i sagorna vanliga, utan tvifvel ett misstag. Enligt Egilssagan (kap. 4), satte Harald vid eröfringen af Fjärdafylke deröfver icke Håkan jarl, utan kon. Ödbjörns förre jarl Roald, hvilken synes hafva åtnjutit Haralds synnerliga förtroende. Striden mellan Atle och Håkan måste hafva inträffat mycket senare. Håkans söner Sigurd och Grytgård dogo 968 och 969. Det är då icke gerna antagligt, att Håkan skulle dött jämnt 100 år tidigare. Jfr Vigfússon, s. 214.

[1]) Högnes mö, Hild, stridsgudinnan. Vapenbar, vapenlös, utsatt för vapen. Väga förekommer i fornsvenskan (liksom uti isl.) i betydelsen kämpa. Måg i isl. betecknar de genom gifte befryndade, här betyder det fränder i allmänhet. Hallgård i stället för det liktydiga Grytgård. Loders vän, Oden.

vintrar hade han då varit i Trondhem, utan att under hela den tiden besöka Viken[1]). Der fick han höra, att Sveakonungen Erik Emundsson hade lagt under sig Vermeland och tog skatt der af alla markbygderna; äfven sade han Vestergötland gå i norr ända till Svinesund och i vester utmed hafvet, hvarföre Sveakonungen räknade allt det landet för sitt och tog deraf skatt. Han hade satt till jarl deröfver Rane götiske, en mäktig man, som hade rike mellan Svinesund och Götaelf. Äfven berättades för Harald, att Sveakonungen hade sagt sig ej vilja aflåta förr än han hade lika stort rike i Viken som Sigurd ring eller hans son Ragnar lodbrok[2]) haft, d. v. s. Römarike och Vestfold ända ut till Grenmar samt Vingelmark och allt som låg söder derom. I alla dessa fylken hade då månge höfdingar och mycket annat folk underkastat sig Sveakonungen. Detta likade konung Harald mycket illa, hvarföre han genast stämde bönderne i Folden till ting och anklagade dem der för högförräderi. Somlige af bönderne nekade, andre betalte böter, andre straffades. Under sommaren for han kring i det fylket; om hösten drog han till Römarike, förfor der på samma sätt och lade under sig det fylket. Då sporde han vid vinterns början, att Sveakonungen Erik red kring i Vermeland på vejtslor med sin hird.

15. Harald drog då österut öfver Edaskog och när han kom fram i Vermeland, lät han göra vejtslor åt sig. Den mäktigaste bonde i Vermeland het Åke, storrik och den tiden gammal. Han sände till konung Harald och inböd honom till vejtsla. Konungen lofvade komma å utsatt dag. Åke böd äfven konung Erik till vejtsla och utsatte åt honom samma dag. Han hade en stor vejtsleskåle [gästabudshus], som var gammal. Då lät han göra en annan ny, icke mindre, och prydde den på bästa sätt. Derpå lät han behänga

---

[1]) Detta måste rättas i öfverensstämmelse med anm. 2, sid. 75. Sedan Harald en gång kommit norrut, var han i Trondhem alla de tio första vintrarne. Våren 876 är han i Viken och for kanske dit föregående höst. Egilssagan, k. 3—19.

[2]) Om Sigurd Ring och Ragnar Lodbrok se Jessens Undersøgelser til Nordisk Oldhistorie. Kphn 1862.

denna hel och hållen med ny bonad [1]), men den gamla med gammal bonad. Då konungarne kommo, var det tillredt för konung Erik och hans hird i den gamle skålen, men för konung Harald och hans följe i den nye. Derefter var ock all bordbonaden afpassad: Erik och hans män hade gamla kärl och horn, fast förgylda och väl bonade, men Harald och hans män fingo idel nya horn och kärl, tillredda alla med guld. De hade alla utskurna bilder och voro blanka som glas. I båda husen var drycken den bästa. Åke bonde hade förut varit Halfdan svartes man. När dagen kom, då vejtslan var all, rustade konungarne sig till bortfärd. Då hästarne voro tillredde, gick Åke fram för konung Harald, ledande efter sig sin tolfvintrige son Ubbe. Han sade då: «Synes eder, herre, den välvilja, som jag visat er i denna min bjudning, vara vänskap värd, löna då det på min son, hvilken jag gifver er till tjenare». Konungen tackade honom med många och fagra ord för undfägnaden och lofvade honom till gengäld fullkommen vänskap. Sedan Åke framtagit stora gåfvor och gifvit Harald, kysste han honom och gick derpå till Sveakonungen. Konung Erik var då klädd och resfärdig samt icke mycket gladlynt. Åke gaf honom goda gripar, men konungen svarade föga och steg upp på sin häst. Åke följde honom på väg, talande med honom. Nära byn var en skog och derigenom gick vägen. Då de kommit in i skogen, sporde konungen: «hvi skifte du så fägnaden mellan Harald och mig, att han skulle hafva allt det bättre, ehuru du vet, att du är min man?» «Jag tänkte,» svarade Åke, «att hvarken eder eller edre män månde undfägnad hafva trutit vid denna vejtsla. Der J drucken, var bonaden gammal, emedan J nu är gammal, men Harald är nu i sin ålders blomma och derföre gaf jag honom den nya bonaden. Hvad beträffar din påminnelse, att jag är din man, är du, så vidt jag vet, lika mycket min.» Då drog konungen svärdet, högg honom banehugg och red sedan bort.

Då Harald var färdig att stiga till häst, lät han kalla till sig bonden Åke. Då man letade efter honom, sprungo några dit konung Erik hade ridit och funno der Åke död.

---

[1]) Om bonaden se längre fram i anm. om husens beskaffenhet.

De vände då om och sade Harald detta. Han uppmanar genast sina män att hämna Åke och rider efter konung Erik, tills de varseblefvo hvarandra. De redo då, så fort de kunde, tills konung Erik kom in i skogen, som skiljer Götaland från Vermeland. Då vände konung Harald åter till Vermeland och lade landet under sig; Eriks män drap han, hvar han träffade dem. Om vintern for Harald åter till Römarike och dröjde der en tid.

16. Han for vintertiden ut till sina skepp i Tunsberg, tillreder dem och seglar österut öfver fjärden. Han lade då under sig hela Vingelmark. Hela vintern hade han härskepp ute och härjade i Ranrike. Så säger Torbjörn hornklofve:

Ute vill jul dricka,
om han ensam råder,
frimodige fylkarn,
och Frös lek öfva.
Yngling ledes vid elden
och inne att sitta,
vid varma huset
och dunfulla vantar.

Götarne hade här samlad vid gränsen rundt om allt landet.

17. Om våren, då isarne lossnade, satte Götarne pålar tvärt öfver Götaelf, så att konung Harald icke skulle kunna tränga upp i landet med skeppen. Harald styrde upp i elfven och lade sig vid pålarne, härjade å båda sidor och brände bygden. Hornklofve säger:

Sunnan för hafvet i striden
stridsmås-hunger-väckarn,
kraftige gramen, kämpar
kufvade jemte landet
och högsinte hilmen,
vid drakhjelmen vane,
lindhjorten vid landet
lade, vid pålen bunden [1]).

---

[1]) Stridsmåsen, den likätande korpen. Drakens (Fåfnes) hjelm ansågs injaga fasa. Lindhjorten, skeppet.

Sedan redo Götarne ned med stor här och stridde med konung Harald. Manfallet var stort och Harald vann seger. Hornklofve säger:

Braket öktes af höjda yxor,
klungo en-herrskar-skarans
spjut och glänsande svarta
svärden kämparne beto.
Hög var sången af spjuten,
snabba i flygt, kring hjessor
af modige män, när
Götars motståndare segrade.

18. Konung Harald for vida kring Götaland med härsköld och hade många strider å båda sidor af elfven; oftast fick han seger. Uti en drabbning föll Rane götiske. Sedan lade Harald under sig allt land norr om elfven och vester om Vänen [Venern] samt hela Vermeland. När han drog bort derifrån, satte han till landets vårdare hertig Gutorm och gaf honom mycket folk. Sjelf vände han sig till Upplanden och dröjde der en tid, for sedan åt norr öfver Dofrefjäll till Trondhem och var der lång tid. Han började den tiden få barn. Med Åsa hade han sönerne Gutorm [1]), den äldste, tvillingarne Halfdan svarte och Halfdan hvite samt Sigfred. De uppföddes alle med mycken ära i Trondhem.

19. Sunnan ur landet spordes tidender, att Hördar, Ryger, Egder och Telebor samlades till resning med både skepp, vapen och folk. Upphofsmän härtill voro Hördalandskonungen Erik, Sulke, konung i Rogaland, och hans broder Sote jarl, Kötve rike i Agde och hans son Tore långhaka samt från Telemarken bröderne Roald rygg och Hadd hårde [2]).

Då Harald vard viss härom, drog han samman en här och sköt skeppen i vattnet; rustade sig sedan med mycket folk och for åt söder utmed landet; han hade mycket folk ur hvart fylke. När han kommer söder om Stad, får konung Erik spörja det och hade då samlat det folk, han kunde räkna på, for sedan söderut att möta det folk, som han

[1]) Enligt Flatöboken var Gutorm son icke af Åsa, utan af Gyda.

[2]) I denna strid deltogo äfven månge af de Norrmän, som annars lågo i vesterviking, hvadan slaget omtalas i många sagor.

visste skulle komma österifrån honom till undsättning. Hela hären möttes då norr om Jädar och styrde in i Hafversfjärden.

Konung Harald låg redan derinne med sin här. Slaget började genast; det blef både hårdt och långt. Det slutades dermed, att Harald fick seger, och der föllo konungarne Erik och Sulke samt dennes broder Sote jarl. Tore långhaka, en stor barsärk, hade lagt sitt skepp emot konung Haralds och var anfallet mycket hårdt, tills Tore föll. Då afröddes hans skepp och konung Kötve flydde upp på en holme, der man lätt kunde försvara sig. Derpå flydde allt deras folk, somt på skeppen, men somt störtade upp på land och drog sedan landvägen söder om Jädar. Hornklofve säger:

Hörde du, i Hafversfjärden
huru der han stridde,
konungen kynstore
med Kötve den rike?
Knarrar kommo östan
till kampen lystne
med gapande hufvud
och ingrafna smycken.

Fyllda de voro af stridsmän
och hvita sköldar,
vesterlandets lansar
och välska svärd.
Vrålade barsärkar,
vildhet dem följde,
skriade ulfhednar
och jernsvärd gnydde.

De frestade den främjande,
som dem flykta lärde,
östmanna-kungen,
som bor vid Utsten.
Från stranden kungen drog skeppen,
när han striden väntade,
larm var på sköldarne,
tills Långhaka föll.

Leddes för Lufva
Landet att hålla,
Hilmen den halsdigre,
Holmen han tog sig till sköld.
Störte under sittbänkar
de som såre voro,
läto bakdelen stiga,
stucko hufvud i kölen.

Å ryggen läto blänka
— regnade det stenar —
Svafnes takspåner
de stridsmän bäfvande.
Räddes skattklubborna
och kring Jädar rände
hem från Hafversfjärden,
hugen lekte åt mjödet[1]).

20. Efter denna strid rönte Harald intet motstånd i Norge[2]). Hans störste fiender voro fallne, andre hade flytt ur landet och det var ganska många, ty då odlades stora ödeland. Då odlades Jämtaland och Helsingaland; dock voro båda dessförinnan något odlade af Norrmän. Under denna ofrid, då konung Harald intog Norge, fann man och odlade äfven utlanden, Färöarne och Island, till Hjältland for man

[1]) Kyn-, d. v. s. slägtstore. Knarrar, ett slags skepp. Det var sed att å förstammen sätta ett gapande drakhufvud, hvilket dock borde aflyftas, när man närmade sig land, på det landvättarne icke skulle skrämmas. Smycken, isl. tingl, voro ett slags skifvor framtill på skeppen (Fritznar); de hade inristade figurer. Vesterlandet betecknar England och kringliggande land; välsk, d. v. s. fransk. Ulfhednarne voro barsärkar klädde i ulfhudar. Hilme, ett konungsnamn. Svafnes (Odins) sal (Valhall) var täckt med sköldar. Skattkluбba, ett skalde-uttryck i st. för man. Lufva, Harald hårfagers tidigare binamn.

Enligt Fagrskinna och Upphaf ríkis &c. äro dessa visor icke af Hornklofve, utan af Tjodulf.

[2]) Norge härjades visserligen efter denna tid af flyktige Nordmän. Anund träfot och Trond storseglare sökte förmå Hördalandskonungen Germund heljarskinn att återvända till hemlandet, för att bekämpa Harald, men han svarade, att Haralds makt var nu så stor, att han såg litet hopp att vinna heder på den färden, då nästan allt landsfolket förlorat segern. Han hade icke lust att blifva en konungsträl och bedja om det, som han egde. Han for sedan till Island.

äfven mycket. Månge stormän, som flydde från Norge, landsförviste af konung Harald, foro i vesterviking; vintrarne voro de på Orkenöarne eller Söderöarne, men om somrarne härjade de i Norge och gjorde mycken landskade. Men månge voro ock de stormän, som gingo Harald till handa, vordo hans män och skötte landet med honom.

Haralds barn och hans vesterfärd.

21. Så var konung Harald enväldig öfver hela Norge. Då tänkte han på hvad den der storsinta jungfrun hade sagt honom, sände då efter henne, att hon skulle komma till honom, och lade sig när henne. Deras barn [1]) hette Oluf, den äldsta, Rörek, Sigtrygg, Frode och Torgils. Konung Harald hade många hustrur och många barn. Han tog till hustru Ragnhild, som kallades den stora, en dotter af Jutlandskonungen Erik. Med henne hade han sonen Erik blodyx. Vidare hade han Svanhild, konung Östens dotter, och med henne sönerne Olof Gerstada-alf, Björn och Ragnar ryckel. Dessutom hade konung Harald Åshild, dotter af Ring Dagsson uppe i Ringarike. Deras barn voro Dag och Ring, Gudröd skirja och Ingegerd. Det säges, att när Harald äktade Ragnhild den stora, öfvergaf han nio hustrur [2]). Derom säger Hornklofve:

Holmrygska, Hördska
och Henska mör,
alla af Hölges ätt,
ej behöll längre
herrskarn den högborne,
då han fick hustru från Danmark [3]).

---

[1]) Uppgifterna om kon. Haralds barn äro mycket varierande. De äro icke ens lika här och i den vidlyftigare recensionen af Snorres Olof den heliges saga.

[2]) Enligt en annan uppgift (Upphaf &c.) var antalet på Haralds hustrur och frillor större, hvadan Ragnhild svarade, att hon icke ville offra sin jungfrudom, för att få trettiondedelen af den mäktigaste konungs kärlek.

[3]) Visan är, enligt Upphaf rikis &c., af Tjodulf.

Haralds barn uppföddes, der hvart och ett hade sitt möderne. Hertig Gutorm hade vattenöst konungens äldste son och gifvit honom sitt namn. Han knäsatte svennen och tog honom österut med sig till Viken. Han uppföddes der hos hertig Gutorm. Hertigen hade all styrelse i Viken och Upplanden, då konung Harald var frånvarande.

22. Konung Harald sporde, att midtlandet härjades vida af vikingar, som om vintrarne suto vester om hafvet. Han hade då ledung ute hvar sommar och undersökte öar och utskär, men så snart vikingarne varseblefvo hans här, flydde de alle, vanligen till hafs. Konungen leddes härvid och en sommar seglade han vesterut öfver hafvet[1]) och kom först till Hjältland, der han drap alle vikingar, som icke flydde undan. Sedan seglade han söderut till Orkenöarne, rensande öfverallt bort vikingarne, och for derefter ända till Söderöarne och härjade. Der drap han månge vikingar, som förut hade rådt för härsmakt. Månge voro hans strider och han hade jämnan seger. Vidare härjade han i Skottland och hade der en strid, men då han kom till Man, hade folket, som sport, hvilken härnad Harald förut gjort der i landet, flytt inåt Skottland, så att der var alldeles folktomt; äfven var all egendom, som kunde flyttas, bortförd, hvadan Harald, då han gick i land med sitt folk, icke fick något härfång. Hornklofve säger:

Smyckslösarn mångkloke
förde många sköldar
i sandkretsbyn. Segrade
Nidåns vargträd på sanden,
förrn all hären landet flydde
undan Skottars förödare,
som låter svärdets hala
stigar ljuda i kampen[1]).

---

[1]) Tiden för Haralds vesterfärd är icke fullt säker. Den inträffade *efter* 878, till hvilket år första delen af Egilssagan hinner, troligen under förra hälften af 880-talet.

[2]) Sandkretsens by, byn (land) vid hafvet. Nidåns (Trondhemsåns) vargars (skeppens) träd, krigarn. Svärdets hala stigar, de blanka sköldarne.

I dessa strider föll Ragnvald Mörejarls son Ivar och till ersättning gaf konung Harald, då han seglade vestan, åt jarlen både Orkenöarne och Hjältland. Ragnvald gaf genast åt sin broder Sigurd[1]), som stannade i vestern, båda landen och då konungen seglade österut, gaf han Sigurd jarlsdöme. Till honom sällade sig då Torsten röde[2]), en son af Olof den hvite och Öda den djupödga. De härjade i Skottland och intogo Katanäs och Söderland ända till Ekkjalsbacke. Sigurd jarl drap den skotske jarlen Melbridge tand och band hans hufvud vid sin sadelrem. Tanden, som stod fram ur hufvudet, slog då mot vaden och det kom svullnad i denna, hvaraf han dog; han är höglagd vid Ekkjalsbacke. Hans son Gutorm styrde då landen en vinter och dog barnlös. Sedan satte mänge danske och norske vikingar sig ned i landen.

23. Konung Harald var en gång på vejtsla i Möre hos Ragnvald jarl, sedan han underlagt sig hela landet. Konungen tog då ett bad och lät äfven reda sitt hår. Ragnvald jarl skar det, men dessförinnan hade det varit oskuret och okammadt i tio vintrar, hvarföre Harald kallades lufva[3]). Nu gaf jarlen honom ett tillnamn och kallade honom Harald hårfager. Alle sade, att sannare namn kunde icke finnas, ty hans hår var både stort och fagert.

24. Ragnvald jarl var konung Haralds käraste vän och skattades af honom mycket. Ragnvald var gift med Rolf näfjas dotter Hild och hade med henne sönerne Rolf och Tore. Han hade äfven tre frillosöner, Hallad, Enar och Rollög, som voro vuxne, när de äkta födde sönerne voro barn. Rolf var en stor viking och så storvuxen, att ingen häst kunde bära honom, utan han gick, hvar han for fram; deraf kallades han Gånge-Rolf. Han härjade mycket i öster-

---

[1]) Enligt Upphaf rikis &c. föll Ivar i Hafversfjärd-slaget, men Harald gaf dock åt fadren vesteröarne. År 872 hade Harald dem ännu icke.

[2]) Om Olof den hvite, konungen i Dublin, se sista anmärkningen till kap. 35. Öd den storrika var dotter af Kettil plattnäsa, en mäktig man, som vann Söderöarne, vare sig han dragit dit af egen drift eller på grund af Haralds bud; Torsten skall i följd af sina eröfringar i Skottland hafva antagit konungsnamn. Han blef slagen af Skottarne omkr. 888.

[3]) Harald kallas äfven Dofrafostre. Jfr Halfdan Svartes saga, k. 8, not. 1.

vägar. En sommar, då han kom till Viken östan ur viking, högg han der strandhugg. Konung Harald, som då var i Viken, vard mycket vred, när han hörde detta, ty han hade strängeligen förbjudit allt rånande inomlands. Konungen lyste derföre å tinget, att han gjorde Rolf utlage [biltog] från Norge. Då dennes moder Hild sporde detta, for hon till konungen att bedja frid åt Rolf, men konungen var så vred, att henne hulpo inga böner. Då qvad hon:

Jaga ej Näfjas namne!
nu drifves varg ur landet
höldars höge broder.
Hvi är du så vred, konung?
med slik en Yggs valskifvas ulf
svårt det är att ulfvas.
Mån' vara hård mot hilmens
hjord, om han ränner till skogen [1]).

Gånge Rolf for sedan vester öfver hafvet till Söderöarne och derifrån vidare i vester till Valland, der han härjade och underlade sig ett stort jarlsrike, dit han införde många Nordmän; det har sedan fått namnet Normandie. Gånge Rolfs son Wilhelm var fader till Richard, fader till Richard den andre, fader till Robert långsvärd [2]), fader till Wilhelm bastarden, Engländarnes konung, från hvilken alle Englandskonungar sedan kommit. Af Rolfs ätt äro ock jarlarne i Normandie.

Drottning Ragnhild den stora lefde tre vintrar, sedan hon kom till Norge. Efter hennes död for hennes och Haralds son Erik till Fjärdarne att fostras af hersen Tore Roaldsson [3]). Der uppföddes han.

25. En vinter for konung Harald på vejtslor kringom Upplanden och lät reda sig julvejtsla på Tofta. Julafton

---

[1]) Yggs (Odins) valskifvas (sköldens) ulf, kämpen. Varg, biltog. Höld, se not. 2, sid. 89.

[2]) Rolf kristnades 912, † 931. När han lemnade Norge är icke med säkerhet kändt, troligen omkr. 890. — Namnet långsvärd plägar annars tilldelas Rolfs son Wilhelm.

[3]) Son af den förut omnämnde Roald jarl. Han var konungens ländeman, enligt Egilssagan, i hvilken mycket nämnes om honom och hans fosterson.

kom Svase [1]) för dörren, under det konungen satt till bords. Han sände bud till konungen att komma ut till honom, men konungen vard vred öfver budskapet och samme man, som burit in budet, bar ut konungens vrede. Icke desto mindre bad Svase honom ånyo bära in ärendet och sade sig vara den Finne, som konungen hade tillåtit sätta upp sin gamme [2]) på andra sidan backen. Konungen gick då ut och biföll att följa honom hem. Han gick då öfver backen in i hans gamme, eggad af några sine män, under det andre afstyrkte. Derinne uppstod Svases dotter Snöfrid, den fridaste qvinna, och iskänkte åt konungen ett kärl fullt med mjöd. Konungen tog alltsammans, kärlet och hennes hand, och genast var det honom som om en glödheta kommit i hans kropp och han ville genast vara hos henne samma natt. Men Svase sade, att det icke skulle ske med hans vilje, så framt konungen icke fäste och fick henne efter lag. Konungen fäste Snöfrid och fick henne och var så yr i sin kärlek, att riket och allt som främjade hans heder, brydde han sig icke om. De hade fyra söner, Sigurd rese, Halfdan högben, Gudröd ljume, Ragnvald rettilbene. Snöfrid dog, men hennes utseende förvandlades ingalunda, hon var lika röd som då hon lefde. Konungen satt alltid öfver henne och trodde, att hon skulle lefva upp. Så gingo tre vintrar, under det han sörjde hennes död och allt folket sörjde hans förvillelse [3]). Att bota denna kom Torlef spake [4]), som läkte den med förstånd, först med att tala så: «Icke är det underligt, konung, att du kommer ihog en qvinna så frid och ättstor och hedrar henne å dun och gudväf [5]), som hon bad dig, men din heder och hen-

[1]) Han kallas i kapitel-öfverskriften för jätten. Från och med «Julafton» återfinnes detta kapitel ord för ord i Ágrip.

[2]) Jordhydda, sådan som de bosatte Finnar (Lappar) pläga hafva till boning. Fritzner.

[3]) Det finnes en likartad sägnen om Carl den store.

[4]) En Torlef spake är redan omtalad i Halfdan svartes saga, en annan omnämnes såsom en ansedd man i Håkan godes saga, en tredje nämnes under Olof Trygvasons tid. Den andre af desse kan vara densamme, som nämnes i texten.

[5]) Ett kostbart tyg.

nes är mindre än sig bör då hon ligger för länge i samma kläder; det är mycket prisvärdare att man flyttar henne och skiftar kläderna under henne.» Men så fort hon var flyttad ur sängen, slog en stank af förruttnelse och allahanda ond lukt upp ur liket, som då i hast fördes till bålet och brändes. Dessförinnan blånade kroppen och derur krälade fram ormar och ödlor, paddor och grodor och allahanda onda krypfän. Hon sjönk så till aska, men konungen kom åter upp till förstånd och vände sig från sin dårskap och styrde sitt rike. Han styrktes och gladdes af sine män [tegnar] och männen af honom, riket af båda delarne.

26. Då konung Harald så hade rönt Finn-qvinnans svek, vard han så vred, att han dref ifrån sig alle hennes söner och ville icke se dem. Gudröd ljume for då till sin fosterfader Tjodulf på Hvin och bad honom, som var Haralds käre vän, fara med sig till konungen, som då var i Upplanden. De foro, så snart de tillredt sig, och kommo till konungen sent om aftonen, satte sig ned ytterst och höllo sig dolde. Konungen gick å golfvet och såg på bänkarne — han hade gästabud och mjöden blandades — och mumlade då:

Mycket äro mine kämpar
mjödgirige, de gamle,
som hit kommit, de hvite.
Hvi ären J alltför månge?

Då svarade Tjodulf:

Hade vi i hufvudet
hugg i svärdsegg-leken
med frikostige försten,
voro vi ej då för månge.

Tjodulf tog af hatten, konungen kände honom då och fägnade honom väl. Då bad Tjodulf, att konungen ej skulle förakta sine söner, «ty gerna hade de velat hafva ett bättre möderne, om du hade gifvit dem». Konungen medgaf detta och bad honom taga Gudröd hem med sig, såsom han förut varit, Sigurd och Halfdan bad han fara till Ringarike, Ragn-

vald till Hadaland. De gjorde som konungen böd, de blefvo alle raske män och gode uti idrotter.

Konung Harald satt då i stillhet inomlands och var friden och äringen god.

Orkenö-jarlarnes historia.

27. Ragnvald jarl i Möre sporde sin broder Sigurds fall och det, att vikingar då suto i landen. Han sände då sin son Hallad vesterut; han tog jarlsnamn och hade mycket folk med sig. Då han kom till Orkenöarne, satte han sig ned der, men både höst och vinter och vår foro vikingar kring om öarne, togo näsnam[1]) och höggo strandhugg. Då leddes Hallad jarl att sitta på öarne, steg ur jarlsdömet, tog hölds-rätt[2]) och for sedan österut till Norge. Då Ragnvald jarl sporde detta, tycktes honom icke godt om Hallads beteende och han sade, att sönerne månde blifva sine förfäder olike. Då svarade Enar: «jag har liten heder af dig och liten kärlek att skiljas vid. Om du vill gifva mig någon hjelp, skall jag fara till öarne i vester och månde jag lofva dig, hvad du månde finna stor fägnad, att jag icke skall vända åter till Norge». Ragnvald svarade, att det likade honom väl, om han icke komme åter, «ty mig är föga hopp», sade han, «att dine fränder få ära af dig, ty all din möderneätt är trälboren». Ragnvald gaf Enar ett långskepp och skipade det åt honom. Om hösten seglade Enar i vester öfver hafvet; då han kom till Orkenöarne lågo der vikingarne Tore träskägg och Kalf skurfva med två skepp. Enar anföll dem genast och segrade, de föllo båda. Då qvad man:

Då gaf han Träskägg trollen,
Torf-Enar drap Skurfva.

Torf-enar kallades han derföre, att han lät skära torf och hade den i stället för ved, ty det fanns icke skog på Orkenöarne. Sedan vard Enar jarl öfver öarne och var en

---

[1]) Plundrade näsen.

[2]) Höld kallades den bonde, som egde jord ärfd både efter fader och moder, hvilken hans förfäder haft före dem. Kon. Magnus Håkanssons lagbok.

mäktig man; han var ful och enögd, men likaväl skarpsyntare än alle andre.

28. Hertig Gutorm satt oftast i Tunsberg och hade styrelsen öfver hela Viken, då konungen var frånvarande, och hade landvärnet der. Landet härskadades mycket af vikingar och upp i Götaland var ofrid, medan konung Erik Emundsson lefde. Han dog då Harald hårfager hade varit konung i Norge tio vintrar[1]).

29. Efter Erik regerade i Svitiod hans son Björn i femtio vintrar. Han var fader till Erik segersäll och Olof, Styrbjörns fader. Hertig Gutorm vard sotdöd i Tunsberg. Då lemnade konung Harald styrelsen öfver detta område åt sin son Gutorm och satte honom till höfdinge deröfver.

30. Då Harald var fyratio vintrar, voro månge af hans söner komne väl på benen; de voro alle tidige. Kom då så, att dem misstyckte, att konungen icke gaf dem rike, utan satte en jarl i hvart fylke; jarlarne syntes dem mer lågättade än de sjelfve. Då foro de en vår, Halfdan högben och Gudröd ljume, med stort följe och kommo oväntade till Ragnvald Mörejarl, togo hus på honom och innebrände honom med sextio man. Halfdan tog derpå tre långskepp, redde dem och seglade sedan vesterut öfver hafvet; Gudröd satte sig i de områden, som Ragnvald Mörejarl förut haft. Så snart konung Harald sporde detta, for han med stor här mot Gudröd, som icke såg någon annan kost än att gifva sig i konungens händer. Harald sände honom i öster till Agde, och öfver Möre satte han Ragnvald jarls son Tore och gifte honom med sin dotter Oluf, som kallades årbot. Tore jarl den tigande hade då samma välde som hans fader Ragnvald hade haft.

---

[1]) Denna uppgift om hans död, om det är Haralds tronbestigelse 860 eller 862 som menas, kan icke vara riktig, då Harald först några år efter 872 kunde sammanträffa med honom i Vermland. Att han skulle dött så tidigt är ock mindre sannolikt, derföre att då skulle Erik segersäll, som måste hafva dött inemot 994, hafva kommit till styrelsen efter sin i ett halft århundrade regerande fader omkr. år 922, hvilket blir en väl lång regeringstid. I sammanhang härmed må nämnas, att Erik Björnsson besegrade sin bror-son å Föresvallarne icke tio år före sin död, utan sannolikt omkr. år 988. Jfr Vigfússon, s. 338. Munch, I. 2. sid. 86.

31. Halfdan högben kom till Orkenöarne helt oförmodadt. Enar jarl flydde genast från öarne öfver till Näs, men kom åter samma höst, utan att Halfdan väntade honom. De möttes, striden vard kort och Halfdan flydde; det var vid sjelfva natten och Enars män lågo tältlöse om natten. Så snart det började lysa om morgonen, letade de efter flyktingar på öarne och hvar och en draps, hvarhelst han träffades. Då sade Enar jarl: «icke vet jag, om det är en menniska eller en fogel, jag ser ute på Rinansö; stundom reser det sig, stundom lägger det sig ned». Man for då dit och fann Halfdan högben, som togs tillfånga. Enar jarl qvad [1]) om aftonen, innan han började striden, denna visa:

Icke jag ser ur Rolfs händer
eller från Rollög flyga
spjut å fiendens skaror;
vi skola fader hämna.
Men i qväll, då vi gånga
i kampen, vid bägarns flöde
tigande sitter hemma
Tore jarl i Möre [2]).

Då gick jarlen till Halfdan och riste örn å hans rygg på sådant sätt, att han satte svärdet i brösthålan vid ryggen och riste upp alla refbenen uppifrån ned till länderna och drog der ut lungorna; det vard Halfdans bane. Då qvad Enar:

Ragnvalds död har jag hämnat
(rätt styrde det nornor),
— nu är folkstödjarn fallen —
till min fjerdedel.
Kasten, snare svenner,
ty för segern vi råde,
— skatt ger jag honom hårdan —
öfver högben stenrör [3]).

---

[1]) Att Torf-Enar hade stort anseende som skald ses deraf att ett slags drottqväde bär hans namn i Skalda.

[2]) Hämnden, som bröderne försummat, ärnar Torf-Enar nu utkräfva.

[3]) Enar åtog sig endast en fjerdedel af hämnden, lemnande det öfriga åt sine tre bröder.

Sedan satte Enar jarl sig ned på Orkenöarne, som han förr hade haft. Då dessa tidender spordes i Norge, likade det illa Halfdans bröder och de sade det vara hämnd värdt, hvari månge andre instämde. Då Enar jarl sporde detta, qvad han:

Äro efter mitt lif månge
män för sanna tvister
från olika engder,
osmåborne, snikne,
men dock veta icke
de, förrn mig de hafva fällt,
hvem kan komma under
örnens klor att ligga.

32. Konung Harald kallade ut hären, samlade mycket folk och for sedan till Orkenöarne. Då Enar sporde, att konung Harald var kommen östan, for han öfver till Näs och qvad denna visa:

Mången man med fagert skägg
varder saker för ett får,
men jag för unge enherrskar-
sonens fall på öar;
från hugfulle herrskaren
fara mig hota höldar,
stycke jag skurit ur Haralds
sköld — derför icke jag fruktar.

Män och ordsändningar foro mellan konungen och jarlen. Kom det så, att det blef en stämma, der de kommo sjelfve och hänsköt jarlen allt till konungens dom. Harald dömde Enar jarl och alle Orkenöborne att gälda sextio marker guld. Bönderne syntes summan alltför stor och då erböd sig jarlen att ensam gälda allt, men då skulle han få all odaljord på öarne[1]). Detta bifölló de, mest derföre att de fattige hade föga jord och de rike tänkte, att de kunde lösa sin odaljord när de ville. Jarlen betalade hela summan åt konungen, som om hösten vände åter. Länge varade det sedan

[1]) I Olof den heliges saga, kap. 99, framställes saken något olika. Haralds andra vesterfärd inträffade sannolikt icke före 900.

på Orkenöarne, att jarlarne hade allt odal, tills Sigurd Ludvigsson[1]) återgaf det.

Slutet af Haralds regering. Sönerne och deras strider.

33. Gutorm, konung Haralds son, hade landvärn i Viken och for yttervägen med härskeppen. Då han låg i Elfmynningarne kom Salve klofve och lade till strid med honom; der föll Gutorm. Halfdan svarte och Halfdan hvite lågo i viking och härjade i österväg. De hade en stor strid i Estland och der föll Halfdan hvite.

34. Erik Haraldsson uppfostrades hos hersen Tore Roaldsson i Fjärdarne; honom älskade och hedrade Harald mest af alle sönerne. Då Erik var tolf vintrar gammal[2]), gaf konung Harald honom fem långskepp och med dem for han i härnad, först i Österväg, sedan i Danmark, Frisland och Saksland. Han var fyra vintrar i denna färd. Derefter for han i vester och härjade i Skottland och Brittland, Irland och Valland och dröjde der andra fyra år. Sedan for han norrut till Finnmarken och ända till Bjärmaland, der han hade en stor strid och segrade. Då han kommit åter till Finnmarken, funno hans män uti en gamme en qvinna, fagrare än någon de sett. Hon sade sig heta Gunhild och att hennes fader bodde i Hålogaland och hette Asur tote. «Jag har varit här», sade hon, «för att hemta lärdom af två Finnar, som äro de visaste i Marken; nu äro de på jagt, båda vilja ega mig, båda äro de så vise, att de följa spår som hundar, både på barmark och på skare, de gå på skider så väl, att intet kan undkomma dem, hvarken menniskor eller djur, och allt hvad de skjuta på, träffa de. Så hafva de bragt om lifvet alla menniskor, som kommit här i närheten, och om de varda vrede, då vänder jorden sig kring för deras

---

[1]) Han föll i Brianslaget 1014 efter omkr. trettio års regering. Han var en af de störste Orkenöjarlarne.

[2]) Vid tolf års ålder ansågs i forntiden ynglingen mogen att uppträda offentligen. Detta kan i någon mon förklara möjligheten af att så många bedrifter i sagorna tilläggas en stor mans ungdomstid. Harald var sjelf mycket ung, då han började sina fejder, men han synes endast de första åren hafva stått under morbroderns ledning.

ögon och om de då varsna något lefvande, nedfaller det dödt. Nu fån J för ingen mon komma i deras väg, men jag vill gömma er här i gammen och skolen J då fresta, om vi kunna dräpa dem.» De gingo in derpå och hon gömde dem. Hon tog en linnesäck, i hvilken de trodde vara aska, stack handen deri och strödde kring om gammen både ute och inne.

Litet derefter kommo Finnarne hem och sporde, hvem som kommit. Hon svarade, att ingen kommit, men dem tycktes detta underligt, då de hade följt spåren ända till gammen, men sedan funno de dem icke. De gjorde eld och lagade maten; när de voro mätte, tillredde Gunhild sin bädd. Så hade gått i tre nätter förut, att Gunhild hade sofvit, under det hvardera Finnen vakade öfver den andre för svartsjukas skull. Nu sade hon till Finnarne: «kommer hit och ligger, en å hvar sida». De gladdes deröfver och gjorde så och hon höll en arm om hvarderas hals. De somna genast, men hon väcker dem. De somna åter hastigt och så hårdt, att hon kunde knappt väcka dem. De somna åter och nu kan hon omöjligen väcka dem. Då reser hon dem upp, men de sofva likväl. Hon tager då två stora sälhundshudar och drager öfver deras hufvud och binder till starkt nedan om händerna. Derpå gaf hon en vink åt konungsmännen, som löpa fram och bära vapen på Finnarne, dräpa dem och draga dem ut ur gammen. Under återstoden af natten var det sådant åskväder, att de kunde ingenstädes fara. Men om morgonen gingo de till skeppen med Gunhild och förde henne till Erik. De foro nu söderut till Hålogaland, der Erik kallade till sig Asur tote och sade sig vilja hafva hans dotter Asur jakade. Erik fick sålunda Gunhild och hade henne med sig till södra landet [922].

35. Då konung Harald var femtio vintrar, voro månge af hans söner vuxne, några voro döde. De voro i hög grad våldsamme inomlands och sins emellan oenige; de vräkte konungens jarlar från deras egor och dråpo några. Konung Harald sammankallade då ett talrikt ting söder i landet och böd Uppländingarne dit[1]). Der gaf han sine söner konunga-

[1]) Det måste vara Edsivetinget som åsyftas.

namn och satte i lagarne, att hans ättmän skulle hafva konungsdöme, hvar efter sin fader, och jarlsdöme skulle den hafva, som å qvinnosidan var kommen af hans slägt. Han skifte landet emellan dem så: Vingelmark, Römarike, Vestfold och Telemarken gaf han åt Olof, Björn, Sigtrygg, Frode och Torgisl; Hedmarken och Gudbrandsdalarne gaf han åt Dag, Ring och Ragnar; Snöfrids söner gaf han Ringarike, Hadaland, Toten och det som ligger dertill. Gutorm hade han satt öfver landet från Elfven till Svinesund och Ranrike; han hade satt honom till landvärn vid östra landsänden, såsom förr är skrifvet. Sjelf var konung Harald oftast i midtlandet. Rörek och Gudröd voro jämnan i hans hird och hade stora vejtslor i Hördaland och Sogn. Erik var hos fadern och fick af honom Hålogaland, Nordmöre och Romsdal. Norrut i Trondhem satte han Halfdan svarte, Halfdan hvite och Sigröd. Han gaf sine söner i hvart och ett af dessa fylken hälften af sina inkomster och det med, att de skulle sitta i högsätet, ett steg högre än jarlarne, men ett steg lägre än han sjelf. Men detta hans säte ämnade hvar och en af sönerne sig efter fadrens död, sjelf ämnade han det åt Erik, Tronderne ämnade det åt Halfdan svarte, Vikborne och Uppländingarne unnade riket bäst dem, som voro under deras händer.

Häraf uppkom ånyo stor oenighet mellan bröderne. Som de tyckte sig hafva små riken, foro de i härnad; det är redan berättadt, huru Gutorm föll i Elfmynningarne för Salve klofve. Då öfvertog Olof hans rike. Halfdan hvite föll i Estland, Halfdan högben på Orkenöarne. Torgisl och Frode gaf konung Harald härskepp, de foro i vesterviking och härjade i Skottland, Brittland och Irland. De voro de förste Nordmän, som intogo Dublin [1]). Det säges, att Frode fick en dödsdryck, men Torgisl var länge konung i Dublin, tills han föll, sviken af Irerne.

36. Erik blodyx ämnade blifva öfverkonung för alle sine bröder och konung Harald ville äfven att så skulle

[1]) Torgisl och Frode stiftade ett nordmannarike på Irland, enligt de irländske annalerne, år 840 eller något tidigare — och kunna således icke vara Haralds söner. De dråpos af Irerne. Då kom Olof hvite dit, år 852, och återupprättade nordmannariket. Vigfússon, s. 220.

vara. De två voro länge tillsammans. Ragnvald rettilbene hade Hadaland; han lärde sig trollkonst och vard en sejdman. Konung Harald tyckte illa om sejdmän. En sådan var i Hördaland, vid namn Vitger. Konungen sände till honom med begäran, att han skulle höra upp med sejden, men han qvad följande svar:

Det är litet
att vi sejda,
karlars barn
och käringars,
då Ragnvald sejdar
rettilbene,
Haralds hedersson
i Hadaland.

Då Harald hörde detta, for med hans begifvande Erik till Upplanden, kom till Hadaland och innebrände sin broder Ragnvald med åttatio sejdmän, hvilket mycket beprisades.

37. Gudröd ljume var en vinter med sin fosterfader Tjodulf å Hvin på besök och hade en fullskipad skuta; han ville fara norrut till Rogaland. Stora stormar uppvuxo, men Gudröd var ifrig på färden och knotade öfver dröjsmålet. Då qvad Tjodulf:

Far ej, förrn fartygens
flatvall bättras, hädan.
Gryt kastar Getes väg
Gudröd kring vida hafvet.
Stormtiden skall du, höfding,
storfräjdad, här förbida,
var nu med oss tills varder
väder, nu är brus för Jädar[1]).

Gudröd for som han ärnade, hvad än Tjodulf sade. När de kommo utanför Jädar, gick skeppet i qvaf och de omkommo alle.

38. Björn, Haralds son, rådde för Vestfold och satt oftast i Tunsberg; i härnad var han föga. Till Tunsberg kommo

---

[1]) Fartygens flatvall (jämna slätt), hafvet. Gryt, sten. Gete betyder detsamma som jätten eller kan tagas som namn på en viking, hvars väg är hafvet.

många köpskepp både från Viken och nordan från landet samt sunnan från Danmark och Saksland. Konung Björn hade också köpskepp, som seglade till andra land och förvärfvade han sig så dyrgripar eller annat gods, som han tyckte sig behöfva. Bröderne kallade honom Björn farman eller köpman. Han var klok och eftertänksam och tycktes duglig till höfdinge. Han fick ett godt och passande gifte och födde en son, som fick namnet Gudröd.

En gång då Erik blodyx kom med sina härskepp och stort manskap ur österväg, bad han sin broder Björn att få de skatter och skylder, som Harald hade att få i Vestfold. Förut hade varit vanligt, att Björn lemnade konungen sjelf skatten eller sände män med den; han ville göra så äfven nu och vägrade att lemna ut den. Men Erik tyckte sig behöfva mat, tält och dryck. Bröderne tvistade härom väldeligen, men Erik fick intet och for bort ur byn. Björn for äfven om qvällen ur byn upp till Sjöhem. Erik vände då om, for om natten upp efter Björn till Sjöhem och kom dit, när de suto vid drycken. Erik tog hus på dem, men Björn gick då ut med de sine och kämpade; han föll och månge med honom, hvarefter Erik for norrut med stort härfång. Detta behagade föga Vikborne och Erik var hos dem icke liden; det utgick ett rykte, att konung Olof ville hämnas sin broder om någon lägenhet gåfves. Konung Björn ligger i Farmanshögen på Sjöhem [1]).

39. Om vintern for konung Erik norrut till Möre och tog vejtsla i Salve innanför Agdanäs. Då Halfdan svarte sporde det, drog han dit och tog hus på dem. Erik sof i en utskämma och kom undan till skogen, sjelf femte. Men sjelfve byn och allt folket derinne brände Halfdan. Erik kom med dessa tidender till fadren, som blef mäkta vred, samlade en här och drog mot Tronderne. När Halfdan svarte sporde det, kallade han till sig manskap och skepp; han fick mycket och lade ut till Stad innanför Torsberg. Konung Harald låg då med sitt folk ute vid Renslätt och

[1]) Högen visas ännu på egorna till Sem i Sems socken, Jarlsbergs och Laurviks amt. Nicolaysen, s. 181.

sändemän foro emellan dem. Gutorm sindre[1]) het en gäf man i Halfdan svartes här, som förut hade varit med konung Harald och var kär vän till begge. Han var en stor skald och hade gjort ett qväde om hvardera konungen. De hade budit honom lön derför, men han nekade och bad, att de i stället ville bevilja honom en bön, hvilket de hade lofvat. Han for då till konung Harald med ord om förlikning och bad båda om uppfyllelse af sin bön, att de skulle förlikas. Konungarne gjorde hans heder så stor, att de på hans bön förliktes. Månge andre gäfve män främjade detta mål med honom. Det öfverenskoms nu, att Halfdan skulle behålla allt det rike han förut haft, och skulle han äfven lemna i fred sin broder Erik. Efter denna saga gjorde Jorun skaldmö[2]) några verser i Sendibit:

Harald vet jag hårfagre spörja
Halfdans dåd det grymma,
sådan handling syntes
svart för klingepröfvarn.

40. Lade-jarlen Håkan Grytgårdsson hade all styrelse i Trondhem, när konung Harald var annorstädes i landet, och hedrades han af konungen mer än alle andre i Tronda-lagen. Efter Håkans fall öfvertog sonen Sigurd hans rike och vard jarl i Trondhem; han bodde på Lade. Hos honom uppföddes konung Haralds söner Halfdan svarte och Sigröd, som förut varit under hans fader Håkans händer. Sigurd och Haralds söner voro nära jemnårige. Sigurd jarl äktade Berglyt, dotter af jarlen Tore tigande; hennes moder var Årbot, dotter af konung Harald hårfager. Sigurd jarl var klokare än alle andre.

Då konung Harald började åldras, satt han ofta på storbyarne, som han hade i Hördaland, på Alreksstad eller Sjöhem eller Fitja eller Utsten eller Agvaldsnäs på Karmt. Då

[1]) Af Gutorms qväden från Haralds tid är intet bevaradt. Under Håkan Etelstansfostres regering diktade han en Håkansdråpa (icke att förvexla med Övind Finnsons Håkansmål), af hvilken stycken äro intagna i Håkans saga.

[2]) I en handskrift af Snorres vidlyftigare Olof den heliges saga är utdraget ur Sendibit större. Om Jorun känner man i öfrigt intet.

han var nära 70 vintrar gammal, föddes honom en son af en qvinna, som het Tora mostrstång; hon var bördig från Moster. Hon hade gode fränder och var i slägtskap med Hörda-Kåre[1]). Hon var större och fridare än andra qvinnor och kallades konungens trälqvinna. Månge väl ättborne män, både karlar och qvinnor voro då konungen lydskyldige. Det var sed med gäfve mäns barn, att man sökte få ansenlige män till att ösa dem med vatten eller gifva dem namn. Då stunden kom, att Tora väntade sig skola föda, ville hon fara till konung Harald; han var då på Sjöhem, men hon på Moster. Hon for då norrut i Sigurd jarls skepp. Om natten lågo de vid land och der födde Tora sitt barn uppe på hällen vid broändan[2]). Det var ett svenbarn, Sigurd jarl vattenöste honom och kallade honom Håkan efter sin fader Lade-jarlen Håkan. Svennen vard snart frid och storvuxen och mycket lik sin fader. Konung Harald lät honom följa modren och de voro i konungsbyarne medan svennen var ung.

41. I England hade konung Etelstan[3]) då nyligen tagit vid konungsdömet; han kallades den segersälle och trofaste. Han sände män till konung Harald i Norge med sådan sändning: en sändeman gick fram för konungen och lemnade honom ett svärd, hvars hjalten och mellankafle[4]) voro guldprydda och hela tillbehöret smyckadt med guld och silfver och dyrbara stenar. Sändemannen höll svärdhjaltena till konungen och sade: «här är ett svärd, som konung Etel-

---

[1]) Kåre Aslaksson i Hördaland torde hafva varit en framstående man, ehuru hans bedrifter icke äro bevarade i minnet. Han var beslägtad med flere af sin tids stormän. Han är icke att förblanda med den förut omnämnde Berdle-Kåre eller med Vikinga-Kåre (Sigurdsson), som synes haft egor i sydöstra Norge och blef konung Olof Trygvasons stamfader på moderns sida.

[2]) På samma häll utandades denne Håkan sin sista suck. Se hans saga, kap 32.

[3]) Etelstan, Anglosaksarnes konung 925—940, var Alfred den stores sonson. Han berömmes såsom stridsdjerf och frikostig. Ingen engelsk krönika känner Håkans uppfostran i England.

[4]) Ett svärdfäste hade tvenne hjalten, det ena parerstången, det andra en smal skifva eller stång, vid hvilken knappen var fästad. Mellan båda satt mellankaflen, som man omfattade med handen. Svärdsklingan hade en längsgående fördjupning i midten och slutade med en spetsig udd.

stan sänder dig, med helsning att du skall taga emot det». Så snart konungen fattat mellankaflen, sade sändemannen: «nu tog du såsom vår konung ville och nu skall du vara hans man [tegn], ty du tog emot hans svärd». Konung Harald märkte nu, att detta var gjordt honom till spott; icke ville han vara någons man. Han mindes likväl hvad hans sed var, att hvar gång hetsighet eller vrede lopp å honom, stillte han sig först och lät vreden gå af sig, så att han såg på saken ovred. Nu gör han ock så och lade detta fram för sine vänner; allesammans finna de råd härtill, först och främst det, att han skulle låta sändemännen fara hem oskadde.

42. Följande sommar sände konung Harald ett skepp vesterut till England och satte till styrman Hök högbyx[1]), en stor kämpe och konungen mycket kär, och lemnade i hans händer sin son Håkan. Hök for då till England och fann konung Etelstan i London. Der var då ett gästabud och en ansenlig vejtsla. När de kommo till hallen, sade Hök sine män, hur de skulle ställa med ingången; den som först gick in, skulle sist gå ut, alle skulle stå lika långt fram vid bordet, hvar och en skulle hafva svärdet vid venstra sidan och fästa öfverkappan så, att det ej syntes. Sedan gingo de in i hallen, trettio man. Hök gick fram till konungen och helsade honom; konungen bad honom vara välkommen. Då tog Hök svennen och satte honom i konung Etelstans knä. Konungen ser på svennen och frågar Hök, hvi han gjorde så. Hök svarar: «konung Harald bad dig fostra hans trälqvinnas barn». Konungen vard mycket vred, grep svärdet, som han hade bredvid sig och drog det, liksom ville han dräpa svennen. Hök sade: «nu har du knäsatt honom och du kan döda honom, om du vill, men icke kan du dermed utrota alle konung Haralds söner». Derpå gick Hök ut och alle hans män; de foro sin led till skeppet och höllo till hafs, när de voro redde; och kommo åter till Norge till konung Harald, hvilken detta likade väl, ty det är vanlig sägen, att den som fostrar en annans barn är lägre än denne. Af dessa konungarnes vidskiften fann man, att hvardera ville

---

[1]) Om honom finnes i Flatöboken en mindre berättelse, full af oriktiga uppgifter.

vara mera än den andre, men det blef dock icke derföre någon skilnad i deras värdighet gjord för dessa saker. Hvardera var öfverkonung i sitt rike till döddagen.

43. Konung Etelstan lät döpa Håkan samt lära honom den rätta tron, goda seder och allsköns belefvenhet. Han älskade honom mer än alle sine fränder och dessutom älskades han af hvar man, som kände honom. Han kallades sedermera Håkan Etelstansfostre. Han var den störste idrottsman, större, starkare och fridare än hvarje annan man, klok, ordsnäll och en sann kristen. Konung Etelstan gaf honom ett svärd, hvars hjalt och mellankafle voro af guld, men klingan ännu bättre. Med detta högg Håkan igenom en qvarnsten till midthålet och deraf fick det namnet Qvarnbitarn[1]). Det var det bästa svärd, som någonsin kommit till Norge, och Håkan hade det till sin död.

44. Då konung Harald var åttatio vintrar gammal [930], vard han så tungför, att han icke mer tilltrodde sig att kunna fara öfver landet eller styra konungsmålen. Då ledde han sonen Erik till sitt högsäte och gaf honom välde öfver allt landet. När Haralds öfrige söner sporde detta, satte sig Halfdan svarte i konungens högsäte och tog att råda för hela Trondhem; alle Tronder bistodo honom häruti. Efter konung Björn köpmans död tog hans broder Olof rike öfver Vestfold och uppfostrade Björns son Gudröd. Olof hade sjelf en son, som het Trygve; han och Gudröd voro fosterbröder och nära jemnårige, båda hade goda anlag och stora färdigheter. Trygve var större och starkare än alle andre.

Då Vikborne sporde, att Hördarne hade tagit Erik till öfverkonung, togo de Olof till öfverkonung uti Viken och höll han det riket, hvilket likade Erik mycket illa. Två år derefter vard Halfdan svarte bråddöd inne i Trondhem vid en vejtsla och man sade, att Gunhild konungamoder hade köpt af en trollkunnig qvinna, att hon skulle gifva honom banedryck. Då togo Tronderne Sigröd till konung.

---

[1]) Detta namn förekommer bland de i den prosaiska eddan uppräknade svärdsnamnen (I, 566). Det var mycket vanligt, att åt något omtyckt vapen eller annan kärare egendom gifva ett särskildt tillnamn. Våra hedniska förfäders svärd voro synnerligen väl gjorda; ofta finner man från denna tid damascerade klingor.

45. Konung Harald lefde trenne vintrar sedan han gifvit Erik envälde öfver sitt rike; han var då i Rogaland eller Hördaland på de storbyar, som han egde der. Erik och Gunhild fingo en son, som konung Harald vattenöste och gaf han honom sitt namn, sägande, att han skulle vara konung efter sin fader Erik. De flesta af sina döttrar gifte konung Harald innanlands med sine jarlar och äro af dem komna stora ätter.

Konung Harald vard sotdöd i Rogaland [933] och höglades på Höga vid Karmtsund. Vid Högasund står en kyrka och i utnorr, invid sjelfva kyrkogården, är konung Harald hårfagers hög. Vester om kyrkan ligger hans grafsten, som låg öfver hans hvilostad i högen; stenen är halffjortonde fot lång och nära 2 alnar bred. I midten af högen var konungens hvilostad; en sten var satt vid hufvudet, en annan vid fötterna, ofvanpå låg hällen och under voro från båda sidor inlagde småstenar. Desse nu omnämnde stenarne, som voro i högen, stå nu på kyrkogården [1]).

Kunnige män säga, att Harald hårfager varit mer än andra menniskor frid, stark och stor, frikostig och mycket vänsäll. Under början af sin tid var han en stor härman och tyder man derföre så, att det stora trädet, som hans moder såg i drömmen före hans födelse, hvars nederste del var röd som blod, men hvars stam var fager och grön, järtecknade hans rikes blomma. Öfverst var trädet hvitt, hvaraf syntes, att han skulle få hög ålder och gråa hår. Qvistar och grenar bodade hans afkomma, som utbreddes öfver hela landet, och af hans ätt hafva sedan alltid varit konungar i Norge [2]).

46. Vintern efter konung Haralds död [934] tog konung Erik alla konungsinkomster i midtlandet, Olof österut i Viken och Sigröd, deras broder, i Trondalagen. Detta likade Erik mycket

---

[1]) Kyrkan är nu öfvergifven och endast föga fins qvar af grundmuren. Grafhögen är alldeles försvunnen. Den store stenen, 6 alnar lång, 2 $^1/_8$ bred och 8 tum tjock, ligger som trappsten på gården Gar; der visas äfven två andre stenar, som säges vara fot- och hufvudstenen. Gar ligger i Skaare socken i Stavangers amt. Nicolaysen, s. 351.

[2]) Den manliga linien af Haralds ättlingar på Norges tron utdog 1319 med konung Håkan V Magnusson.

illa och ord gingo, att han skulle med styrka försöka med sine bröder, om han kunde få envåldsmakt öfver hela landet, såsom fadren hade gifvit honom. Så snart Olof och Sigröd spörja detta, fara sändemän emellan dem och derpå utsätta de ett möte; Sigröd for om våren österut till Viken, bröderne möttes i Tunsberg och dvaldes der en tid.

Samma vår [934] kallar Erik ut en stor här och skepp samt vänder sig åt öster, till Viken. Han fick stark vind, så att han for dag och natt, utan att någon nys gick före honom. Då han kom till Tunsberg, gingo Olof och Sigröd med sitt folk ur byn på backen å östra sidan och fylkte der. Erik hade mycket mera folk och fick seger, Olof och Sigröd föllo båda; begges högar äro å backen, der hvardera föll. Konung Erik for då omkring i Viken och lade landet under sig, han dröjde der långt in på sommaren. Trygve och Gudröd flydde då till Upplanden.

Erik var stor och frid[1]), stark och mycket manlig, stor härman och segersäll, hetsig af sinnelag, hård, oblid och fåordig. Hans maka Gunhild var den fagraste qvinna, klok och mångkunnig, gladmält, underfundig och ytterligt grym. Deras barn hette: Gamle, den äldste, Gutorm, Harald, Ragnfred, Ragnhild, Erling, Gudröd och Sigurd slefva. Alla deras barn voro frida och manväna.

---

[1]) Om Erik, hans maka och barn se de följande sagorna.

Håkan Godes Saga.

Ännu äro upppgifterna knappa, hvadan Snorre icke kan lemna en jämnt fortlöpande framställning af Norges historia. Islands landnamstid var slutad och Isländingarne synas icke flitigt hafva besökt Norge under Håkans tid. De isländska sagorna innehålla derföre om honom icke mycket. Ett lysande undantag utgör dock Egilssagan, hvars hjelte mer än en gång stod i nära beröring med såväl Erik blodyx som med Håkan.

Om den förres femåriga regering har Snorre ingen egen saga. Folket synes icke hafva älskat honom, ehuru han icke saknade trogne anhängare. Gunhild, hans gemål, som tager vår uppmärksamhet mera i anspråk, då vi återfinna henne i nästa saga, utöfvade på honom ett olyckligt inflytande, hvaraf tydliga spår skönjas t. ex. i Egilssagan (jfr dess kap. 57 och 62—64). Erik blef konung tre år före fadrens död, lemnade Norge år 935 — i den händelse 933 är Haralds dödsår — och dog 941. Om dödsåret finnas närmare uppgifter längre fram. I slutet af denna inledning meddelar jag ur Fagrskinna så mycket som bevarats af det qväde, hvilket Gunhild lät sjunga öfver sin fallne make. Det är ett af den gamla nordiska litteraturens allrabästa — om det qvads af en Isländing eller Norrman, vet man icke — och förtjenar särskildt en plats här, för att jemföras med det qväde om Håkan, som afslutar sagan, hvilket enligt Fagrskinna (kap. 33) hade just Eriksmål till sin förebild.

Sagan skildrar endast episoder ur Håkans lif: början af hans konungsdöme, striderna med Erik (och dennes följande öden), fejden med Danmark, lagstiftningen, Jämtlands och närliggande landskaps bebyggande. Först från kap. 15 finner man en fortlöpande framställning. Konungens bemödande att införa kristendomen och striderna med Erikssönerne fylla kap. 15—32.

Andra bearbetningar af konung Håkans saga hafva vi i *Fagrskinna* (kap. 25—34) och *Ágrip*, båda oberoende af Snorre, båda felaktiga, i *Historia Norvegiæ*, och hos *Tjodrek* (kap. IV). Derjemte kan man nämna Saxos skildring af Håkans sista strid uti den tionde boken af hans Danmarks-historia. Den utförligare bearbetningen af Olof Trygvasons saga har upptagit nästan hela Håkan godes saga, slutet dock endast i sammandrag. Den utförligare bearbetningen af Snorres saga om Olof den helige har upptagit mindre, men allt nästan ordagrant. *Sagorna om Egil, Laxdalborne, Kormak, Gisle Sursson, Hallfred, Floamännen* och *Viga-Glum* omtala, mer eller mindre, konung Håkan, likaså *Landnáma*.

Sagans tideräkning beror af det årtal, som utsättes för konung Harald hårfagers död. Om han dog 933, kom Håkan till Norge 934 och regerade sedan i 26 år, men dessa kunna antingen räknas från 934, då Tronderne togo honom till konung, eller från 935, då han hyllades i sydöstra Norge. I förra fallet blir dödsåret 960 (Vigfússon), i det senare 961 (Munch). Hvilketdera är det rätta är icke godt att afgöra; mest synes dock tala för det tidigare året. De få tidsbestämmelser, man i öfrigt kan göra, återfinnas i noterna, hvar på sitt ställe.

De skalder, som af Snorre citeras — och andre hemulsmän nämner han icke — äro konung Håkans vänner Gutorm sindre och Övind Finnsson, skaldespillaren, Harald gråfälls skald Glum Gerason, Sigurd jarls skald Kormak Agmundsson samt Tord Sjöreksson. Den förut åberopade skaldeförteckningen nämner såsom Erik blodyxes skalder Egil skallegrimsson och Glum, såsom Håkans Gutorm och Övind. Af Egil finnas många och goda qväden i hans saga.

Qvädet om konung Erik blodyx lyder i öfversättning så:

ODIN.

Hvad är det för dröm?
jag tyckte mig litet för dagen
Valhall rödja
för vägen skara,
jag väckte enhärjar,
bad dem upp att stiga,
bänkar att strö,
bord-kar att rena,
valkyrjor att vin bära,

som om en vise [konung] komme.
Hit ur verlden
väntar jag höldar [män],
några gäfve,
så är mig gladt hjertat.

Hvad brakar der, Brage,
som tusenden bäfvade
eller mäktiga massor?

BRAGE.

— Braka alla bänktiljor
som om Balder komme
åter i Odins sal.

ODIN.

Ovist tala
skall du, ädle Brage,
fast du annars väl vet.
För Erik det dånar,
som här mån in komma,
hjelten i Odins hall.

Sigmund och Sinfjätle,
resen er snarligen
och gången mot gramen;
in du bjud,
om Erik det är,
honom nu jag väntar med visshet.

SIGMUND.

Hvi väntar du Erik
mer än andre konungar?

ODIN.

Ty i månget rike
han har klingan rödgjort
och blodigt svärd burit.

SIGMUND.

Hvi tog du honom då segern,
när han dig syntes god vara?

ODIN.

Ty ovisst är att veta,
ulfven den gråe ser
å gudars krets.

SIGMUND.

Hell dig nu, Erik,
välkommen här är du
och gå i salen, store.
Det vill jag dig fråga,
hvad följa dig för
kungar ur kamphvimlet?

ERIK.

Konungarne äro fem,
känna du skall deras namn,
jag är den sjette sjelf.

---

1. Håkan Etelstansfostre sporde i England sin fader konung Haralds död [934]. Han redde sig då genast till färd; konung Etelstan gaf honom folk och goda skepp och redde hans färd på det präktigaste. Då Håkan om hösten kom till Norge, sporde han sine bröders fall samt att konung Erik var i Viken. Han seglade då till Sigurd Ladejarl i Trondhem, Norges visaste man, och vard väl mottagen af honom. De slöto förbund, Håkan lofvade honom stort välde, om han blefve konung. De stämde nu ett stort ting[1]) och der talade Sigurd jarl å Håkans vägnar och böd honom åt bönderne till konung. Derefter stod Håkan sjelf upp och talade. Sade då två och två sinsemellan, att Harald hårfager var vorden ung igen och hade kommit till dem. Håkan började med att bedja bönderne taga mot honom, gifva honom konungsnamn och följe samt hjelp att behålla konungsdömet. Deremot erböd han sig att göra alle bönder odalborne och gifva åborne igen deras odal. Härvid vard ett stort buller, hela bondehopen skriade och ropade, att de ville taga honom till konung, och så skedde, att Tronderne togo Håkan till konung öfver hela landet[2]). Han var då femton vintrar. Håkan tog sig genast hird och for omkring i landet.

---

[1]) I Gisle Surssons saga (s. 83) omtalas konungsvalet i Trondhem utförligare än hos Snorre. Tinget kallas der tre fylkens ting.

[2]) Med hela landet kan här svårligen förstås annat än Trondhem, ty vi se strax nedanför att särskildt val behöfdes i Upplanden. Den som redigerade den utförligare sagan om Olof Trygvason, har också utbytt de två orden mot Trondhem. Då Håkan vid tvenne olika ting och på två olika år (åtminstone efter den gamla räkningen) korades till konung, är det icke underligt, om det råder någon osäkerhet uti sagornas tidsuppgifter. Redigast är framställningen i Egilssagan (kap. 62): Harald dör, följande vinter är Erik ensam konung, men om sommaren kommer Håkan till Trondhem och tages der till konung. Följande vinter voro båda konungarne i Norge. Våren derefter flyr Erik. Alldeles samma

I Upplanden spordes de tidender, att Tronderne hade tagit sig en konung, som var i allt lik Harald hårfager, blott med den skilnad, att Harald hade gjort allt folket i landet till trälar, men denne Håkan ville hvar man väl och böd att återgifva bönderne deras odal, som konung Harald hade tagit ifrån dem. Vid dessa tidender voro alle glade och berättade det för hvarandra, så att underrättelsen flög som eld i vissnadt gräs ända till landsändan i öster. Månge bönder begåfvo sig från Upplanden till konung Håkan, somlige sände män, andre skickade bud och järtecken, alle ville de blifva hans män. Konungen mottog detta med tacksamhet.

2. I början af vintern [935] drog konung Håkan till Upplanden och stämde ting, till hvilka kommo alle, som det kunde, och vard han då tagen till konung å alla tingen. Sedan for han i öster till Viken. Der kommo till honom hans brorsöner Trygve och Gudröd och månge andre, som uppräknade allt ondt, de lidit af hans broder Erik. Erik blef allt mindre omtyckt, ju mer alle fingo kärlek till Håkan och kände större frimodighet att tala efter behag. Konung Håkan gaf konungsnamn åt Trygve och Gudröd och det rike, som konung Harald hade gifvit deras fäder; Trygve fick Ranrike och Vingelmark, Gudröd Vestfold. Men eftersom de voro unge och barnslige, satte han gäfve och kloke män att med dem styra landet. Han gaf dem land med samma vilkor, som förr var vanligt, att de skulle hafva hälften af skatter och skylder och han den andra hälften. När våren kom, for konung Håkan den öfre vägen genom Upplanden upp till Trondhem.

3. Konung Håkan drog, när det vårade, samman en stor här i Trondhem och redde sig skepp. Vikborne hade ock en stor här ute och ärnade möta honom [1]). Konung Erik böd ock ut här från midtlandet, men fick icke mycket folk, ty månge stormän drogo sig undan honom och foro till Håkan. Då han derföre icke såg någon möjlighet att stå

---

tideräkning har Snorre. — Fagrskinna (kap. 29) låter honom antaga konungsnamn först tvenne vintrar efter fadrens död; hon tänker då endast på valet i Upplanden.

[1]) För att förena sig med honom.

emot Håkans här, seglade han [935] i vester öfver hafvet med så mänge som ville följa, först till Orkenöarne, från hvilka han fick mycket folk med sig. Sedan seglade han söderut till England, och härjade i Skottland öfverallt der han kom till land, äfvensom i norra delen af England. Konung Etelstan sände till honom och böd honom ett rike under sig i England. Han sade, att Eriks fader konung Harald hade varit honom en så kär vän, att han ville tänka på det, när det gällde sonen. Män foro då emellan konungarne och man ingick den öfverenskommelsen, att konung Erik mottog Northumberland som län af konung Etelstan, till att värja det för Daner och andre vikingar. Erik skulle ock låta sig döpas med hustru och barn och alle dem, som hade följt honom dit. Erik mottog denna kost, döptes och antog den rätta tron. Northumberland säges vara femtedelen af England. Han bodde i Jorvik [York][1]), der Lodbroks söner sägas fordom hafva bott. Northumberland var mest bebygdt af Nordmän, sedan Lodbrokssönerne hade vunnit landet. Sedan de förlorat väldet öfver landet, härjades det ofta af Daner och Nordmän. Många namn der i landet äro ock gifna på norrönt mål, Grimsby, Höksflyt[2]) och många andra.

4. Konung Erik hade en stor skara omkring sig. De Nordmän, som hade farit med honom, behöll han hos sig och sedan kommo mänge hans vänner från Norge[3]). Men eftersom hans land var litet, for han jämnt i härnad om somrarne, härjade i Skottland och på Söderöarne, i Irland och Brittland, och samlade så rikedom. Konung Etelstan dog sotdöden, sedan han regerat fjorton vintrar, 8 veckor och tre dagar[4]). Efter honom blef hans broder Edmund

---

[1]) Der träffade Erik Skallegrimsson honom år 936, sedan hans skepp förlist utanför kusten. Eigla, k. 62, 63.

[2]) De två namnen förekomma äfven i Fagrskinna, kap. 26.

[3]) Bland hans trognaste anhängare var hans fosterbroder den ädle Arinbjörn herse, Toreson, Egil Skallegrims vän och ofta omtalad i hans saga. Han nämnes i Olof Trygvasons saga, kap. 12.

[4]) Etelstan afled 940 den 27 Oktober. Hans broder Edmund regerade 940—946. Hans ovilja mot Nordmännen torde hafva framkallats af deras bemödanden att göra sig oberoende af den nye konungen.

konung i England och han frågade icke mycket efter Nordmännen. Konung Erik var icke hans vän och det berättades, att konung Edmund månde sätta en annan konung öfver Northumberland. Då konung Erik sporde det, for han i vesterviking[1]) och förde med sig från Orkenöarne Arnkel och Erland, Torf-enars söner. Sedan for han till Söderöarne, der många vikingar och härkonungar förenade sig med honom. Derpå styrde han med hela hären först till Irland, hvarifrån han medtog allt folk, han fick, och sedan till Brittland, der han härjade. Efter detta seglade han i söder nedanför England och härjade der som annorstädes; öfverallt hvarest han kom, flydde folket. Erik var en djerf stridsman och hade stor här, derföre litade han så väl på sin styrka, att han gick långt inåt landet, härjade och sökte efter invånarne. Konung Edmund hade satt en konung vid namn Olof att värja landet derstädes; han samlade en okuflig här och drog emot Erik. Striden blef hård, många Engelsmän föllo, men så snart en föll, kommo tre andre i hans stad från landsbygden och mot slutet af dagen vände sig manfallet till Nordmännens sida och blef ganska stort. Till sist den dagen föll konung Erik[2]) och fem konungar med honom, Gutorm och hans två söner, Ivar och Hårek, samt Sigurd och Ragnvald, äfvensom Torfenars söner Arnkel och Erland. Nordmännen förlorade många. De som kommo undan, foro till Northumberland och sade Gunhild och hennes söner dessa tidender [941].

5. När de nu visste, att konung Erik var fallen efter att hafva härjat England, förmodade de, att de icke skulle

---

[1]) Hur osäkra berättelserna från denna tid äro, ses lätteligen deraf att Ágrip (kap. 7) och Histor. Norv. (s. 11) låta Erik omkomma i Spanien.

[2]) Såväl Snorres framställning som Egilssagan (kap. 70) gifva vid handen, att någon längre tid icke kan hafva förflutit mellan Etelstans och Eriks död. Man måste derföre antaga, att Erik aflidit 941. Oantagligt är derföre påståendet i Chronicon Saxonicum (Mon. Hist. Britt., I, 389), att Erik kom till Northumberland först efter Etelstans död och att han fördrefs 954. Att dessa annaler verkligen afse konung Erik blodyx, synes dels deraf att han kallas Haraldsson, dels deraf att jemte honom sägas (hos Math. af Westminster) hafva fallit Henrik och Ragnvald, säkerligen de ofvanför nämnde Hårek och Ragnvald. Om det underliga uti att finna en underkonung uti det sydliga England m. m. se Munch I, 730 f.

kunna vänta frid der, utan begåfvo sig brådt från Northumberland med alla de skepp, som konung Erik haft. De togo med sig så månge, som ville följa, och mycket egodelar, som de dragit ihop genom skatter i England och delvis fått i härnad. De foro nu till Orkenöarne och stadnade der en tid. Då var Torf-enars son Torfinn hjesseklyfvare jarl derstädes. Eriks söner lade då under sig Orkenöarne och Hjältland, togo skatter derifrån och suto der om vintrarne, men om somrarne foro de i vesterviking, härjande Skottland och Irland. Derom säger Glum Gerason[1]):

Färdvane barn-försten
farit hade lyckligt,
strandgångarens styrman,
till skånska landet dädan.
Stridsgnist-slungarn vunnit
rådvan, i Skottland,
sände kämpa-slägter,
svärdfallen här, åt Göt.

Kampgnistan karlavännen
— stor kom Irlandsfolkets
skara å flykten — spridde,
skänkte Hild-falken gamman.
Svärdens eggar i söder
segerlysten i mannablod
Foldens Frö röda
gjorde och fällde kämpar[2]).

6. Efter Eriks flykt lade konung Håkan Etelstansfostre under sig hela Norge. Den första vintern [936] drog han vesterut i landet, sedan drog han norrut till Trondhem och satt der. Men derföre att det tycktes föga fredligt, om konung Erik kom vestan öfver hafvet med sin här, satt han med sin här i midtlandet, i Fjärdafylke eller Sogn, i Hördaland eller

[1]) Glum Gerason, en Isländare, Harald gråfälls skald och trogne följeslagare, diktade efter hans död om honom i drottqväde en Gråfällsdråpa. Glum hade redan något före Haralds död återvändt till Island, der han var gift.

[2]) Strandens gångare, skeppet. Hilds falk, den likätande korpen. Foldens (jordens) Frö, konungen.

Rogaland. Öfver all Trondelagen satte han Sigurd Ladejarl med det välde, han hade förut haft och hans fader Håkan under Harald hårfagers tid. Men då Håkan hade sport sin broder Eriks fall och att hans söner icke hade hjelp i England, trodde han sig icke behöfva frukta dem mycket, utan for en sommar med sitt följe till Viken[1]), som den tiden ofta led mycken skada genom Danernes härjningar. Då desse sporde, att konung Håkan kommit dit med stor här, flydde de alle undan, somlige till Halland, andre, som voro konung Håkan närmare, styrde till hafs och sedan i söder till Jutland. Då konung Håkan märkte det, seglade han efter dem med hela sin här och när han kom till Jutland härjade han. Då landets män varseblefvo det, samlade de en här, för att värja sitt land, och gingo att strida med konung Håkan. Kampen blef hård; Håkan stridde så djerft, att han gick framför märket utan hjelm eller brynja. Han fick seger och dref de flyende långt inåt landet. Gutorm sindre qvad derom i Håkansdråpan:

Med skumstänkta årblad trädde
kungen skeppets blå-stig,
fällde höge herrskarn Jutar
i Mist-knifs-hagelstormen.
Svanglädjarn Odins sedan
skyndsamt jagade flykten,
efter åstundan, böljet
korpvins-älskarns genljöd[2]).

7. Sedan styrde konung Håkan sunnan till Seland och sökte efter vikingar. Då han rodde med två snäckor fram i Öresund, fann han der elfva vikingasnäckor och anföll dem genast. Det lyktade så, att han fick seger och afrödde alle vikingaskeppen. Så säger Gutorm sindre:

[1]) Af Egilssagan finner man att detta konung Håkans härtåg företogs år 945 (Fagrskinna låter det ske senare). Håkan for om sommaren till Viken, drog derifrån till Vermland, hvilket han underlade sig, for vida kring i Vestergötland, «såsom säges i hans saga och i de qväden, som diktats om honom»; han for äfven till Danmark, härjade, afrödde tolf danska skepp med tvenne, gaf Trygve Olofsson konungsnamn och välde öfver Viken (Eigla, kap. 79).

[2]) Valkyrian Mists knif, svärdet. Blodálskarns, kämpens hölje, brynjan.

Almregnets elds stormträd
sunnan for med endast
tvenne tingelshästar
till säl-skadans gröna udde,
då alla elfva afrödde
Dana-skeppen allvred
valens stafs sändare,
sedan deraf vidfräjdad [1]).

8. Derefter härjade konung Håkan vida på Seland, rånade mycket folk, drap somt, härtog annat, tog stora gälder af andre och ingenstädes fick han motstånd. Så säger Gutorm sindre:

Seland kunde då sedan
stridshäggen under sig lägga
och vendiske valens frälse
vid Skån-öns sida [2]).

Sedan for han österut för skånska kusten och härjade allt, tog gälder och skatter af landet och drap alle vikingar, hvar han fann dem, både Daner och Vender. Vidare for han öster för Götaland [3]), härjade och fick stora gälder af landet. Så säger Gutorm sindre:

Odins-seglets sköldman
skattlade Götar;
gifmilde guldslösarn
ger-väder hade på färden [4]).

---

[1]) Almbågens regns (pilarnes) storms (stridens) eld eller gnista (svärdets) träd är kämpen. Hästen med tingel, förstäfssmycket, är skeppet. Med sälhunds-skadans udde menas sannolikt Helsingör (förr Halör). Allvred, mycket vred. Valens stafs (svärdets) sändare, kämpen.

[2]) Stridshäggen, kämpen. Vendiske valens (stridsmännens) frälse eller skydd, skeppen. Skån-ön, Skåne.

[3]) Egilssagan (kap. 79) visar att det var *Vester*götland, som härjades. Snorres uttryck kan synas något tvetydigt, men behöfver alldeles icke tolkas i strid med denna uppgift. Om väderstrecks-anvisningarne och deras ofta återkommande oegentlighet se den geografiska inledningen.

[4]) Odins segels (sköldens) sköldman (pleonastiskt), kämpen. Ger-väder spjutstorm.

Om hösten vände han åter med hären och omätligt byte. Han satt den vintern i Viken[1]), för att vara tillhands, om Daner eller Götar gjorde något infall [946].

9. Samma höst kom konung Trygve Olofsson ur vesterviking, efter att hafva härjat i Irland och Skottland. Om våren [946] drog Håkan norrut och satte brorsonen Trygve att värja Viken och taga för sig hvad han kunde i de länder i Danmark, som Håkan sommaren förut hade gjort skattskyldiga. Gutorm sindre säger:

Och örlig-hatts-isens
rödfärgare österut satte
vid Onars ekegröna
dotter uppmuntrarn djerfve,
hvilken förr från Irer
dit med folk kom, idoge
— å svanefältets skider —
Svegdes borgbrytare[2]).

10. Konung Harald Gormsson[3]) rådde då för Danmark. Honom likade mycket illa, att konung Håkan härjat i hans land, och det berättades, att han ville hämnas. Deraf vard dock icke något så brådt. Men när Gunhild och hennes söner sporde, att det var ofred mellan Danmark och Norge, börja de sin färd från vestern[4]). De gifte konung Eriks

---

[1]) År 947 var kon. Håkan åter i Viken och träffades der af Isländaren Höskuld Dala-kollsson († 985). Derom heter bland annat i Laxdæla (kap. 12): «I början af sommaren for konungen i ledung österut till Brännöarne och gjorde frid för landet, hvilket han då gjorde efter lagen hvar tredje sommar. Der skulle höfdingarne komma och afgjordes de mål, som konungar hade att döma om. Det ansågs vara en lustelig färd att der möta honom, ty dit kommo män nästan från alla land, hvilka vi känna till.»

[2]) Krigaren rödfärgar örlig-hattens (hjelmens) is (svärdet) och genombryter Svegdes (Odins) sal eller borg (sköldborgen). Svanfältets (hafvets) skider, skeppen. Dvärgen Onars eller Anars dotter, jorden. Uppmuntrarn är af skalden satt i stället för det liktydiga Trygve.

[3]) Harald Gormsson Blåtand 935—985, om hvilken mera förekommer i nästa saga.

[4]) Sannolikt är Snorres framställning här felaktig. Enligt Egilssagan for Arinbjörn herse, som en tid uppehållit sig i hemmet, till Erikssönerne i Dan-

dotter Ragnhild med Arnfinn [1]), Torfinn hjesseklyfvares son, och Torfinn satte sig vid deras bortfärd åter till jarl öfver Orkenöarne. Gamle Eriksson var något äldre än bröderne, men likväl ännu icke fullvuxen. Då Gunhild kom med sine söner till Danmark, drog hon till konung Harald och vard väl mottagen af honom. Harald gaf dem så stora vejtslor i sitt rike, att de kunde väl hålla sig och sine män, och Harald Eriksson tog han till fosterson och knäsatte honom; han uppföddes sedan i Danakonungens hird. Somlige af Eriks söner foro i härnad, så snart de voro gamle nog, och samlade rikedom; de härjade i Österväg. Tidigt voro de fride män och förr mogne i styrka och färdighet än i vintertal. Derom säger Glum Gerason i Gråfällsdråpan:

Under österland fick man
många Gunn-hofs-slag; envålds-
herrskarn, som gaf åt skalder,
gagn vann i striden.
Skidtungor, guldprydda,
gramen lät sjunga,
sände svärdlekens
hjelteskaror till grunden [2]).

Eriks söner vände sig då äfven med sin här norrut till Viken och härjade der, men konung Trygve hade här ute emot dem och de hade många strider med skiftande seger. Stundom härjade Eriks söner i Viken, stundom Trygve på Seland och i Halland.

11. Under Håkans regering var god frid bland bönder och köpmän, så att ingen skadade andre eller andres egendom. Äfven var det god äring både af haf och land. Konung

---

mark redan 944. I harm häröfver befallde Håkan en af Arinbjörns fränder att hemta skatten från Vermland. Egil for dit i hans ställe och hvad Egil der erfor, föranledde Håkans härtåg dit från Viken 945, samma sommar som han härjade Danmark.

[1]) Enligt Egilssagan (kap. 62) och Fagrskinna (kap. 27) var det Erik sjelf som gaf Ragnhild åt Arnfinn.

[2]) Under österlandet, i Östersjön. Gunns, stridsgudinnans, hof, skölden Skidans tunga, svärdet.

Håkan var mycket glad, målsnäll och hofsam; storklok var han och lade mycken vinn på lagstiftningen. Han stiftade Gulatingslagen med råd af Torlef spake[1]), Frostatingslagen med råd af Sigurd jarl och andre kloke Tronder. Hedsäveslagen hade redan Halfdan svarte gifvit, såsom förr är skrifvet[2]).

12. Konung Håkan hade julvejtslan i Trondhem, hvilken Sigurd jarl hade tillredt för honom på Lade. Första julnatten födde Berglyt, Sigurd jarls husfröja, ett svenbarn, hvilket konung Håkan dagen derpå vattenöste[3]) och gaf det sitt namn. Svennen växte upp, vard sedan en mäktig och gäf man och jarl efter sin fader. Sigurd jarl var konung Håkans käraste vän.

13. Östen Uppländingakonung[4]), som några kalla den store, andre den onde, härjade i Trondhem och lade under sig Önafylke och Sparbyggefylke, öfver hvilka han satte sin son Anund, men Tronderne dråpo honom. Då drog konung Östen andre gången med en här till Trondhem, härjade der vida och lade landet under sig. Han tillfrågade Tronderne, hvilkendera de hellre ville hafva till konung, hans träl Tore faxe eller hunden Sör. De valde hunden, emedan de då hoppades få större sjelfrådighet. De läto sejda i hunden tre mäns vett; han skällde två ord och talade det tredje. Halsband och kedja gjordes honom af guld och silfver och så ofta det var smutsigt, buro hirdmännen honom på sine axlar. Man hade gjort honom ett högsäte och han satt på en

---

1) Denne Torlef skall hafva varit son af Hörda-Kåre och morbroder till Ulflyt, hvilken han bistod vid utarbetandet af den äldsta isländska lagen. Se Lifvet på Island, s. 79 f.

2) I den utförligare redaktionen af Snorres saga om Olof den helige heter det (kap. 10), oriktigt: »han satte först i början Gulatingslag och Frostatingslag och Hedsäveslag; förr hade hvart fylke lag». Äfven andra uppgifter finnes i sagorna.

3) Redan under hednatiden var sed att barnet, när det icke skulle utsättas, vattenöstes vid namngifvandet. Jfr hvad ofvan säges i Harald hårfagers saga, kap. 40.

4) En förhistorisk eller åtminstone i gryningen af den historiska tiden lefvande konung. Munch (I, 335) tror honom tillhöra början af åttonde århundradet.

hög, som konungar pläga; han bodde på Inre ön, på det ställe, som heter Sörshög[1]). Man berättar, det han omkom derigenom att vargar anföllo hans hjord; hirdmännen eggade honom att värja sin egendom, han gick ned af högen och dit, der vargarne voro, men de refvo honom genast i stycken. Många andra under gjorde konung Östen med Tronderne. I följd af denna härnad och ofred flydde månge höfdingar och mycket folk öfvergaf sin odaljord.

14. Ketil jämte, en son till Anund jarl på Sparabo, drog öster om Kölen och en stor folkmängd med honom; de hade med sig sitt bohag. De rödde markerna och bygde der stora härad, som sedan fingo namnet Jämtaland. Ketils sonson Tore helsing for, i följd af ett dråp, från Jämtaland genom de östra markerna och odlade derbortom; med honom följde ock en stor folkmängd. Deras land kallas Helsingaland och går i öster ända till hafvet. Östra delen utmed hafvet odlade Svearne. Då sedermera konung Harald hårfager rödde riket åt sig, flydde under honom en stor mängd ur landet, Tronder och Nömdalsbor, hvilka odlade landet öster om Jämteland, och några drogo ända till Helsingeland. Helsingarnes köpfärder gingo till Svitiod och de lydde sjelfve i allt under detta, men Jämtarne voro mycket midt emellan, men ingen gaf akt derpå, förrän konung Håkan gjorde frid och inledde köpfärder till Jämtaland och ingick vänskap med dess stormän. De kommo sedan till honom, lofvade honom lydnad och skatter och blefvo hans män, ty de hörde godt om honom och de ville hellre vara under hans konungsdöme än, under Sveakonungens, eftersom de voro komne af nordmannaätt. Håkan gaf dem lag och landsrätt. Sammalunda gjorde alle Helsingar, som voro ättade från norra sidan af Kölen[2]).

---

[1]) Skådeplatsen för denna vidunderliga tilldragelse har sannolikt blifvit förlagd till Trondhem, för att förklara gårdsnamnet i texten. En dansk krönika låter Adils sätta sin hund Racke till konung öfver Danmark (Script. rer. Dan. I, sid. 151), Saxo låter en svensk Gunnar sätta sin hund till konung öfver Norrmännen (VII, 351 f.), den mindre svenska rimkrönikan låter svenska konungen Östen sätta sin hund Sverre till konung i Norge (Klemmings upplaga, sid. 218).

[2]) Till dessa landvinningar lade Konung Håkan, enligt Egils-sagan, äfven Vermland. Jfr ofvanföre noten, sid. 113.

Konung Håkan och hedendomen.

15. Konung Håkan var vid sin ankomst till Norge god kristen. Men då allt landet der var hedniskt, blotskapen mycken och månge stormän och han tyckte sig behöfva mycken hjelp och allmogens vänskap, beslöt han att hålla sin kristendom hemlig, men höll dock söndagar och fredagsfasta och firandet af de största högtiderna. Han införde i lagen, att man skulle börja julfirandet samma tid som de kristne samt att hvar man då skulle hafva en mäle [1]) öl eller annars böta, och hålla heligt så länge julen varade [2]). Dessförinnan hölls gillen vid haknatten eller midvintersnatten [3]) och firades i tre nätter. Det var Håkans afsigt, att om han stadfästades i landet och när han hade lagt det fullkomligt under sig, skulle han förkunna kristendomen. Till en början lockade han dem, som voro honom kärast, till kristendomen och sådan var hans vänsällhet, att månge läto sig döpas, andre upphörde med bloten. Långa tider satt Håkan i Trondhem, emedan der fanns största landsstyrkan. Men då han tyckte sig hafva fått någre stormäns stöd att upprätthålla kristendomen, sände han till England efter en biskop och andre lärare och då de kommit till Norge, uppenbarade han, att han ville påbjuda kristendomen öfver hela landet, men Mörebor och Römdalsbor hänsköto saken till Tronderne. Konung Håkan lät då viga några kyrkor och tillsatte prester vid dem, men när han kom till Trondhem, kallade han bönderna till tings och böd dem att kristnas. De svarade, att detta mål skulle hänskjutas till Frostatinget och att de ville, att dit skulle man komma från alla de fylken, som äro i Trondalagen; då skulle de svara på detta vanskeliga mål.

16. Sigurd Ladejarl var den störste blotman, liksom hans fader Håkan varit. Sigurd höll å konungens vägnar alla blotvejtslor i Trondalagen. Enligt forntids sed skulle alle bönder, när blot tillstundade, komma till hofvet med de förråd,

---

[1]) Så mycket öl, som kunde fås af en mäle (1/12 skeppund) malt.

[2]) Jfr äldre Gula-tingslagen, 6 7.

[3]) Den 14 December. Anledningen till namnet hak-natt är icke med säkerhet känd.

som de skulle hafva under det vejtslan stod. Der skulle alle hafva öl, äfven slagtades allahanda småboskap och hästar, allt blodet, som man derigenom fick, kallades löt och förvarades i de s. k. lötbollarne; med löttenarne, hvilke voro gjorde som stänkqvastar [1]), skulle man rödfärga alle stallarne äfvensom hofvets både yttre och inre väggar, samt stänka på folket; köttet kokades till de församlades undfägnad. Midt på hofvets golf voro eldar, öfver hvilke hängde ketlar, och dryckeshornen skulle bäras omkring elden. Den som gjorde vejtslan och var höfdinge, skulle signa bägaren och all blotmaten. Först drack man Odins full [skål] till seger och sin konung till välde, sedan Njärds och Frös till årsväxt och frid. Dernäst drucko månge Brages skål. Äfven plägade man dricka sine fränders skålar, deras som utmärkt sig, de s. k. minnena. Sigurd jarl var mycket frikostig. Han gjorde något, som beprisades högeligen, nämligen att han gjorde en stor blotvejtsla på Lade helt på egen bekostnad. Derom säger Kormak Agmundsson i Sigurdsdråpan [2]):

Ingen må askar föra
med sig för Tjasses ättling,
gods-gifvarn ädle,
hit; gudars vejtsla redes.
Hvem af menskor vill med vielt
väggars mäktige tvista
för det vatten-eldens förste
fägnar? Vann gramen smycken [3]).

---

[1]) Stänkqvastar, med hvilka vigvattnet stänktes på dem som inträdde i en kristen kyrka. Om hofven och deras inredning finnas uppgifter i bihanget om husens beskaffenhet.

[2]) Skalden Kormak Agmundsson, hjelten i den något sentimentala Kormakssagan, född omkr. 937, kom år 959 till Norge och var den följande vintern hos Sigurd jarl, till hvars ära han sjöng Sigurdsdråpan. Vintern 961 var Kormak hos Harald gråfäll och deltog om sommaren i hans härtåg till Irland. — Sommaren 965 följde han konung Harald på hans Bjärmalandsfärd. Han dog omkr. 967 under en härfärd till Skottland. Till Sigurdsdråpan hör sannolikt åtminstone en, kanske två, af de i tillägget till den tryckta Kormaks-sagan ur Skálda intagna half-visorna.

[3]) Sigurd jarl härstammade genom Säming från jättnen Tjasses dotter Skade (jfr ofvanf., s. 15). Vattnets eld, guldet. Vi, tempel.

17. Konung Håkan kom till Frostatinget, vid hvilket bönderne i mängd hade infunnit sig. När tinget var satt, talade konungen och sade till en början det vara sin bön och sitt bud till alle bönder och bomän[1]), små och store, samt till allt folket, unge som gamle, välmående som fattige, qvinnor som karlar, att alle skulle låta sig kristnas och tro på en gud, Kristus, Marias son, upphöra med alla blot och lemna alla hedniska gudar, hålla hvar sjunde dag helig från allt arbete och fasta hvar sjunde dag. Efter denna konungens framställning började bönderne högeligen knota deröfver att konungen ville taga arbetet ifrån dem, de kunde under sådana förhållanden icke odla landet, och arbetsfolket och trälarne sade, att de kunde icke arbeta, om de icke fingo mat; de sade det var konung Håkans arflyte, liksom hans faders och andra hans fränders, att vara snål på mat, fastän gifmild på guld.

Åsbjörn från Medelhus i Göldal stod upp och svarade konungen så: «det trodde vi bönder, konung Håkan, då du höll ditt första ting här i Trondhem, då vi hade tagit dig till konung och fått af dig vår odaljord, att vi hade fått himlen i våra händer, men nu veta vi icke, om vi fått frihet eller om du vill ånyo göra oss till trälar på underligt vis, så att vi skola upphöra med den tro, som våre fäder hade före oss och alle våre förfäder, först under brännåldern och nu under högåldern, hvilke varit mycket gäfvare än vi, och likväl har denna tro varit oss nyttig. Dig hafva vi gifvit så stor kärlek, att vi låtit dig råda med oss för alla lagar och landets rätt. Nu är det vår vilje och böndernes samtycke att hålla de lagar, som du satte oss här på Frostatinget och som vi bejakade; vi vilja alle följa dig och hafva dig till konung, så länge någon af de bönder som här äro, finnes i lifvet, om blott du, konung, vill vara något hofsam och begära af oss endast det vi kunne villfara och som icke är omöjligt. Men om J viljen taga detta mål med sådan hårdhet och handla med oss med makt och öfvervåld, då hafva vi bönder gjort det råd att alle skiljas från dig och taga oss en annan höfdinge, som vill låta oss hafva i frihet den tro, vi vilja. Välj

[1]) Bomän (äfven bosyslemän) svarar ungefär mot vårt uttryck jordbrukare.

nu konung, mellan desse koster [vilkor], innan tinget upplöses.» Härvid ropade bönderne och sade, att de ville så hafva det. Då man åter fått ljud, svarade Sigurd jarl: «det är konung Håkans vilje att samtycka med eder bönder och att aldrig skilja från sig er vänskap.» Bönderne säga sig vilja, att Håkan, såsom hans fader, blotade dem till äring och frid, hvarpå knotet upphör och tinget upplöses. Sedan föreställde Sigurd jarl konungen, att han aldrig skulle underlåta att göra böndernes vilje, «annat duger icke, såsom J sjelf kunnen höra detta vara höfdingarnes bestämde vilje och dermed hela folkets. Vi skola, konung, finna något godt råd härför.» Härom kommo konungen och jarlen öfverens [1]).

18. Om hösten vid vinternätterna var det blotvejtsla på Lade, dit konungen kom. Förut hade det alltid varit hans vane, om han befann sig der blot höllos, att äta med några få i ett litet hus, men bönderne anmärkte derpå att han icke satt i sitt högsäte, då folkets glädje var störst. Jarlen sade då, att han icke skulle göra så, och konungen satt nu i sitt högsäte. Då den förste skålen var iskänkt, talade Sigurd jarl deröfver, signade den åt Odin och drack konungen till ur hornet. Konungen mottog det och gjorde deröfver korstecknet. Då sade Kår från Gryting: «hvi gör konungen nu så? vill han ännu icke blota?» Sigurd jarl svarade: «konungen gör som alle de, hvilke tro på egen makt och styrka, han signar hornet åt Tor; det var hammarsmärket [2]) han gjorde, innan han drack». Sedan var lugnt den qvällen. Dagen derefter, då man gick till bords, yrkade bönderne, att konungen skulle äta af hästköttet, hvilket konungen för ingen mon ville. Då bådo de honom dricka spaden, men ej

---

[1]) Detta var vid början af året (vintern) 950, konung Håkans sextonde regeringsår (Fagrskinna, kap. 29).

[2]) Man tillade detta en mystisk betydelse, hvadan man flerstädes funnit det äfven in i senare tider användt som skyddsmedel. Det bildas (med åtskilliga variationer) af tre korta linier, som förenas i en punkt, hvarigenom det får någon likhet med en hammare. Jfr L Müllers Religiöse Symboler s. 42 och Mannhardts Germanische Mythen. — Sagorna omtala flere män, som icke ville blota sitt folks gudar, utan i stället trodde på den egna, inneboende kraften. En sådan var t. ex. Lef, den ene af Islands förste bebyggare, och sådan synes man hafva ansett Olof trätälja vara. Se ofvan s. 50.

heller det ville han. Då bådo de honom äta flottet, men han ville icke. Då redde man sig till att anfalla honom. Sigurd jarl ville förlika och bad dem upphöra med stormen, konungen bad han gapa öfver kettilhanken, som var betäckt af imman från hästköttet. Konungen gick då fram, lindade en linneduk om hanken och gapade deröfver. Sedan gick han åter till högsätet och ingen var nöjd.

19. Senare under vintern hade man gjort julvejtslan åt konungen inne på Möre. När julen led, sammankommo de åtta höfdingar, som mest rådde för bloten i hela Trondelagen, af Ut-Tronderne Kår från Grytinge, Åsbjörn från Medelhus, Torberg från Varnäs och Orm från Lyxa, samt af In-Tronderne: Botolf från Alveshög, Narfve från Staf i Veradal, Trond haka från Egg, Tore skägg från Husaby på Inre ön. Desse åtta förbundo sig dertill, att de fyra Ut-Tronderne skulle öda kristendomen, under det de fyra In-Tronderne skulle nödga konungen att blota. Ut-Tronderna foro med fyra skepp ned till Möre, dråpo tre prester och brände tre kyrkor; sedan vände de om.

Då konung Håkan och Sigurd jarl kommit in på Möre med sin här, voro bönderne komne i stor myckenhet. Första vejtsledagen trängde sig bönderne in på konungen med begäran, att han skulle blota, i annat fall hotade de med våld. Sigurd jarl åvägabragte förlikning; konungen åt några bitar af hästlefvern och drack alla minnena som bönderna skänkte i åt honom, utan korstecken. Då vejtslan var slutad, for konungen och jarlen genast ut till Lade; konungen var missnöjd och drog genast med allt sitt följe ur Trondhem, under löfte att en annan gång komma manstarkare, för att betala bönderna för den fiendskap de hade bevisat honom. Sigurd jarl bad konungen icke tillräkna Tronderne detta och sade det icke duga att hota eller härja innanlandsfolk, der landets största styrka är, som i Trondhem. Men konungen var då så vred, att man icke kunde tala vid honom. Han for bort från Trondhem och var vintern och våren [950] nere på Möre, men om sommaren samlade han en här och det sades, att han ämnade med den fara emot Tronderne.

Striderna med Eriks-sönerne.

20. Då konung Håkan hade stigit ombord med sin stora här, kommo sunnan ur landet de tidender, att Erikssönerne kommit från Danmark till Viken och österut vid Sotanäs jagat konung Trygve Olofsson från skeppen, hvarefter de härjat vida i Viken, och hade mänge gifvit sig under dem. När konungen hörde sådant, tyckte han sig behöfva hjelp och sände bud till Sigurd jarl och andre höfdingar, af hvilka han kunde vänta understöd, att de skulle komma till honom. Jarlen kom till Håkan med mycket folk och deribland alla de Tronder, som om vintern varit ifrigast att pina konungen till blotande; genom Sigurd jarls bemedling upptogos de alla i förlikning. Sedan for konung Håkan åt söder utmed landet och sporde, när han kommit söder om Stad, att Erikssönerne redan voro i Nord-Agde. De drogo då mot hvarandra och möttes vid Karmt; man lemnade skeppen och slaget stod vid Agvaldsnäs; å ömse sidor var antalet ansenligt och striden blef stor. Konung Håkan trängde fram med styrka; mot honom stod konung Gutorm Eriksson med sin flock. De hade huggstrid, Gutorm föll och hans märke höggs ned; mycket folk föll vid hans sida. Derefter kom flykten i Erikssönernes här, de flydde till skeppen och rodde bort efter stor manspillan. Derom säger Gutorm sindre:

Val-hvimlets ökare lät
vigmånar samman braka
öfver hufvud på handens
väfbullers hjeltar.
Der gick sundens stora
lands Njärd ifrån slagne
nagelns höge månes
sal-eldars milding [1]).

Konung Håkan gick ombord och seglade österut efter Gunhildssönerne; både han och de skyndade så mycket de kunde

[1]) Vig- (eller strids-) månen, skölden. Handens skyddande väfs (sköldens) buller, striden. Sundens land är det vågskurna Norge, och dess Njärd är konungen. (Sköld-) nagelns månes (sköldens) sals- (stridens) elds (svärdets) milding, konungen, här Gutorm Eriksson. Milding, ett vanligt konungsnamn i stället för isländska textens Njärd.

tills de kommo till Öster-Agde, hvarifrån Erikssönerne seglade till hafs och söderut till Jutland [950]. Derom säger Gutorm sindre:

Almsträngens Öges bröder
ofta — väl jag det minnes —
måste röna mäktige
sår-elds Balders makt.
Vatten-brädens strids-sökare
for med snäckor på hafvet
ut, han undan vräkte
Eriks, broderns söner [1]).

Sedan for Håkan åter norrut och Erikssönerne vistades lång tid i Danmark.

21. Efter denna strid satte konung Håkan in i lagarne, att allt landet utmed hafvet och så långt in som laxen går indelades i skeppsredor, några i hvart fylke. Det bestämdes då, hur många och hur stora skepp hvart fylke skulle lemna, när allmänningen skulle ut, sedan utländsk här kommit i landet. Med detta utbod följde ock, att man skulle göra vitar [vårdkasar] på höga fjäll, så att man kunde se från en till en annan. Det säges, att på sju nätter for härbudet från den sydligaste vårdkasen till den nordligaste tingshå [tingslag] i Hålogaland [2]).

22. Erikssönerne voro mycket i härnad i Österväg, och stundom härjade de i Norge, såsom förr är skrifvet. Under konung Håkans regeringtid var äringen god i landet, han var mycket vänsäll och friden var god. Men då han hade varit

---

[1]) Bågsträngens Öge, kämpen. Bröder står här i stället för brorssöner. Sår-eldens (svärdets) Balder, kämpen. Vattenbräder, skeppet.

[2]) »Konung Håkan lät vid hafvet och i Trondalagen taga näfgälds-skatter, som hans fader konung Harald hade lagt å allt landet, och använda den till skeppsbygnad. Han bestämde ock, hur många skepp och huru långa till rumtalet skulle lemnas från hvart fylke mot utländsk här med män och vapen och vist; hvarje karl, som var fri och vapenduglig, skulle hafva sköld, spjut och huggvapen. Ty som konungen ofta var föga manstark, trodde han sig nu kunna få folk, hvar han var stadd, så snart nödvändighet inträffade och behof af här. Då voro skepp redo och män med vapen, hvar konungen ville kräfva dem.» Fagrskinna, kap. 32. Allmänning betyder här alle männen. Den på detta sätt åvägabragta utrustningen kallades ledung.

konung i tjugo vintrar, kommo Erikssönerna från Danmark med stor styrka [954]. De hade mycket folk, som hade följt dem i härnad, men ännu större var Danahären, som konung Harald Gormsson hade gifvit dem. De seglade ut från Vendel, fingo strykande medvind och kommo in till Agde, styrde sedan norrut med landet och seglade dag och natt. Men man satte icke eld på vitarne, ty det var sed att man började dermed längst i öster, men österut hade man icke varsnat deras färd. Dertill kom, att konungen hade lagt hårdt straff på dem, som öfverbevisades om att hafva i otid tändt vitarne. Vikingar med härskepp foro kring utöarne och härjade, och trodde då folket, att det var Erikssönerne; då tände man vitarne och det vard härlopp kring allt landet. Ibland var det Erikssönerne, men de hade ingen Danahär, utan allenast sitt eget följe, och foro de då åter till Danmark, ibland var det andre vikingar. Häröfver vard konung Håkan mycket vred, ty det vållade arbete och kostnader, men intet gagn. Bönderne klagade ock deröfver. Af denna anledning kom det ingen nys om Eriksönernes färd, förrän de hunnit i norr till Ulfvasund. Der lågo de sju nätter och spred sig då underrättelsen öfre vägen om Ed och norrut kring om Möre. Konung Håkan var då på ön Fräde i Nordmöre, på sin gård Björkstrand, och hade intet folk hos sig utom hirden och de bönder, som hade varit hans gäster.

23. Spejare kommo till konung Håkan med bud, att Eriks söner kommo med en stor här sunnan om Stad. Då kallade konungen till sig de klokaste män der voro och rådslog med dem, om han skulle strida med Erikssönerne, ehuru skilnaden i styrka var betydlig, eller om han skulle fara undan åt norden, för att få mera folk. Der var en bonde vid namn Egil ullsärk, då åldrig, som hade varit större och starkare än andre och en stor kämpe; han hade länge burit Harald hårfagers märke. Egil svarade på konungens tal: «jag har varit i några strider med konung Harald, eder fader; stundom kämpade han mot en större, stundom mot en mindre styrka och jämnt hade han seger; aldrig hörde jag honom söka det råd, att hans vänner skulle lära honom fly. Ej heller skola vi gifva dig det rådet, konung, ty vi tycka oss ega en rask höfdinge; J skolen ock ega säkre följeslagare

i oss.» Månge andre understödde detta. Konungen sade sig också vara mera benägen att strida med det folk, han der kunde få, och man stannade vid detta beslut. Då lät konungen skära upp härpil och sända åt alla håll och samlade det folk som han kunde få. Då sade Egil ullsärk: «jag fruktade en tid, då denna stora frid rådde, att jag skulle dö af ålderdom på min sänghalm; hellre ville jag falla i strid med min höfdinge. Kanske går det nu så.»

24. Eriks söner foro norr om Stad, så fort de fingo vind. Då de kommit norr derom, sporde de hvar konung Håkan var och styrde honom till mötes. Håkan hade nio skepp och lade sig med dem under Frädarberg i Fäösundet; Eriks söner lade sig söder om berget med mer än tjugo skepp. Konung Håkan sände dem bud och bad dem gå i land, ty han hade haslat dem vall[1]) på Rastarkalf. Der är en stor, jemn slätt och ofvanför går en lång och mycket låg höjdsträckning. Erikssönerne lemnade då skeppen och gingo norrut öfver halsen innanför Frädarberg och vidare fram till Rastarkalf. Egil bad då konung Håkan att få tio man och tio märken, hvilket konungen gaf honom. Med dessa gick Egil upp under [bakom] höjden, under det Håkan gick upp på slätten med sin här, satte upp märket och fylkte, sägande: «vi skola hafva en lång fylking, så att de icke kringränna oss, fastän de hafva större här», och skedde så. Striden vard stor och man gick fram på det skarpaste. Då lät Egil sätta upp de tio märkena, som han hade, och skipade så männen, som buro dem, att de skulle gå så nära under höjden som möjligt, och hafva ett styckes mellanrum, hvar och en från den andre. De gjorde så och gingo fram så nära som möjligt utmed höjden, alldeles som ville de komma i ryggen på Erikssönerne. Detta sågo de efterste i deras fylking, att många märken foro i stor hast och höjde sig ofvanför backen, och som de trodde, att de åtföljdes af mycket folk och att de skulle komma bakom dem, mellan dem

---

[1]) Med hasselkäppar inhägnat en plats, der striden skulle stå, hvilket var vanligt när ett envige skulle hållas. Äfven tingsplatsen inhägnades understundom med hasselkäppar, hvilka förenades af rep, de s. k. vibanden. Se Egils-sagan, kap. 57. När vall var haslad till strid, ansågs fienden icke kunna härja landet innan striden hållits. (Samma saga kap. 52.)

och skeppen, vard ett stort rop och hvar sade den andre hvad på färde var. Derpå kom flykten i deras här och när konungarne sågo det, flydde äfven de. Konung Håkan trängde då hårdt fram med sine män, jagade de flyende och fällde mycket folk[1]).

25. Då Gamle Eriksson kom upp på halsen ofvanföre berget, vände han om och såg, att de icke förföljdes af flere än de, mot hvilka de hade kämpat, och att det endast hade varit ett knep. Han lät då blåsa härblåsning, satte upp sitt märke och bildade fylking, hvarpå alle Nordmännen vände om, men Danerne flydde till skeppen. Så snart konung Håkan med sin här kom dit, upplågade striden ånyo på det häftigaste, men Håkan hade då mera folk och det slutade med Erikssönernes flykt; de skyndade åt söder ned från halsen, men en del af deras här drog sig bakåt söderut på berget och den förföljde konung Håkan. Östan om halsen är en jemn slätt och vester mot berget, men vester derom äro klippor. Då drogo Gamles män sig bakåt upp på berget, men Håkan förföljde dem med sådan djerfhet, att han drap somlige, andre åter lupo ned af berget vesterut; båda delarne dråpos. Konung Håkan gick derifrån, så fort hvar enda man var dräpen.

26. Gamle Eriksson flydde ock ned från halsen på slätten sunnan om berget. Då vände han sig än en gång till motstånd och upprätthöll striden; han fick mera folk och alle hans bröder kommo till honom med stora flockar. Egil ullsärk var då i spetsen för Håkans män, han anföll hårdt och skifte hugg med konung Gamle. Konungen fick stora sår, men Egil föll och månge med honom. Då kom konung Håkan med de flockar, som följt honom, och förnyade striden; han trängde hårdt fram, högg ned å båda sidor och fällde hvar öfver annan. Derom säger Gutorm sindre:

Rädd for svärd-slamrets
här för malm-slösarn,
rådstark gick stridens
gnist-slungare framom märken.

---

[1]) Med afseende på platsernas läge jfr Klüwers Norske Mindesmærker, sid. 115 f., pl. 30.

Gramen, som fått bland förstar
Fröjas ymniga tårar,
han sig skonte ej i gerens
vifs månes hårda strid [1]).

När Erikssönerne då sågo sine män falla å alla sidor, vände de sig till flykt nedåt skeppen. Men de, som först hade flytt ombord på dem, hade stött ut dem, men somliga lågo på det torra [2]); Erikssönerne störtade sig då i vattnet med sitt folk. Der föll Gamle Eriksson [3]), men hans bröder nådde skeppen och foro bort med det folk, som var öfrigt. De styrde till Danmark och dvaldes der en tid. De voro icke nöjde med sin färd.

27. Konung Håkan tog då de af Erikssönernes skepp, som lågo på det torra, och lät draga dem upp på land. Han lät lägga Egil ullsärk jemte alle dem, som fallit å hans sida, i ett skepp, som öfverhöljdes med jord och sten. Han lät äfven uppsätta flera skepp och i dem bära de fallne, man ser ännu högarne söder om Frädarberg [4]). Övind skaldespillarn gjorde följande visa, när Glum Gerason skröt i sin visa öfver konung Håkans fall:

Förr Fenres läppars
sparre försten doppat
— malmstridens män svällde

---

[1]) Med malm-(guld-)slösarn och gramen, som fått Fröjas, Ods makas, tårar (guldet), i ymnighet, menas konung Håkan. Märkena, fanorna. Gerens eller spjutens vifs (stridsgudinnans) måne (skölden).

[2]) Vattnet hade fallit ut och lemnat qvar de till en del uppdragna skeppen.

[3]) Enligt Ágrip (kap. 5) stupade icke Gamle här, utan flydde landvägen ända in i Trondhem, der han dödades.

[4]) Vester och nordvest om Freiderbjerg — med afseende på den olika väderstrecksuppgiften jfr den geografiska inledningen — »finnas ännu fem runda och tre ovala eller runda skeppshögar, hvaraf den förste är 50 och de två andra 70 alnar långa», Klüwer (se noten, sid. 128). I en af desse skeppshögarne är utan tvifvel Egil begrafven (Klüwers misstro beror på ett misstag af Schöning). På det ställe, der första träffningen stod, finnes en rad af mindre högar. Tre större kummel ligga vid Freiernæs, s. o. om Freierbjerg. »Bötastenarne, som i Snorre Sturlesons tid stodo vid desse högar, äro nu alle borttagne. Några äro nedförde till stranden, der de begagnas till landstigning och båtfästen». Klüwer.

af mod — i Gamles blod,
när den otröttlige alle
Eriks söner — gerens
gömme-götar trycker
gramens fall — dref ut på hafvet[1]).

Höga bötastenar stå vid Egil ullsärks graf.

28. Håkan Etelstansfostre hade nu varit konung i Norge, sedan hans broder Erik for ur landet, i tjugosex vintrar. Då hände det [960], att han uppehöll sig i Hördaland och tog vejtsla i Fitja på Stord; han hade hirden hos sig och månge bönder voro på gästabudet. Då konungen satt vid dagvardsbordet, sågo vårdmännen, som voro utanföre, många skepp[2]) segla sunnan icke långt från ön. Då talade hvar vid annan, att man skulle säga konungen, att de trodde fienden vara i närheten, men ingen tyckte det vara behagligt att bringa konungen härsaga, ty han hade hotat dem strängeligen som det gjorde[3]), men de tyckte å andra sidan, att det icke gick an, att konungen icke visste om detta. Då gick en af dem in i stugan och bad Övind Finsson skyndsamligen följa sig ut, det vore den mest trängande nödvändighet. Övind gick och genast han kom ut, der han kunde se skeppen, märkte han, att en stor härsmakt kom, gick strax in i stugan för konungen och sade: »liten är lidande stund, men lång är matmåls stund.» Konungen såg på honom och sade: »hvad är å färde?» Övind qvad:

Rem-sylens brynje-ting
Blodyxes hämnare
nu fordra; att sitta stunden
skall blifva oss knapp.
Väl är svårt säga drottnen
här-saga, men endast jag ville

---

[1]) Sparren, som vid Ragnarrök öppnar Fenresulfvens käftar, är svärdet. Här betyder malm jern. Gerens gömme-götar, de spjutegande (eg. -förvarande) männen. Göt var ett Odins binamn; det brukas såväl i sing. som plur. i omskrifningar för män, kämpar ell. dyl Götar betecknar här icke det Götiska folket (hvilket Munch antagit).

[2]) Enligt Saxo (X, s. 478) voro skeppen sextio.

[3]) Man måste för meningens skull tillägga: utan skäl.

din heder; fort fattom,
konung, de forna vapen [1]).

Konungen sade: «du är en så bra karl, Övind, att du månde icke säga annan härsaga än den som är sann.» Månge sade då, att denna var det. Då lät konungen taga ned bordet, gick ut, såg på skeppen och märkte, att det var härskepp. Han talade då till sine män och sporde, hvad råd man borde taga, om de skulle strida med den styrka de hade eller stiga ombord och segla undan norrut. «Det är tydligt», sade han, «att vi få nu strida mot vida större öfvermakt än förut, ehuru skilnaden alltid tyckts oss stor, då vi varit i strid med Gunhilds söner.» Det dröjde innan männen gåfvo afgörande svar. Då qvad Övind:

Ej höfves tappre tegnar,
pilregns-Ty, att norrut
— vi få sölet förakta —
skeppsjordens häst föra.
nu är det, Harald sunnan
här-konungs larmled drifver
— gripom vi med grepen
gun-bord — breda skeppet [2]).

Konungen svarade: «modigt är detta taladt, Övind, och i öfverensstämmelse med mitt lynne, men jag vill dock höra fleres svar om detta mål.» Då männen trodde sig förstå, hur konungen ville hafva det, svarade månge, att de hellre ville falla manligen än fly för Danerne utan att försöka sig; de sade sig ofta hafva fått seger med mindre styrka. Konungen tackade dem väl för deras svar och bad dem väpnas, hvilket ock skedde. Sjelf tog han på sig sin brynja, omgjordade sig med svärdet Qvarnbitarn, satte på hufvudet en guldbeslagen hjelm, tog kesja [spjut] i handen och sköld på sidan. Sedan skipade han hirden i en fylking och bönderne derjemte och satte upp sina märken.

---

[1]) (Häng)remmens (gehängets) syls (svärdets) brynje-ting, striden.

[2]) Tegn, man. Ty (stridsguden) i stället för den isl. textens Njärd; båda gudanamnen användas i omskrifningar för män. Skeppsjordens (hafvets) häst, skeppet. Gunbord, stridens skyddande bord (bräde), skölden.

29. Harald Eriksson var höfdinge bland bröderne efter Gamles fall. De hade nu en stor här från Danmark och med dem voro deras morbröder Övind skröja och Alf askman, starke män och modige och de störste mandråpare. De styrde till ön, gingo i land och fylkte; det säges, att icke var skilnaden mellan härarne mindre än att sex man voro om en; så mycket starkare voro Erikssönerne[1]).

30. Konung Håkan hade då fylkt sin här. Det berättas, att konungen drog af sig brynjan, innan striden började. Så säger Övind skaldespillaren i Håkansmål:

Björns broder funno de
i brynja kläda sig,
den kostelige konung,
kommen i striden.
Skräck slog skaran,
och skälfde lansen,
då vard slagtningen slagen.

Hetsar Hålöger,
liksom Holmryger
jarla-ödarn,
striden öppnade.
Fridt hade försten
följe af Nordmän,
ö-Daners ängslare
arlahjelm bar.

Strids-skrud afdrog,
slängde å mark brynjan
hirdmännens herre,
förrn han i strid gick,
lekte med lydmän,
skulle land värja,
gramen gladlynte
guldhjelm bar.

---

[1]) Övind skröja hade för Gunhilds, sin systers räkning, brutit friden vid bloten på Göla år 926. Han måste då lemna Norge, men mottogs, på systerns och svågerns bemedling, af konung Harald Gormsson i Danmark, som satte honom till landvärnsman.

Konung Håkan var, såsom hans fader konung Harald, mycket noggrann att välja till sin hird starke och modige män. Torulf Skolmsson starke[1]) var der och gick å konungens sida; han hade hjelm och sköld, kesja och svärdet Fjätbred. Det sades, att han och konung Håkan voro jemnstarke. Derom säger Tord Sjöreksson[2]) i dråpan han gjorde om Torulf:

Der som kamphårde kämpade
landens band-häst-träden,
lysten gick skaran till svärdens
dust, på Stord vid Fitja,
och skjul-häst-lämånens
troll-drifvas eldslungare
tordes sig helt nära
hålla till Nordmanna-konung[3]).

Då fylkingarne gingo samman, vard striden rasande och mordisk; då spjuten voro bortkastade, grep man till svärden. Då gick konung Håkan och med honom Torulf framom märket och höggo åt båda sidor. Så säger Övind skaldaspillarn:

Så bet då svärdet
i siklings händer
å Valfaders våder
som i vatten det sänktes.
Broddar [pilar] brakade
— brusto sköldar,
klingade klangringar —
i kämpa-hjessor.

---

[1]) Isländaren Torulf Skolmsson, omtalad flerestädes för sin stora styrka t. ex. i Grettes Saga, k. 58, var född 942, och således ej mer än 18 år, då han deltog i slaget vid Fitja. I Håkans hird voro äfven Isländingarne Torger Ormsson och Tore Torstensson.

[2]) Tord Sjöreksson svarteskald lefde i början af elfte århundradet. Han diktade utom den i texten nämnda dråpan en annan, Roðudrápa, om Olof den helige, samt en flock om Kläng Bruseson. Han säges hafva i Jorsalaland träffat Olof Trygvason. Fm S. III, s. 37.

[3]) Landens bands (hafvets) hästs (skeppets) träd, kämpen. Båtskjulets hästs (skeppets) läsidas månes (den vid skeppssidan fästade sköldens) trolls (den förstörande yxans) drifvas eller storms (stridens) elds (svärdets) slungare eller svängare, kämpen, här Torulf Skolmsson.

Trampade sköldar
och Nordmannaskallar
ring-Tys-hjaltenas
hårda fötter:
strid stod på ön.
Konungar stänkte
bjerta sköldborgar
med kämpars blod.

31. Konung Håkan var lätt igenkänd framför alle andre; det glänste af hans hjelm, när solen lyste derpå. Också riktades vapen i mängd mot honom. Övind Finnsson [skaldespillarn] tog en hatt och satte öfver konungens hjelm. Då ropade Övind skröja högt: «gömmer sig Nordmannakonungen nu eller har han flytt eller hvar är nu guldhjelmen?» Övind och hans broder Alf gingo då fram och höggo åt båda sidor, de hade läten, som om de voro rasande eller galne. Konung Håkan ropade högt till Övind: «håll du fram, om du vill finna Nordmannakungen!» Övind skaldespillarn sjunger:

Bad val grinds-Fröjas
väderhöjande, kämpar
huld, ej guldet, Skröja
icke loppet vända.
Om stridskännarn vise,
segerlysten, du vill finna,
fram håll du, man, till modige
Nordmannagramen hitåt [1]).

Ej heller dröjde det länge, innan Övind kom fram, svängde sitt svärd och högg åt konungen. Men Torulf stötte till honom med skölden, så att han vacklade, och konungen fattade svärdet Qvarnbitarn med båda händer och högg Övind ned i hjelmen, klöf hjelmen och hufvudet ända ned till axlarne. Torulf fällde Alf askman. Övind skaldespillarn säger:

Vet jag att sår-stafven
skarpe bet ur kungens

[1]) Valgrindens (sköldens) Fröjas eller gudinnas (i isl. texten står ett Fröjas binamn Gefn) väders (stridens) höjare, kämpen (konung Håkan), som var god mot sine män, men icke tålte guldet, utan gaf bort det. — Denna och nästföljande visa af Övind höra icke till hans Håkansmål.

båda händer varu-
skidens onde boman.
Orädde Ale-galtens
stormträd, Dana-ödarn,
klöf hårens högar
med guldhjaltade svärdet [1]).

Efter desse brödernes fall gick konung Håkan så hårdt fram, att allt folket ryggade undan för honom; förskräckelse uppstod i Erikssönernes här och man började fly. Konung Håkan, i spetsen af sin fylking, följde tätt efter de flyende under täta och hårda hugg. Då kom en pil, en s. k. flen, flygande och träffade konungens arm i muskeln nedanför axeln; det säges allmänt, att Gunhilds skosven, som hette Kisping, lupit fram i hvimlet och ropat: «gifven rum för konungsdödarn!» och skjutit med flenen mot konungen. Några säga dock, att man icke vet, hvem som sköt, hvilket väl är möjligt, då pilar och spjut och allahanda skjutvapen flögo så tjockt som ett yrväder. För Erikssönerne föll mycket folk, både på valplatsen och på vägen till skeppen och på strandbrädden; månge kastade sig i vattnet, månge kommo på skeppen, deribland alle Erikssönerne, och de rodde genast undan, men Håkans män efter dem [2]). Så säger Tord Sjöreksson:

Värjde varga-mördarn
vidt främsta skaran — folket
unnade jofvurn i landet
åldras — så skall frid slitas.
Började mödan, när Gunhilds
vid guldräddsla vane arfve [arfvinge]
sunnan, kom på flykten,
men gramen var fallen.

---

[1]) Sår-stafven, svärdet. Varu-skidens (skeppets) boman, den som vistas på skeppet. Sjökonungen Ales galts (skeppets) storms (stridens) träd, kämpen. Hårens högar, hufvuden.

[2]) Hos Saxo, s. 477—479, finnes en något skiljaktig berättelse om slaget vid Fitja, men der talas om konung Håkans strid med Övind (Hevindus) samt om Torulf, som fällde den andre af fiendernas ledare (af Saxo kallad Karlhofthus).

Tydlig minskning, då sig satte
på roddar-säten hårda
månge bönder såre,
miste lifvet en och annan.
Kraft viste, att allstore
Ganduls Njärd, som korpen
dryck skänkte, i sådan
strid gick kungen närmast [1]).

32. Konung Håkan gick ut på sin skejd och lät binda sitt sår, men bloden rann så ymnig, att man icke kunde hämma honom. Då dagen led, mattades konungen och sade då, att han ville fara till sin gård på Alreksstad. Då de på väg norrut kommo till Håkanshälla, lade de i land och konungen var nära döden. Han tillkallar då sina vänner och säger, hur han vill hafva ställdt med rikets styrelse. Han hade ett enda barn, en dotter Tora, ingen son. Han böd då, att man skulle sända bud till Erikssönerne, att de skulle vara konungar öfver landet, men han bad dem om vänlighet mot hans vänner och fränder. «Skulle jag ock», sade han, «få lefva, vill jag fara ur landet till kristne män och bota det, jag brutit Gud emot; men om jag dör här i hedendom, gifven mig en graf hvar eder synes godt.» Strax derefter dog konung Håkan der på klippan, hvarest han hade blifvit född.

Konung Håkan var så mycket sörjd, att både vänner och ovänner begräto hans död och sade, att aldrig skulle man få en så god konung i Norge. Vännerne flyttade hans lik i norr till Sjöhem i Nordhördaland; der kastade de upp en stor hög, i hvilken de lade konungen i full beväpning och med sin yppersta skrud, men utan annat gods [2]). De talade öfver hans grift, som hedningar hafva för sed, och visade honom till Valhall. Övind skaldespillaren diktade ett qväde

---

[1]) Vargen, den landsförviste (jfr uttrycket vargr i véum). Den gifmilde är rädd för guldet. Valkyrjan Ganduls Njärd, kämpe, är Torulf. Korpens dryck, blodet.

[2]) Vid Sæim (i Sæims s:n) visar man ännu «Kungshögen», hvarifrån man har en vid utsigt öfver hela fjärden och trakten deromkring. Han har blifvit skadad och såldes slutligen 1858 för att användas till väg-grus, då han räddades af det norska Sällskapet för forntidsminnesmärkens bevarande. Nicolaysen, s. 399.

om konung Håkans fall och hur han mottogs i Valhall. Denna dikt kallades Håkansmål och begynner så:

Gandul och Skagul
sände Göta-Ty
att kora bland konungar,
hvem af Yngve-ätten
skulle med Oden fara
och i Valhall vara [1]).

Björns broder funno de
i brynja kläda sig,
den kostelige konung,
kommen i striden.
Skräck slog skaran,
och skälfde lansen,
då vard slagtningen slagen.

Hetsar Hålöger,
liksom Holmryger
jarla-ödarn,
striden öppnade.
Fridt hade försten
följe af Nordmän,
ö-Daners ängslare
arlahjelm bar.

Strids-skrud afdrog,
slängde å mark brynjan
hirdmännens herre,
förrn han i strid gick,
lekte med lydmän,
skulle land värja,
gramen gladlynte
guldhjelm bar.

Så bet då svärdet
i siklings händer

---

[1]) Rad 4. Göta-ty (Odin) sände de två valkyrjorna att samla kämpar. 9. Björn farman, Håkans broder, omtalas i Harald hårfagers saga. 23. Arlahjelm, morgonklar, klart skinande hjelm. 28. Lydmän, efter orden folket, landsinvånarne.

å Valfaders våder
som i vatten det sänktes.
Broddar brakade,
— brusto sköldar,
klingade klangringar —
i kämpa-hjessor.

Trampade sköldar
och Nordmanna-skallar
ring-Tys-hjaltenas
hårda fötter;
strid stod på ön.
Konungar stänkte
hjerta sköldborgar
med kämpars blod.

Brunno såreldar
i blodiga skråmor,
sänktes långsvärd
att lif stjäla,
sorlade sår-Gyme
å svärdens näs,
föll ett flöde af pilar
i Stords fjärd.

Rasade kampen
under rödskölds himmel,
i Skagulskyns väder
lektes om ringar,
udd-strömmar brusade
i Odins väder,
fälldes folkhopar
af svärdets flöde.

Suto der daglingar
med svärden dragna

---

1. Valfaders (ordagrant: Våfads) våder, vapenrustningen. 3. Broddar, pilar. 5. Klangringar, de rasslande ringarne i stålbrynjan. 9. Ringarnes Ty (guds) kämpens hjaltenas hårda fötter, svärden. 19. Gyme var ett binamn på Öge och kom sedan att betyda haf; sårhafvet, bloden. 26. De dyrbare ringarne voro segrarens lön. 27. Udd-strömmar och svärd-flöden, bloden. 31. Daglingar, konungar.

med skurna sköldar
och skjutna brynjor,
var ej den här
glad, som hade
till Valhall att vandra.

Gandul nu sade,
stödde sig vid ger-skaft:
«ökas nu Äsers följe,
då Håkan bjudit
med här mycken
gudar till gästning.»

Visen det hörde,
hvad Valkyrjor sade,
höga, från hästens rygg,
kloka de voro
och hjelmklädda suto
och med sköldar skylda.

HÅKAN:

Hvi skiftar du så
striden, Ger-skagul?
Voro vi dock gagn värde af gudar.

SKAGUL:

Vi det vållade,
att du vallen behöll,
men dine fiender flydde.

«Rida vi nu skola»,
qvad den rika Skagul,
«till gudars gröna hem,
Odin att säga,
att nu månd' enherrskarn komma
å honom sjelf att se.»

---

7. Gerskaft, spjutskaft. 11. Gudar, efter orden: *banden*. 12. Vise, konung. 24. Vallen, valplatsen. 27. Rik står här i ordets gamla betydelse af stor, mäktig. Konungen i Danmark och England Knut den store hette på det gamla språket Knut den rike.

«Hårmod och Brage»,
qvad Ropta-Ty,
«gången emot gramen,
ty att konung kommer,
som en kämpe tyckes,
till hallen hitåt.»

Kungen då sade,
var från kampen kommen,
stod helt af valdagg våt:
«oblid mycket
tyckes oss Odin vara,
skådom hans stolte hug.»

«Enhärjars grid
du skall all hafva
tag du hos Äser öl.
Jarlars segrare,
du eger inne här
åtta bröder», qvad Brage.

«Krigsrustning vår»,
qvad den gode konung,
«vilja vi sjelfve hafva,
hjelm och brynja
bevarom väl,
godt är till ger att taga.»

Då kändt det blef,
hur konungen hade
väl hägnat vina [templen],
när Håkan bådo
helsad komma
alla goda gudar.

I en god stund
är den gramen boren,

2. Ropt är ett af Odins binamn, men har troligen äfven haft betydelsen gud i allmänhet, ty Ropts Ty måste vara Odin. 9. Valdagg, blod. 13. Enhärjars grid, frid hos Enhärjar. 27. Vina (plur. af vi), hofven, helgedomarne.

som får sådant sinne,
alltid hans
lif i godo
man minnas skall.

Mån' obunden
till jordens folk
Fenrisulf fara,
innan jemngod
å öde rum
konungsman kommer.

Dör fä,
dö fränder,
öde lägges land och jord;
sedan Håkan for
till hedna gudar,
mången träldom trycker.

---

9. I öde rummet, i tomrummet efter Håkan, kommer aldrig någon.

Harald Gråfälls och Håkan jarls Saga.

Öfverskriften är så till vida icke fullt noggrann, som konung Haralds slut och jarlens egentliga regering skildras först uti den följande sagan. En hufvudperson jemte desse två och på sitt sätt den förnämste af de tre är »konungamodern» Gunhild, som utöfvade ett mäktigt och olycksdigert inflytande på sönernes och Norges öden. Till teckningen af hennes maktlystnad och förakt för alla betänkligheter lemnar denna saga flera bidrag och dessa vitsordas enstämmigt af hela sagolitteraturen. Om hennes lagtrotsande och vildsinta förfarande kan man t. ex. läsa uti Egilssagan (kap. 49, 62) och Floamännens saga (kap. 12). Njåls saga lemnar ett nytt, vid skildringen af hennes förhållande till isländingen Rut Härjulfsson (kap. 3—6), nämligen hennes långt gående sinlighet. — Om Håkan jarl får jag nämna vidare uti inledningen till nästa saga.

Någon egen saga om denna tid finnes icke, så vida man ej som sådan vill räkna den i Flatöboken intagna *berättelsen om Sigurd slefva,* Harald gråfälls broder. *Fagrskinna* innehåller ungefärligen samma fakta som Snorre skildrar och hon berättar understundom utförligare; förnämsta olikheten gäller Håkan jarls förhållande under sin landsflykt. Munken *Udds saga om Olof Trygvason* innehåller (kap. 1) en episod af denna saga (om konungarne Trygves och Gudröds fall), men afviker betydligt från Snorre. Den *utförliga sagan om Olof Trygvason* har det mesta rörande denna tid ordagrant efter Snorre; småbitar synas vara lånade från Udd, ett mindre stycke ur Fagrskinna. Den *utförligare* redaktionen af Snorres *Olof helges saga* har samma uppgifter som man finner i det följande, ehuru i allmänhet icke ordagrant lika, samt med ett och annat tillägg. För öfrigt omtalas denna tid uti *Ágrip* (kap. 8), *Historia Norvegiæ* (s. 12), hos *Tjodrek* (kap. V) och *Saxo* (s. 479

—482. Spridda uppgifter finner man i *sagorna* om *Egil Skallagrimsson* (kap. 81, 82), *Floamännen* (kap. 12), *Färöingarne* (kap. 2, 4, (9), 10), *Gisle Sursson* (s. 13, 95), *Hallfred* (kap. 2), *Hard Grimkelsson* (kap. 13, 18), *Kormak* (kap. 19—27), *Laxdalborne* (kap. 19—21), *Njål* (kap. 3—6) och *Tord reda*.

Om sagans chronologi råda olika meningar, hvardera stödjande sig på betydande hemulsmän i forntiden. Enligt Are, de isländske annalerne och Snorre varade konung Harald gråfälls regering 15 år, hvilken uppgift Munch har följt, hvaremot Sämund frode icke låter honom sitta på tronen mer än i 9 vintrar. Att Håkan jarl regerade i 33 år torde kunna antagas vara säkert. Hans fader omkom tvenne vintrar efter konung Håkan godes död, d. v. s. 962 och 33 år dertill gifva oss året 995, då det är fullt visst att Olof Trygvason efterträdde Håkan jarl. Om andra skäl, hemtade ur isländska sagornas uppgifter och talande för den kortare regeringstiden, se Vigfússon, s. 425.

Håkan Etelstansfostre synes hafva dött 960. Sedan tvenne vintrar förlupit blef Sigurd jarl innebränd, 962 (kap. 6). I tre vintrar försvarade sonen Håkan Trondhem mot Gunhild och hennes söner, 963, 964, 965 (kap. 6). Då ingicks förlikning, som hölls i de tre följande vintrarne, 966, 967, 968 (kap. 6). Det sistnämnda året måste Håkan fly undan konungarne, dräper sin förrädiske farbroder Grytgård och tillbringar vintern 969 hos kon. Harald Gormsson i Danmark.

Snorres framställning synes antyda, att detta Håkans fördrifvande jemte deraf vållade strider omedelbart föregicks af konungarne Trygves och Gudröds fall, en uppfattning som ock bestämdt uttalas i Snorres utförligare Olof helges saga. Detta kan dock icke godkännas. De två nämnde konungarne måste redan våren (kap. 9) 963 hafva fallit för fränderne, ty sommaren det året är Rut Härjulfsson i Viken hos drottning Gunhild (jfr Vigfússon 345, 426). Mötet mellan Håkan och småkonungarne måste således hafva inträffat hösten 962, samma år som Sigurd var död; Håkans färder i österväg samt mellan Helsinglands kuster och Trondhem tillhöra de tre ofredsvintrarne 963, 964, 965. Till dem får man ock föra Are frodes uttryck att jarlen och Gunhildssönerne stucko ömsevis ur landet. Jag förmodar att «österlanden», hvilka Enar omnämner i sitt qväde (kap. 6) såsom eröfrade af Håkan och hvilka man, med någon tvekan, tolkat såsom Trondhem, afse östervägsländerna, som han härjade, och detta

blir således ett stöd för åsigten att kap. 12 och 13 skildrar tilldragelserne under de af Snorre omnämnda tre stridsåren. Slutet af Harald gråfälls saga bildar tydligen intet organiskt helt, utan innehåller några episoder utan inbördes sammanhang.

Under vintern 969 rufvar den landsflyktige Håkan jarl på hämndplaner. Olof Trygvasons saga visar huru de utfördes följande sommar.

Snorre omnämner Harald gråfälls vikingafärder helt flyktigt. Af Kormakssagan finner man att han sommaren 961 (innan ofriden utbröt med Ladejarlarne) företog en färd till Irland och man kan sluta sig till att hans Bjärmalandsfärd utfördes år 965, samma år som fiendtligheterna med Håkan bilades.

Såsom kon. Haralds skalder nämnas i skaldatalet Glum Gerason och Kormak Agmundsson. Snorre citerar Övind och en af Håkan jarls månge skalder Enar Helgeson skålaglam.

1. Eriks söner togo då konungsdöme öfver Norge, sedan Håkan fallit. Främst bland dem i anseende var Harald, som äfven var äldst af dem, som då lefde [1]). Deras moder Gunhild deltog mycket med dem i regeringen och kallades konungamoder. Höfdingar i landet voro den tiden österut Trygve Olofsson och Gudröd Björnsson på Vestfold, Sigurd Ladejarl i Trondhem; midtlandet hade Gunhilds söner den första vintern. Då foro ord och sändemän mellan Gunhilds söner samt Trygve och Gudröd och förlikning ingicks på det vilkor, att de senare skulle af Gunhilds söner mottaga samma del af riket, som de förut fått af konung Håkan. Glum Gerason var konung Haralds skald och en mycket modig man. Han gjorde följande visa efter konung Håkans fall:

Harald väl har Gamle
hämnat, lifvet mistat
svärdens bärträn; starke
fylkarn storverk främjat,
när stridsgudens falkar
svarte drucko Håkans
blod; rodnat hör jag att röda
sårens rö bortom hafvet [2]).

Visan vard mycket omtyckt och då Övind Finnsson sporde detta, qvad han den visan, som i det föregående är nedskrifven:

Förr Fenres läppars
sparre förstén doppat

[1]) Den tiden lefde enligt Snorre Harald, Gudröd, Sigurd slefva, Ragnfred och Erling.

[2]) De svärd bärande träden, männen. Sårens rö, svärdet. Bortom hafvet, vid Fitja.

— malmstridens män svällde
af mod — i Gamles blod,
när den otröttlige alle
Eriks söner — gerens
gömme-götar trycker
gramens fall — dref ut på hafvet [1]).

Äfven den visan sjöngs mycket. Då konung Harald hörde detta, gaf han Övind derföre dödssak, tills deras vänner förlikte dem så, att Övind skulle vara hans skald, såsom han förut hade varit konung Håkans. De voro nära slägt, ty Övinds mor Gunhild, en dotter till Halfdan jarl, hade till moder Ingeborg, Harald hårfagers dotter. Då sjöng Övind en visa om konung Harald:

Litet sades du låta,
Hördalandets vårdare,
när sår-haglet föll på brynjan,
almar böjdes, modet vackla,
då när nakna till ulfvens
nytta ur dina händer
hängremmens isar skarpa,
Harald, fordom klungo [2]).

Gunhilds söner suto mest i midtlandet, emedan det tycktes dem föga rådligt att sitta under händerna på Tronder och Vikbor, som hade varit konung Håkans bäste vänner; månge stormän funnos ock å båda ställen. Då foro män med förlikningsbud mellan Gunhilds söner och Sigurd jarl, ty dessförinnan fingo de inga utskylder från Trondhem. Det lyktades så, att konungarne och jarlen ingingo edlig förlikning. Sigurd jarl skulle hafva af dem samma välde i Trondhem, som han förut haft af konung Håkan, och sades de nu vara förlikte. Alle Gunhilds söner sades vara girige och man sade, att de gömde skatter i jorden. Derom qvad Övind skaldespillaren:

---

[1]) Se Håkan godes saga, kap. 27.

[2]) Sår-haglet, bloddropparne. Almar, de af alm förfärdigade bågarne. Ulfvens nytta, eg. mättnad. Hängremmens (gehängets) isar, svärden.

Stridslöks Ull, Föres-
vallars frö vi fordom
å höka-fjällen buro
i alle Håkans dagar.
Nu hafver folkhatarn Frodes
föga glädtiga trälars
mäld i trollens oväns
moders sköt förborgat [1].

Och vidare:

Sken under Håkans
dagar alle å skalder
Fulls brynfälts duksol
å Ull-köls-fjällen.
Nu är elfva-alfsolen
i jättna-dolgens moders
kropp fördold; kraftiga
folkets kungar äro starke [2].

Då konung Harald sporde om dessa visor, sände han efter Övind och då denne kom, anklagade han honom och kallade honom för sin ovän. «Det passar sig illa», sade han, «att bevisa mig otrohet, då du en gång blifvit min man.» Då qvad Övind:

En drotten jag åtte,
innan, kung, jag dig kände,
åldern mig trycker, icke
önskar jag mig den tredje.
Trogen var jag käre drottnen,
två sköldar bar jag aldrig.
Fylla din flock jag kan blott,
fälla mig snart skall åldern.

---

[1]) Stridens löks (svärdets) Ull, kämpen. Föresvallarnes frö, guldet som Rolf krake utströdde under sin flykt undan Adils. Hökarnes fjäll, händerna. Frodes träliunors mäld, guldet. Trollens oväns (Tors) moder, jorden.

[2]) Fulls eller Fullas (Friggs tjenarinna) ögonbryns-fälts, hennes hufvuds duks sol, guldet; likaså elfvens alf-sol. Guden Ulls köls (sköldens) fjäll, handen. Jättnarnes dolgs eller fiendes (Tors) moder, jorden.

Konung Harald lät Övind för detta mål underkasta sig hans dom. Övind hade en stor och god guldring, som kallades Molde; han hade långt dessförinnan tagits ur jorden. Den ringen sade konungen sig vilja hafva och det var då intet annat råd. Då qvad Övind:

Skulle jag, skär-jordens
skidlöpare, sedan
känna din goda jätten-
qvinno-vind af detta,
när som valplatsens
väljare, dig jag sälja
skall det ljung-rings-läger,
som länge min fader egde [1]).

Sedan for han hem och det berättas icke att han sedan sammanträffat med konung Harald [2]).

2. Gunhilds söner antogo kristendomen i England, såsom förr är skrifvet. Men när de kommo till styrelsen i Norge, kunde de icke kristna alle män i landet, men hvar de kommo åt, bruto de ned hof och förstörde bloten och blefvo derföre illa lidne. Tidigt i deras dagar spildes årsväxten i landet, ty konungarne i landet voro månge och hade hvar sin hird; de behöfde stora omkostnader och voro derjemte synnerligen snikne. Men icke höllo de mycket konung Håkans lagar, så vida det icke tycktes dem lägligt. Alle voro de mycket fride, starke, storvuxne och store idrottsmän. Så säger Glum Gerason i dråpan, som han diktade om Harald Gunhildsson:

Hallinskides tänders
skräckstaf, han som ofta
fram trängde, kunga-
idrotter tolf kunde [3]).

[1]) Skärens jords (hafvets) skids (skeppets) löpare, sjökonungen. Jättenqvinnans vind, sinnelaget. Falkjordens (handens) smycke, armringen. Ljungens rings eller smyckes (ormens) läger, guldet.

[2]) Tvisten mellan Övind och konungen berättas något olika i Fagrskinna, som låter dem tvista vid tvenne olika tillfällen.

[3]) Hallinskides (Hemdals) tänders (guldets) skräckstaf, den slösande konungen. Framträngde, nämligen i striden.

Ofta foro bröderne tillsammans, stundom hvar för sig; de voro grymme och raske, store stridsmän och mycket segersälle.

3. Gunhild konungamoder och hennes söner hade ofta samtal och målstämmor i regeringsärenden. En gång sporde Gunhild sine söner: «hur ämnen J göra med ert välde i Trondhem? J bären konungsnamn, såsom edra förfäder före eder, men J hafven litet land och folk och ären månge att dela. Viken derborta i öster hafva Trygve och Gudröd och de hafva ock något anspråk för slägtskapens skull, men Sigurd jarl råder ensam för hela Trondalagen och icke vet jag, hvad skyldighet J hafven att låta en jarl råda så stort rike undan er. Det synes mig underligt, att J faren hvar sommar till andra land i viking, men låten en jarl inom landet beröfva er fädernearfvet. Nog hade det tyckts Harald, som du heter efter, din farfar, vara litet att bringa en jarl om rike och lif, då han vann Norge under sig och styrde det till sin ålderdom.» Harald svarade: «det är icke så lätt att taga Sigurd jarl af lifvet som att slagta ett kid eller en kalf; han är ättstor och fränderik, vänsäll och klok. Jag tänker, att om han spörjer med visshet, att ofrid förestår, hålla alle Tronder med honom och vi hafva då intet ärende annat än det, som ondt är. Jag tror, att det synes ingen af oss bröder tryggt att sitta under Trondernes händer.» Då sade Gunhild: «vi skola då gå en helt annan väg med vårt råd och utsätta oss mindre för dem. Harald och Erling skola i höst sitta i Nordmöre och jag vill fara med eder; då skola vi allesammans fresta, hvad dermed må uträttas.» De gjorde så.

4. Sigurd jarl hade en broder, som het Grytgård, mycket yngre och mindre ansedd; också hade han icke något tignarnamn[1]), men höll sig dock följe och var om somrarne i viking, hvarigenom han samlade rikedom. Konung Harald sände några män in i Trondhem till Sigurd jarl med vängåfvor och vänord; han ville skänka honom samma vänskap, som fordom konung Håkan hade hyst för honom. Det följde

[1]) Namn och värdighet, som upphöjer någon öfver en vanlig bondes stånd. Jarlar, hertigar, konungar hade tignarnamn.

äfven med ordsändningen, att jarlen skulle komma till konungen, då de skulle fästas vid hvarandra med full vänskap. Sigurd jarl tog väl emot sändemännen och konungens vänskap, men sade, att han icke kunde fara till konungen för sina många göromål, men till gengäld för konungens vänskap sände han honom vängåfvor samt goda och blida ord. Sändemännen foro då bort och uppsökte Grytgård, till hvilken de framförde samma ärende, Haralds vänskap och bjudning, jemte goda gåfvor. Då de foro hem, lofvade Grytgård att komma. På utsatt dag infann han sig hos konung Harald och Gunhild, som mottogo honom med den största glädje. Han bemöttes der med stor kärlek och fick del i särskilda aftal och många hemliga saker. Till sist bragtes talet på Sigurd jarl, enligt föregående öfverenskommelse mellan konungen och drottningen; man talade om, huruledes jarlen hade länge låtit honom vara en föga betydande man, men om han nu ville deltaga i deras råd, sade konungen, skulle han varda jarl och få allt det rike, som Sigurd jarl ditintills haft. Det kom derhän, att de ingingo en hemlig öfverenskommelse, att Grytgård skulle hålla nys till, när det vore likast att anfalla jarlen och då underrätta konung Harald. När detta var uträttadt, for Grytgård hem, rikt begåfvad af konungen.

5. Om hösten for Sigurd jarl in i Styradal och var der på vejtslor; derifrån for han ut till Aglo och skulle der taga vejtslor. Han hade alltid många män med sig, emedan han trodde konungarne illa, men eftersom det nu hade varit vänskapstal mellan honom och konungen, hade han nu icke någon stor svejt med sig. Grytgård underrättade då konung Harald, att de aldrig kunde få bättre tillfälle att anfalla jarlen. Genast samma natt foro konungarne Harald och Erling in efter Trondhem med fyra skepp och mycket folk; de seglade om natten vid stjernornas ljus. Då kom Grytgård dem till mötes och mot morgonen kommo de till Aglo, der Sigurd jarl var på vejtsla, lade eld i huset och brände byn[1]) med jarlen och allt hans folk. Tidigt om morgonen foro de derifrån ut efter fjärden och sedan i söder till Möre, der de dröjde lång tid.

[1]) Man antager, att jarlen befann sig å gården Auran, som ligger vid sjön och ännu har minnen från hednatiden. Munthe (Aall I, 108).

6. Sigurd jarls son Håkan var i det inre i Trondhem, då han sporde dessa tidender. Genast vard ett stort härsammanlopp öfver hela Trondhem, hvarje skepp, som härfört var, drogs ut i vattnet och när hären kom tillsammans, valde man till jarl och härhöfdinge Håkan, Sigurd jarls son, hvarefter de drogo ut efter Trondhem[sfjärden]. Så snart Gunhilds söner spörja detta, fara de söderut till Römsdal och Södermöre och bådadera höllo nys efter hvarandra. Sigurd jarl draps två vintrar efter konung Håkans fall [962]. Övind skaldespillaren säger i Hålögatalet:

Af Sigurd, som
de Hadding-slagnes
fogla-dryck
Farmatys
svaner räckte,
röfvade lifvet
de jordrådande
på Aglo.

Och slösarn
af armsmycken
i jordens orm
orädd vard
lif förlustig,
der landsherrar
Tys ättling
trolöst sveko [1]).

I tre vintrar [963—965] innehade Håkan jarl Trondhem med sina fränders hjelp, så att Gunhilds söner icke fingo några skatter derifrån. Han hade många strider med Gunhilds söner och månge funno i dem sin död. Derom säger Enar skåleglam i Vellekla, som han diktade om Håkan jarl [2]):

---

[1]) Hadding (eller Haddinge) var en af sagans fräjdade vikingar. De dödes foglars (korparnes) dryck, blodet. Odin kallas Farmaty (bördornas gud), emedan han en gång sjelf förde Suttungs-mjödet till Åserne; hans svaner, korparne. Armsmycken, eg. armens ormar. I jordens orm, elden.

[2]) Isländaren Enar Helgesson, kallad skaldmö-Enar eller Enar skålglam, kom något efter 970 till Håkan jarl och sjöng till hans ära Vell-ekla (guld-

Ute uddnyttjarn hade,
edtrogen, flotta stor,
glad i Ganduls väder
— gramen söl ej tålte —
och Hedins armars röda
månes rönare höjde
stridens segel, lysten
jofrars mod att stäcka.

Icke ösregn af pilar
eller udd-guds-stormen
skydde glädjarn af svärdens
il-flödes svaner.
Brakguden skakat modigt
båg-hagel ur Lacks segel,
han, som svärd ej sparar,
lif åt vargar skänkte.

Ofta Ale-storm var tills
österland med gudars vilje
under sig sköld-lökens
skattare kraftigt lade [1]).

Vidare berättar Enar hur Håkan jarl hämnades sin fader:

Storlig heder jag bringar
åt hämnden för fadern, som vågors
korpvårdare vann; kräfdes
klingan för henne att draga.

---

bristen), om hvars tillkomst talas i Egilssagan, kap. 82. Enar skall äfven hafva diktat ett annat qväde till jarlens ära. Hans tillnamn förklaras i Jomsvikingasagan deraf, att han skulle af jarlen fått en trolldomsvågskål, så beskaffad att det klang (glammade) uti skålarne, när loden kastades deri. Om hans senare lif vet man endast, att han drunknade på Island.

[1]) Den i de gamla qvädena prisade hjelten Hedins armars rödmånes (sköldens) rönare, kämpen (Håkan jarl). Stridens segel, skölden. Udd-gud, eg. uddens gudinna. Svärdens il-flödes eller snabbe, brusande fjärds (blodens) svan, korpen. Båg-hagel, pilar. Lacks (stridsgudinnans) segel, skölden. Han skänkte vargarne lif genom att fälla månge kämpar, dem till föda. Vikingen Ales storm, striden. Sköldens löks (svärdets) skattare eller vårdare, Håkan jarl. Om »österland», se Inledningen till sagan.

Regnat svärdstormen eggares
jern-regn å hersa-lifven;
vida bark-trädet tegnars
skara åt Tund ökat
och styrträdet sjöfaxens
lät lifskadligt svärdsväder
växa på Hårs-stormens
höldars goda vapen [1]).

Derefter foro begges vänner mellan dem med förlikningsförslag, ty bönderne leddes vid härnaden och ofriden inomlands, och med stormännens råd gjordes förlikning emellan dem så, att Håkan jarl skulle hafva samma välde i Trondhem, som hans fader Sigurd jarl hade haft, men konungarne skulle der hafva sådant välde, som konung Håkan haft före dem, och detta stadfästades med fullkommen troförsäkran. Då uppkom stor kärlek mellan Håkan jarl och Gunhild, men stundom brukte de svek mot hvarandra. Så framledo andra tre vintrar, [966—968], under hvilke Håkan jarl satt i stillhet i sitt rike.

7. Konung Harald satt oftast i Hördaland och Rogaland och likaledes flere af bröderne, de suto ofta i Hardanger. En sommar kom ett hafsskepp från Island, hvilket egdes af Isländingar, lastadt med skinnvaror, och de styrde till Hardanger, emedan de sporde, att der fans mycket folk. Men när folket kom för att handla, ville ingen köpa skinnen. Då gick styrmannen till konung Harald, emedan han förut varit tillsammans med honom, och förtäljer honom denna svårighet Konungen lofvade komma till dem och gjorde det äfven. Han var nedlåtande och mycket glädtig. Han kom med en fullrustad skuta och då han sett lasten, sade han till styrmannen: «vill du gifva mig en gråfäll [2])?» «Gerna», svarade styrmannen, «äfven om det vore mer än en.» Konungen tog fällen, svepte den om sig och gick sedan ned i skutan. Innan han rodde derifrån, hade hvar och en af hans män köpt sig en fäll och få dagar derefter kommo så månge, som ville

[1]) Hersars eller kämpars lif. Stridsbullrets träd (man) ökat för Tund (Odin) tegnars (enhärjarnes) skara. Sjöfaxens (-hästens) styr-träd, skepps-styraren, Hårs (Odins) storms höldar, kämparne.

[2]) Grå kappa, fodrad med ludet skinn.

köpa fällar, att icke halfva antalet kunde få. Efter detta fick Harald tillnamnet gråfäll.

8. En vinter for Håkan jarl på gästning till Upplanden och lade sig der när en qvinna af låg börd. Efter en tid var hon hafvande och födde en son, som vid vattenösningen fick namnet Erik. Hon förde svennen till Håkan jarl och sade honom vara fadren. Jarlen lät uppföda svennen hos Torlef spake på Medaldal, en klok och rik man, och jarlens gode vän. Erik var snart manvän, mycket frid i anletet och tidigt stark, men jarlen frågade icke mycket efter honom. Håkan jarl var sjelf synnerligen frid, icke hög, men mycket stark och stor idrottsman, klok till förståndet och mycket stor härman.

9. En höst [962] for Håkan jarl till Upplanden[1]) och när han kom till Hedmark, mötte honom konungarne Trygve Olofsson och Gudröd Björnsson; äfven kom Dala-Gudbrand. De hade nu en stämma och suto länge i enskild öfverläggning och sedan de förbundit sig att vara vänner, skildes de åt och hvar for hem till sitt rike. Då Gunhild och hennes söner spörja detta, misstänka de något förrädiskt anslag mot sig och de tala ofta härom mellan sig. Men om våren [963] förkunnar konung Harald och hans broder Gudröd, att de om sommaren skulle fara i viking efter sin vane, antingen till vesterhafvet eller i österväg. De samla derpå folk, rulla skeppen ned i vattnet och rusta. Men när de drucko bortfärdsölet, var dryckeslaget stort och det talades mycket dervid. Man började jemföra män och det talades om konungarne sjelfve, hvarvid någon sade, att konung Harald stode i alla afseenden före sina bröder. Deröfver vredgades konung Gudröd högeligen och sade, att han skulle i intet stå efter Harald, och sade sig vara redo att genast pröfva det. Båda vordo snart så vrede, att de utmanade hvarandra till vig [strid] och lupo till vapnen. Men de som voro klokare och mindre druckne, lupo emellan och hejdade dem, hvarefter de gingo till skeppen hvar för sig och icke var det då någon sannolikhet att de skulle fara tillsammans. Gudröd seglade

---

[1]) Den utförligare Olof heliges saga säger, att Håkan kom till Upplanden från Danmark, hvilket icke gerna är möjligt.

österut med landet, Harald styrde till hafs och sade sig vilja fara till vesterhafvet, men så snart han hade kommit utom öarne, styrde han hafsvägen österut med landet. Gudröd seglade tjodvägen [allmänna vägen inomskärs] till Viken och sedan österut öfver Folden. Der sände han bud till konung Trygve, att han skulle komma ned, så skulle de båda härja den sommaren i österväg. Konung Trygve upptog detta väl och beredvilligt; han hörde, att Gudröd icke hade mycket folk, och for derföre till honom med allenast en skuta. De möttes vid Väggen öster om Sotanäs. Men när de gingo till samtal, lupo konung Gudröds män fram och dråpo konung Trygve och jemte honom tolf man. Hans begrafningsplats kallas ännu Trygverör [963] [1].

10. Konung Harald styrde långt utomskärs, for sedan in i Viken och kom en natt till Tunsberg; Gudröd var, hörde han, helt nära derintill på vejtsla. Han drog då dit med sitt folk, kom fram om natten och tog hus på honom. Gudröd gick ut med de sine, men striden var kort, innan konung Gudröd föll med många af de sine. Konung Harald uppsökte derefter sin broder Gudröd och de lade under sig hela Viken.

11. Konung Gudröd Björnsson hade fått en god och passande maka. De hade en son Harald, som var sänd till ländemannen Roe hvite i Grenland att uppfostras. Roe hade en son vid namn Rane vidfarne; han och Harald voro nära jemnårige och fosterbröder. Efter fadrens fall flydde Harald, som hade tillnamnet grenske, först till Upplanden, jemte fosterbrodern Rane och några få män, och vistades der en tid hos sine fränder. Erikssönerne letade ifrigt efter de män, som voro med dem förbundne, isynnerhet efter dem, af hvilke de befarade en resning. Derföre rådde vänner och fränder Harald grenske att fara ur landet; han for österut till Svitiod och sökte få komma i följe med dem, som foro i här-

---

[1] Om dessa tilldragelser förekommer en ganska skiljaktig berättelse i Udd Munks saga om Olof Trygvason. Hvar Trygvarör legat är icke fullt säkert. Man visar på Trygg-ön (Askums s:n i Sotenäs härad) ännu Trygvarör, men den grift som så kallas tillhör bronsåldern. Jfr Holmbergs Bohusläns Hist. 2:a uppl. III, 135, 136, särskildt utgifvarens anm. å den senare sidan. Det är för öfrigt endast den i och för sig mindre tillförlitliga Historia Norvegiæ som säger, att Trygve begrofs på en ö.

nad, och samla sig rikedom. Han var en mycket duglig man. I Svitiod var en man, som het Toste, den mäktigaste och gäfvaste der i landet af alle, som icke buro tignarnamn; han var en stor härman, låg länge i härnad, och kallades Skaglar-Toste [1]). Harald grenske kom in i hans följe och var om sommarn med honom i viking och vann derunder alles aktning. Vintern derefter var han hos Toste. Denne hade en dotter Sigrid, ung, frid och mycket öfvermodig, som sedan vard gift med Sveakonungen Erik segersäll och födde honom sonen Olof svenske, som sedan var konung i Svitiod. Erik vard sotdöd i Uppsala tio vintrar efter Styrbjörns fall [2]).

12. Gunhilds söner kallade ut en stor här ur Viken [963], foro sedan norrut längs landet med folk och skepp från hvart fylke och yppade, att de månde styra kosan mot Håkan jarl i Trondhem. Detta spörjer jarlen, samlar en här och stiger ombord. Så snart han hört, hur stor här Gunhilds söner hafva, styr han med de sina i söder till Möre, härjar hvar han far fram och dräper många menniskor. Sedan sände han åter Trondahären och hela bondehären, men for sedan sjelf med härsköld öfver båda Mörena och Römsdalen och hade nys söder om Stad efter Gunhildssönernes här. När han då hörde att de kommit till Fjärdarne och väntade vind, för att segla norr om Stad, seglade han söderut förbi udden och yttrevägen, så att man icke kunde se hans segel från land, och lät det sedan gå hafsvägen österut längs landet och kom fram till Danmark, seglade sedan i österväg och härjade der om sommaren. Gunhilds söner styrde då med sin här norrut till Trondhem, der de uppehöllo sig mycket länge samt togo alla skatter och skylder. Men när sommaren led fram, lemnade de qvar Sigurd slefva och Gudröd, men Harald och de öfrige bröderne jemte ledingshären, som följt dem om sommaren, foro österut.

13. Om hösten [963] kom Håkan jarl till Helsingaland, der han satte upp sina skepp, och drog sedan landvägen genom Helsingaland och Jämtaland och vidare i vester öfver Kölen,

---

[1]) Efter valkyrjan Skagul.

[2]) Med afseende på denna uppgift jfr not. 1, sid. 90.

tills han kom ner i Trondhem. Genast samlades folk till honom och han steg ombord. Så snart Gunhildssönerne sporde det, stego de på skeppen och höllo ut efter fjärden. Håkan jarl for då ut till Lade och satt der öfver vintern; Gunhilds söner höllo sig i Möre och anföllo de hvarandra under ömsesidig manspillan. Håkan jarl vidmakthöll sitt välde i Trondhem och satt der oftast om vintrarne, men om somrarne drog han stundom österut till Helsingland, der han tog sina skepp och for i österväg att härja, stundom satt han äfven då i Trondhem och hade hären ute; då höllo Gunhilds söner sig icke norr om Stad.

14. Harald gråfäll for en sommar med sin här i norr till Bjärmaland och härjade der. Han hade en stor strid med Bjärmarne på Vinabacken, i hvilken han fick seger och drap många; sedan härjade han vida i landet och fick synnerligen mycket gods. Derom säger Glum Gerason:

Österut rödt färgade jofrars
ordstore segrare, norr om
byn det flammande svärdet;
Bjärmarne såg jag löpa.
Godt fick kämpars förlikare
— ger-väder på den färden
ädlingen unge rönte —
ord på Vinas strand [1]).

En gång kom Sigurd slefva hem till Klypp herse, son till Tord Hördakåreson, en mäktig och slägtstor man. Klypp var icke hemma, men hans hustru Oluf tog väl emot konungen; vejtslan var god och man drack mycket. Oluf var dotter till Åsbjörn och syster till Jernskägge på Yrja, norrut. Åsbjörns broder Redar var fader till Styrkår, Endrides fader och Enar tambarskälfvares farfader. Om natten gick konungen till Olufs bädd och låg hos henne emot hennes vilje. Sedan for konungen bort.

Hösten derefter for konung Harald och hans broder Sigurd upp till Vörs och stämde bönderne till ting, men på

[1]) I senare hälften hafva orden samma anordning, som uti isländska texten; de två mellersta raderne bilda en mellanmening. Glum deltog sjelf i denna färd.

tinget anföllos de af bönderne, som ville dräpa dem. De kommo dock undan och foro bort, konung Harald till Hardanger och konung Sigurd till Alreksstad. Då Klypp herse sporde detta, samlade han sine fränder och de anföllo konungen under anförande af Vemund valubrytare. När de kommit till byn, gingo de emot konungen, Klypp genomborrade honom med svärdet och det vard hans bane, men i samma ögonblick draps Klypp af Erling gamle [965] [1]).

15. Harald gråfäll och konung Gudröd, hans broder, drogo [968] samman en här östan ur landet och foro dermed till Trondhem. Då Håkan jarl hörde det, samlar han en här, begifver sig söderut till Möre och härjar der. Då var hans farbroder Grytgård der och skulle värja landet åt Gunhilds söner. Han kallade ut en här, efter konungarnes bud, men Håkan jarl gick emot honom och stridde; Grytgård föll och två jarlar med honom och mycket annat folk. Derom säger Enar skålaglam:

Vann i hjelmstrid hilmen
hårde, ovän sin att kufva;
Loftvännens vinhems
flöde deraf växte.
Att stor-starke föllo
i Trotts-eldens skurar
tre jarlssöner, ära
det ger åt folk-förädlarn [2]).

Sedan seglade Håkan jarl till hafs och sedan yttre vägen åt söder längs landet, tills han kom till Danmark, der han vard väl emottagen af Danakonungen Harald Gormsson. Hos honom var han öfver vintern [969]. Då var hos Danakonungen en annan man, som ock het Harald, en son till Knut Gormsson, konung Haralds broder. Han var kommen ur viking och hade under långvarig härnad fått så mycket gods, att han kallades

[1]) Om förloppet af denna tilldragelse finnas temligen olika berättelser i Historia Norvegiæ, i berättelsen om Sigurd slefva (Flatöboken) samt i Tord redas saga. Om namnet på Klypps baneman råder mycken osäkerhet.

[2]) Hilmen och folk-förädlarn betecknar här ej konungen, utan jarlen. Lofts (mask., Lokes) väns (Odins) vinhems (vinkärls) flöde, sången. Trotts (Odins) eld, striden.

Guldharald. Han tyckte sig hafva goda anspråk på konungsdömet i Danmark.

16. Då konung Harald gråfäll och hans bröder kommit till Trondhem, funno de intet motstånd. De uttogo der skatt och skyld och alle konungsinkomster och läto bönderne betala stora gälder, emedan konungarne förut fått så litet från Trondhem under all den tid, som Håkan jarl sutit der med mycket folk och varit i ofrid med dem. Om hösten [968] for konung Harald söderut med det mesta folket, som der hade sina hemvist; men konung Erling stannade qvar med sitt folk, ty han hade ännu stora kraf till bönderne, och var han hård mot dem i sina fordringar, så att de knorrade illa och buro icke väl sin skade. Om vintren samlades de i stor mängd, gingo sedan emot konung Erling, som då var på vejtsla, och stridde med honom. Erling föll och med honom mycket folk [969].

17. Då Gunhilds söner rådde för Norge, voro der mycket dåliga år och dessa blefvo värre, ju längre de voro i landet. Bönderne skyllde detta på konungarne, isynnerhet derföre att de voro snikne och hårde i sina fordringar. Omsider kom det derhän, att folket vidt och bredt saknade både korn och fisk. I Hålogaland var sådan svält och nöd, att der växte knappast säd och snön låg öfver hela landet vid midsommartid, så att ännu då all boskap var bunden inne. En gång, då Övind skaldespillaren kom ut och såg ett starkt snöväder, qvad han:

Snöar å Svalnes maka,
så hafvom vi som Finnar
björk-löfs-hinden inne
bunden vid mid-sommarn [1]).

18. Övind diktade en dråpa om alle Isländingar och de lönade honom så, att hvar bonde gaf honom en skattpenning, värd 3 penningar silfver vägna och hvit i skärningen. Då silfret bars fram på alltinget, tog man af, för att få smeder att skira det och gjordes sedan deraf en fäll-dalk [kapp-

---

[1]) Svalnes (Odins) maka, jorden. Björklöfvets hind är den björklöf ätande geten.

spänne]; var då äfven smedslönen betald. Då var dalken värd 50 marker och sändes till Övind[1]. Men han lät hugga den i sönder, för att köpa sig boskap. Om våren kom till utskären ett sillstim. Övind bemannade en roddfärja med sine huskarlar och landboar och rodde till stället, der sillen var drifven. Då qvad han:

Låtom hafvets nordan,
till de långa notens
stjertfenade spåtärnor,
sjöhästen vägar trampa,
att se om isig åkers blomster
jag kan af vänner mine köpa,
dem som hafs-svin, goda
eld-Gerd, pläga rota[2].

Så fullkomligt voro alla hans lösören åtgångne, att han köpte sillen till sitt bord med sina pilar[3]. Då qvad han:

Fingo vi för fällen ett spänne,
köpte fjärdens hjordar,

---

[1]) Enligt en gammal anteckning, som qvarstått uti Islands lagbok Grågåsen (Finsens uppl. I, s. 204, jfr II, s. 192), uppgifves, att tio penningar gingo på ett öre. Det aflemnade silfret, som skulle befinnas hvitt, om man skar uti det — detsamma var föreskrifvet om det silfver, med hvilket böterna skulle betalas och å de silfverfornsaker man årligen finner i vår jord varsnar man ofta de åsyftade inskärningarne — renades ytterligare, efter hvilken rening återstodo 50 marker, sedan äfven arbetslönen blifvit afdragen. Femtio marker (400 öre eller 4000 penningar) förutsätta således 1333 betalande bönder på Island, men denna siffra måste naturligtvis höjas, då de femtio markerna voro återstoden efter två afdrag. Om man antager, att hvar bondes familj och husfolk, frie och ofrie, utgjorde nio eller tio personer, hvilket är snarare för litet än för mycket, skulle Islands folknummer år 940 uppgått till ungefär 15000 personer eller mer, då de fattigare säkert ej bidrogo till skänken. Jfr Munch *a.* 556, samt öfvers:s Svenska folket under hednatiden, s. 96, och Lifvet på Island, s. 18. — Hvad utseende dalken haft är omöjligt att afgöra. Troligast är väl, att det var ett stort ringspänne af guld; redan en åttondedel af femtio marker är en väl ansenlig tyngd hos ett smycke.

[2]) Hafvets hör till vägar. Notens spåtärnor, sillarne. Sjöhästen och hafssvin, skeppet. Isiga åkerns (hafvets) blomster, sillarne. Eldens Gerd, husmodern.

[3]) Uti Olof den heliges saga, k. 110, omtalas åter Övind och säges han der hafva varit «icke stor-rik».

detsamma, som djup-himmels
ländingar oss sände.
Mest jag sålde mina,
mö, för hafvets pilar
— hungern detta vållar —
Egils händers löpe-sillar[1]).

---

[1]) Fällen, kappan. Fjärdens hjord, sillen. Djupets himmels (isens) ländingar, Isländingarne. Mest, d. v. s. mest var det när jag o. s. v. Den sagofräjdade bågskytten Egils händers ilande sillar, pilarne; hafvets pilar, sillarne.

Olof Trygvasons Saga.

Med denna saga begynner den utförliga, rikhaltiga framställningen i stället för de mer eller mindre isolerade småberättelser, af hvilka de föregående sagorna bestå.

Det är egentligen tvenne sagor, som här af Snorre förenas till en, sagorna om Håkan jarl och om Olof Trygvason. Källorna voro icke så få, ty Isländingar sökte under denna tid (969—1000) ofta Norge, i synnerhet under Olofs korta regering, och bland desse besökande voro äfven skalder, hvilkas qväden kunde blifva material för kommande häfdatecknare. Såsom den förnämste af desse skalder och såsom den trovärdigaste nämner Snorre sjelf Hallfred Ottarsson vandrådeskald (kap. 90). Dessutom hade Olofs saga redan före Snorres tid blifvit nedskrifven, dels fullständigt, dels till vissa delar, och af dessa uppteckningar har Snorre, så väl som andre sagoskrifvare begagnat sig.

Om Olof Trygvason handla Udd Munks legendariska saga, en afdelning af Fagrskinna, den utförligare bearbetningen af hans saga, samt afdelningar i Ågrip, Historia Norvegiæ och hos Tjodrek. Om förhållandet mellan dessa olika redaktioner är redan taladt uti den inledande undersökningen om Snorres författarskap och det är derföre tillräckligt att hänvisa dit och till de detalj-jämförelser, som i det följande göras i noterna. Vid hvarje afdelning i sagan antydes ock, så vidt möjligt är, hvilka källor Snorre begagnat.

Många isländska sagor behandla den ifrågavarande perioden. Såsom sådana må nämnas: *Eigla* (Håkan, Olof), *Eyrbyggia S.* (H., O.), *Finnboga S.* (H., O.), *Flóamanna S.* (H.), *Færeyjinga S.* (H., O.), *Hallfreðar S.* (H., O.), *Hávarðar S.* (H., O.), *Ares Íslendinga-bók* (O.), *Kristni S.* (O.), *Laxdæla S.* (H. O.), *Ljósvetninga S.* (H.), *Njála* (H., O.), *Orkneyjinga S.* (H., O.), *Viga-Glúms S.* (H.) och

Viga-Styrs S. (H.) samt berättelsen om *Erik röde*, hvilken i öfversättning fogas som ett bihang till konung Olofs saga. När någon af dessa sagor bidrager till att upplysa de af Snorre skildrade tilldragelserna, anmärkes det i noterna.

Med afseende på tidräkningen må redan här nämnas följande:

Håkan blef jarl efter fadrens död 962, herrskar i Norge under danskt öfvervälde 969—975, är oberoende herre öfver Norge 975—995, dödades år 995.

Olof Trygvason föddes 963, kom 972 till Gårdarike, vistades der i nio vintrar 973—981, tre vintrar i Vendland, 982—984, elfva vintrar i vesterviking 985—995, återkom under loppet af det sistnämnda året till Norge och regerade der intill sin död år 1000. För dessa tidsbestämmelser redogöres närmare i det följande samt uti andra bihanget till sagan.

Skaldeförteckningen i Uppsala-eddan uppräknar såsom Håkan jarls skalder Övind Finnsson, Enar skålaglam, Tind Hallkelsson, Skafte Toruddsson, Torfinn munn, Elif Gudrunsson, Vigfus Viga-Glumsson, Torlef Håkansskald och Hvann-Kalf, såsom Olof Trygvasons Hallfred vandrådeskald, Bjärne guldbråskald, Gissur guldbråskald och Sigvat skald.

Olofs födelse och barndom[1]).

1. Konung Trygve Olofsson var gift med Estrid, en dotter af den mäktige Erik bjudeskalle[2]), som bodde på Ofrustad.

Efter Trygves fall [963] flydde Estrid bort och for lönligen med den lösegendom, hon kunde hafva med sig. Hon följdes af sin fosterfader Torulf lusskägg, som aldrig skildes ifrån henne, men andre hennes trogne män foro på nys att spana efter hennes ovänner och deras färder. Estrid var hafvande af konung Trygve. Hon lät sig föras ut på en sjö[3]), och gömde sig med få män på en holme, der hon födde en sven, som vattenöstes och kallades efter farfadren Olof. Der var hon gömd öfver sommaren. Men när nätterna mörknade, dagen vard kortare och vädret kallt, då började hon sin färd och med henne Torulf och några få andra. De kommo till bygderna endast när de gömde sig om nätterna

---

[1]) För denna afdelning af konung Olofs saga anföras ingenstädes några källor; samtida källor kunde ej heller finnas, då så vidt man vet ingen Norrman eller Isländing sammanträffade med Olof i östern. Emellertid har säkerligen tidigt en berättelse om dessa konungens första öden utbildat sig; ty många drag öfverensstämma i de olika framställningarne. Fagrskinna behandlar det hela ytterst kort, kap. 69. Udd munk berättar deremot utförligt med legendariska tillsatser (kap. 1—6) och uppenbara oriktigheter. Den utförligare Olofssagan har Snorres text till grund, men framställningen är bredare och lån äro gjorda från Udd och såsom det synes från någon annan legendarisk saga, möjligen Gunlögs (Fm. S. 43—47, 57, 58, Fl. B. kap. 46—53, 64, 65). Historia Norvegiæ (s. 13, 14) låter Olof födas på Orkenöarne, men sedan föras undan Håkan jarls förföljelser till Sverige, Estland och Holmgård. Ágrip (kap. 14, 15) låter honom följa modern vid 3 vintrars ålder till Orkenöarne, hvarifrån han hemligen sändes med Torulf till Sverige och vidare österut. Tjodrek kap. IV.

[2]) Erik var son af den sid. 99 not. 1 omnämnde Vikinga-Kåre.

[3]) Enligt Udd munk var det sjön Rand.

och sågo aldrig menniskor. En dag kommo de om qvällen till Ofrustad, der Erik, Estrids fader, bodde. De foro lönligen. Estrid sände någre män till byn att underrätta Erik, som lät följa dem till en skämma och der sätta fram bord för dem med bästa fägnad. Då Estrid hade dröjt der en tid, for hennes följe bort, men hon var qvar med tvenne tjensteqvinnor, sonen Olof, Torulf lusskägg och hans sex vintrar gamle son Torgils. Der voro de om vintern [964].

2. Efter Trygve Olofssons dråp foro bröderne Harald gråfäll ock Gudröd till de byar, som Trygve hade egt, men Estrid var då borta och de sporde icke till henne. Det kom då ett rykte för dem, att hon skulle vara hafvande af konung Trygve. Om hösten foro de norrut, som förr är skrifvet [1]), och när de funno sin moder Gunhild, sade de allt det, som hade tilldragit sig under deras färd. Hon sporde noga efter Estrids vistelseort och de sade ryktet, som de hade hört. Men som Gunhilds söner den hösten och den följande vintern hade delo med Håkan jarl, såsom förr är skrifvet, letades det icke efter Estrid och hennes son den vintern.

3. Följande vår [964] sände Gunhild nysnarmän [spejare] till Upplanden och allt till Viken att utforska, hur det månde vara med Estrid. När sändemännen kommo åter, kunde de säga Gunhild det, att Estrid månde vara hos sin fader Erik, och de sade det vara mycket likligt, att hon der uppfödde sin och konung Trygves son. Då sänder Gunhild genast sändemän, trettio stycken, rustar dem väl och sätter till förråde för dem sin vän, den mäktige Håkan [2]). Hon bad dem fara till Erik på Ofrustad och föra derifrån till Gunhild konung Trygves son. Då fara sändemännen sin led.

När de icke voro långt ifrån Ofrustad, märkte Eriks vänner deras färd och buro honom nys derom om qvällen. Natten derpå tillreder Erik Estrids bortfärd, ger henne goda ledsagare och sände henne österut till sin vän Håkan gamle,

---

[1]) Harald gråfälls saga, kap. 12.

[2]) Enligt munken Udd och Tjodrek var denne ingen annan än jarlen med detta namn. Han låg, såsom man finner af det föregående, i fejd med Gunhilds söner och kunde således omöjligen fara hennes ärender; det stod sannerligen icke i hennes makt att tvinga honom dertill. Detta kriticeras i den utförligare Olofssagan, kap. 63 (Flat. B. I, s. 88).

en mäktig man i Svitiod. De foro bort i början af natten och kommo följande dagens afton till ett härad [en bygd], som het Skön. De sågo der en stor by och foro dit för att bedja om nattvist. De voro förklädde i usla kläder. Der bodde en rik man, men dålig karl, vid namn Björn etterqvesa, som dref dem bort. De foro då om qvällen till ett annat torp icke långt derifrån, som hette Veda. Der bodde en bonde Torsten, som härbergade dem och gaf dem god omvårdnad om natten. Der sofvo de då i god ombonad.

Håkan och Gunhilds män kommo tidigt på morgonen till Ofrustad och sporde efter Estrid och hennes son. Erik svarade, att de äro icke der. Håkan ransakade byen och dröjde der länge om dagen, tills han fick någon nys om Estrids färd. De redo då samma led och kommo sent om qvällen till Björn etterqvesa i Skön, hos hvilken de togo gästning. Håkan frågade honom, om han kunde säga honom något om Estrid. Han svarar, att några hade kommit dit om dagen och bedt om gästning, men att han hade vräkt bort dem; de voro troligen härbergade i något af torpen. Om qvällen for en Torstens arbetskarl ur skogen och när han kom till Björns by, som låg i hans väg, varsnade han att der voro gäster och hvad deras ärende var. Han berättade det för Torsten bonde, hvilken, när två tredjedelar af natten voro gångne, väckte sine gäster och tillsade dem, med vreda ord, fara bort. Men när de kommit på väg ut ur gården, sade han dem, att Gunhilds sändemän voro hos Björn, för att leta efter dem. De bådo honom om någon hjelp och han gaf dem något mat och vägvisare, som följde dem framåt skogen till en sjö, i hvilken var en rörbevuxen holme. De fingo vada ut till holmen och gömde sig der i rören. Tidigt på dagen red Håkan från Björn ut i bygden och hvar han kom, sporde han efter Estrid. När han kom till Torsten, frågar han, om hon kommit dit. Torsten svarade, att några menniskor hade varit der och farit mot dagen österut åt skogen, hvarpå Håkan bad honom fara med sig, eftersom led och gömslen voro honom bekanta. Torsten for med dem, men när de kommit i skogen, visade han dem tvärt ifrån det håll, der Estrid var. De foro hela dagen att leta, men funno henne icke och vände derpå åter

och sade Gunhild sitt ärendes utgång. Estrid for med de sina leden fram och kom till Håkan gamle i Svitiod, hos hvilken hon och hennes son Olof vistades lång tid i god fägnad.

4. Då Gunhild konungamodern sporde, att Estrid och Olof voro i Sveaväldet, sände hon åter Håkan med godt följe österut till Sveakonungen Erik med goda gåfvor och vänlig helsning. Sändemännen blefvo väl mottagne och voro der i bästa trefnad. Sedan bar Håkan fram för konungen sitt ärende och sade, att Gunhild hade bedt, att konungen skulle gifva honom hjelp att få Olof Trygvason med sig till Norge, emedan Gunhild ville uppfostra honom. Konungen gaf honom några män och de redo till Håkan gamle. Norrmannen Håkan bjuder Olof med många vänliga ord att fara med sig, hvarpå Håkan gamle svarar vänligt; men säger att modren skulle råda för hans färd. Estrid ville för ingen mon att svennen skulle fara.

Sändemännen vände åter och sade konung Erik utgången. Sedan rusta de sig att fara hem och bedja konungen om ytterligare hjelp, för att få svennen med sig, vare sig Håkan gamle ville eller icke. Konungen gaf dem åter en flock män och när de kommo till Håkan gamle, kräfde de ånyo att svennen skulle följa dem. Men när detta icke rönte välvilja, blefvo de storordige och vrede samt hotade med våld. Då kom en träl vid namn Buste framspringande och ville slå Håkan. De kommo med nöd undan trälens hugg och foro sedan hem till Norge, der de förtalde Gunhild om färden och att de sett Olof Trygvason.

5. Estrid hade en broder Sigurd, Erik bjudeskalles son, hvilken länge hade varit borta ur landet hos konung Valdemar[1]) i Gårdarike. Der var Sigurd mycket ärad. Estrid fick lust att fara till brodern och Håkan gamle gaf henne godt följe med allahanda goda fång. Hon for med några

[1]) Valdemar eller Vladimir fick år 970 Holmgård (Novgorod) att styra af sin fader Svjetoslav och innehade detta område till 977, var sedan i landsflykt till 980, då han efter sin broders fall blef öfverkonung i Kiew — detta allt efter ryska källor. Valdemar var således icke konung, då Olof kom dit och att Sigurd varit »länge» hos honom, är en öfverdrift eller ock var han hos honom, innan han ännu fått något område.

köpmän. Då hade hon varit två vintrar [965 och 966] hos Håkan gamle och Olof var tre vintrar gammal. När de höllo österut på hafvet, kommo estiske vikingar mot dem och härtogo både menniskor och gods; somlige dråpo de, andre skiftade de mellan sig till träldom. Olof skildes då från sin moder och kom med Torulf och Torgils till en Estländing Klerkon. Denne tycktes Torulf vara utan arbetsförmåga och oduglig till träl, hvarföre han drap honom, men svennerne hade han med sig och sålde dem för en god bock åt en man, som het Klerk. Sedan köptes Olof för en dyrbar kappa af en tredje man Reas, hvars hustru het Rekon och son Rekoni. Hos dem var Olof länge och hölls väl, ty bonden tyckte mycket om honom. Sex vintrar var Olof uti Estland under denna landsflygt [967—972].

6. Då kom en gång Sigurd Eriksson till Estland för konung Valdemars i Holmgård räkning, för att der i landet hemta konungens skatter. Sigurd for ståtligt med månge män och mycket gods. Han såg då på torget en mycket fager sven och då han märkte, att han måste vara en utländing, sporde han efter hans namn och ätt. Svennen nämnde sig Olof och sade sin fader heta Trygve Olofsson och sin moder Estrid, Erik bjudeskalles dotter. Sigurd insåg då, att svennen var hans systerson och sporde honom, hur han hade kommit dit. Olof sade allt som hade händt honom. Sigurd bad honom då följa sig till bonden Reas och när han kom till denne, köpte han både Olof och Torgils och hade dem med sig till Holmgård. Han yppade icke Olofs ätt, men höll honom väl.

7. En dag var Olof Trygvason på torget, hvarest det var mycket folk. Der kände han igen Klerkon, som hade dräpt hans fosterfader Torulf lusskägg. Olof hade en liten yxa i handen, som han satte i hufvudet på Klerkon, så att hon stod i hjernen, lopp så genast hem till härberget och sade det åt sin ffrände Sigurd, som genast förde honom till drottningens härberge och sade henne, hur saken förhöll sig. Hon het Allogia [1]). Då Sigurd bad henne hjelpa svennen,

[1]) Allogia är måhända en förvrängning af Olga, hvilket åter är det nordiska namnet Helga.

såg hon på denne och sade, att man icke fick dräpa en så fager sven, samt bad, att hennes män skulle ditkallas fullt väpnade. I Holmgård var det så stor fridhelgd, att lagen böd, att enhvar, som drap någon odömd, skulle sjelf dräpas. Derföre rusade allt folket efter dess sed och lag och letade efter svennen, hvart han var kommen. Då sades det, att han var i drottningens gård och att der var en allväpnad här. Det tillsades då konungen, som gick dit med sitt följe, och då han icke ville, att de skulle strida, kom han först stillestånd och sedan förlikning åstad. Han ådömde böter, hvilka drottningen betalte. Sedan var Olof hos drottningen och var henne synnerligen kär. Men det var lag i Gårdarike, att inge konungsborne män skulle få vara der utan konungens lof. Derföre sade Sigurd drottningen af hvilken ätt Olof var och att han var dit kommen, emedan han icke för ofrid kunde vara i sitt eget land, och han bad henne säga konungen detta. Hon gjorde så och bad honom hjelpa denne konungsson, så hårdt faren som han var, och kom med sina förord derhän, att konungen lofvade henne detta. Han tog då Olof i sitt våld och höll honom herrligt, som en konungsson bör hållas. Olof var nio vintrar, när han kom till Gårdarike, och dröjde der andra nio vintrar [973—981]. Olof var fagrare, större och starkare än andre och uti idrotter före alle andre Nordmän, om hvilka man vet berätta.

Håkan jarl, Guldharald och Harald gråfäll[1]).

8. Jarl Håkan Sigurdsson var hos Danakonungen Harald Gormsson om vintern, sedan han flytt ifrån Norge för Gun-

[1]) Äfven denna afdelning synes sakna de gamla qvädenas vitsord, om man undantager Glums 2 visor i kap. 13, med hvilkas innehåll Snorres framställning öfverensstämmer. Fagrskinna behandlar Håkans historia för sig i kap. 37—67, af hvilka 37—45 (börj.) svara mot denna afdelning; framställningen vitnar om en för Snorre gemensam källa, ehuru utförandet i en del detaljer är något olika. Den utförligare Olofs saga (Fm. S. k. 48—54, Fl. B. k. 54—59) har, om man ser bort från några smärre inskjutna meningar, alldeles detsamma som Snorre; ett litet stycke i Fl. B. k. 59 återfinnes nästan ordagrant i Ágrip. Jomsvikingasagan (k. 6, 7) har betydliga förändringar i framställningen, som dock står i sammanhang med den vanliga. Ágrip berättar helt kort (k. 9). Historia Norvegiæ talar kort och oredigt om dessa tilldragelser s. 13. — Tjodrek kap. IV.

hilds söner [969]. Han hade om vintern så stor oro, att han lade sig till sängs, vakade mycket samt åt och drack ej mer än att han kunde uppehålla krafterna. Han sände derunder lönligen bud norrut till sine vänner i Trondhem och lade råd för dem, att de skulle dräpa konung Erling, om de kunde komma åt; när det somrade, torde han vända åter till sitt rike. Den vintern dråpo ock Tronderne Erling, såsom förr är skrifvet[1]).

Mellan Håkan och Guldharald var kär vänskap, så att Harald bar fram för Håkan sina rådslag. Han sade, att han nu ville sätta sig ned i landet och icke längre vara på härskepp; han sporde, om Håkan trodde, att konung Harald ville skifta rike med honom, ifall han kräfde det. «Det menar jag», sade Håkan, «att Danakonungen månde icke vägra dig din rätt. Tala med honom, så får du besked om detta mål; jag menar, att icke får du riket, om du icke kräfver det.» Brådt efter detta samtal ordade Guldharald med konungen i närvaro af månge stormän, begges vänner, och kräfde, att han skulle skifta Danmark midt i tu med honom, såsom hans börd och ätt var uti Danmark. Vid denna åkallan vard konung Harald mycket vred och sade, att icke hade någon kräft hans fader Gorm, att han skulle blifva halfkonung i Danmark, ej heller dennes fader Hörda-Knut eller Sigurd orm i öga eller Ragnar lodbrok. Han gjorde sig så rasande att ingen kunde tala med honom.

9. Guldharald tyckte om detta värre än förr; han hade icke mer än förut, men konungens vrede hade han fått. Han kom då till sin vän Håkan, kärade sin svåra ställning för honom och bad om goda råd, i fall sådana funnos, på det han skulle nå riket; han sade, att helst hade han velat söka rike med vapen och styrka. Håkan bad honom icke säga det för någon man, «dervid ligger edert lif», sade han, «besinna detta med dig sjelf, hvartill du är stark nog; till slika storråd behöfves, att man är djerf och oförvägen och att man sparar hvarken godt eller ondt, att det må framgå, som upp är taget; men det duger icke att häfva upp stora råd och sedan lägga ned dem med skam.» Guldharald svarar: «Så skall jag upptaga denna tillkallan, att jag icke skall

[1]) Harald gråfälls saga, kap. 16.

spara mina händer från att dräpa konungen sjelf, om jag kommer i före, så framt han vill neka mig det rike, jag har rätt till.» De skilja nu sitt samtal. Konung Harald gick sedan till Håkan att samtala, konungen säger jarlen den tillkallan Guldharald gjort hos honom till riket och de svar, han gifvit, samt säger, att han vill för ingen mon minska sitt rike. «Men om Guldharald vill hålla något på denna tillkallan, då är det för mig litet att låta dräpa honom, ty jag tror honom illa, om han icke vill låta af detta.» Jarlen svarar: «det tänker jag, att Harald har så långt sagt detta, att han icke månde låta det nederfalla; jag tror, att om han reser ofrid här i landet, varder det honom godt om folk, mest för hans faders vänsällhets skull[1]), men för eder är det den största olämplighet att dräpa eder frände, ty alle månde kalla honom saklös under sådana omständigheter. Men icke vill jag heller säga det vara mitt råd, att du gör dig till mindre konung än din fader Gorm var; han ökade mycket sitt rike, men minskade det i ingen mon.» Då säger konungen: «hvad är då ditt råd, Håkan, om jag icke skall dela riket och icke råda mig af händerna denna ångest?» «Vi skola finna hvarandra efter någre dagar», säger Håkan jarl, «dessförinnan vill jag öfverlägga detta vandamål och gifva någon hjelp härifrån.» Då gick konungen bort med alle sine män.

10. Håkan jarl hade nu å nyo den största oro och öfverläggningar och lät få män vara i huset hos sig. Någre dagar senare kom Harald till jarlen, de samtalade och konungen sporde, om jarlen hade öfvervägt det tal de kommo på förra dagen. «Derför har jag», säger jarlen, «sedan dess vakat dag och natt och synes det mig vara bästa rådet, att du hafver och styr hela det rike, du tog efter din fader, och att du får i händerna på din frände Harald ett annat konungarike, af hvilket han kan blifva en ärad man.» «Hvad är det för rike», säger konungen, «som jag kan få hemult åt Harald, om jag behåller Danaväldet ostyckadt?» Jarlen säger: «det är Norge. Konungarne, som der äro, äro onde mot allt

---

[1]) Hans fader Knut hade tillnamnet Dana-ást, Danernes kärlek. Han misstänktes vara dödad af sin broder Harald Gormsson.

landsfolket och hvar man vill dem illa, som värdt är.» Konungen säger: «Norge är ett stort land, der är ett hårdt folk och dit är ondt att söka för en utländsk här. Skedde oss så, när [konung] Håkan värjde landet, vi läto mycket folk, men vunno ingen seger. Harald Eriksson är min fosterson och knäsättning.» Då säger jarlen: «länge har jag vetat, att J hafven ofta hulpit Gunhilds söner, men de hafva dock icke lönat eder annat än med ondt[1]). Vi skola komma mycket lättare åt Norge än genom att strida med hela Danahären. Sänd du bud efter din fosterson Harald, bjud honom att taga af dig det land och län, som de hade förut här i Danmark, stäm honom till dig. Då må Guldharald på en liten stund skaffa sig rike i Norge af Harald gråfäll.» Konungen säger, att det månde kallas illgerning att svika sin fosterson. «Det månde Danskarne säga», svarar jarlen, «att bättre är det skiftet att dräpa en norsk viking i stället för en dansk brorson.» De tala nu härom lång tid, till dess de sämjas härom.

11. Guldharald kom ännu en gång till tals med Håkan jarl och sade jarlen honom, att han hade nu hulpit hans mål, så att det var mera sannolikhet, att ett konungsrike månde ligga löst för honom i Norge. «Skola vi då», säger han, «hålla tillsammans och månde jag då kunna gifva dig mycken hjelp i Norge. Haf du först det riket. Konung Harald är nu mycket gammal och har endast en son, som han älskar litet och som är frilloson[2]).» Jarlen talar detta för Guldharald, till dess han låter det lika sig väl. Sedan tala de ofta tillsammans, konungen, jarlen och Guldharald.

Derefter sände Danakonungen några män norrut till Harald gråfäll i Norge. Deras färd tillreddes på det bästa och de vordo väl mottagne, när de funno konung Harald. De sade honom de tidender, att Håkan jarl var i Danmark, nära döden och nästan från sina sinnen, och derutöfver att Danakonungen Harald böd sin fosterson Harald gråfäll till

---

[1]) Enligt Saxo, s. 477, 478, voro Erikssönerne skyldige att gifva konung Harald Gormsson skatt, hvilket äfven kon. Olof svenske måhända antyder uti sitt tal, Olof helges saga, kap. 71.

[2]) Härmed menas Haralds efterträdare, konung Sven tjugeskägg. Saxo (X, s. 480) låter honom vara äkta född. Han säges hafva varit fadren mindre kär i Script rer. Dan. II, 474.

sig att taga af sig vejtslor, så som han och bröderne förut haft i Danmark, och bad han Harald komma till sig på Jutland. Harald gråfäll bar detta mål fram för sin moder Gunhild och andre sine vänner. Man var af mycket olika meningar: somlige tycktes denna färd icke trygg, som om der vore folk i försåt; flere voro dock de, som önskade, att man skulle fara, ty det var så stor svält i Norge, att konungarne knappast kunde föda sitt följe. Då fick fjärden, vid hvilken konungarne oftast suto, namnet Hardanger [Hårdånger][1]). I Danmark var det hjelplig årfärd och männen trodde, att de der skulle få hvad man behöfde, om konung Harald finge der län och öfversocken [makt]. Förr än sändemännen foro bort, var det derföre beslutet, att konung Harald skulle om sommaren komma till Danakonungen och taga af honom den kost, han böd.

12. Harald gråfäll for om sommaren [969] till Danmark med tre långskepp, af hvilka ett styrdes af Arenbjörn herse från Fjärdarne[2]). Konung Harald seglade ut ur Viken till Limafjärden och lade sig der vid Hals, dit, sades det honom, Danakonungen skulle komma snart. Men då Guldharald sporde detta, styrde han dit med nio skepp, som han förut rustat till vikingafärd. Håkan jarl hade äfven rustat sitt folk och ämnade sig i viking med 12 stora skepp. Då Guldharald var bortfaren, sade Håkan jarl till konungen: «jag vet icke, om vi icke ro ledungen och likväl få betala ledvitet[3]). Nu månde Guldharald dräpa Harald gråfäll och sedan taga konungsdöme i Norge. Menar du då, att han skall blifva pålitlig, om du gifver honom så mycken styrka? Han sade mig i vinter, att han skulle dräpa dig, om han kom i före. Jag

---

[1]) Ånger (anger) betyder vik och återfinnes i svenska ortnamn, t. ex. Ångermanna-land. Sagans sätt att förklara Hard (af isl. adj. harðr, hård) är oriktigt. Hardanger måste betyda Hardarnes (Hördarnes) vik.

[2]) Om honom se ofvan not. 3, sid. 110.

[3]) Ledvitet svarar mot den svenska medeltidens ledungslama, skatten som gafs i stället för ledungen, när denna ej behöfdes, från början böterna för försummelse att deltaga i ledung. Men ledvite gafs ock af den som deltog i härfärden, men på ett orätt skepp (äldre Gulatingslag, kap. 301) Det synes vara det senare fallet, som jarlen åsyftar — en härfärd med förlust, i följd af brist på förtänksamhet.

vill vinna Norge under dig och dräpa Guldharald, om du lofvar mig, att jag lätt varder förlikt med dig derför. Jag skall då blifva er jarl och binda det med ed och vinna Norge under eder med er hjelp och sedan hålla landet under ert rike och gälda eder skatt. Råder du öfver tvenne tjodland, är du större konung än din fader.» Derom sämjas nu konungen och jarlen och Håkan far med de sine att uppsöka Guldharald.

13. Så snart Guldharald kom till Hals vid Limafjärden, böd han Harald gråfäll till strid och ehuru denne hade mindre styrka, gick han genast i land, redde sig till strid och fylkte sitt folk. Innan fylkingarne gingo samman, eggar Harald gråfäll hårdt de sina och bad dem draga svärden, lopp genast fram främst i fylkingen och högg åt begge sidor. Glum Gerason säger i Gråfällsdråpan:

Skön-hjalt-malmens Odin
mälte raska ordet,
fruktar ej åt folken
färga slätter röda.
Hirden då bad herrskarn
Harald svärdet draga
— högt syntes då hjeltar
herrskarns ord — i striden [1]).

Der föll Harald gråfäll. Glum Gerason säger:

Sjökungs-häst-värns-skötarn,
skeppens vän, fick ligga
stum på stranden vida
sträckt, Ölimafjärdens.
Skingrarn der af sjöelds
skatter föll vid Halsen.
Vållat verket hafver
vältalige furstevännen [2]).

---

[1]) De sköna hjaltens (svärdfästets) malms (klingans) Odin, kämpen.

[2]) Sjökungen Glammes hästs (skeppets) värns eller inhägnads (sköldens) skötare, Harald gråfäll. Vikingaskeppet var kantadt af sköldar. Skeppens vän, den som gerna ligger ute med skeppen. Sjö-eldens (guldets) sändare, den frikostige konungen. Den vältalige förste-vännen, Håkan jarl.

Med konung Harald föll större delen af hans folk, deribland Arenbjörn herse. Då voro femton vintrar förflutne sedan Håkan Etelstansfostres död, men från Sigurd Ladejarls tretton. Presten Are Torgilsson säger, att Håkan jarl satt tretton vintrar öfver sitt fädernearf i Trondhem förrän Harald gråfäll föll, men de sex sista vintrarne, som Harald lefde, säger Are, voro Gunhilds söner och Håkan i fejd och stucko skiftevis ur landet[1]).

14. Litet efter Harald gråfälls död mötte Håkan jarl och Guldharald hvarandra. Jarlen lade då till strid med Guldharald. Håkan fick seger, tog Harald till fånge och lät hänga honom i en galge. Sedan for han till Danakonungen och blef lätteligen förlikt med honom för hans frändes Guldharalds dråp.

Håkan jarls herravälde i Norge[2]).

15. Sedan böd konung Harald ut hären från hela sitt rike och for med sex hundrade skepp; med honom voro jarlen Håkan Sigurdsson och Harald gränske, son till konung Gudröd, och månge andre stormän, som flytt för Gunhilds söner från sin odaljord i Norge. Danakonungen for sunnan med sin här till Viken, der allt landsfolket gick under honom; när han kom till Tunsberg, strömmade till honom en stor myckenhet. Konung Harald lemnade Håkan jarl allt det folk, som kommit till honom i Norge, och satte honom att råda för Rogaland, Hördaland, Sogn, Fjärdafylke, Södermöre, Römsdal och Nordmöre. Dessa sju fylken lemnade han jarlen med samma vilkor som Harald hårfager gaf sine söner, blott med den skilnad att Håkan skulle der liksom i Trond-

[1]) Med afseende på dessa tidsuppgifter jfr inledningen till Harald gråfälls saga. Efter Harald gråfälls fall säges Håkan hafva haft rike i 20 år, således tillsammans 33. Det är endast uti dessa årens fördelning i 13+20, som Are och Snorre tagit miste.

[2]) Fagrskinna, kap. 45, följer troget Enar skåleglams Vell-ekla, af hvilken några visor anföras, som icke återfinnas hos Snorre. Här sägas Gudröd och Gunhild vara Ragnfred följaktiga, hvilket väl ock är troligt. Den utförligare Olofssagan följer Snorre nästan utan afvikelse (Fm. S. k. 54—56, Fl. B. k. 60—63). Jomsvikingasagan har några ord i slutet af k. 7, som höra hit. Ágrip, k. 10.

hem få alle konungsgårdar och landskylder samt af konungens gods så mycket han behöfde när en här var i landet [1]). Åt Harald gränske lemnade konung Harald Vingelmark, Vestfold och Agder till Lidandesnäs jemte konungsnamn och lät honom hafva detta rike i allt på samma sätt, som hans fränder hade haft af gammalt och som Harald hårfager gaf sine söner. Harald gränske var då aderton vintrar och vard sedan en vida fräjdad man [2]). Derpå for Harald Danakonung hem med all Danahären.

16. Håkan jarl for med sitt folk norrut längs landet. Då Gunhild och hennes söner sporde dessa tidender, samlade de en här, men det var ondt om folk för dem. De togo då samma råd som förr och seglade vester om hafvet [969] med så mycket folk, som ville följa dem, först till Orkenöarne, der de dröjde en tid. Der voro då Torfinn hjessklyfvares söner jarlar, Ludvig [Lödve], Arnfinn, Lyt och Skule [3]).

Håkan jarl lade allt landet under sig och satt den vintern [970] i Trondhem. Derom säger Enar skåleglam i Vell-ekla:

Sju fylken under sig lade
— sällhet var det för landet —
gömmarn af bryn-grundens
silkes-bindel, den ädle [4]).

Då Håkan om sommaren for sunnan utmed landet och landsfolket gick under honom, böd han öfver allt sitt rike, att

---

1) Håkan skulle dessutom för hvart år lemna ett visst antal hökar eller falkar. Udd munks saga, kap. 61.

2) Fagrskinna säger intet om Harald gränske vid detta tillfälle och Munch (*b.* 53, n. 3) anser honom hafva år 969 varit för ung för att mottaga denna förläning. Men af ordalagen i Harald gråfälls saga. k. 11, synes Harald gränske vid fadrens död 963 hafva handlat på egen hand, hvilket bestyrkes deraf att han snart sökte sin lycka i krigsföretag utom landet. Han kan under sådana förhållanden icke gerna hafva då (963) varit yngre än tolf år. Han behöfde ej heller vara äldre för att år 969 räkna aderton vintrar. Men att Harald gränskes förläning icke var så betydande som i texten uppgifves, är väl troligt. Man kan icke gerna förena uppgiften här och uppgiften i kap. 20 om Erik jarls förläning.

3) Med afseende på dem se Olof heliges saga, kap. 99.

4) Brynens grunds (pannans) silkes-bindel, som plägade bäras af förnämligare män.

man skulle upprätthålla hofven och bloten, hvilket ock skedde. I Vell-ekla heter det:

Genast lät den kloke
kämpavännen vara
sanna Bandens öde
vin och Endrides hofsland.
Med ära allt kring hafvet
jättnars valfalls vargar
— gudar styra — spjutens
storms Loride förde.

Och Lack-stafvens söner
stridsduglige vandra
— rödskifvans vårdare store
främjas af sådant — till bloten.
Nu gror jord som fordom
sedan guld-ödarn låter
spjutbroars män bygga,
osorgsne, vin åt Banden.

Nu ligger allt under jarlen
nordan om Viken; öfver
vidt ett rike råder
Håkan, sköldväders-resarn [1]).

Den förste vintern, som Håkan rådde för landet, gick sillen upp kring allt landet och hösten förut hade säd vuxit öfverallt, der man hade sått, och om våren skaffade man sig utsädeskorn, så att de fleste bönderne sådde sin jord och tidigt lofvade det god äring.

17. Af Eriks och Gunhilds söner voro då endast två i lifvet, konungarne Ragnfred och Gudröd. Glum Gerason säger i Gråfällsdråpan:

[1]) Håkan lät Endrides (Tors) ödelagde hofsland (tempeljord) och Bandens (gudarnes) vin (tempel) vara sanna, giltiga, d. v. s. han återupprättade dem. Jättnars valfalls (hafvets, som bildades af jättnen Ymes blod) vargar, skeppen. Loride, ett af Tors binamn, användes i omskrifningen för Torsdyrkaren Håkan. — Lacks, stridsgudinnans, stafs (svärdets) söner, kämparne eller männen. Rödskifvan, skölden. Spjutens bro, skölden. — Viken tages här i dess vidsträcktaste bemärkelse, såsom gående ända till Lidandesnäs.

Halfva hoppet om rikdom
jag miste, när svärdshaglet
hilmen fällde; skatter
Haralds död ej bragte.
Men jag vet att hafva lofvat
hans bröder mig goda
ting, de båda: kämpars
mängd fröjd af dem bidar.

Sedan Ragnfred öfvervintrat på Orkenöarne, började han sin färd om våren och styrde vestan till Norge med stora skepp och fridt folk. Vid framkomsten sporde han, att jarlen var i Trondhem, och höll då norr om Stad och härjade i Södermöre. Somt folk gick under honom, som ofta sker, då härflockar gå öfver landet, att de, som äro utsatte för dem, söka sig hjelp, der denna synes dem lättast att få. Då Håkan jarl sporde, att det var ofrid i Möre, redde han skeppen och lät skära upp här-pil och efter en skyndsam rustning höll han ut efter fjärden; han hade fått mycket folk. Ragnfred och han möttes norrut i Södermöre och jarlen lade genast till strid; han hade mera folk, men smärre skepp. Striden var hård och vard tyngre för Håkan; de kämpade i förstammarne, såsom då var vanligt. Det var ström i sundet, som dref alla skeppen samman in mot land. Jarlen lät ock stryka mot stranden, der det syntes honom bäst att lägga till, och så fort skeppen kände botten, gick han med alle de sine i land och drog upp skeppen, så att ovännerne icke skulle kunna draga ut dem. Sedan fylkte han å slätten och eggade Ragnfred till landstigning. Men han lade endast in och de sköto på hvarandra en stund, men han ville icke gå i land, och skildes de så. Ragnfred for söder om Stad, ty han räddes, att landhären skulle draga sig till jarlen och denne lade icke mer till strid, emedan honom tycktes skilnaden i skeppens storlek för betydlig. Om hösten for han norrut till Trondhem och var der öfver vintern [971], men konung Ragnfred hade allt landet sunnan Stad, Fjärdafylke, Sogn, Hördaland och Rogaland, och hade stort följe öfver vintern. När våren kom, böd han ut ledung och fick mycket folk. Han for kring alla dessa fylken, för att skaffa sig folk, skepp och andra fång, som han behöfde.

18. Håkan jarl böd ock ut här om våren, ur nord-delen af landet. Han hade mycket folk från Hålogaland och Nömedalen, så att från Byrda till Stad hade han manskap från alla sjölanden. Från hela Trondalagen och från Römsdal kom här till honom. Enligt qvädet hade han här af fyra folkland och följdes af sju jarlar, hvilke alle hade ofantligt stor här. I Vell-ekla säges:

Det var mer, när Möres
mordlystne folk-värjare
manna-färd lät nordan
ned till Sogn göra.
Ut drog Frö från fyra
folkland — säg svärdens
Ull stöd i det — folket
allt, Hedins stormens.

Och till möte på Metes
mjukskifvor fram trängde
sju landsförstar med sköldars
skadefogels fröjdare.
Allt Norge återljöd, då
Hedins-väggens Ullar
till egg-ting foro samman —
likmassor flöto vid näset [1]).

Med all denne hären höll Håkan söder om Stad och sporde då, att konung Ragnfred med sin här var faren in i Sogn; han vände sig då dit och fann konungen. Jarlen lade sina skepp vid land, haslade vall åt Ragnfred och tog plats till striden. I Vell-ekla heter det:

Föll för Venders mördare
gram i andra striden;

---

[1]) «Hedins (den i qvädena prisade hjeltens) stormens» hör till Frö, (kämpen, här Håkan jarl); senare vishalfvan är ordagrant återgifven. Folkland är icke detsamma som tjodland, snarare liktydigt med fylke. Guden Ulls namn användes ofta för att beteckna en stridsman. — Mete var en viking, hans mjuk-skifvor (eg. -dörrar) äro de sakta framglidande skeppen. Sköldens skades (stridens) fogel, korpen. Hedins vägg, skölden. Eggting, vapeneggarnes möte, striden.

vida fräjdadt sedan
vard manfallet i slaget.
Sköldtrollets dån-Narfve
böd till strand att lägga,
skid-Jalks nytta
lade vid ändan af fylket [1]).

Striden vard mycket hård, men Håkan jarl, som hade mycket mera folk, fick seger. Detta skedde å Tingnäs, der Sogn och Hördaland mötas. Konung Ragnfred flydde till sina skepp och af hans folk föllo tre hundra man. Så säges i Vell-ekla:

Hård var kampen, tills kämpars
kraftige herre skänkte
hökens krokiga huggklor
hundraden tre af männer.
Seger-rik strids-höjande
höfdinge dädan öfver
— mäktig var honom medgång —
menskohufvud fällda vandrar [2]).

Efter denna strid flydde konung Ragnfred ur Norge [3]), men Håkan jarl fridade landet och lät den myckne hären, som hade följt honom om sommaren, vända åter norrut. Sjelf dröjde han der om hösten och sedan om vintern [972].

19. Håkan jarl gick att ega en qvinna [4]) vid namn Tora, dotter till den mäktige Skage Skofteson. Tora var fridare

[1]) Venders mördare, Håkan jarl. Sköldens trolls (den sköldförderfvande yxans) dåns (stridens) Narfve (en jätten, Lokes son), jarlen. Jalk är ett af Odins binamn, skidornas falk är Ull, Ulls nytta, skeppet.

[2]) Kämpars kraftige herre, eg. strids-trädens träng-träd. Höken, eg. likgamen. Tre hundra; säkerligen menas storhundraden och summan blir således 360.

[3]) Om hans broder Gudröds fåfänga försök att vinna Norge se längre fram, kap. 94. Gunhild tillbragte förmodligen sina sista dagar i vestern. Det finnes en sägen, ehuru föga trolig, att hon skulle hafva funnit sin död i Danmark, sviken af Harald Gormsson och Håkan jarl. (Tjodrek, kap. VI. Ágrip, kap. 10. Jomsvikingasagan, kap. 7.)

[4]) Detta kap. och det följande återfinnas i Fagrskinna, kap. 65, i något sammandragen form och med någon olikhet i detalj-uppgifter. Eriks flykt till danske konungen och hans förläning omtalas icke.

än andra qvinnor. Med henne hade han sönerne Sven och Heming samt dottern Berglyt, som sedan var gift med Enar tambarskälfvarn [1]). Håkan jarl var en stor qvinnoman och hade många barn. En dotter, som hette Ragnhild, gifte han med Skofte Skageson, Toras broder. Jarlen älskade Tora så mycket, att han hade hennes fränder mycket kärare än andre män, men mest af alle var hans svåger Skofte hedrad. Jarlen gaf honom stora vejtslor i Möre och hvar gång de voro i ledung skulle Skofte lägga sitt skepp närmast jarlens; för ingen skulle det duga att lägga sitt skepp mellan deras.

20. En sommar, då Håkan jarl hade ledung ute, styrde Torlef spake [2]) ett skepp med honom. Erik var ock med på färden, tio eller elfva vintrar gammal. När de om qvällarne lade sig i hamnen, lät Erik icke annat lika sig än att de lade sitt skepp närmast jarlens. Men då de kommo i söder till Möre, kom till jarlen hans svåger Skofte med ett väl rustadt långskepp. Då han nu ror till flottan, ropar han, att Torlef skulle gifva rum för honom och lägga ur läget, men Erik svarar hastigt och beder Skofte lägga sig i ett annat läge. Så snart Håkan jarl hörde, att hans son Erik tyckte sig nu vara så stor, att han icke ville vika för Skofte, ropar han genast och tillsäger honom att lägga sig ur läget, i annat fall, säger han, månde det blifva dem värre, ty de torde blifva slagne. Torlef befallte, då han hörde detta, sine män att lägga skeppet ur banden och skedde så, hvarefter Skofte intog det läge, han var van att hafva närmast jarlens skepp. Skofte skulle säga jarlen alla tidender, då de voro tillsammans, men om jarlen sporde något förr, sade han det för Skofte, som af detta fick namnet Tidende-Skofte.

Vintern efter denna tilldragelse [973] var Erik hos sin fosterfader Torlef, men tidigt om våren fick han sig ett följe och Torlef gaf honom en skuta med femton roddaresäten och med fullständig utredning, tält och mat. Med denna höll Erik då ut efter fjärden och for sedan söderut till Möre.

---

[1]) Om Enar se mera längre fram. Om Håkans barn finnas olika uppgifter. Snorre nämner längre fram ytterligare tvenne, Erling och Erland.

[2]) Denne Torlef spake säges hafva varit dotterson af den i Håkan godes saga, kap. 11, omtalade Torlef. Erik var Håkans frilloson.

Tidendeskofte for då med rustad femtonsätes-skuta mellan sine gårdar och Erik lade sig emot honom till strids. Skofte föll, men åt alle de män, som uppstodo, gaf Erik grid. Öjulf dadaskald [1]) säger i Bandadråpan:

Sent om dagen styrer
skepp, med jemngodt manskap,
yngling allt mot Skofte,
utskärs store herre,
då när sköldeldens skakare
skeppshöfdingen lät falla.
Ulfröjdarn gaf ofta
äta åt blodhökar i striden.

Sand-höfdingen lät stupa
store guldspridarn i kampen.
Lyckligt betog du lifvet
landgördelns elds gifvare.
Stål-Öge fick stiga
från stäfbäddens korpars
brakönskare döde.
Drager landet som Band vilja [2]).

Sedan seglade Erik söderut med landet och kom fram i Danmark, der han uppsökte konung Harald Gormsson och var hos honom öfver vintern [974]. Våren derefter sände Danakonungen Erik norrut till Norge, der han gaf honom jarldöme, att styra öfver Vingelmark och Römarike med samma kost, som skattekonungarne förut hade haft. Öjulf säger:

Folkstyrarn var söder
vid få vintrars ålder,

---

[1]) Öjulf kallas i skaldeförteckningen Sven jarls skald, men han diktade äfven om Erik jarl, såsom den i texten citerade Bandadråpan visar.

[2]) Skepp, eg. Metes skid. Sköldelden, svärdet. Sandens eller strandens höfdinge. Landgördelns (det landet omgifvande hafvets) eld, guldet. Stålets Öge, kämpen. Stäfvens bädds (hafvets) korpars brak, sjöstriden. Sista raden är omqvädet (Jfr kap. 96, 97). Att gudarne der så ofta nämnas Band, torde hafva gifvit anledning till namnet Bandadråpa.

i ölskepps-hafs-ormen
hos orms-hvilbergs-dvärgen,
förr'n öfver Yggs maka
skatt-mildingar ville
Hilds hjelm-klädde
stormeggande sätta [1]).

Erik jarl var sedan en stor höfdinge.

Olof Trygvason i Gårdarike och Vendland [2]).

21. All denna tid var Olof Trygvason i Gårdarike och rönte der den största välvilja af konung Valdemar och kärlek af drottningen. Konung Valdemar satte honom till höfdinge öfver det härfolk, han sände att värja sitt land. Hallar-Sten [3]) säger:

Tolf vintrar var åldern
för hatarn af bågsätes-elden,
då härskeppen prydda förde
Hördars vän från Gårdar.

---

[1]) Ölskeppets (ölkärlets) hafsorm, skepp, d. v. s. huset. Ormens hvilbergs (d. v. s. bädds, d. v. s. guldets) dvärg, konungen. Yggs eller Odins maka, jorden. Skattmildingar, männer. Hilds storm, striden.

[2]) Endast hos Snorre finner man en utförlig och sansad framställning af Olofs vistande i de två angifna landen. Fagrskinna har nästan intet, men nämner dock Olofs vendiska maka Geila (!). Ágrip har mycket få uppgifter (kap. 16), men påstår, att Olof hade vintervist i Jomsborg, och följes deri af Historia Norvegiæ, s. 14. Udd munk är mycket utförlig (kap. 5—8), men hans uppgifter hafva icke trovärdighetens prägel. Olof vänder åter från Vendland till Gårdarike, efter att i Danmark hafva rönt korsets stora kraft, företager sedan härtåg till Grekland, der han blifver primsignad, begifver sig slutligen till Irland. Den utförligare Olofssagan skildrar vistandet i Gårdarike (Fm. S. kap. 58, Fl. B. kap. 65) bitvis efter Snorre, bitvis efter Udd, och visar i beskrifningen af Olofs vistande i Vendland m. m. (Fm. S. kap. 59, 74 f., Fl. B. kap. 66, 67, 88 f.) större öfverensstämmelse med Udd än med Snorre.

[3]) Sten, ofta kallad Hallar-Sten (hallens, kungssalens Sten), en son af Härdis, Enar skåleglams dotterdotter, var skald hos Harald hårdråde och Olof kyrre. Man känner tvenne qväden af honom, Rekstefja (om Olof Trygvason), ur hvilken ofvanstående visa är tagen, och Nizárvísur, visorna om Harald hårdrådes slag vid Nissa-ån år 1062 (Har. hårdr. s., kap. 63 f.). Hans Rekstefja är tryckt i Scr. hist. Isl. III., 224 f.

Lastade med Hamdes kläder
och svärdens bullers skyar
hilmens män, med hjelmar
stäf-häst — styret rördes [1]).

Olof hade då några strider och var härstyrelsen i goda händer; han höll då sjelf en stor skara krigsmän med sin egen kostnad, med det konungen gaf honom. Han var gifmild mot sine män och vann derigenom deras vänskap. Men då vard, som ofta varda kan, när utländingar stiga till makt eller så stor fräjd, att de komma före inländske män, att månge afundades det, att konungen och icke mindre att drottningen hade honom så kär; de talte för konungen, att han skulle akta sig för att göra Olof för stor. «En slik man är dig allra farligast, om han vill taga sig före att göra eder eller ert rike men, så duglig och vänsäll som han är; ej heller veta vi, hvad han och drottningen jämnt tala om». Det var en vanlig sed hos desse store konungar, att drottningen skulle hafva och med egen kostnad underhålla halfva hirden, hvartill hon skulle hafva nödiga skatter och skylder. Var det ock så hos konung Valdemar, att drottningen icke hade mindre hird än han och täflade de om alle ansenlige män, ty dem ville båda hafva. Nu skedde så, att konungen satte tro till sådant tal, som bars fram för honom, och blef något fåordig och vredgad mot Olof, men då denne märkte det, sade han det åt drottningen, äfvensom att han ville fara till Nordlanden, der hans fränder tillförene haft rike och der hans framgång torde blifva störst. Drottningen beder honom fara väl och säger, att hvar han är, månde han tyckas stor. Sedan rustar han sin färd, steg till skepps och höll så ut till hafs på Östersaltet. Under sin segling vesterut kom han till Borgundarholm [Bornholm], steg i land och härjade, men folket strömmade ned och höll strid med honom. Olof fick seger och mycket härfång [2]).

---

[1]) Bågsätets (armens) elds (guldringens) hatare, den gifmilde fursten. Hamdes kläder, brynjor; svärdsbullrets (stridens) skyar, sköldar. Stäf-hästen, skeppet.

[2]) Hit hör uppenbarligen visan, som står i slutet af nästa kapitel.

22. Medan Olof låg vid Borgundarholm, fingo de hvasst väder och stormig sjö, så att de icke kunde stanna der, utan seglade dädan söderut till Vendland, der de kommo i en god hamn. De foro der allt med frid och dvaldes der en tid. Konungen i Vendland hette då Burislef[1]) och han hade tre döttrar, Gera, Gunhild och Estrid. Konungsdottern Gera hade våld och rike i det område, der Olof kommit i land; med henne hade en man, som het Dixin, mesta makten. När de sporde, att okände män kommit till landet, som förhöllo sig väl och foro fram med frid, for Dixin till dem med ordsändning från drottning Gera, att hon ville bjuda de män, som dit voro komne, till vintervist, ty det var då mycket lidet på sommaren, vädret hårdt och stormarne store. När Dixin kom till dem, vard han brådt varse, att öfver dem rådde en ansenlig man, både till ätt och åsyn. Dixin säger dem, att drottningen böd dem till sig med vänskapsbud. Olof antog detta och for om vintern [982] till drottning Gera och syntes de hvarandra mycket väl, så att Olof hafver uppe sina ord och beder om Gera. Det vard då så, att Olof fick drottning Gera den vintern och vard han jemte henne för-rådsman för hennes rike. Hallfred vandrådaskald[2]) säger härom i dråpan, han gjorde om konung Olof:

Herrskarn lät vid Holmen
hårda likens skadare
glänsa rödt och i Gårdar.
Gömmer det någon af männen?[3])

---

[1]) Någon konung i Vendland fans icke, men af dess förstar fans en Burislef eller Boleslav, ehuru det synes mindre troligt att han redan 981 skulle hafva tillträdt regeringen och hafva en dotter, som var enka. Döttrarnes nordiska namn äro naturligtvis utbytta mot vendiska, som kanske voro något likljudande.

[2]) Om denne Hallfred Ottarsson se vidare i sammanhang med kap. 88.

[3]) Ur Olofsdråpan. — Meningen i sista raden är: hvi skulle någon menniska fördölja det?

Håkan jarls förhållande till Danmark och kristendomen[1].

23. Håkan jarl rådde för Norge och gaf ingen skatt, derföre att Danakonungen lemnade honom alle skatter, som konungen egde i Norge, till underhåll och kostnad, då jarlen hade att värja landet för Gunhilds söner.

24. Kejsar Otto[2]), som då var i Saksland, sände bud till Harald Danakonung, att han skulle taga dopet och den rätta tron jemte det folk, han styrde; i annat fall sade kejsaren sig skola fara med här emot honom. Då lät Danakonungen ordna sina värn, väl upprätthålla Danavirke och tillrusta härskeppen. Äfven sände han bud till Håkan jarl i Norge, att han skulle komma till honom tidigt på våren med så stor här som han kunde få. Om våren [975] böd då Håkan jarl ut här af hela sitt rike; han fick mycket folk och for dermed till Danmark, hvarest han uppsökte Danakonungen, hvilken tog emot honom med mycken heder. Månge andre höfdingar voro då med Danakonungen, för att hjelpa honom, så att han hade en mycket stor här.

25. Olof Trygvason hade varit om vintern [982!][3]), såsom förr är skrifvet, i Vendland; der for han till de härad, som förr hade legat under drottning Gera, men sedan dragit sig undan all lydnad och alla skattegåfvor. Der härjade Olof och drap månge män, brände för några, tog mycket gods

[1]) De olika skildringarne af kejsar Ottos härtåg och dermed sammanhängande omständigheter öfverensstämma i hufvuddragen; dock finnes särskildt i chronologiskt hänseende olikheter. Fagrskinna (kap. 46—48), Udd munk (kap. 11), Knytlinga-sagan (kap. 1) och Tjodrek (kap. V) äro mycket kortfattade. Utförligast jemte Snorre är Jomsvikingasagan (kap. 8 f.). Den utförligare Olofssagan söker förena den sistnämndas uppgifter med Snorres.

[2]) Otto II, 973—983.

[3]) Det är Snorres åsigt, att Olofs första vinter i Vendland föregick kejsarens tåg och striderna vid Danavirke. Emellertid visa obestridliga tyska källskrifter att Ottos tåg företogs år 975, hvilket år Olof ännu var i Gårdarike (jfr inledningen och kap. 7). Ingen af de samtida skaldernas visor, som blifvit oss bevarade, talar om Olofs samverkan med den tyske kejsaren, men väl ser man af Hallfreds visa, kap. 29, att han härjade i Danmark (söder-Jutland).

och lade under sig dessa riken; sedan for han åter till sin borg. Tidigt om våren lagade han sina skepp i ordning och seglade ut på hafvet. Han seglade under Skåne och steg der i land, landsmännen samlades och höllo strid, i hvilken Olof fick seger och mycket härfång. Sedan seglade han österut till Gotland, der han tog köpskepp, som egdes af Jämtar[1]). De försvarade sig väl, men det ändades så, att Olof rödde skeppet, drap månge och tog allt godset. Den tredje striden hade han på Gotland och fick der seger jemte mycket härfång. Så säger Hallfred vandrådeskald:

En gång lät Jämta-slägter
enherrskarn i strid falla,
vandes han — och Venders —
vi-brytarn — vid det snarligt.
Skadlig var hersars drotten,
svärds-djerf, för Guta-folket.
Guldminskarn hör jag gjorde
ger-tö å Skån-ö-kusten[2]).

26. Kejsar Otto drog tillsammans en stor här från Saksland, Frankland, Frisland och Vendland. Honom följde konung Burislef med stor här och i hans följe var hans måg Olof Trygvason. Kejsaren hade en stor riddarehär och mycket större fotgängarehär; äfven af Holtsetaland hade han mycket folk. Konung Harald sände Håkan jarl med Nordmannahären, som följde honom, i söder till Danavirke att der värja landet. Det säges i Vell-ekla:

Det var ock, att örbords-
öken nordan flögo
under stridsträdet kloke

[1]) Jämtar måste för att kunna företaga vikingafärder hafva sina skepp stående, när de icke behöfdes, inom något annat område, såsom det ofvan berättats (Harald gråfälls saga, kap. 13) att Håkan jarl hade sina skepp stående i Helsingland. I Droplaugarsona-saga talas om Vedorm jarls i Jämtland bröder, som företogo stora vikingafärder i vestern (s. 3).

[2]) Ur Olofsdråpan. — Vi-brytarn, tempel-nedrifvarn. Gutar (isl. Gotar), Gotlands invånare. Ger-tö, spjutregn. Skån-ö-kusten: Hallfred säger blott på Skån-ön.

söderut att Danmark hinna
och holmfjätters-hjelmen
iklädd, Hördars förste,
Dofra-drottnen, for att
danske jofrar finna.

Och då ville försten
gifmilde fresta mörka
skogens jord-alf, som nordan
kommit, i manfalls-stormen,
då när valsärkens väders
hård-vårdare gramen bad att
värja för Hagbards-dörrens
brak-Njärd goda virket [1]).

Kejsar Otto kom med sin här söderifrån till Danavirke, men Håkan jarl värjde med sitt folk borgväggen. Danavirke är sådant, att två fjärdar gå in i landet, en från hvardera sidan; mellan fjärdarnes inändar hade Danerne gjort en stor borgvägg af sten, torf och trä samt gräft derutanför ett djupt och bredt dike; kastaler [torn] voro för borgportarne. Der blef det stor strid. I Vell-ekla säges:

Var ej gångbart att gånga
— ger-flyktens mur-Odin
likväl skärpte striden —
deras skaror till mötes,
då när stridsträdet sunnan
— striden våghästens ryttare
manade — förde Frisers
här och Frankers och Venders [2]).

---

[1]) Ör-(sand-)bord kallades på skeppet andra bordlaget från kölen, dess ök, skeppen. Stridsträdet, Håkan jarl. Holmfjätters-(hafs-)hjelmen är detsamma som den skräck-injagande Öges-hjelmen — Försten, konung Harald. Mörkskogens jords (Norges) alf, Håkan. Valsärkens (brynjans) väders (stridens) vårdare, kämpen (Håkan); gramen (subj.) betecknar Harald. Hagbards dörrs (sköldens) braks (stridens) Njärd, kejsar Otto.

[2]) De flygande gerens eller spjutens mur, skölden. Skärpte, eg. gjorde hård. Deras. Nordmännens. Sköldens Odin, stridsträdet och våghästens (skeppets) ryttare, kejsar Otto.

Håkan jarl satte fylkingar öfver alle borgportarne, men ännu mera folk lät han fara allt med borgväggen, för att värja hvarhelst ett anfall gjordes. Månge föllo i kejsarens här och de kunde icke taga borgen. Då vände kejsaren bort och gjorde icke flera anfall. Det säges i Vell-ekla:

Oro vard af Tredjes eld, då
uddars lekväckare samman
— örnstärkarn vard svår att
motstå — sköldar lade.
Saksar dref sundhästens
sök-Trott å flykten;
der är så, att gramen med kämpar
gård åt manfolket värjde [1]).

Efter denna strid gick Håkan jarl åter till sina skepp och ämnade segla norrut hem igen till Norge, men fick ingen vind. Han låg då uti Limafjärden.

27. Kejsar Otto vände sig då med sin här till Sle, drog der skeppshären till sig och flyttade så sitt folk öfver till Jutland. Då Danakonungen Harald Gormsson spörjer det, går han honom till mötes med sin här, slaget vard stort och till sist segrade kejsaren; Danakonungen flydde till Limafjärden och for ut till Marsö. Sändemän foro då mellan honom och kejsaren, hvilke åstadkommo stillestånd och en sammankomst mellan kejsar Otto och Danakonungen på Marsö. Der förkunnade biskop Poppo den heliga tron för konung Harald och bar i sin hand glödande jern och visade sedan för konungen att handen var obränd. Efter detta lät konung Harald döpa sig [2]) och hela Danahären. Under det konung Harald satt på Marsö, hade han sändt Håkan jarl ord att komma sig till hjelp. Jarlen kom till

---

[1]) Tredjes (Odins) elds (svärdets) oro (eg. buller) och uddarnes lek, striden. Örnens stärkare, eg. hungerväckare Sundets (vattnets) hästs (skeppets) sök-Trott (Odin), Håkan jarl, som söker eller intager skeppet. Gård, här i dess gamla betydelse af inhägnad.

[2]) Tyske författare (t. ex. Widukind och Thietmar) låta Haralds dop och Poppos underverk inträffa tidigare. Se Munch *b*. 70, not. 1. Haralds beteende vid Håkans dop kan möjligen tydas som ett vitnesbörd om att Harald redan tidigare var kristen.

ön då konungen var döpt, och Harald sände honom bud att han skulle komma till sig. Då Håkan kom, nödgade han honom att låta döpa sig. Håkan jarl döptes äfven då och alle de män, som följde honom, hvarefter konungen gaf honom prester och andre lärde män, jemte tillsägelse att han skulle låta döpa allt folk i Norge. Derpå skildes de; jarlen for ut till hafs och väntade på vind.

28. Då väder kom och tycktes honom kunna föra ut till hafs, satte han alle lärde männen i land och seglade ut på hafvet. Vädret gick till utsöder och vester, hvarföre jarlen seglade österut genom Örarsund [Öresund], härjande å båda sidor. Sedan seglar han åt öster utmed Skåne och härjar, hvarest han kom i land. När han hade kommit i öster utanför Götaskären, lade han i land och gjorde ett stort blot. Derunder kommo två korpar flygande under högljudt skri och då trodde jarlen sig veta, att Odin hade mottagit blotet och att han kunde hafva tillfälle till att strida. Han brände då alla sina skepp, gick med sitt folk i land och for fram med härsköld. Emot honom kom då Ottar jarl, som rådde för Götaland, och de hade en strid, i hvilken Håkan jarl segrade och Ottar jarl föll med en stor del af sitt folk. Håkan jarl for genom båda Götalanden[1]), öfverallt med härsköld, till dess han kom till Norge och sedan for han landvägen ända till Trondhem i norr. Derom säges i Vell-ekla:

Till frågning gick flyktens
fälle-Njärd å slätten;
god fick stund för strid mot
ovän Hedins våd-stam
och stridens håll-bjudare
likgamar såg starka,
tenmarkens Ty ända
lifvet tänkte för Götar.

---

[1]) «Ottar flydde, men mesta delen af hans folk draps. Håkan tog mycket gods, for genom Smålanden och allt till Vestergötland och skattade allt folk. Han kom ned i Viken österut, dit bud kommit från Danakonungen om den rätta tron, att man skulle upphöra med bloten och låta sig döpas. Håkan jarl vände alle åter till bloten, hvar han kom.» Fagrskinna, kap. 48.

Höjde jarlen der som annars
ingen man under Sörle-
salen kom att härja,
svärdmarks-flamme-tinget.
Bar ej någon skölden prydd med
ljung-fisks-bädden
— allt fick gramen kringgå
Götaland — längre från hafvet.

Valfall staplar på slätten
— fick Odin val — Frode-
stormens Ås — och son af
gudar kom att seger vinna.
Hvem tviflar än att jofrars
ättminskare styrs af gudar?
Storkraftige gudar jag säger
styrka Håkans rike [1]).

29. Kejsar Otto vänder åter till sitt rike Saksland, sedan han skilts från Danakonungen i vänskap. Så säga män, att kejsar Otto var gudfader åt konung Haralds son Sven och gaf honom sitt namn, så att han döptes till Otto Sven [2]). Konung Harald höll kristendomen väl allt till döddags. Konung Burislef for till Vendland och med honom hans måg Olof. Om denna fejd [3]) säger Hallfred vandrådeskald i Olofsdråpan:

Högg kampskjortans björkar
barklöse i Danmark

---

[1]) Flyktens fälle-Njärd, Håkan, som fäller de flyende. Hedins våders (brynjans) trädstam, krigarn (jarlen). Stridens hållbjudare, han som bjuder att hålla strid. Tenens (svärdets) marks (sköldens) Ty. Vikingen Sörles sal eller hus den skyddande skölden. Svärdmarkens (sköldens) flammors eller elds (svärdets) ting, striden. Ljungfiskens (ormens) bädd, guldet. Valfall, slagne. Vikingen Frodes storms Ås (gud), kämpen. Son af gudar var Håkan genom ättledningen från Säming.

[2]) Samma uppgift finnes i Knytlinga saga, kap. 1.

[3]) Icke om denna fejd, utan om en annan. Olof kunde icke vara med i kejsar Ottos här år 975, ty då var han ännu i Gårdarike. Jfr inledningen till sagan samt kap. 7.

hvilstockens hästs löpe-
träd för Hedaby sunnan [1]).

Olof Trygvason i vestern 984—995 [2]).

30. Då Olof Trygvason varit tre vintrar i Vendland [982—984], vard hans hustru Gera sjuk och dog. Olof tycktes det så stor skade, att han derefter icke hade något behag till Vendland. Gick han då till härskeppen, för att fara i härnad och härjade först i Frisland, dernäst i Saksland och allt i Flämingaland. Så säger Hallfred vandrådeskald:

Tidt hugga lät kungen,
Trygves son, för vilde
Lekens hästar på slutet
lik af fulvuxne Saksar.
Vänrik gaf visen
vida mänge Frisers
bruna blod att dricka
åt blacke qvällride-hästar.

Stor tvist-kämpars kufvare
blef Valkorarns like,
härförarn lät hökar
Flämingars hull gifva [3]).

31. Sedan höll Olof Trygvason till England och härjade vida i landet; han seglade norrut allt till Northumberland

---

[1]) Ur Olofsdråpan. — Kampskjortans (brynjans) björkar, männen. Hvilstockens (lunnens) hästs (skeppets) löpeträd, den skeppet påskyndande mannen.

[2]) Fagrskinna är fåordig, men nämner dock härtågen och dopet. Udd munk (kap. 9, 10) låter visserligen Olof döpas på Syllingarne, men talar dervid om en abbot, icke om eremiten (ensittemannen). Denne omtalas åter i Ágrip (kap. 16) och orden som vexlas mellan honom och Olofs sändeman och Olof sjelf ega i det närmaste samma lydelse som hos Snorre; detsamma gäller Historia Norvegiæ, s. 14. Den utförligare Olofssagan kombinerar på vanligt sätt och har således plats såväl för abboten som för eremiten; Snorres kap. 31 intages, men deri inflickas en del verser af Marcus Skeggason. Gyda och Vige omtalas såväl här som af Udd munk, Gyda jemväl i Fagrskinna.

[3]) Ur Olofsdråpan. — Jätten-qvinnan Lekens vilde hästar och qvällridans (jätteqvinnans) blacka (gråa) hästar, vargarne. Visen, konungen. Valkorarn, Odin.

och härjade der, höll dädan i norr till Skottland och härjade der vida, dädan seglade han till Söderöarne och hade der några strider, sedan höll han i söder till Man och stridde der; äfven härjade han vida i Irland. Derefter höll han till Brittland och härjade vida der samt i Kumraland. Derifrån seglade han vesterut till Valland och härjade der, seglade sedan österut och ärnade sig till England. Då kom han till Sylling-öarne, i hafvet vester om England. Hallfred vandrådeskald säger:

Kommer ung med Angler
okuflig förste att kämpa.
Pilskurens närare råder
för Northumbra-folks-mordet.
Öder ulfva-lockarn
oskrämd Skottar vida,
gör på Man med svärdet
svärdlek guldskingrarn.

Bågsträngens Öge låter
öbor döden finna
— sköna svärdens Ty var
seger-girig — och Irer.
Jofvurn brittiska jordens
åbor slär och hugger
— hungern hos ger-storms-höken
hämmas — kumriska stammar [1]).

Fyra vintrar [985—988] var Olof Trygvason i denna härnad från det han lemnade Vendland och till dess han kom till Syllingarne.

32. Under det han låg der, sporde han att der på ön var en spåman, som förutsade oskedda ting och tycktes det många, att hans ord gingo i fullbordan. Olof vard förveten på att röna mannens spådom och sände derföre den fridaste och störste af de sine, på bästa sätt smyckad, och bad ho-

[1]) Ur Olofsdrápan. — De många omskrifningarne för stridsmannen äro lätt begripliga. Ger-storms-höken, korpen.

som gifva sig ut för att vara konung. Olof var nämligen beryktad i alla dessa land såsom fridare och ansenligare och större än alle andre. Men sedan han for ur Gårdarike nyttjade han icke mer af sitt namn, än att han kallade sig Ole och sade sig vara gärdsk.

Då nu sändemannen kom till spåmannen och sade sig vara konungen, fick han detta svar: «Icke är du konung, men det är mitt råd, att du är din konung trogen». Mer sade han icke till denne mannen. Sändemannen kom åter och sade detta åt Olof, som fick större lust att besöka mannen, sedan han hört hans svar; allt tvifvel, att han icke var någon spåman, var nu borttaget. Så for då Olof dit och talade med honom och sporde, hvad han kunde säga, huruvida Olof skulle komma till rike eller någon annan lycka. Ensittemannen [eremiten] svarade med helig spådom: «du skall varda en stor konung och utföra storverk, du skall föra månge till tro och dop, du skall hjelpa dermed både dig och månge andre. På det du icke må tvifla på detta mitt svar, så skall du hafva detta till märke: vid dina skepp skall du möta svek och skaror, strid skall uppstå, du mister något folk och får sjelf sår, så att du varder banvän och bäres å en sköld till skeppet, men inom sju nätter varder du helbregda och mottager då inom kort dopet.» Derpå for Olof ned till sina skepp och mötte der ofridsmän, som ville dräpa honom och hans folk. Det gick med deras vapenskifte, som ensittemannen hade sagt honom: han bars sårad ut på skeppet och var efter sju nätter hel igen. Då tyckte Olof sig veta, att denne mannen månde hafva sagt honom sant och att han var en sann spåman, hvadan han nu hade sin spådom. Han for då andre gången till mannen och sporde honom, hvadan denna hans visdom kom, att han kunde förutsäga oskedda ting. Ensittemannen svarade, att de kristnes Gud sjelf lät honom veta allt det han åstundade och sade då Olof många Guds storverk, så att Olof sade sig vilja döpas. Så blef han då döpt och allt hans följe. Han dröjde der mycket länge och lärde den rätta tron och hade dädan med sig prester och andre lärde män.

33. Om hösten [988] seglade han från Syllingarne till England och låg der i en hamn. Han for då med frid, ty

England var kristet liksom han sjelf[1]). Då for kring landet tingbud och alle män skulle komma till tinget. Då detta var satt, kom dit en drottning vid namn Gyda, en syster till Olof qvaran[2]), som var konung i Dyflin [Dublin] på Irland. Hon hade varit gift med en stor jarl i England; han var nu död, men hon höll riket efter honom. I hennes rike var en man, som het Elfwine, en stor kämpe och holmgångsman; han hade friat till henne, men hon hade svarat, att hon önskade välja, hvilken hon ville ega af de män, som voro i hennes rike. Detta ting var nu sammankalladt, för att Gyda skulle välja sig en man. Der var Elfwine kommen, klädd i de bästa kläder och månge andre voro der väl tillredde. Olof var ock kommen dit, i sina släpkläder och ytterst en luden kåpa; han stod med sitt följe bort från de andre. Gyda gick och såg på hvar man, som henne tycktes hafva ett manligt utseende. När hon kom dit, der Olof stod, såg hon upp i hans anlete och sporde, hvem han var. Han sade sig heta Ole; «jag är en utländing», sade han. Gyda sade då: «Vill du hafva mig, så väljer jag dig». «Icke vill jag säga nej dertill», sade han och sporde efter hennes namn, ätt och ställning. «Jag är», svarade hon, «en Irländsk konungsdotter och giftes med en jarl här i landet, som rådde för detta rike; nu har jag efter hans död styrt riket, flere hafva friat till mig, men ingen, med hvilken jag ville gifta mig, och jag heter Gyda». Hon var ung och frid. De tala sedan om

---

[1]) I saksiska krönikan berättas för år 993 att Olof (Anlaf, Unlef) kom med 93 skepp och härjade vid Stane, Sandwich, Ipswich och Maldon, vid hvilket sistnämnda ställe han besegrade en större engelsk styrka. «Efter det gjordes frid med dem och konungen mottog sedan honom (Olof) genom biskopens händer, genom undervisning af biskoparne Siric i Kent och Elfeah i Winchester.» Vidare för år 994, att Olof och Sven (tjufveskägg) kommo den 8 September mot London med 94 skepp, i hvars omgifningar de härjade svårligen. De blidkades genom mottagande af lifsmedel och 16000 mark penningar. «Derpå sände konungen biskop Elfeah och ealdormannen Etelward efter konung Olof — —, hvilken de under mycken vördnad förde till konungen i Andover. Konung Etelred mottog honom genom biskopens händer och gaf honom kongliga skänker och då gjorde Olof det fördrag med honom, hvilket han ock fullbordade, att han aldrig mer skulle komma fiendtligt mot det engelska folket.» (Mon. hist. Britt. I, s. 401—403.)

[2]) Olof-qvaran var en af de många Nordmän, som hade rike i Irland.

detta sinsemellan och komma öfverens; Olof fäste sig Gyda.

34. Men Elfwine var högst illa nöjd härmed. Det var i England sed, att om tvenne kappades om en sak, skulle holmgång företagas och Elfwine tillbjuder Olof Trygvason holmgång för detta mål. De satte ut möte till strid och skulle vara tolf på hvar sida. Då de möttes, sade Olof till sine män, att de skulle göra så som han gjorde. Han hade en stor yxa och då Elfwine skulle hugga till honom med svärdet, slog han svärdet ur handen på honom och gaf sedan honom sjelf ett hugg, så att han föll, hvarefter han band honom. Sammaledes vordo alle Elfwines män slagne och bundne och ledde hem till Olofs härberge. Sedan bad han Elfwine fara bort ur landet och icke komma åter. Olof tog alla hans egor och gifte sig med Gyda[1], hvarefter han dvaldes i England och tidtals i Irland.

35. En gång, då han var på Irland, var han stadd på härfärd med skepp. När han då behöfde strandhugg, gick han i land och drefs då ned en stor mängd boskap. Då kom en bonde och bad Olof, att han skulle få igen sina kor. Olof bad honom taga dem, om han kände igen dem, men han fick icke försena deras färd. Bonden hade en stor vallhund, som han visade in i nötflocken, i hvilken drefvos många hundra nöt. Hunden lopp omkring till dem alla och dref bort så många nöt, som bonden hade sagt sig ega, och voro de alla lika märkta, hvaraf man tyckte sig kunna se, att hunden hade känt igen de rätta. Tycktes dem då, att hunden var mäkta klok, och Olof frågade, om bonden ville gifva honom hunden. «Gerna», sade bonden. Olof gaf honom då genast en guldring och lofvade honom sin vänskap. Hunden var den bäste af alle hundar och hette Vige. Olof hade honom sedan länge[2].

[1]) Gyda födde Olof Trygvason sonen Trygve, som omtalas i Olof helges saga, kap. 262, 263.

[2]) Om hunden se vidare kap. 85. Det berättas i den utförligare Olofssagan (Fm. S., kap. 259), att då Ormen länge kommit från slaget vid Svold hem till Viken, hade Enar tambarskalfvarn innan han gick i land gått till Vige, som hela tiden varit ombord, och ropat: «nu hafva vi ingen herre, Vige», hvarpå hunden tjutit, rusat i land och lagt sig på en kulle, sörjande så att tårar strömmade ur hans ögon. Han ville icke smaka någon mat och dog snart.

Harald Gormsson, Sven tjufveskägg och Jomsvikingarne[1]).

36. Danakonungen Harald Gormsson sporde, att Håkan jarl hade kastat kristendomen och vida härjat Danakonungens land. Då kallade han ut en här och for sedan till Norge och när han kom till det rike, för hvilket jarlen rådde, härjade han och ödde allt landet. Han kom med sin här till Solunder-öarne. I Låradal i Sogn voro endast fem byar obrände[2]) och allt folk flydde till fjäll och skogsmarker med det gods de kunde taga med sig. Vidare ärnade Danakonungen segla med sin här till Island att hämna det nid, alle Isländingar hade gjort honom. Det var nämligen lagstadgadt på Island, att man skulle göra en nidvisa om Danakonungen för hvart näs som fans på landet. Anledning dertill var att ett skepp, som egdes af Isländingar, hade strandat i Danmark, då Danerne hade tagit allt godset såsom vräkgods, och rådde för denne åtgärd en konungens bryte [fogde], som het Birge. Om honom och konungen gjordes derföre nidvisan, i hvilken förekom bland annat:

Då när for å vikings-måsen
mordkände Harald sunnan,
vard då Venders mördare
vax, uti hästens skepnad,
men Birge, som bergsalens
lands-Band förjaga skulle
— det sågo alle — o-stor
var att åse som märren[3]).

---

[1]) Konung Harald Gormssons härfärd till Norge omtalas i Fagrskinna (kap. 49), hvarest äfven lemnas (kap. 50—53) en redig öfversigt af Jomsborgs uppkomst och Sigvaldes förhållande till kon. Sven. Knytlinga saga talar om tåget till Norge och anfallsplanen mot Island; Jomsvikingasagan berättar äfven om nidet (kap. 13). Jfr vidare andra anmärkningen sid. 200.

[2]) Härjningen var så grundlig, vill Snorre säga, att till och med vid innersta ändan af den långa Sognfjärden, i Låredalen, stodo ej mer än fem byar qvar.

[3]) Vikingens mås, skeppet. Bergsalens land-Band (gudar), de i bergen boende landvättarne. Uti beskyllningen, att konungen och hans fogde uppträdt som häst och sto, ligger det nesliga i denna visan.

37. Konung Harald bad då en trollkunnig man fara till Island i lånad skepnad [hamfärd], för att fresta, hvad han kunde få att säga honom. Han for i en hvals liknelse. Då han kom fram, for han vester ut och norr om landet och såg då alla fjäll och höjder fulla af landvättar, stora och små. Då han kom utanför Vapenfjärden, for han inåt och ärnade sig upp i land, men då kom ned ur dalen en stor drake och med honom följde månge ormar, paddor och ödlor, som blåste etter emot honom. Han gaf sig då bort, for i vester efter landet till Öfjärden och in i fjärden, men der mötte honom en fogel så stor, att vingarne stötte mot fjällen på båda sidor, och derjemte en stor mängd andre foglar, både store och små. Bort for han dädan och vester om landet och sedan söderut till Bredefjärden och styrde ditin; der for emot honom en stor tjur, som rusade ut i hafvet och började böla förfärligt, och med tjuren följde månge landvättar. Bort for han dädan och söder om Rökanäs och ville gå upp på Vikars-skejd. Der kom emot honom en bergsrese med jernstaf i handen och hufvudet högre än fjällen, och månge andre jättnar med honom. Dädan for han österut långs med landet och var då, sade han, intet annat än sand och farliga ställen och mycket bränningar utanför, och mellan landen var så stort haf, att långskepp icke kunde gå der. Den tiden bodde Brodd-helge[1]) vid Vapenfjärden, Öjulf Valgerdsson vid Öfjärden, Tord gelle i Bredefjärden och Torudd gode på Ölfus. Sedan vände Danakonungen med sin här åt söder utmed landet och for sedan till Danmark, men Håkan jarl lät bygga allt landet och gaf efter detta ingen skatt.

---

[1]) Helge Torgelsson (Brodd-Helge), om hvilken finnes en särskild saga (Brodd-Helges eller Vapenfjärdingarnes), f. omk. 942, dräpt 986. Tord Gelle omtalas i flera sagor; en om honom sjelf, som citeras i Landnáma, är förkommen. Hans dödsår är icke fullt säkert, men man synes böra antaga att han öfverlefde år 965, hvilket de isl. annalerne nämna såsom hans dödsår, och då förfaller Munchs anmärkning, *b.*, s. 95, not. 1 (jfr Vigfússon, s. 349). Öjulf Valgerdsson primsignades af biskop Fredrik och dog kort derefter, omkr. 984; han nämnes som en af sin ös förnämste i Kristni-saga, kap. 1. Goden Torudd Övindsson spake föddes omkr. 920 och dog omkr. 1002.

38. Konung Haralds son Sven, som sedermera kallades tjufveskägg [1]), bad sin fader om ett rike, men det var då som förr, att konung Harald icke ville tveskifta Danaväldet och gifva honom något rike. Då aflar [skaffar] Sven sig härskepp och säger sig vilja fara i viking, men då hans här var samlad och Palnetoke [2]) kommit honom till hjelp från Jomsvikingarne, höll Sven till Seland och in i Isafjärden. Der låg då hans fader konung Harald med sina skepp och rustade sig att fara i ledung. Sven anföll honom och striden blef stor; hjelp dref då till konung Harald, så att Sven öfverväldigades och flydde, men konung Harald hade fått sådana sår att de ledde honom till döden. Derpå vard Sven tagen till konung i Danmark.

Den tiden var Sigvalde jarl öfver Jomsborg i Vendland, en son till konung Strutharald [3]), som hade rådt för Skåne. Sigvalde hade två bröder, som hette Heming och Torkel höge. En annan höfdinge öfver Jomsvikingarne var Bue digre från Borgundarholm, äfvensom hans broder Sigurd. Der var äfven Vagn, en son till Åke och Torgunna, en syster till Bue och Sigurd. Sigvalde jarl hade en gång tagit konung Sven och fört honom till Jomsborg i Vendland, der han nödgat honom till förlikning med Vendakonungen Burislef och till att låta Sigvalde sjelf uppgöra förlikningen dem emellan — Sigvalde hade då Estrid, konung Burislefs dotter, till hustru — i annat fall skulle jarlen lemna Sven i händerna på Venderne. Som konungen visste, att de skulle qvälja honom till döds, gaf han sitt bifall till jarlens förlikningsförsök. Sigvalde jarl dömde då, att konung Sven skulle få Gunhild, konung Burislefs dotter, men konung Burislef skulle få konung Svens syster Tyre Haraldsdotter, båda skulle behålla sina riken [4]) och frid skulle vara mellan landen.

---

[1]) D. v. s. med skägg klufvet som en hötjufva. Han regerade i Danmark 985—1014.

[2]) Palne-toke, Jomsborgs grundläggare och höfdinge, tillhör, såsom han af de gamle skildras, sagans område, svårligen historiens.

[3]) Kallas i andra bearbetningar af sagan jarl i Skåne.

[4]) Den del af Vendland, som Danerne intagit och som först blifvit bestämd till Gunhilds hemgift, skulle af Sven lemnas åt Tyre och således åter

Konung Sven for då hem till Danmark med sin hustru Gunhild, med hvilken han hade sönerne Harald och Knut den store[1]). Den tiden hotade Danerne mycket att fara med här till Norge emot Håkan jarl.

39. Konung Sven gjorde en gång ett stort gästabud[2]), till hvilket han kallade alle höfdingar, som voro i hans rike; han skulle då ärfva sin fader Harald. Kort dessförinnan hade äfven Strutharald i Skåne och Vesete på Borgundarholm, Bues fader, aflidit. Konungen sände då ord till Jomsvikingarne, att Sigvalde jarl och Bue samt deras bröder skulle komma dit och ärfva sine fäder vid samma vejtsla, som konungen gjorde. Jomsvikingarne foro till vejtslan med

---

hemfalla till Vendland, hvaremot Tyres egendomar på Fyen, Falster och Bornholm skulle lemnas i utbyte åt Gunhild och således fortfarande tillhöra Danmark. (Fagrskinna.)

[1]) Harald, broderns samregent i Danmark, dog 1018. Om konung Knut förekommer mera längre fram.

[2]) Att slaget i Hjärungavåg verkligen stått torde icke böra betviflas, äfven om ingen samtidig källa nämner vikens namn. Det synes som om redan tidigt en berättelse bildat sig om det i folkets ögon så märkliga slaget, ty uppgifterna äro flerstädes öfverensstämmande. Jomsvikingasagan, som i allmänhet är mycket oefterrättlig, har en framställning, som i mycket afviker från Snorres. Udd munk är (kap. 15) mycket kortfattad, men hans uppgifter påminna om Jomsvikinga-sagans. Fagrskinna åter, som tillkommit alldeles oberoende af Snorres arbete och ej heller af honom begagnats, har äfven i enskildheter stor likhet med Snorres framställning, ehuru skiljaktigheter visserligen finnas (kap. 55—64). Den utförligare Olofssagan i Flatö-boken upptager Jomsvikingasagan (som citeras i kap. 86), med en del redaktionsförändringar; den i Fornmanna-sögur intagna redaktionen håller sig närmare efter Snorre, men inflickar många utdrag ur Jomsvikingasagan och citerar dessutom flitigt biskop Bjarnes Jomsvikingadråpa, äfvensom två gånger Torkel Gislasons Buadråpa. Bjarnes dikt tillkom sannolikt mot slutet af 1100-talet, således två århundraden efter slaget och är således ingen samtida källa. Der omtalas de fem höfdingarne i Jomsborg, särskildt Sigvalde och Bue, Vagn och Sigurd, arfölet i Danmark (konungen nämnes ej), löftena under dryckeslaget, Sigvaldes, Bues och Vagns, den senares planer på Torkels dotter, ankomsten till Jädar julnatten, Germunds misshandling, jarlarnes motstånd, de tre höfdingarne å deras sida (Håkan, Erik och Armod), Hjärungavåg, Norrmännens öfvermakt (fem mot en), Sigvaldes, Bues, Håvards, Åslaks och Vagns tapperhet, hur Håkan blotar Hölgabruden, stormen, Vigfus' seger öfver Åslak, Håvards stympning, Bues utrop och hans springande öfver bord med två kistor.

allt det följe, som ypperst var; de hade fyratio skepp från Vendland och tjugo från Skåne. Mycket folk samlades der.

Första dagen vid vejtslan, innan konung Sven steg in i sin faders högsäte, drack han hans minne och lofvade, att innan trenne vintrar voro lidne, skulle han fara till England och dräpa konung Etelred eller drifva honom ur landet[1]. Det minnet skulle alle, som voro vid vejtslan, dricka. Då skänktes i för Jomsvikingarne och alltid till dem fullast och den starkaste drycken. Sedan detta minne var drucket, skulle alle dricka Kristi minne. Då buros till Jomsvikingarne de största hornen med den starkaste dryck, som der var. Det tredje var S:t Michaels minne, hvilket alle drucko. Derefter drack Sigvalde jarl sin faders minne och lofvade sedan, att innan tre vintrar voro lidne, skulle han komma till Norge och dräpa Håkan jarl eller vräka honom ur landet. Sedan lofvade hans broder Torkel höge att följa honom till Norge och att icke fly ur striden, så länge Sigvalde var qvar och kämpade. Då lofvade Bue digre att fara med dem till Norge och att icke fly ur striden för Håkan jarl. Då lofvade hans broder Sigurd att fara till Norge och att icke fly, medan större delen af Jomsvikingarne stridde. Då lofvade Vagn Åkeson att fara med dem och att icke komma åter förr än han hade dräpt Torkel lera och legat hos hans dotter Ingeborg utan hennes fränders vilje. Månge andre höfdingar lofvade hvarjehanda saker. Den dagen dracks arfölet.

Morgonen derefter, då Jomsvikingarne voro odruckne, tyckte de sig hafva sagt väl mycket, höllo sina målstämmor och rådslogo, hur de skulle ställa med färden. De beslöto då att rusta sig på det skyndsammaste, och göra genast skeppen och folket i ordning. Detta vard då vida berömdt i landen.

40. När jarlen Erik Håkansson, som då var på Römarike, spörjer dessa tidender, drog han genast här till sig och for till Upplanden och sedan norr om fjället till Trondhem,

[1]) Sven förjagade verkligen Etelred II från hans fädernerike mot slutet af året 1013, således icke inom tredje året efter Harald jarls arföl. Det är möjligt att konung Sven utan skäl blifvit inblandad i berättelsen. Det var lätt att sammanblanda arfölen efter konung Harald i Danmark och jarl Harald i Skåne.

för att finna sin fader Håkan jarl. Derom säger Tord Kolbensson[1]) i Eriksdråpan:

Och sannligen sunnan
— strids-faran bönderne rädas —
vida om stål-träden
stora härsagor foro.
Skroflånga hörde Svedes
slätts hästträd i vattnet
Dana-skejder i södern
dragna från slitna lunnen[2]).

Jarlarne Håkan och Erik låta då skära upp här-pil öfver hela Trondalagen och sända bud till båda Mörena och i Römsdalen och vidare norrut i Nömedal och på Hålogaland; stämma sedan ut hela allmänningen af folk och skepp. Så säges i Eriksdråpan:

Mycket lät sköldlönnen
många snäckor, knarrar,
skejder dånande å hafvet
ila — skaldens lof växer —
då när oliten utkring
uddslungarn fick gärda
— mången lind var för landet —
sin faders land med sköldar[3]).

Håkan jarl höll genast söderut till Möre på nys och för att samla hären, Erik jarl drog samman hären och förde honom nordan.

[1]) Tord Kolbensson, en af Islands förnämste skalder, var vintern 1008 hos Erik jarl och diktade då om honom Belgskakadråpa. Vintern 1016 var han hos kon. Olof helge och diktade om honom en dråpa. Ungefär samtidigt torde han hafva qvädit Eriksdråpan. Äfven har han besjungit Isländaren Gunnlög ormstunga, som sjelf var skald. Om Tords tvister med Björn Hitdalboakämpen och om de visor, som deraf föranleddes, se Björns saga. En af Tords söner var den för sin skaldekonst ansedde Arnor jarlaskald.

[2]) Stålens eller svärdens trän, männen (Jomsvikingarne). Skroflånga, biord till skejder. Svedes (vikingens) slätts (hafvets) hästs (skeppets) träd, Erik jarl. Lunnen, stocken på hvilken det å land uppdragna skeppet hvilar.

[3]) Sköldens lönn, Erik jarl. Snäckor, knarrar, skejder, olika slag af skepp. Lind, den af lindträ gjorda skölden.

41. Jomsvikingarne höllo med sin här — de hade 60 skepp — till Limafjärden och seglade sedan ut på hafvet och kommo till Rogaland. Så snart de kommo i Håkan jarls rike, började de härja och foro så norrut längs landet under härsköld. En man vid namn Germund for med en löpeskuta och några män med honom och då han kom fram i norr till Möre och der fann Håkan jarl, gick han inför bordet och sade honom de tidender, att söderut i landet var en här kommen från Danmark. Jarlen sporde, om han kände bevis derför. Germund lyfte då upp ene armen, hvars hand var afhuggen, och sade: «här äro järtecknen att en här är i landet». Sedan sporde jarlen noga om denne hären. Germund svarar, att det är Jomsvikingarne och att de hade dräpit månge män och rånat vida; «de fara likväl», sade han, «med stor skyndsamhet och ifver, så att jag väntar, att det icke dröjer länge, innan de komma hit neder». Jarlen rodde då utmed alle fjärdarne, in utmed ena landet och ut invid det andra, for dag och natt och hade nys öfre leden om eden, såväl i Fjärdarne söderut som ock norrut, der Erik for med hären. Derom säges i Eriksdråpan:

Satte jarlen, som eggat,
stridsklok, ut å vida
hafvet refnes hästar,
mot Sigvalde höga stammar.
Mången lum skalf, men aldrig
sårgams-mättarne räddes,
de som fingo sjön slita
med årors blad, döden [1]).

Erik jarl for med största skyndsamhet söderut med hären.

42. Sigvalde jarl höll med sitt följe norr om Stad och lade först till vid Häröarne. Vikingarne funno väl menniskor, men de sade aldrig med sanning, hvad jarlen hade för sig. Dock härjade vikingarne hvar de foro; när de kommo till Had, lade de in der, lupo upp, härjade och förde till skeppen både trälar och boskap, men dråpo alle stridbare

---

[1]) Refne kallades femte bordlaget från kölen; dess hästar, skeppen. Lum, årans handtag.

män. När de nu foro ned till skeppen, kom en bonde gående till dem, nära Bues skara. «J faren icke som härmän», sade bonden, «då J drifven till stranden kor och kalfvar; större fångst vore det för eder att taga björnen, som nu är kommen nära till björngropen.» «Hvad säger karlen?» sporde de, «kan du säga oss något om Håkan jarl?» Bonden svarade: «han for i går in i Hjärundarfjärden med ett skepp eller två, mer än tre var det icke, och icke hade han sport till eder.» Bue och hans män börja strax löpa till skeppen och släppa allt bytet. Bue sade: «låtom oss nu njuta, att vi fått nys om jarlen, och vara de förste att vinna segern.» När de kommo till skeppen, rodde de genast ut och Sigvalde ropade till dem och sporde efter tidender. De sade, att Håkan jarl var der inne i fjärden. Derpå löste jarlen flottan och de rodde norr om ön Had och sedan innanför henne.

43. Håkan jarl och hans son Erik jarl lågo i Hallkelsvik, der hela deras här var samlad, halftannat hundrade af skepp. När de sporde, att Jomsvikingarne hade lagt in mot Had, rodde båda jarlarne sunnan att leta efter dem. När de kommo till den så kallade Hjärungavågen, möttes de och man redde sig å ömse sidor till åtläggning. Sigvalde jarls märke var i midten och emot honom redde Håkan jarl sig till anfall; Sigvalde jarl hade 20 skepp, men Håkan jarl sextio. I Håkans följe voro höfdingarne Tore hjort[1]) från Hålogaland och Styrkår från Gimse. I ena fylkingsarmen voro Bue digre och hans broder Sigurd med 20 skepp. Mot dem lade sig jarlen Erik Håkansson med sextio skepp och med honom voro höfdingarne Gudbrand hvite från Upplanden och Torkel lera, en vikbo. I andre fylkingsarmen lade Vagn Åkeson fram med 20 skepp och der emot Sven Håkansson och med honom Skägge från Upphög på Örjar och Ragnvald från Årvik på Stad; de hade sextio skepp. Så säges i Eriksdråpan:

Men i striden skredo
glansbems måsar att träffa
— rände långs med landet
ledung — Daners skejder;

---

[1]) Om Tore hjort se vidare kap 65 och 85.

af dem i Möre för mycka
guldets män jarlen
— relingshästen dref under varma
valkasten — rödde de flesta [1]).

Äfven säger Övind skaldespillaren i Hålögatalet:

Det var minst
för men-redarne
Yngve-Frös
vid dagens ankomst
fröjde-möte,
när med flottan ilade
de jordrådande
mot de ödande,
då när svärdalfven
sunnan dref
hafvets hästar
till deras hjelp [2]).

Sedan lade de tillsammans och der begyntes den grymmaste strid. Månge föllo å ömse sidor, men mest å Håkans, ty Jomsvikingarne slogos både dugtigt och djerft och raskt och sköto tvärt igenom sköldarne. Mot Håkan jarl riktades så många vapen, att hans brynja slets till obrukbarhet, hvarföre han kastade henne af sig. Derom säger Tind Halkelsson [3]):

---

[1]) Glanshemmets (hafvets) måsar och relingshästar, skeppen. Valkast, hög af uppstaplade lik.

[2]) Fienderne reda men, obehag, för Yngve-Frö eller rättare Frö, fridens såväl som årsväxtens gud. De jordrådande, jarlarne. Svärdets alf, kämpen. Hafvets hästar, skeppen.

[3]) Tind Hallkelson synes hafva varit vuxen år 965 och dog troligen 1014. Af hans drápa om Håkan jarl äro 11 visor bevarade i en handskrift af Jomsvikingasagan (B), af hvilka en del handla om Jomsvikingaslaget (i sista visan talas om ett slag vid Godmar i Bohuslän). I Håkans här voro äfven Isländingarne Vigfus Viga-Glumsson, Torlef Torkelsson skuma, hans broder eller kusin Tord arvand och Enar skåleglam. Desse voro af vigt såsom de der utspridde kunskapen om slaget bland de sedermera sagoskrifvande Isländingarne. I Fagrskinna (kap. 62) citeras en visa af Vigfus om en episod af slaget.

Var ej sömnad, som eldens
Gerd med skuldrors böjelemmar
— gnyt af Fjölnes eldar växte —
jarlen gjorde, fager,
då när ring-arm Hanges
rassel-särk brynjans Vidur
— Rode-vägens raskhästar
röddes — måste kasta.

Der som sönder i sundet
blåste för jarlen Sörles
— deraf hafver manna-vännen
märke — ringväfda skjorta [1]).

44. Jomsvikingarne hade större skepp med högre bord, men å båda sidor lades till på det djerfvaste. Vagn Åkeson lade så hårdt fram emot Sven Håkanssons skepp, att Sven strök undan och flydde. Då lade Erik jarl dit och fram i fylkingen emot Vagn, som nu lät stryka undan, så att skeppen lågo, som de först legat. Erik vände nu åter till de sine, men de hade då dragit sig tillbaka och Bue hade huggit af banden, för att drifva dem på flykten. Då lade Erik jarl sidbords vid Bues skepp och då vard den vildaste huggstrid, två eller tre af Eriks skepp lade sig vid Bues ena. Då var det ondväder och sådant hagel, att ett korn vägde ett öre. Då högg Sigvalde af banden och vände undan med skeppet för att fly. Vagn Åkeson ropade till honom att han icke skulle fly, men Sigvalde gaf icke akt på hvad han sade. Vagn sköt då på honom med spjutet och träffade honom som satt vid styret, men Sigvalde jarl for bort med trettiofem skepp; tjugofem lågo qvar.

45. Då lade Håkan jarl med sitt skepp vid Bues andra bord och hade Bues män då kort emellan huggen. Vigfus Vigaglumsson tog upp ett näs-städ, som låg der på tiljorna,

[1]) Sömnaden, som eldens Gerd, härdens gudinna, husmodern, gjort, är brynjan. Skuldrornas böjliga lemmar, händerna. Fjölnes (Odins) eldar, svärden. Hanges (Odins) rasslande särk (brynjan) var ringarm (-fattig), emedan stycken voro afslitna. Brynjans Vidur (Odin), jarlen. Vikingen Rodes väge (hafvets) hästar, skeppen. Sörles, Jonåkers sons, ringväfda skjorta, brynjan.

vid hvilket en man förut hade fästat sin huggro till svärdet[1]). Vigfus var en storstark man och kastade städet med båda händer i hufvudet på Åslak holmskalle, så att spetsen stod ned i hjernan. På Åslak hade förut intet vapen bitit, men sjelf hade han huggit åt båda sidor; han var Bues fostre[2]) och stambo. En annan af hans stambor het Håvard huggande, en ännu starkare man och oförskräckt. Vid detta anfall gingo Eriks män upp på Bues skepp och bakut mot Bue vid lyftingen. Då högg Torsten midlång till Bue tvärt öfver näsan och krossade näs-skyddet[3]), så att såret vard mycket stort. Bue högg till Torsten i sidan, så att han tog honom midt i tu. Då tog Bue upp två kistor fulla med guld och med ropet: «öfver bord alle Bues kämpar» störtade han utombords med kistorna. Månge hans män lupo då öfver bord, andre föllo på skeppet, ty det var icke godt att bedja grid. Bues skepp afröddes mellan stammarne och sedan ett efter annat.

46. Sedan lade Erik jarl till vid Vagns skepp och fick der mycket hårdt motstånd. Till sist röddes deras skepp, Vagn togs till fånge och jemte honom tillsammans trettio män, som fördes bundne i land. Torkel lera gick då fram och sade: «Du lofvade att dräpa mig, men det synes mig nu likare, att jag dräper dig». De suto allesamman på ett kullslaget träd. Torkel hade en stor yxa i handen och högg till den, som satt ytterst på stocken. De voro så bundne, att ett rep var snodt om allas deras fötter, men deras händer voro lösa. Då sade en af dem: «om jag vet något, sedan hufvudet är hugget af mig, skall jag sticka nålen, jag har i handen, ned i jorden». Hufvudet höggs af och spännet föll honom ur handen. En man satt der, frid och skönhårig; han svepte fram håret öfver hufvudet, räckte fram halsen och sade: «Bloda icke ner håret». En annan tog hans hår i handen och höll fast, Torkel lyfte yxan, vikingen ryckte hårdt på

[1]) Ett städ med en utskjutande spets. Huggro är det gamla uttrycket för parerstång.

[2]) Troligen fosterbroder; ordet betyder äfven fosterfader och fosterson. Åslak och Håvard kallas i en annan saga för Bues skosvenner.

[3]) Den smala jernribba, som gick ned från hjelmen och täckte näsan.

hufvudet och han som höll i håret drogs efter. Yxan for ned på hans båda händer, skar af dem och stannade i jorden. Då kom Erik jarl dit och sporde: «hvem är denne fride mannen?» «Man kallar mig Sigurd», sade han, «och säger mig vara Bues son; icke äro ännu alle Jomsvikingarne döde.» Erik säger: «för visso månde du vara Bues sanne son. Vill du hafva grid?» «Det beror på hvem som bjuder», säger Sigurd. «Han bjuder», svarar jarlen, «som har våld dertill, Erik jarl.» «Då tager jag mot», svarade han, och togs då ur repet. Då sade Torkel lera: «vill du, jarl, låta alle desse män få grid, icke skall Vagn Åkeson komma härifrån med lifvet». Han löper fram med svängd yxa, men vikingen Skarde redde sig till fall i repet och föll framför Torkels fötter, så att Torkel föll raklång öfver honom. Då grep Vagn yxan, lyfte honom och högg Torkel banehugg. Då sade jarlen: «Vagn, vill du hafva grid?» «Jag vill», sade han, «om vi få alle.» «Lös dem då ur repet», sade jarlen och det gjordes. Aderton voro dräpne, men tolf togo grid.

47. Håkan jarl satt med månge män på en trästam. Då brast en sträng på Bues skepp och en pil träffade Gissur på Valdres, en ländeman, som satt närmast jarlen i präktig drägt. Någre män gingo då ut på skeppet och funno der Håvard huggande, som stod på knäna vid bordet, ty fötterna voro huggna af honom; han hade en båge i handen. Så snart de kommo ut på skeppet, sporde Håvard: «hvem föll af stocken?» De sade att han hette Gissur. «Då var dådet mindre än jag ville», sade han. «Stort nog var odådet, men icke skall du göra flera», svarade de och dråpo honom. Sedan granskades valen [de fallne] och godset bars till fördelning; det sades, att tjugofem af Jomsvikingarnes skepp voro afrödda. Så säger Tind:

Vann å Venders skara
vard-bjudarn korpflockens
— bet selsols hunden —
spår af svärdseggar lägga,
förr'n, svärdsmän, mäkta
— svårighet var det — ledungs

lidar rödja långa
skejder, fem och tjugo [1]).

Sedan upplöstes hären, Håkan jarl for till Trondhem och likade stor-illa, att Erik hade gifvit grid åt Vagn Åkeson. Det är en sägen, att Håkan jarl hade i denna strid blotat till seger med sin son Erling [2]), och att derefter kom haglet och manfallet för Jomsvikingarne. Erik jarl for då till Upplanden och sedan österut i sitt rike och for Vagn Åkeson med honom. Då gifte Erik Vagn med Torkel leras dotter Ingeborg och gaf honom ett godt långskepp med allt tillbehör och gaf honom full utrustning dertill. De skildes som de bäste vänner, då Vagn for hem i söder till Danmark. Han vard sedan en berömd man och stamfader för månge stormän.

Harald gränskes död [3]).

48. Harald gränske var konung på Vestfold, såsom förr är skrifvet. Han var gift med Gudbrand kulas dotter Åsta [4]). En sommar [994], då Harald gränske for i österväg i härnad för att få rikedom, kom han till Svitiod, hvarest då var konung Olof svenske, son af konung Erik segersäll och Sigrid, Skaglartostes dotter. Sigrid var då enka och hade månge store byar i Svitiod. Då hon sporde att hennes fosterbroder Harald gränske var kommen i land icke långt derifrån, sände hon och böd honom till vejtsla.

---

[1]) Korpflockens vards (mats) bjudare, jarlen. Selens (sköldremmens) sols (sköldens) hund, svärdet. Vann att lägga, lade. Lidar, kämpar.

[2]) Han skulle hafva offrat honom åt Torgerd Hölgabrud eller Hörgabrud, en gudomlighet, som, jemte en annan vid namn Irpa, synes varit föremål för dyrkan i Hålogaland.

[3]) Haralds besök hos Sigrid omtalas något olika i Olof helges legendariska saga, kap. 1, 5. Hon uppgifves der, liksom i Udds saga, hafva rådt för Götaland, hvilket icke dessa tvenne i mycket oefterrättliga sagors hemul kan göra säkert. Snorre låter henne bo i Svitiod, d. v. s. icke i Götaland.

[4]) Gudbrand kula var en systerson till den i anm. 2, sid. 82, omnämnde vidtfräjdade vikingen Anund träfot och hans hustru Ulfhild var dotterdotter till en annan af de förnämligare landnamsmännen Ödun skakul. Ísl. sögur (1843) I s. 157, 171.

Harald lade icke den färden under hufvudet, utan for med en stor flock af sina män. Det var der allgod fägnad; konungen och drottningen suto i högsätet och drucko båda tillsammans om qvällen och undfägnades alle hans män på det yppersta. Om qvällen, då konungen gick till hvila, var hans säng belagd med skinn och redd med dyrbara kläden. I det härberget voro endast få män. När konungen var afklädd och kommen i sängen, kom drottningen och skänkte sjelf i åt honom, lockade honom mycket att dricka och var mycket blid. Konungen vard mycket drucken och äfven hon. Till sist somnade han och drottningen gick då äfven att sofva.

Sigrid var den klokaste qvinna och förutvetande i mycket. Morgonen derefter var det den yppersta vejtsla, men det gick, som det jämnt varder, när menniskor varda mycket druckne, att näste dagen taga de fleste sig till vara vid drickandet. Men drottningen var glad, hon och konungen talade sinsimellan. Sade hon då, att hon skattade de egor och rike, som hon hade i Svitiod, icke mindre än hans konungsdöme och egor i Norge. Vid dessa ord blef konungen oglad och tyckte icke mycket om något och redde sig till afresa, mycket hugsjuk. Men drottningen var som allra gladast och ledde honom ut med storgåfvor.

Om hösten for Harald åter till Norge och var hemma om vintern, ganska oglad, men sommaren derefter for han med sitt följe i österväg och höll då till Svitiod. Han sände ord till drottning Sigrid, att han ville träffa henne, hvarpå hon red ned att finna honom; de talas vid, då han brådt kommer med den fråga, om Sigrid ville gifta sig med honom. Hon sade att detta var i hans mun prat, då han förut var så väl gift, att det var honom godt nog. Harald säger, att Åsta var god och förträfflig, men icke så storboren som han. «Det kan väl vara», svarar Sigrid, «att du är ättstörre än hon, men jag tror, att med henne är un begges eder lycka.» De vexlade icke många flera ord, innan drottningen red bort. Konung Harald var då ganska tungsint. Han redde sig att än en gång fara upp åt landet till Sigrid. Månge hans män sökte afvända detta, men icke dess mindre for han med stort följe och kom till byn, för hvilken drottningen rådde. Samma

qväll kom en annan konung, som het Vissavald[1]), östan från Gårdarike, för att fria till henne. Det skipades för konungarne och deras män i en stor stuga. All stugans bonad var derefter och dryck felades så litet om qvällen, att alle voro fulldruckne och såväl hufvudväktare och utväktare[2]) somnade. Då lät drottning Sigrid om natten göra ett angrepp mot dem med eld och vapen; stugan brändes med de män, som voro derinne, och de, som kommo ut, dråpos. Sigrid sade, att så skulle hon betaga småkonungar lusten att fara från andra riken att fria till henne. Efter detta kallades hon Sigrid storråda.

49. Detta skedde efter den vinter, då Jomsvikingaslaget stod i Hjärungavågen[3]). Rane hade stannat vid skeppen att råda för det qvarvarande folket, när konung Harald gick uppåt landet. När det nu spordes, att Harald var tagen af lifvet, for Rane med folket bort med det första och återvände till Norge, der han omtalade desse tidender. Rane for till Åsta och sade henne, hur det gått med deras färd och hvarföre Harald farit till drottning Sigrid. Åsta for genast, då hon sport detta, till sin fader i Upplanden, som tog väl emot henne. Båda voro de mycket vreda öfver det tillämnade giftermålet i Svitiod och öfver Haralds afsigt att öfvergifva henne. Den sommaren [995] födde Åsta Gudbrandsdotter ett svenbarn, som vattenöstes och fick namnet

---

[1]) Förmodligen var denne en obetydligare förste, ty hans namn förekommer annars icke i historien.

[2]) Utväktare bildar motsats till hufvudväktare, de väktare, som stodo i höfdingens eller förstens omedelbara närhet (Fritzner).

[3]) Således stod, enligt Snorre, Jomsvikingaslaget vintertiden 995. Munch har (*b.* 103, 104) flyttat det tillbaka till kon. Harald Gormssons tid, men på grund af skäl, som icke hålla profvet. «Olof kom våren 995», bör vara hösten (jfr anm. till kap. 52); «Erik segersäll dog först 995 eller 996»; han var, enligt Snorre, död redan 994, då kon. Harald besöker hans enka. Han anmärker vidare, att det blir för kort tid mellan slaget och jarlens död, för att fröjden öfver segern skulle kunnat fördrifvas af harmen öfver jarlens osedlighet. Emellertid är tidsskilnaden mellan Hjärungavågsslaget och jarlens död nära ett helt år och intet hindrar antagandet, att jarlens osedlighet och den deraf väckta harmen äro tidigare än segern och att derföre endast behöfdes några färska illgerningar för att låta förbittringen upplåga. Munchs öfriga skäl äro lika litet betydande.

Olof. Rane vattenöste honom. Svennen uppföddes till en början hos Gudbrand och sin moder.

Håkan jarl och Olof Trygvason. Olof konung i Norge[1].

50. Håkan jarl rådde för hela det yttre Norge utmed hafvet; han hade att råda för sexton fylken. Sedan Harald hårfager hade så skipat, att det skulle vara en jarl i hvart fylke, hölls det länge så. Håkan jarl hade sexton jarlar under sig, såsom det heter i Vell-ekla:

Hvar vet någon under en blott
jord-herrskare så ligga
— det skall hären besinna —
sexton jarlars riken.
Ty lofvas Hedins hufvuds
elds folklek, hafvets
lindjagares, under
fyra ändar himlens[2].

Medan Håkan jarl rådde för Norge var det god årsväxt i landet och god frid inomlands mellan bönderne. Jarlen var längste delen af sitt lif vänsäll vid bönderne, men när det led fram, vard han mycket osedig i sitt förhållande till qvinnor. Det gick så långt, att han lät taga hem till sig ansedde mäns döttrar och låg hos dem en vecka eller två, hvarefter han sände dem åter hem. Deraf fick han mycken ovilja af qvinnornas fränder och bönderne togo att knorra illa, såsom Tronderne äro vane om allt, som är dem emot.

51. Håkan jarl sporde något rykte derom[3]), att det var en man vestan om hafvet, som nämnde sig Ole och som der

---

[1]) Fagrskinna (kap. 66, 67) är mycket fattig på uppgifter om Håkans sista tid och hans slutliga öde. Jämförelserna med andra sag-redaktioner äro införda i anm. till kap. 51, 52, 53 och 57. När den större Olofssagan öfverensstämmer med Snorres berättelse, anmärkes detta vanligen icke, emedan det är det normala.

[2]) Hafvets linds (skeppets) jagare (pådrifvare), jarlen. Dennes Hedins hufvudelds (glänsande hjelms) folklek, strid (mot Jomsvikingarne).

[3]) Enligt Udd (kap. 12) drog Olof ur vestern tillbaka till Gårdarike och träffas der af Tore och två sine morbröder, hvilke jarlen tvungit att medfölja,

hölls för att vara en konung. Jarlen misstänkte af någres berättelser, att det månde vara någon af norsk konungaätt. Det sades honom, att Ole kallades gärdsk till sin ätt [sades vara född i Gårdarike], men jarlen hade sport, att Trygve Olofsson hade haft en son vid namn Olof, som hade farit i öster till Gårdarike och der blifvit uppfödd hos konungen Valdemar. Om honom hade jarlen gjort många efterspörningar och misstänkte att denne samme månde nu vara kommen till Vesterlanden. Håkan jarl hade en god vän vid namn Tore klacka, som länge varit i viking och stundom i köpfärder och kände landen väl. Honom sände nu Håkan vester om hafvet i köpfärd till Dyflin, såsom då var mänges sed, för att utforska, hvem denne Ole var. Funne han, att han vore Olof Trygvason eller någon annan af norsk konungsätt, skulle Tore, om han kunde, komma vid honom med några svekråd.

52. Tore for då vesterut till Dyflin på Irland och sporde der till Ole, som då var hos sin svåger Olof qvaran. Tore kom i tal med Ole; Tore var en ordspak man. När de hade länge talat, tog Ole att spörja om Norge, först om Upplandens konungar, hvilke nu voro i lifvet och hvad rike de hade, äfven sporde han om Håkan jarl, hurudan hans vänsällhet var i landet. Tore svarade: «Jarlen är så mäktig man, att ingen vågar säga annat än han vill, ty man har ingen annan att hålla sig till, men för att säga dig sanningen, vet jag att mänge ansedde män och äfven allmogen önska mycket att någon konung af Harald hårfagers ätt komme till regeringen; vi känna dock nu ingen sådan, mest derföre att det är nu

---

för att ingifva Olof så mycket större tro till Tore, som bland annat skulle föregifva att jarlen var död. Berättelsen är i hög grad sagolik. Emellertid hyllar Kristnisagan, som citerar Udds arbete under titel af Olofs saga, åsigten om denna Olofs sista färd till östern. Ágrip vet intet derom, att Håkan jarl sände efter Olof. Den utförligare Olofssagan låter Olofs begär att återvända till hemlandet uppväckas genom de underrättelser han får genom Björn brittske, en af deltagarne i Jomsvikingaslaget (Fm. S., 91, Fl. B., kap. 166), men omtalar senare Tores färd, efter Snorre, ehuru mycket vidlyftigare, hvarjemte hon från annat håll, troligen från Udd, lånar Olofs morbröder till följeslagare. Mycket af det Udd har, måste naturligtvis lemnas såsom alldeles oförenligt med Snorres framställning. Äfven utelemnas i Fm. S. episoden om Finnen (hos Udd). (Fm. S. kap. 93, 94, 98—100, Fl. B. kap. 175, 187, 188.)

rönt, att det duger illa att strida mot Håkan jarl.» Sedan de ofta talats vid om detta, yppar Olof för Tore sitt namn och sin ätt och spörjer hans råd, om han trodde, att bönderne skulle vilja taga Olof till konung, om han fore till Norge. Tore eggade till denna färd och prisade honom högeligen och hans färdighet. Olof fick af detta stort begär att fara till sitt arfland.

Olof seglar då ur vestern med fem skepp, först till Söderöarne. Tore var på färden med honom. Sedan seglade han till Orkenöarne. Jarlen Sigurd Ludvigsson[1]) låg då i Åsmundsvåg vid Ragnvaldsö med ett långskepp, för att fara öfver till Katanäs. Olof seglar då med sitt följe vestan till ön och lade der till hamns, ty Petlandsfjärden var icke farbar. Då konungen fick veta, att jarlen låg der förut, kallade han honom till sig och då jarlen kommit, talade de icke mycket, innan konungen säger, att jarlen skulle låta sig döpas och allt hans landsfolk, i annat fall skulle han dö der på stället och konungen skulle fara med eld och glöd öfver öarne och öda landet, ifall icke folket kristnades. Så som jarlen då var vidkommen, valde han att taga dopet och döptes då med allt folket, som var med honom. Sedan svor han konungen ed och gjordes hans man och gaf honom till gisslan sin son, som het Hvalp eller Hunde[2]); honom tog Olof med sig till Norge. Derefter seglade Olof österut till hafs och kom från hafvet in till Moster[3]); der landsteg han

---

[1]) Jfr anm. 1, sid. 93. Hur mäktig än Sigurd var, stod han i ett visst lydförhållande till Håkan jarl och betalade honom skatt. Den vise Njål Torgerssons söner sammanträffade år 992 i Norge med den man, som skulle till den norske jarlen framföra Sigurds skatt. Njåls s., kap. 90. — Udd låter Olof, sedan han varit en vinter i Norge, företaga ett särskildt tåg till Orkenöarne. Vid återkomsten derifrån landstiger han vid Moster (kap. 16, 17).

[2]) Namnet eller rättare ett deremot svaranda skotskt synes hafva varit i Skottland ganska allmänt. En Hunde nämnes t. ex. i Laxdæla, kap. 6.

[3]) Om tiden för Olofs ankomst äro uppgifterna olika. I Kristnisagan säges t. ex. bestämdt, att det var i Goe (Februari), men i sådant fall är det obegripligt, att Isländingar, som sommaren 996 kommo seglande till Norge, öfverraskades af underrättelsen om jarlens död (Hallfreds saga, kap. 5, Laxdæla, k. 40). Snorres framställning synes ock tala för antagandet, att Olof kom till sitt fäderneslаnd å hösten, då han kap. 57 säger, att konungen for genom landet den förste *vintern* och den följande sommaren. Sammanhanget gör det ganska

först i Norge och lät der messan sjungas för sig i ett landtält. Sedan bygdes på samma ställe en kyrka. Tore klacka sade honom, att hans enda råd var, att icke uppenbara ho han var, och att icke låta någon nys fara för sig, utan skynda så mycket möjligt var emot jarlen, för att finna honom oberedd. Konung Olof gjorde så, for dag och natt, så som vind gafs, och lät icke landsfolket varda varse, hvart han for. När han kom till Agdanäs, sporde han, att Håkan jarl var inne i fjärden och det med, att han var oense med bönderne. Då Tore hörde detta, var det helt annat än han hade tänkt, ty efter Jomsvikingaslaget voro alle i Norge fullkomne vänner till Håkan jarl för den seger, han hade vunnit, och derföre att han hade frälsat allt landet af härnad. Nu var det så illa ställdt, att bönderne voro oense med jarlen och att just då en stor höfdinge var kommen i landet.

53. Håkan jarl var på vejtsla vid Medelhus i Göldal[1]), hans skepp lågo ute vid Vigg. På Bunäs bodde en mäktig bonde, vid namn Orm lyrgja. Hans hustru Gudrun, en dotter till Bergtor på Lunda, kallades Lundasol, hon var fridare än andra qvinnor. Jarlen sände sine trälar till Orm med ärende att föra hans hustru Gudrun till jarlen. Trälarne buro fram sitt ärende, hvarpå Orm bad dem först sätta sig till nattvard [aftonmåltid], men innan de hade ätit, voro till Orm komne månge män i bygden, till hvilke han hade sändt bud. Orm sade då att Gudrun alls icke skulle fara med trälarne, och Gudrun bad dem säga jarlen, att

---

säkert, att det är denna sommar, som åsyftas i kap. 59. Olof hade rest omkring under vintern för att försäkra sig om trohet; sommaren 996 var derföre hans regerings första.

[1]) Udd munk berättar Håkans sista stunder och Erlands död på ungefärligen samma sätt som Snorre; detaljolikheterna äro dock ganska många. Snorres uppgift uti inledningen om Torger afrådskoll, att han bodde vid Nidnäs, då Håkan jarl draps, gör det sannolikt, att berättelsen om jarlens slut och om Karks bekännelse härstammar från honom och genom Udd Kolsson kommit till Are. Att den gripande framställningen är Snorres förtjenst, finner man lätt, om man jemför de följande kapitlen med Udds berättelse (kap. 14). Ágrip, kap. 11, öfverensstämmer ganska nära med Snorre, men låter jarlen af räddsla för att blifva innebränd befalla trälen att skära af honom halsen. Den större Olofssagan följer Snorre, men inflickar större och mindre bitar ur Udds saga. (Fm. S. kap. 101—104, Fl. B. kap. 189—192.)

hon icke skulle komma till honom, om han icke sände till henne Tora på Rimul — en mäktig husfröja och en af jarlens älskarinnor. Trälarne svarade, att de skulle så komma igen andre gången, att bonden och husfröjan skulle hastigt ångra detta, och foro bort under många hotelser. Orm lät då härpil fara åt de fyra väderstrecken i bygden och lät dermed följa budet, att alle skulle gå väpnade mot Håkan jarl och döda honom [1]). Han sände till Halldor på Skärdingsstäd och han lät genast härpilen gå ut. Litet dessförinnan hade jarlen tagit hustrun från en man, som het Brynjulf [2]), och var det mycket illa upptaget, så att det var helt nära att hären rest sig. Efter detta pilbud lopp allmogen upp och samlade sig nära Medelhus, men jarlen fick nys derom och for ur byn med sitt folk ned i en djup dal, som sedan fått namnet Jarlsdalen, och dolde sig der. Dagen derefter hade jarlen nys af bondahären. Bönderne togo alle vägar och ansågo det vara sannolikast, att jarlen hade farit till sina skepp, men för skeppen rådde hans son Erland, den manvänaste man. När det vard natt, skingrade jarlen sitt följe och bad det fara skogsvägar till Orkadalen. »Ingen skall göra eder något men, om jag icke är i närheten; och sägen Erland, att han far ut efter fjärden, så skola vi mötas i Möre, ty jag skall väl kunna hålla mig gömd för bönderne.» Jarlen for då med en träl, som het Kark. Det var is på Göl-elfven och jarlen stötte der ned sin häst och lemnade manteln qvar, men gick sjelf med trälen in i en håla, som efter detta kallas Jarlshålan. Der somnade de. Då Kark vaknade, sade han sig hafva drömt, att en svart och vred man for invid hålan, och att han varit

[1]) Enligt äldre Frostatingslagen (IV, 50, 51) voro bönderne, så snart en konung eller jarl förgripit sig på deras gods eller kränkt deras husfred, *skyldige* att skära upp härpil, om det var en konung, i alla fylken, om det var en jarl i fyra, och skulle man efter sådant uppbud samlas, angripa och dräpa eller förjaga honom. Stadgandet är säkerligen mycket gammalt.

[2]) Om Brynjulf berättas utförligt hos Udd (kap. 13). Jarlens förhållande till Orm antydes af honom i kap. 41. Den större Olofssagan omtalar först jarlens beteende mot Brynjulf, ehuru icke i alla detaljer lika med Udd, och fortsätter sedan med Snorres berättelse om Orm, Gudrun och folkresningen. (Fm. S. kap. 101, 102, Fl. B. kap. 189.)

rädd att han skulle gå in, och hade denne mannen sagt honom, att Ulle var död. Jarlen sade, att Erland var sannolikt dräpen. Tormod Kark[1]) somnar ånyo och låter illa i sömnen; när han vaknar, omtalar han sin dröm, att han hade sett samme man komma ned igen och att han bedt honom säga jarlen, att nu voro alla sunden stängda. Då Kark sade jarlen drömmen, ansåg han denne beteckna, att han icke skulle lefva länge. Han stod då upp och gick med Kark till byn Rimul. Han sände Kark till Tora och bad henne komma lönligen till honom. Hon gjorde så och fägnade jarlen väl. Han bad henne gömma honom några nätter, till dess bönderne hade skilts åt. «Här letas nog efter dig», svarade hon, «både ute och inne i min by, ty mänge veta, att jag gerna hjelper dig i allt, som jag kan. Men ett ställe fins här, der jag icke skulle kunna leta efter en så stor man, nämligen en svinstiga.» De gingo dit och jarlen sade: «Här skola vi nu reda till åt oss, vi hafva främst att akta lifvet.» Då grof trälen en djup graf, bar bort jorden och lade sedan trän deröfver. Tora sade jarlen de tidender, att Olof Trygvason var kommen in i fjärden och att han hade dräpit hans son Erland. Derpå gick jarlen ned i gropen med Kark, men Tora täckte med trän, sopade mull och dynga deröfver och dref dit svinen. Svinstigan var tätt invid en stor sten.

54. Olof Trygvason höll in i fjärden med fem långskepp och der rodde honom till mötes Håkan jarls son Erland med tre skepp. När skeppen nalkades, misstänkte Erland, att det var ofrid och vände åt land, men då Olof såg långskeppen fara efter fjärden och ro emot sig, tänkte han, att det var Håkan jarl, och bad att man skulle ro efter dem på det skyndsammaste. När Erland kommit till land, lät han ro på grund, hvarpå de lupo genast öfver bord och letade till lands. Då rände Olofs skepp fram. Olof såg en utomordentligt frid man simma der, tog då styrpinnen och kastar efter honom. Hugget kom i hufvudet på jarlssonen Erland, så att hufvudskålen bräcktes intill hjernen. Der lät Erland sitt lif. Olof och hans män dråpo många, andre flydde, somlige togos

[1]) Skopte Kark, enligt Fagrskinna, kap. 67.

och fingo grid samt fingo tala om nytt. Olof fick då höra att bönderne hade fördrifvit Håkan jarl, att han hade flytt för dem och att hela hans följe var skingradt.

55. Sedan kommo bönderne till Olof. Det blef å ömse sidor glädje och de ingingo förbund[1]. Bönderne togo honom till konung öfver sig och alle togo ett råd, att leta efter Håkan jarl. De foro upp i Göldalen, emedan det tycktes dem likast, att jarlen var på Rimul, om han var i någon af byarne, ty Tora var hans käraste vän der i dalen. De foro dit och letade honom både ute och inne, men funno honom icke. Då hade Olof husting[2]) ute i gården och stod då på den store stenen invid svinstigan. Olof talade till männen och sade ibland annat, att han skulle gifva honom både gods och heder, som vorde Håkan jarl till skade. Detta talet hörde jarlen och Kark; de hade ljus hos sig. Jarlen sade: «hvi är du så blek och stundom svart som jord? Du vill väl icke svika mig?» «Nej», säger Kark. «Vi äro födde samma natt», säger jarlen, «och det skall vara kort stund emellan min död och din.» Mot qvällen for konung Olof bort. Då det vard natt, vakade jarlen, men Kark somnade och lät illa. Jarlen väckte honom då och sporde hvad han drömde. Han svarade: «Jag var nu på Lade och konung Olof lade en guldring om halsen på mig.» Jarlen svarade: «Finner du Olof, lär han lägga en blodröd ring om halsen på dig, akta dig derför, men af mig skall du njuta godt, så som förr varit, men svik mig icke.» Sedan vakade de båda,

---

[1]) Udd inflickar här (k. 15) en öfverblick af de föregående tilldragelsernas tidsföljd. Der säges Are hafva uppgifvit att Olof var 32 år gammal vid sin ankomst till Norge, samt att Håkan styrt riket 33 år *efter Harald gråfälls död.* Det kursiverade är säkerligen ett misstag af Udd, ty Håkans 33 år måste räknas från hans faders fall; «då blir öfverensstämmelsen fullständig, ty Sigurd jarl föll 962 och kon. Trygve måste hafva fallit våren 963. Trettiotre år till det förra och trettiotvå till det andra årtalet föra till 995, då det är visst, att Olof kom till Norge. Udd redogör för användandet af de 32 åren: 1 vinter hos morfadern, 2 hos Håkan gamle, 6 i träldom, 9 i Gårdarike, 3 i Vendland och 9 i Vesterlanden. Summan af dessa siffror är dock 30, hvadan det är troligt, att den *senare nian* bör vara *elfva* (XI i stället för IX).

[2]) Sammankomst, till hvilken en höfdinge kallar sitt folk (huskarlar) för att afhandla någon sak med dem. Säkerligen voro dock flere närvarande vid denna sammankomst.

som om hvardera vakade öfver den andre. Men mot dagen somnade jarlen och brådt lät han illa och det gick derhän, att jarlen sköt hälarne och nacken under sig, som om han ville stiga upp, och lät dervid högt och hemskt. Kark vard då rädd och bäfvande och grep en stor knif, som han hade i bältet, stötte honom igenom strupen på jarlen och skar ut. Det vard Håkan jarls bane. Sedan skar Kark hufvudet af jarlen och lopp bort dermed. Dagen derefter kom han till Lade och förde jarlens hufvud till konung Olof och sade hur det tillgått med hans och Håkan jarls färder, såsom nu är skrifvet. Derpå lät konung Olof leda bort honom och hugga af hans hufvud.

56. Då gick konung Olof och bondemängden med honom ut till Nid-holmen och hade med sig Håkan jarls och Karks hufvud. Denne holme hades till att der dräpa tjufvar och illgerningsmän och der stod en galge, till hvilken han lät bära hufvudena. Derpå gick all hären fram och ropade och kastade sten på dem och sade, att der skulle den ene nidingen fara med den andre. Sedan sände de upp i Göldalen efter kroppen och drogo honom bort. Så stor vard fiendskapen, som Tronderne beviste Håkan jarl, att ingen ville nämna honom annorlunda än den onde jarlen, hvilken benämning sedan bibehölls länge. Men det är det sanna om Håkan jarl, att han hade mycket, som höfves en höfdinge, först stor slägt, dertill vishet och klokhet att fara med sin makt, raskhet i strider och dertill lycka att vinna segern och dräpa ovännerne. Så säger Torlef Rödfällsson [1]):

Håkan, vetom vi ej
väldig mer en jarl — af striden —

[1]) Om denne finnes i den större Olofssagan en särskild berättelse (Fl. B. I, s. 207 f.), stödjande sig på Svarfdæla-sagan, hvilken citeras. Sagan och berättelsen äro rika på tydligen ohistoriska drag och derföre mindre tillförlitliga. Andra omständigheter finnas ock, som gjort Vigfússon benägen för den åsigt, att den Torlef Rödfällsson, som sjöng ett nid om en Håkan jarl, varit vida äldre än den Torlef Rödfällsson Håkansskald eller jarlaskald, af hvilken visor om Håkan Sigurdsson citeras, som innehålla idel lof och förråda en deltagare i jarlens bedrifter, och hvilken äfven uppehöll sig hos konung Sven i Danmark, sedan denne flere gånger härjat England, och sjöng om honom en Fertugadråpa (dråpa af 40 visor). Vigfússon 391, 392. — Udd munk omnämner Torlefs nid såsom gällande Håkan Sigurdsson.

under månens bana
— ärats Rankamps-trädet.
Dig unnats höfdingar Odin
— äter korp af lik-hopen,
vara må du af det vise
väldig — nio sända [1]).

Gifmildare än Håkan jarl var ingen, men den största olycka hade en slik höfdinge till sin dödsdag. Att så vard, dertill bidrog det mest, att nu var tiden kommen, att blotskapen och blotmännen skulle fördömas och i stället den helga tron och de rätta sederna komma.

57. Olof Trygvason togs till konung [2]) på allhärstinget i Trondhem öfver allt landet, såsom Harald hårfager hade varit. Hela hopen lopp då upp och ville intet annat höra än att Olof Trygvason skulle vara konung. Han for då omkring hela landet och lade det under sig. Alle män i Norge vände sig till lydnad för honom. Likaledes blefvo de höfdingar i Upplanden och i Viken, som förut haft land af Danakonungen, nu konung Olofs män och togo land af honom. Så for han öfver landet förste vintern [996] och sommaren derefter. Jarlen Erik Håkansson och hans broder Sven och andre deras vänner och fränder flydde landet och foro österut i Sveavälde till konung Olof svenske, af hvilken de mottogos väl. Så säger Tord Kolbensson:

Menvargars hops jagare!
— mana öden till mycket —
fällde litet sedan
folkets svek Håkan.
Men till land det, som lindens
landsstaf hade vunnit,
modig då när här for vestan,
menar jag kommit son af Trygve.

[1]) »Af striden» hör till fjerde vis-raden; en sådan omkastning är i de isländska visorna mycket vanlig. Rans strids träd, sjökämpen. Vise, konung.

[2]) Den större Olofsagan har upptagit Snorres berättelse, hvars början dock är, såsom det synes, på egen hand utvidgad. Legenden om den heliga Sunniva och Albanus är ock inskjuten, hvartill i Flatöboken kommer ett citat ur Fagrskinnas kap. 71. (Fm. S. kap. 105—109, Fl. B. kap. 193—197.)

samt vidare:

Hade i hugen mera
— af honom slikt må väntas —
Erik än han sade
mot ädle skatte-delarn.
Sökte vredgad bistånd
— sprang derför af män ingen,
trotsige voro Tronder —
Tronda-jarl hos kungen svenske[1]).

Olofs regering och hans arbete för kristendomens utbredande[2]).

58. Luden het en man i Viken, rik och högättad. Han var ofta i köpfärder och stundom i härnad. En sommar for han i köpfärd med ett skepp, hvartill han ensam var egare, och hade många varor. Han höll till Estland och var der i köpstämma om sommaren. Under det marknaden stod, fördes dit mångahanda köpskap, ibland annat voro månge trälar fale. Der såg Luden en qvinna, som hade varit såld i träldom, och när han såg på henne, kände han att det var Estrid Eriksdotter, konung Trygves enka, dock nu olik hvad han förut sett henne vara, blek och infallen i ansigtet och illa klädd. Han gick till henne och frågade, hur hon hade det. Hon svarade: «tungt är att säga det, jag är såld till trälqvinna och hitförd till försäljning». Sedan gjorde han sig känd och Estrid hade någon reda på honom och bad honom, om han ville köpa och föra henne till hennes fränder. «Jag vill göra dig en kost [vilkor] derför», svarade han, «jag vill föra dig till Norge, om du vill gifta dig med mig.» Som Estrid var i stor nöd och derutöfver visste, att Luden var en storättad och rask man, lofvar hon honom detta för sin förlösning. Då köpte Luden henne och hade henne hem med sig till Norge, der han fick henne med

[1]) Menvargarne, Jomsvikingarne. Lindens (svärdets) lands (sköldens) staf, kämpen. — Skatte-delarn, Olof.

[2]) Jemförelser med andra sagoredaktioner återfinnas flerstädes i det följande, der hvarje särskild mindre afdelning fordrat det.

frändernes vilja. Deras barn hette Torkel näfja, Ingrid och Ingegerd. Med konung Trygve hade Estrid döttrarne Ingeborg och Estrid. Erik bjudeskalles söner voro Sigurd, Karlshufvud, Justen och Torkel dydril, alle voro de gäfve och rike och hade bo öster i landet. Österut i Viken bodde två bröder Torger och Hörning, rike och ättstore; de fingo Ludens och Estrids döttrar Ingrid och Ingegerd [1]).

59. Då Danakonungen Harald Gormsson hade tagit vid kristendomen, sände han bud om hela sitt rike, att alle skulle låta sig döpas och vända sig till den rätta tron. Han vakade öfver detta bud och straffade med kraft dem som icke annars lydde. Till Norge sände han två jarlar, som hette Urgutryt och Brimilskär [2]), med stort följe, att de skulle förkunna kristendomen i Norge. Detta lyckades i Viken, som låg under Haralds rike, och döptes der mycket af landsfolket. Men efter Haralds död for hans son Sven tjufveskägg brådt i härnad både i Saksland och Frisland och till sist till England. Då vände de män i Norge, som hade tagit vid kristendomen, åter till bloten, så som förr och som man gjorde norr i landet.

Men när Olof Trygvason var vorden konung i Norge, dvaldes han länge om sommaren [996] i Viken [3]). Mänge fränder kommo der till honom och somlige mågar och mänge, som hade varit hans faders store vänner, och fägnade honom med mycken kärlek. Då kallar Olof till tal vid sig sine morbröder, sin stjuffader Luden, sine svågrar Torger och Hörning och bär fram för dem med största allvar detta mål, att de ville hjelpa honom att begynna och med honom fullfölja med all kraft kristna lärans förkunnande i hela riket; han sade sig skola kristna hela Norge eller i annat fall dö. Eder alle skall jag göra till store och mäktige

[1]) Udds saga, kap. 22.

[2]) Enligt Jomsvikingasagan var det kejsar Otto, som sände jarlarne. Namnen äro i deras till oss bevarade form hvarken nordiska eller tyska. Man har ej heller hos tyske författare funnit några personer nämnde med det omtalade uppdraget, hvilkas namn kunnat förklara textens tvenne.

[3]) Det följande finnes något bredare i den större Olofssagan. Fm. S., kap. 140, Fl. B., kap. 227.

män, ty jag tror er både för vår frändskaps och andra bands skull. Alle desse jakade, att de skulle göra hvad han böd och att följa honom till allt det som han ville, och likaledes alle de män, som ville följa deras råd. Konung Olof uppenbarade genast för allt folket att han ville bjuda kristendomen åt alla menniskor i sitt rike. De voro då de förste att jaka till detta bud, som förr varit kristne, voro de ock de mäktigaste af de män, som då voro närvarande, och gjorde alle andre efter deras [efter]döme. Då döptes alle öster i Viken. Sedan for konungen norrut i Viken och böd alle att taga vid kristendomen, men dem som sade emot, näpste han strängeligen, somlige drap han, andre lät han stympa, somlige dref han bort ur landet. Så kom det då, att i hela det rike, som hans fader Trygve förut hade styrt, och äfven i det som hans frände Harald gränske hade egt, gick allt folket under kristendomsbudet, som Olof bodade, och vard den sommarn [996] och under påföljande vintern [997] hela Viken kristnad.

60. Tidigt om våren [997] for konung Olof ut i Viken med stor här och for då i norr till Agder och öfverallt, hvarest han hade ting med bönderne, bodade han alle att döpas. Männen togo kristendomen, ty inge bönder vågade resa sig mot konungen, och folket döptes der han for fram.

I Hördaland voro månge och ansenlige män af Hördakåres ätt[1]). Han hade haft fyra söner Torlef spake, Agmund, fader till Torulf och farfader till Erling på Sola, Tord, fader till Klypp herse, som drap Sigurd Gunhildsson, och Ölmod, fader till Eskil och farfader till Åslak fitjaskalle. Denna ätt var då störst och gäfvast i Hördaland. När nu desse fränder sporde det vandskeliga budskapet, att konungen for östan med landet, med en stor här och bröt de gamla lagarna och att alla de som talade emot fingo lida näpst och öfvervåld, kommo de tillsammans, för att rådslå, emedan de visste, att konungen brådt skulle uppsöka dem, och sämjas de derom, att de skulle komma alle manstarke till Gulatinget och der stämma möte med konung Olof Trygvason.

---

[1]) Om Hörda-kåres ätt och Erlings giftermål se Udds saga, kap. 21. Större Olofssagan följer Snorre (Fm. S. kap. 143, Fl. B. kap. 241).

61. Så snart konung Olof kom till Rogaland, stämde han ting. När bönderne hörde tingbudet, samlas de talrikt fullt beväpnade och när de kommit tillsammans rådslå de och utvälja tre män, de målsnällaste ibland sig, till att svara konung Olof på tinget och tala emot honom, och säga att de icke ville gå under olag, äfven om konungen böd dem.

När bönderne kommo till tinget och detta var satt, stod konung Olof upp och talade först vänligen till bönderne och sade sig vilja, att de skulle taga vid kristendomen, och bad dem med fagra ord, men till sist hotade han dem, som talade emot och icke ville lyda hans bud med sin vrede, näpst och hårdt öfvervåld, hvarhelst han kunde komma åt. När han slutat sitt tal, stod den målsnällaste af bönderne upp, som i främsta rummet var utsedd att svara konung Olof, men när han skulle taga till ordet, fick han sådan hosta och andtäppa, att han icke kunde få fram ett ord, utan satte sig ned. Då stiger den andre bonden upp och vill icke låta svaren fela, äfven om det icke hade gått väl för den förre, men när denne skulle börja, stammade han så, att han icke fick fram ett ord. Då togo alle, som hörde på, att le och bonden satte sig ned. Då stod den tredje upp för att tala med konung Olof, men när han tog att tala, var han så hes och tjock i halsen, att ingen hörde hvad han sade. Då satte han sig ned och bönderne hade ingen som kunde tala emot konungen. Men när de ingen fingo att föra sin talan, gjorde de ingen uppresning emot konungen, utan sade ja till allt, som han böd. Då döptes allt tingfolket, innan konungen skildes ifrån dem[1]).

62. Konung Olof drog nu med sitt följe till Gulatinget, ty bönderne hade sändt honom ord, att de ville der svara honom. När de kommo dit å ömse sidor till tinget, ville konungen först tala med landshöfdingarne [de förnämste i

---

[1]) De tre böndernes otur omtalas af Udd (kap. 17), men han låter tinget hållas vid Moster, dagen efter det Olof der landstigit vid sin hemkomst från Orkenö-tåget. Äfven Ågrip låter Olof (kap. 16) strax efter ankomsten till Moster hålla ting derstädes; der säges dock Olof komma vesterifrån. Större Olofssagan förlägger också skådeplatsen till Moster samt skildrar tinget och de tre bönderne dels efter Snorre, dels efter Udd; ett långt tal lägges dessutom i Olofs mun. (Fm. S., kap. 141, Fl. B. kap. 257.)

landet], och när de allesamman kommo på stämman, bar konungen fram sitt ärende och böd dem taga dopet efter hans bud. Då sade Ölmod gamle: «Vi fränder hafva talat oss emellan om detta mål och skola vi alle taga samma råd. Om du, konung, ärnar pina oss fränder till slika saker, kränka våra lagar och bryta oss under dig med något nödtvång, skola vi stå dig emot med all makt och må de segra, som det beskäres. Men vill du, konung, gifva några förmoner åt oss fränder, kan du göra det så väl, att vi alle vända oss till dig med fullkommen tjenst.» Konungen säger: «Hvarom viljen J bedja mig, på det vi må förlikas på bästa sätt?» Då svarar Ölmod: «Först att du gifter din syster Estrid med vår frände Erling Skälgsson, hvilken vi anse vara den manvänaste af alle unge män i Norge.» Konung Olof säger, att honom synes likligt, att frieriet månde vara godt, ty Erling var väl ättad och den likligaste man att åse; dock säger han, att Estrid har att svara sjelf. Sedan talade konungen med sin syster. «Litet njuter jag det», säger hon, «att jag är en konungs dotter och en konungs syster, om jag skall giftas med en man utan tignarnamn, hellre vill jag vänta någre vintrar på ett annat frieri.» Så slöto de sitt samtal.

63. Konung Olof lät då taga en hök, som Estrid egde, och plocka af honom alle fjädrar och sedan sände han henne fogeln. Då sade Estrid: «Nu är min broder vred», stod sedan upp och gick till konungen, som fägnade henne väl. Då talade Estrid och sade sig vilja, att konungen sörjde för hennes giftermål efter som han ville. «Jag tänker», sade konungen, «att jag månde hafva våld att göra hvilken i landet jag vill till tignarman.» Konungen lät då kalla till sig Ölmod och Erling och alle deras fränder, då aftalades detta frieri och det slutades så, att Estrid förlofvades med Erling, hvarefter konungen lät sätta tinget och böd bönderne kristendomen. Då voro Erling och Ölmod förmän att främja detta konungens mål och med dem alla deras fränder. Ingen dristade tala emot och vard så allt det folket döpt och kristnadt.

64. Erling Skälgsson gjorde om sommaren sitt bröllopp [1]) och var der mycket folk; äfven konung Olof var der. Han böd Erling jarldöme, men Erling svarade: «Hersar hafva mina fränder varit och jag vill icke hafva högre namn än de, men det vill jag taga emot, konung, att du låter mig vara den högste med det namnet här i landet.» Konungen jakade och vid skilsmessan gaf konung Olof åt sin måg [svåger] Erling landet i söder om Sognsjön och i öster till Lidandesnäs på samma sätt, som Harald hårfager hade gifvit sine söner, hvarom förr är skrifvet.

65. Samma höst stämde konung Olof hop de fyra fylkenas ting på Dragsed vid Stad; dit skulle Sogner och Fjärdbor, Södermörar och Römdalsbor komma. Konung Olof for dit med stort följe, som han hade haft med sig östan ur landet, och äfven det folk, som hade kommit till honom i Hördaland och Rogaland, och när han kom till tinget, bodade han der kristendomen som annorstädes. Derföre att konungen hade stor styrka i sitt myckna följe, fruktade bönderne, och när han till sist böd dem två koster, att taga kristendomen och låta sig döpas eller ock strida med honom, sågo de sig ingen möjlighet till det senare, utan man valde det rådet, att allt folket kristnades [2]), hvarefter konung Olof for med sitt följe till Nordmöre och kristnade detta fylke. Sedan seglade han in till Lade och lät der nedbryta hofvet och taga ur templet och från gudarne allt godset och prydnaden. Deribland tog han från hofsdörren en stor guldring, som Håkan jarl hade låtit göra och brände derefter hofvet. Då bönderne vordo detta varse, sände de härpil ut kring alla fylkena och kalla ut hären emot konungen. Olof höll då med sitt folk utefter fjärden och stämmer sedan norrut längs landet för att kristna Hålogaland [3]). Då han kommit

[1]) Erlings giftermål omtalas äfven i Fagrskinna, kap. 72, men endast i korthet.

[2]) Udd (kap. 26) vet icke om några hotelser å Olofs sida, utan säger att konungen, genom den helige Martins hjelp, bevekt tingsmenigheten att öfvergå till kristendomen. Den större Olofssagan följer Snorre.

[3]) Udd omtalar (kap. 29) konungens färd och säger, att han vände åter till Viken. Såsom höfdingar för Hålögerne nämnas Hårek, Övind kindrifva och Tore hjort.

till Björnöre, sporde han att Hålögerne hade här ute, för att värja landet emot konungen. Höfdingar för deras här voro Hårek från Tjotta, Tore hjort från Våga och Övind kindrifva. Då konung Olof spörjer detta, vänder han om och seglar söderut med landet. Så snart han kommit söder om Stad, for han långsammare och kom likväl i början af vintern ända till Viken i öster [998].

66. Drottning Sigrid i Svitiod, som kallades Storråda, satt då i sine byar. Den vintern foro sändemän [1]) mellan konung Olof och drottning Sigrid, konungen friade till henne och hon tog det väl och detta mål stadfästades med särskildt aftal. Konungen sände henne då den store guldring, som han hade tagit från hofsdörren vid Lade, och ansågs detta vara en stor dyrbarhet. Våren derefter skulle de sammanträffa om detta vid Elfven vid Landamäret. Då nu denne ringen, som konung Olof hade sändt drottning Sigrid, lofvades så mycket af alle, togo två bröder, som voro drottningens smeder, ringen och vägde honom i handen och talade sinsemellan tyst. Drottningen kallar dem då till sig och spörjer, hvarföre de spottade åt ringen, men de höllo det hemligt, Hon sade då, att de för all del skulle låta henne veta, hvad de hade funnit. De säga, att det är svek i ringen, och då drottningen lät bryta sönder honom, fann man inuti koppar [2]). Då vard hon vred och sade, att Olof torde svika henne i mer än detta ensamt. Samma vinter drog konung Olof upp till Ringarike och kristnade der [998].

67. Brådt efter Harald gränskes fall gifte Åsta Gudbrandsdotter sig med Sigurd syr, en konung i Ringarike. Sigurds fader Halfdan var son af Sigurd risa och sonson af Harald hårfager. Hos Åsta var då hennes son med Harald gränske Olof; han uppföddes i sin barndom hos sin stjuffader Sigurd. Då nu konung Olof Trygvason kom till Ringarike för att förkunna kristendomen, läto Sigurd syr med sin hustru Åsta och hennes son Olof döpa sig och gjorde Olof

---

[1]) Udd talar om budsändningen och ringen kap. 24, om mötet och handsken kap. 29.

[2]) I Statens historiska museum (Stockholm) finnas tvenne spiralringar, hvilkas yta består af silfver, under det att det inre icke är annat än koppar.

Trygvason gudsifjar [stod fadder] åt Olof Haraldsson, som då var tre vintrar gammal. Konung Olof for då åter ut i Viken och var der om vintern, den tredje af hans konungsdöme [998].

68. Tidigt om våren [998] drog konung Olof österut till Konungahälla för att möta drottning Sigrid. Då de funno hvarandra, talade de om det mål, hvarom det hade handlats under vintern, att de skulle giftas, och gick allt på bästa sätt. Men då sade konung Olof, att Sigrid skulle låta sig döpas och taga den rätta tron. Hon sade då: «Icke vill jag gå ifrån den tro, som jag förut och mine fränder före mig haft, men jag vill intet säga, om du tror på den Gud, dig likar.» Då vard konung Olof mycket vred och sade tvärt: «Hvi skulle jag vilja hafva dig till maka, hundhedna?» och slog henne i ansigtet med handsken, han höll i. Derefter stod han upp och äfven hon, och Sigrid sade: «detta kan väl varda din bane». Sedan skildes de; konungen for norrut i Viken, drottningen österut i Sveaväldet.

69. Konung Olof drog då till Tunsberg[1]), der han ånyo hade ting och sade, att alle de, som öfverbevisades om att fara med galder och förgörningar [hexeri] och alle sejdmän skulle fara bort ur landet. Sedan lät han ransaka i alla de närliggande bygderna efter sådane män och kallade dem alle till sig. De kommo dit och bland dem var en man, som het Övind källa, en sonson till Ragnvald rettilbene, Harald hårfagers son. Övind var en mycket trollkunnig sejdman. Konungen lät ställa i ordning för alle desse i en stuga, på bästa sätt, han gjorde dem en vejtsla och gaf dem stark dryck. När de voro druckne, lät han lägga eld i stugan och brann hon ned med allt det folk, som var derinne, utom Övind källa, som kom ut genom ljuren [rökhålet] och undflydde. Då han var kommen långt bort, fann han på sin väg några män, som ärnade fara till konungen. Dem bad han säga konungen, att Övind källa var kommen undan elden och att han aldrig mer skulle komma i konung Olofs våld, men väl skulle han fara samma led, som förr, med alla sina konster.

---

[1]) Udd (kap. 27) förlägger, under angifvande af Sämund såsom hemulsman, skådeplatsen för gillet till Nidnäs.

När männen kommo till konungen, sade de honom allt som Övind hade bedt dem. Konungen var illa tillfreds, att Övind icke var död.

70. När det vårade [998] for konung Olof ut efter Viken och tog vejtslor på sina storbyar och sände bud kring hela Viken, att han ville om sommaren hafva hären ute för att fara norrut. Sedan for han norrut till Agde och när det led på långfastan [fastlagen] for han vidare i norr till Rogaland och kom påskafton till Agvaldsnäs på Karmt, hvarest påskvejtsla var iordningsställd åt honom. Han hade nära 300 [360] man. Samma natt[1]) kom Övind källa till ön med ett fullrustadt långskepp; han hade idel sejdmän och annat trolldomsfolk. Övind gick med sitt följe i land och föröfvade sin trolldom. Övind gjorde sig och dem en höljehjelm och sådan tjocka, att konungen och hans folk icke skulle kunna se dem. Men när de kommo helt nära byn på Agvaldsnäs, vard det ljus dag och då vard helt annat än Övind hade tänkt, ty då kom mörkret, han hade gjort med sin trolldom, öfver honom och hans följeslagare, så att de icke sågo mer med ögonen än med nacken och foro i en ring omkring. Då konungens vårdmän sågo, hur de foro, och icke visste hvad det var för folk, tillsade de konungen, som stod upp med all hären och klädde sig. När han då såg, hvar Övind och hans män gingo, bad han de sine taga vapnen och gå till för att röna, hvad det var för män, och så snart konungsmännen igenkände Övind, togo de honom till fånge med alle hans män och förde dem till konungen, då Övind sade allt, som tilldragit sig med deras färd. Konungen förde dem sedan allesamman ut på ett flodskär[2]) och lät binda dem der. Så slutade Övind och hans följe sitt lif. Skäret kallades sedan Skrattaskär [trollkarlaskäret].

---

[1]) Udd (kap. 32) låter Övind komma å ljus dag, dagen efter det i kap. 71 omtalade besöket af Odin. Mellan Snorres och Udds skildring af detta besök äro likheterna så stora som de kunna vara mellan ett isländskt original och en isländsk öfversättning af ett latinskt. Dock säger Udd, att vejtslan stod vid jul, icke vid påsk.

[2]) D. v. s. ett skär som vid flodtid betäckes af vatten.

71. Det säges, att under det konung Olof var på vejtslan vid Agvaldsnäs, kom en qväll[1]) en gammal och kloktalig man, enögd och med sid hatt; han kunde tala om alla land. Han kom sig i tal med konungen och hade konungen mycken gamman af hans berättelser och sporde honom om mycket, men gästen kunde svara på alla spörsmålen och konungen satt länge uppe om qvällen. Han sporde ibland annat, om han visste, hvem den Agvald hade varit, efter hvilken byn och näset voro nämnda. Gästen svarade, att Agvald varit konung och stor härman, och att han mest blotade en ko, som han hade med sig, hvart han drog, och tycktes det honom gagneligt att alltid dricka hennes mjölk. En gång kämpade konung Agvald med en annan konung, som het Varin. I den kampen föll Agvald och höglades han här helt nära byn och hans bötastenar restes der de ännu stå. Kon höglades på ett annat ställe kort härifrån[2]). Sådant sade han och mycket annat om konungar och forntida tilldragelser. När de hade sutit länge om natten, påminte biskopen konungen, att det var tid att gå att sofva, och konungen gjorde så. Men när han var afklädd och hade lagt sig i sängen, satte gästen sig på fotbrädet och talade åter länge med konungen. Konungen tyckte att hvart ord föranledde ett annat. Då talade biskopen till konungen och sade det vara tid att gå att sofva; konungen gjorde det och gästen gick ut. Litet derefter vaknade konungen, sporde efter gästen och bad, att han skulle tillkallas, men han fans ingenstädes. Morgonen derpå lät konungen kalla till sig stekarne och den som vårdade drycken, och frågade om någon okänd man hade kommit till dem. De sade, att då de skulle laga maten, hade en man kommit till dem och sagt, att mäkta ondt kött södo de till konungens bord, och att han sedan gifvit dem två stora och feta nötsidor, som de kokat med

---

[1]) Enligt större Olofssagan (Fm. S. kap. 198, Fl. B. kap. 305) var det samma natt, som Övind gjorde sitt misslyckade försök att öfverraska konungen.

[2]) En bötasten, den högsta i Norge, står ännu helt nära Agvaldsnäs kyrka. Den andre blef, enligt Torfæus, söndersprängd år 1698. Nicolaysen, s. 342. Enligt de andra sagoredaktionerna lät konung Olof uppgräfva de två högarne och säges i den ene hafva funnits mennisko-, i den andre koben.

det andra köttet. Då sade konungen, att all den maten skulle man förstöra, ty det hade icke varit någon menniska, utan månde hafva varit Odin, på hvilken de hedna menniskorna länge hade trott. Det skulle icke lyckas Odin att svika dem.

72. Om sommaren drog konung Olof ihop en stor här östan ur landet och for dermed till Trondhem och lade först in till Nidaros. Sedan lät han tingbud gå ut kring hela fjärden och stämde åtta fylkenas ting till Frosta, men bönderne vände tingbudet till härpil och kallade samman tegn och träl ur hela Trondhem. Då konungen kom till tinget, var allmogen ditkommen allväpnad. Så snart tinget var satt, talade konungen för folket och böd det att taga kristendomen, men när han hade talat en stund, ropade bönderne och bådo honom tiga, emedan de annars skulle gå emot honom och vräka bort honom. «Så gjorde vi», sade de, «med Håkan Etelstansfostre, då han böd oss sådant bud, och icke värdera vi dig mer än honom.» Då konung Olof såg böndernes raseri och dertill att de voro så många, att man icke kunde stå dem emot, ändrade han sitt tal och vände sig till att samtycka med dem, sägande: «Jag vill att vi förlikas så som vi voro förut ense. Jag vill fara dit, der J hafven ert största blot och der se edra seder. Derefter skola vi besluta oss för, hvilket vi vilja hafva och skola vi då alle komma öfverens.» Då han talade så vänligen med bönderne, mjuknade deras hog och gick sedan all rådplägningen väl och fredligt och beslöt man till sist att man skulle hafva midsommarsblot[1]) inne på Mären, till hvilket alle höfdingar och store bönder skulle komma, såsom sed var, och äfvenså konung Olof.

73. Det var då en mäktig bonde, som het Skägge; han kallades Jernskägge och bodde på Upphög i Örja. Han talade främst mot konung Olof på tinget och var böndernes förman att tala emot kristendomen. Tinget upplöstes nu, bönderne foro hem och konungen till Lade.

74. Konung Olof låg med sina skepp i Nidelfven, han hade trettio skepp samt mycket och fridt folk; sjelf var han

[1]) Enligt större Olofssagan (Fm. S. kap. 162, Fl. B. kap. 262) var det midvinters blot. Om de olika tidsuppgifterna jfr tillägget 2 vid sagans slut.

ofta med hirden på Lade. När det led emot den tiden att blotet skulle hållas inne på Mären, gjorde konung Olof en stor vejtsla inne på Lade; han sände bud in till Strind och upp i Göldal och ut i Orkadal och böd till sig höfdingarne och andre storbönder. När vejtslan[1]) var i ordning och de budne komne, var det första qvällen ett fagert gästabud och mycket ansenligt och männen vordo mycket druckne. Natten derefter sofvo alle der i ro. Morgonen derpå, då konungen var klädd, lät han sjunga för sig tiderna[2]), och när messan var slut, lät han blåsa till husting; alle hans män gingo då från skeppen till tinget. Då tinget var satt, stod konungen upp och sade: «Då vi hade ting inne på Frosta, böd jag bönderne att de skulle låta sig döpas, men de bödo mig deremot, att jag skulle blota med dem, såsom konung Håkan Etelstansfostre hade gjort. Vi kommo öfverens, att vi skulle mötas inne på Mären och der göra ett stort blot. Men om jag skall vända mig till blotande med eder, vill jag göra det största blot som förekommer, d. v. s. blota med menniskor, och vill jag icke dertill välja trälar eller ogerningsmän, utan skall jag utvälja åt gudarne de anseddaste männen. Jag nämner härtill Orm lygra från Medelhus, Styrkår från Gimsa, Kår från Grytinge, Åsbjörn Torbergsson från Varnäs, Orm från Lyxa och Halldor från Skärdingsstäd. Dessutom nämnde han fem andre ansenlige män och sade sig vilja blota med dem till årsväxt och frid och lät genast gripa dem. När då bönderne sågo sig icke vara konungen vuxne, bådo de om grid och att konungen skulle råda för dem. Man sämdes då så, att alle bönder, som voro dit komne, läto sig döpas och svoro konungen ed att hålla den rätta tron och lägga ned allt blotskap. Konungen höll alle desse män så länge vid sitt gästabud tills de lemnat honom sine söner eller bröder eller andre nära fränder som gislar [gislan].

[1]) Udd talar, kap. 23, om vejtslan och konungens hot med menniskooffer, hvarefter menigheten låter sig döpas. Först vid ett senare tillfälle låter han tinget hållas, der Jernskägge motsäger honom, och hvarefter Olof besöker hofvet och låter dräpa Skägge (kap. 41). Olof säges der haft en yxa, då han gick in i hofvet.

[2]) På latin kallade horæ: böner vid de särskilda andaktsstunderna på dagen och under de särskilda festligheterna under året.

75. Konung Olof for då med all sin här in i Trondhem. När han kom in till Mären, voro dit komne alle Trondernes höfdingar, som mest stodo kristendomen emot, och hade de med sig der alle storbönder, som förut hade uppehållit bloten derstädes. Der var då mycket folk, som vanligt varit af gammalt på Frostatinget. Konungen kräfde då ting och å båda sidor kom man fullväpnad. När tinget var satt, talade konungen och böd folket att kristnas. Jernskägge svarade å böndernes vägnar på konungens tal och sade, att bönderne ville nu som förr, att konungen icke bröte deras lag. «Vi vilja», sade han, «att du konung blotar såsom andre konungar hafva gjort här före dig.» Vid detta tal ropade bönderne mycket och sade att de ville allt skulle vara såsom Skägge sagt. Då svarar konungen, att han vill gå med dem till hofvet, för att se deras seder, när de blotade. Detta likar bönderne väl och de gingo allesamman till hofvet.

76. Konung Olof gick nu in och med honom få af hans män och få af bönderne. Men när konungen kom der som gudarne voro, då satt der Tor och var mest hedrad af alle gudarne, prydd med guld och silfver. Konung Olof lyfte upp en guldbeslagen käpp, som han hade i handen, och slog till Tor, så att han föll ned af stallen. Derpå lupo konungsmännen fram och sköto alle gudarne ned af stallarne och medan konungen var inne i hofvet, vard Jernskägge dräpen utanför hofsdörren; det gjorde konungsmännen. När då konungen kom till sitt folk, böd han bönderne två koster, att de antingen skulle alle antaga kristendomen eller ock kämpa med honom. Men efter Skägges fall var det bland bönderne ingen föregångsman till att resa märke emot konung Olof och man tog derföre den kosten att gå till konungen och lyda hans bud. Då lät konung Olof döpa allt folket, som der var, och tog gisslan af bönderne derpå, att de skulle hålla kristendomen. Då konungen sedan lät sine män fara kring alla fylken i Trondhem, talade ingen emot kristendomen och vard så allt folket i Trondalagen döpt.

77. Konung Olof for med sitt folk ut till Nidaros. Der lät han uppföra hus på Nidbackarne [1]) och skipade så att der

---

[1]) Anläggningen af Nidaros omtalas äfven i Fagrskinna, kap. 72.

skulle vara en köpstad. Han utskiftade der tomter, der man skulle bygga sig hus, och lät anlägga en kungsgård ett stycke upp ifrån Skeppskroken. Dit lät han om hösten föra alla fång [förråd], som behöfdes för vintern och hade då mycket folk hos sig.

78. Han hade en stämma med Jernskägges fränder och böd dem böter; dit kommo månge ansenlige män. Jernskägge hade en dotter vid namn Gudrun. Till sist förliktes de så, att konung Olof skulle få Gudrun till äkta[1]). Men första natten, som de lågo tillsammans, så fort konungen hade somnat, tog hon en knif och ville stöta uti honom. Då konungen varseblef detta, tog han knifven ifrån henne och steg upp ur sängen, gick till sine män och sade hvad som händt. Då tog Gudrun alla sina kläder och alle de män, som följt henne dit, och foro de sin väg bort. Gudrun kom sedan aldrig i samma säng med konung Olof.

79. Samma höst [998] lät konung Olof resa ett stort långskepp ute på sanden vid Nid; det var en snäcka. Han hade dertill månge smeder och i början af vintern var det färdigt och hade trettio roddarerum, höge stammar, men var icke stort i sig[2]). Konungen kallade skeppet Tranan.

Jernskägges lik fördes efter hans dråp ut till Örja, der han ligger i Skäggehögen på Österått[3]).

80. Då Olof Trygvason varit konung i Norge två vintrar [997], var hos honom en saksisk prest, vid namn Tångbrand. Han var mycket våldsam och dråpfärdig, men god prest och en rask man. Konungen ville icke hafva honom hos sig för hans orolighets skull och gaf honom derföre det uppdrag att fara till Island och kristna landet[4]). Han fick ett köpskepp

---

[1]) Enligt Udd (kap. 41) var Olof redan före tinget gift med Gudrun, från hvilken han skiljer sig efter hennes faders död, utan att Udd angifver orsaken.

[2]) D. v. s. för att hafva trettio roddare-rum var det icke synnerligen stort. Jfr längre fram beskrifningen af Ormen korte, kap. 85.

[3]) På Östraat i Örlandets socken finnas tvenne steurör, det ena mycket stort, hvilka båda år 1775 kallades Skäggeshög. Nicolaysen, s. 566.

[4]) På Island hade förut (981—986) biskop Fredrik och Torvald Kodransson verkat för kristendomen, Kristni-saga, kap. 1—4, jfr Lifvet på Island, s. 109. Äfven hade kon. Olof redan år 996 sökt vinna Isländingarne för kristendomen genom att till dem sända deras landsman Stefne Torgilsson, som säges

och om hans färd är att säga, att han kom i land på Island vid södra Alftafjärden, en af Östfjärdarne, och var den följande vintern [998] hos Hall på Sida[1]). Han förkunnade kristendomen på Island och i följd af hans ord lät Hall sig döpas jemte alla sina hjon och månge andre höfdingar[2]), men mycket flere voro de som talte emot. Torvald falske och skalden Vinterlide diktade en nidvisa om Tångbrand, hvarföre han drap dem båda. Två vintrar[3]) dvaldes han på Island och vard tre mäns bane innan han for bort.

81. Sigurd och Hök hette två män i Hålogaland, som voro mycket i köpfärder[4]). En sommar [998] hade de varit i vester till England, och när de kommo åter till Norge, seglade de norrut med landet. I Nordmöre kommo de ut för Olofs folk och då konungen hörde, att dit voro komne några hedne män från Hålogaland, kallade han styrmännen till sig och sporde dem, om de ville låta sig döpas, men de sade nej. Sedan talade konungen med dem på mångahanda sätt, men det hjelpte icke. Då hotade han dem med död eller stympning, men de frågade icke derefter. Då lät han sätta dem i jern och hade dem i fjättrar hos sig någon tid. Konungen talade ofta med dem, men det hjelpte ingenting, och en natt försvunno de, så att ingen sporde till dem eller visste, hur de hade kommit undan. Om hösten kommo de fram i norr till Hårek å Tjotta, som tog väl emot dem, och voro de hos honom öfver vintern [999] i god fägnad.

---

hafva varit med Olof under hans vesterviking, men han förklarades fredlös å följande årets Allting.

1) Jfr anm. 10, sid. 4.

2) Af desse, som Tångbrand döpte, må nämnas Gissur hvite och Hjälte Skäggeson, som omtalas i det följande, kap. 88 m. fl., samt Hall Torarinsson (se s. 2, 4). — Slutet af kapitlet har synnerligen stor likhet med Isländingabokens kap. 7. Tjodrek munk talar om Tångbrands sändning i kap. XII; han säges der vara från Flandern.

3) Kristni-sagan låter honom, tydligen oriktigt, vistas på Island i tre vintrar. Den tredje utom Torvald och Vinterlide, som föll för Tångbrand, var Skäggbjörn på Hitarnäs. Kristnisaga kap. 8. Om Tångbrands vistande på Island talas utförligt i Njåls-sagan, k. 101—104.

4) Udd omtalar (kap. 31) Sigurds och Höks ankomst, deras vägran att kristnas och deras flykt ur fjättrarne till Hårek.

82. Följande vår [999] hände det en vacker dag, att Hårek var hemma och få män i byn och han tyckte att det var ledsamt. Sigurd frågade honom [1]), om han ville, att de skulle ro ut något och roa sig, hvilket likade Hårek väl. Sedan gingo de till stranden och drogo fram en sexåring och Sigurd tog fram ur sjöboden seglen och redskapen, som hörde till skeppet, ty de voro ofta vane att hafva segel, när de foro ut att roa sig. Hårek steg om bord och lade styret i lag. Sigurd och hans broder gingo fullt väpnade såsom de jämnt voro vane att gå hos bonden; de voro båda mycket starke. Innan de stego om bord, kastade de i skeppet några smörbyttor och en brödkorg samt buro emellan sig om bord en mungåtsbytta. Sedan rodde de från landet. När de då voro komna liten väg från ön, satte bröderne till segel och Hårek styrde. Det gick med stor fart. Då gå bröderna akterut dit, der Hårek satt, och Sigurd säger: «Nu har du några koster att välja emellan, den förste är att du låter oss bröder råda för vår färd och riktning, den andre att du låter oss binda dig och den tredje att vi skola dräpa dig.» Hårek såg, hur det nu stod till; han var icke vuxen att kämpa mot mer än den ene af bröderne, om de voro lika rustade. Han valde derföre det som syntes honom drägligast, att låta dem råda för färden; han stadfästade detta med ed och satte sin heder i pant derpå. Då gick Sigurd till styret och riktade kosan söderut med landet; bröderne aktade sig för att någorstädes möta menniskor, de hade den bäste vind, och upphöra ej med färden, förr än de kommit ned till Trondhem och in till Nidaros, der de uppsökte konung Olof. Konungen lät då kalla Hårek till sig och böd honom låta sig döpas, men Hårek sade emot. Konungen och Hårek tala om detta många dagar, stundom inför många menniskor, stundom i ensamhet, och kommo icke sams. Till sist säger konungen till Hårek: «Nu skall du fara hem, jag vill icke göra dig någon skade

[1]) Udd omtalar (kap. 33) brödernes list, men han låter Hårek, mot löfte om stora förläningar, mottaga dopet redan vid detta nödtvungna besöket hos konungen.

nu, dels derföre att det är frändskap[1]) oss emellan, dels på det du icke må säga, att jag fångat dig med svek. Men vet det förvisso, att i sommar ämnar jag mig dit norrut, för att besöka er Hålöger, då skolen J märka om jag kan näpsa dem, som afslå kristendomen. Hårek uttalade sin förnöjelse att komma derifrån med det första och konungen gaf honom en god skuta, som roddes af tio eller tolf man, och lät utrusta detta skepp på det bästa. Äfven gaf han Hårek trettio man, raske och välrustade drängar.

83. Hårek från Tjotta for, så fort han kunde, ur byn, men Hök och Sigurd voro hos konungen och läto sig begge döpas. Hårek for sin led tills han kom hem i Tjotta. Då sände han ord till sin vän Övind kindrifva och helsade honom, att Hårek från Tjotta hade varit hos konung Olof, men icke låtit sig kufvas till att antaga kristendomen, äfven bad han säga honom, att konung Olof ämnade näste sommar komma med en här emot dem och måste de tänka på att taga sig i akt. Han bad derföre Övind komma till sig med det första. När dessa ärenden framfördes till Övind, insåg han att det var stor nödvändighet att de öfverlade, huruledes de skulle undgå att besegras af konungen, och for på det skyndsammaste med någre få män på en lättskuta. När han kom till Tjotta, fägnar Hårek honom väl och de gå genast att samtala på andra sidan byn. Men när de hade talat en liten stund, kommo dit konung Olofs män[2]), som hade följt Hårek norrut, togo Övind till fånge, ledde honom till skeppet med sig och foro sedan bort med honom. De saktade ej förr färden än de kommo till Trondhem och funno konung Olof i Nidaros. Då Övind hade kommit inför konungen, böd denne honom, liksom alle andre, att taga dopet, men Övind sade nej. Konungen bad honom med vänliga ord antaga kristendomen och sade honom många skäl, biskopen

---

[1]) Båda härstammade nämligen från Harald hårfager (Harald hårfager — Olof — Trygve — konung Olof Trygvason; Harald hårfager — Ingeborg (g. m. Halfdan jarl) — Gunhild — Övind Finsson skaldespillarn — Hårek). Hårek var således son af konung Olofs syssling, skalden Övind. Jfr Harald gråfälls saga, kap. 1.

[2]) Enligt Udd (kap. 33) är det Hårek som skaffar Övind i konungens händer. Om Övinds slut äro berättelserna hos Snorre och Udd mycket lika.

likaså, men Övind brydde sig ej derom. Då böd konungen honom gåfvor och stora vejtslor, men Övind afslog alltsammans. Då hotade konungen honom med stympning eller död. Det uträttade lika litet. Då lät konungen bära in ett tvättfat fullt af glöder och sätta det på Övinds mage, så att magen inom kort brast. Då sade Övind: «tag af mig fatet, jag vill säga några ord innan jag dör.» Man gjorde så och konungen sporde: «vill du nu tro på Kristus, Övind?» «Nej», svarade han, «jag skall intet dop hafva, jag är en ande, som genom Finnarnes trollkonster fått en menniskas kropp, emedan min fader och moder förut icke hade några barn.» Sedan dog han; han hade varit den trollkunnigaste man.

84. Derefter om våren [999] lät konung Olof rusta skeppen och hären, sjelf hade han Tranan; han hade mycket och fridt folk. Då han var färdig for han ut efter fjärden och sedan norrut förbi Byrda och vidare i norr till Hålogaland. Öfverallt hvarest han kom i land höll han ting och böd då allt folket att taga dopet och den rätta tron. Ingen vågade säga emot och allt folket kristnades, hvar han for fram. Konung Olof gästade på Tjotta hos Hårek, som då döptes med allt sitt folk. Vid skilsmässan gaf konungen goda gåfvor åt Hårek, som vard hans man och tog af konungen vejtslor och ländmansrätt.

85. På Gudö i Salftfjärden bodde en bonde, som hette Röd starke, en storrik man, med månge huskarlar och mäktig; honom följde, så snart han behöfde det, en stor mängd Finnar. Röd var en blotman och mycket trollkunnig samt nära vän till den förut omtalte Tore hjort; båda voro store höfdingar. När de nu sporde, att konung Olof for med en här sunnan om Hålogaland, då samlade de en här till sig, kallade ut skeppen och fingo mycket folk. Röd hade en stor drake med guldprydt hufvud och trettio roddare-rum och stor i förhållande dertill. Äfven Tore hjort hade ett stort skepp. De foro nu söderut emot konung Olof och när de möttes, började de en kamp, som blef stor. Manfallet blef brådt, i synnerhet bland Hålögerne, hvilkes skepp afröddes, så att de förskräcktes och flydde. Röd rodde med sin drake ut till hafs och hissade sedan sitt segel. Genom sin trolldom hade han alltid vind hvart han ville segla. Det kortaste

att säga om hans färd är, att han seglade hem till Gudö. Tore hjort flydde till landet och öfvergaf skeppen med sitt folk. Konung Olof följde efter, skyndade likaledes från skeppen, förjagade och drap dem. Konungen var då den främste, såsom alltid när man skulle anstränga sig med sådant. Han såg hvar Tore hjort, som var fotsnabbare än andra menniskor, lopp och skyndade efter honom, åtföljd af hunden Vige. Då ropade konungen: «Vige, tag hjorten!» Vige rusade fram efter Tore och sprang upp på honom. Tore stadnade och sköt konungen på honom[1]), Tore högg till hunden med svärdet, så att han fick ett stort sår, men i samma ögonblick for konungens spjut under Tores arm, så att det trängde ut på andra sidan. Så slutade Tore sitt lif och Vige bars sårad till skeppen. Konung Olof gaf grid åt alle som bådo derom och antogo kristendomen.

86. Sedan for Olof med sitt följe norrut med landet och kristnade allt folket, der han for fram. När han kom till Salft, ämnade han fara in i fjärden, för att finna Röd, men oväder och stark storm stod ut efter fjärden[2]). Konungen låg der en vecka, under hvilken samma oväder höll sig ut ur fjärden, men utanför var det blåsande medvind för dem som ville segla norrut med landet. Konung Olof seglade då norrut till Amd, der allt folket mottog kristendomen, och vände sedan om åt söder, men när han då kom till Salft, låg ovädret ut efter fjärden och sjön vräkte. Konungen låg der några nätter och vädret var detsamma. Då talade han med biskop Sigurd[3]) och sporde om han visste något råd. Biskopen svarade, att om Gud ville dertill gifva sin kraft, skulle han försöka besegra denna fiendens styrka.

87. Biskop Sigurd tog hela sin mäss-skrud och gick fram i förstammen på konungsskeppet, lät tända facklor och

---

[1]) Enligt Udd (kap. 33) såras Tore utaf en af konungens män, hvarpå ur kroppen framspringer en hjort, med hvilken Vige kämpar.

[2]) Udd, som (kap. 28) gifver Röd namnet Roald, omtalar motvinden och dess häfvande medelst det vigda vattnet. Han låter Röd dräpas, utan angifvande af sättet.

[3]) Om denne, som äfven säges hafva burit namnet Jon eller Johannes, finnes en utförlig berättelse inflickad i den större Olofssagan. Fm S. III, s. 163 f. Fl. B I, s. 511 f.

bar rökelse, satte upp ett krucifix i stammen, läste der evangelium och många andra böner och stänkte vigvatten kring hela skeppet. Sedan bad han dem taga ned tälten och ro inåt fjärden. Konungen lät då ropa till de andra skeppen, att alla skulle ro in i fjärden efter honom. Men när man började ro på Tranan, gick hon inåt fjärden och kände de ingen vind, som rodde det skeppet, och bakom, öfver kölvattnet, var det lugn, men tjockan vek bort å båda sidor, att man ingenstädes såg fjällen. Hvart skepp rodde der efter det andra i lugnet och foro de så hela dagen samt den följande natten och kommo kort före dagningen till Gudö. När de kommo framför Röds by, flöt der vid landet hans store drake. Konung Olof gick strax upp till byn med sitt folk och angrep loftet, i hvilket Röd sof, och bröt upp det. De sprungo in, Röd togs och bands, af de andre, som voro derinne, dödades somlige, andre togos till fångar. Derpå gick man till skålen, i hvilken Röds huskarlar sofvo, somlige dråpos, andre bundos, somlige slogos. Konungen lät sedan leda Röd inför sig och böd honom låta sig döpas. «Då skall jag», sade han, «icke taga dina egor ifrån dig, utan tvärtom vara din vän, om du kan akta derpå.» Röd ropade deremot och sade, att han aldrig skulle tro på Kristus och smädade Gud mycket. Konungen vredgades och sade att Röd skulle få den värsta död. Han lät taga och binda honom utbredd på en slå och lät sätta en kafle mellan tänderna på honom, för att hålla munnen öppen. Sedan lät han taga en ljungorm[1]) och sticka i munnen på honom, men ormen ville icke in i munnen och ringlade sig bort, ty Röd blåste emot honom. Då lät konungen taga en hvanne-stjelk och sätta i munnen på Röd — andre säga, att konungen satt sin lur i munnen på honom — satte ormen in i denna och körde på honom utifrån med ett glödande jern. Då ringlade sig ormen in i Röds mun och sedan ned i halsen och bet sig ut genom sidan; så miste Röd sitt lif. Konung Olof tog hos honom en stor myckenhet gods i guld och silfver och andra lösören, i vapen och mångahanda dyrgripar. Men alle de män, som

---

[1]) Udd berättar detta kap. 43, men låter det icke ske med Roald, som hos honom intager Röds rum, utan med en onämnd.

hade följt Röd, lät konungen döpa, men dem, som icke ville det, lät han dräpa eller pina. Sedan tog konung Olof draken[1]), som Röd hade haft, och styrde honom sjelf, ty det var ett mycket större och fridare skepp än Tranan. I förstäfven var ett drakhufvud och baktill en krok samt framtill på denna liksom en stjert; hvardera sviren och hela förstammen voro guldbeslagne. Han kallade detta skepp Ormen, ty då seglet var hissadt skulle det föreställa vingen på draken; det var det fridaste skepp i hela Norge. Öarne, på hvilka Röd bodde, heta Gylling och Häring, men tillsammans kallas de Gudöarne och strömmen nordanför, mellan dem och fastlandet, kallas Gudöaströmmen.

Sedan konung Olof hade kristnat hela den fjärden, for han sin led söderut längs landet och skedde under denna färd mycket, hvarom berättelser[2]) finnas, nämligen att troll och onde vättar drefvo gäck med hans män och stundom med honom sjelf, men vi vilja heldre skrifva om tilldragelserna, då konung Olof kristnade Norge och de andra länder, till hvilka han förde kristendom. Samma höst kom konung Olof till Trondhem med sitt följe och for till Nidaros, der han rustade sig till vintersittande. Nu vill jag närmast låta skrifva en berättelse om Isländingarne.

88. Samma höst kommo till Nidaros ifrån Island [Kjärtan[3]), en son till Olof Höskuldsson och dotterson till Egil

---

[1]) Enligt Udd (kap. 33) lät konung Olof sjelf bygga Ormen korte under tredje året af sin regering.

[2]) Då Snorre synes hafva känt Udds saga, kan man taga för gifvet att det är dennes kap. 46, 47, som åsyftas. Den större Olofssagan godkänner icke Snorres åsigt att dessa trollsagor kunde utlemnas, utan upptager tvenne berättelser efter Udd och derutöfver en tredje (Fm. S. 212, 213, Fl. B. 319—321).

[3]) Snorre låter oriktigt Kjärtan samt Hallfred och de jemte honom nämnde komma hösten 999 till Norge, samma höst som Halldor och hans två följeslagare samt Gissur och Hjälte. De förre kommo redan år 996 till Norge, hvilket man finner af Laxdæla-sagan. Samma misstag göres i Kristni-sagan, kap. 10. Udd (kap. 30) synes också föra alle Isländingarnes ankomst till samma tid, som Tångbrand kommer åter. Den större Olofssagan rättar Snorres misstag. Detta 88 kapitlet återfinnes i henne nästan ordagrant lika, men utan de två i texten särskildt utmärkta meningarne, som innehålla den felaktiga sammanställningen (Fm. S. 217, Fl. B. 338). Derefter följer omedelbart Snorres kap. 91 (Fm. S.

Skallagrimsson, som säges hafva varit den manvänaste man af alle, som äro födde på Island. Med honom var äfven] Halldor, en son till Gudmund på Madrovalla och Kolben, en son af Tord Frösgode, Brännefloses broder och den fjerde var Svärting, Runolf godes son[1]). Alle desse voro hedningar, och månge andre, somlige mäktige, andre obetydlige. Då kommo äfven ifrån Island några ansenlige män, som hade kristnats af Tångbrand, nämligen Gissur hvite[2]), en son af Tet Kettilbjörnsson; hans moder var Oluf, en dotter af Bödvar herse, Vikingakåres son, men Bödvar hade en broder, som hette Sigurd, hvilken var fader till Erik bjudeskalle, fadren till Estrid, konung Olofs moder. Hjälte het en annan isländsk man, Skägges son och gift med Gissur hvites dotter Vilborg; äfven Hjälte var kristen och konung Olof tog med fägnad emot honom och hans svärfader; båda voro de hos konungen. Så snart konungen kom till byn, sökte de hedniske Isländingarne, som rådde för skeppen, att segla bort, ty de hade hört, att konungen nödgade alla menniskor till kristendomen, men vädret låg dem emot och dref dem åter in under Nidholmen. [För dessa skeppen rådde Torarin Näfjulfsson, skalden Hallfred Ottarsson[3]), Brand frikostig och Torlek

---

218, Fl. B. kap. 339). — Jfr Fm. S. 154, 159, Fl. B. 256, 259. Om uppgifterna i Laxdæla se vidare tillägget 2 till sagan.

[1]) Kjärtan, son af Olof på, en af Laxdælas hufvudpersoner, var sannolikt född inemot 980, var i utfärd åren 996—1000 och föll den 9 April 1002. Halldor föll i Brianslaget påsken 1014. Flose, son af Tord Asursson Frösgode, fick sitt tillnamn derföre att han år 1011 innebrände den vise Njål Torgersson (se Lifvet på Island, kap. 8); han dog sannolikt kort efter 1015. Runolf gode var en af hedendomens ifrigaste försvarare. Det var han, som vållade Hjälte Skäggesons landsförvisning (se nästa anm.).

[2]) Gissur föddes omkr. 955, förekommer i sagorna från år 962, nämnes senast omkr. 1011 och var säkerligen död år 1024. Hjälte var föga yngre, troligen född omkr. 965, förekommer i sagorna från år 985, nämnes aldrig efter sitt besök hos kon. Olof svenske (se Olof helges saga) år 1017. Hjälte hade å alltinget qvädit en nidvisa om gudarne, särskildt Odin och Fröja, och var derföre drifven i landsflykt. — Desse två kommo först 999 till Norge, ungefär samtidigt med Tångbrand. Jfr t. ex. Ares Isländingabok, kap. 7.

[3]) Hallfred Ottarsson, om hvilken finnes en särskild saga, föddes inemot 970, kom omkr. 988 till Håkan jarl, och diktade om honom en dråpa; sedan var han flera år i färder. Sommaren 996 kom han till Norge och fick då först

Brandsson[1]).] Det berättades för konung Olof, att det var Isländingar på några skepp, allesammans hedningar, som ville undvika honom. Då sände han till dem och förböd dem fara bort och bad dem i stället lägga in till byn. De gjorde så, men lastade icke af sina skepp.

89. Då kom Michaelsmessan[2]). Konungen firade henne mycket och lät högtidligen sjunga messan. Isländingarne gingo dit och lyssnade till den fagre sången och klockljudet och när de kommo till sina skepp, sade hvar och en af dem, hvad han hade tyckt om de kristnes åthäfvor. Kjärtan talade väl derom, men de fleste andre tadlade. Det hände, som ordspråket säger, att konungen hade många öron: konungen fick höra detta och skickade samme dag efter Kjärtan och bad honom komma till sig. Kjärtan gick till konungen med några män och konungen fägnade honom väl — han var större och fridare än andre och kunde lägga orden väl — men när de en stund hade talats vid, böd konungen honom att antaga kristendomen. Han svarade sig icke neka dertill, om han då finge konungens vänskap. Konungen lofvade honom sin fullkomliga vänskap och de komma öfverens

höra Håkans fall, döptes och sjöng om hösten sin Olofsdråpa, ur hvilken flera visor äro anförda i det föregående. Sedan han tillbragt vintern 997 hos kon. Olof, for han söderut till Öresund, sjöng ett qväde för Sigvalde jarl, besökte kon. Olof i Sverige och bosatte sig i Götaland, der han gifte sig. Först år 999 inemot vintern kom han åter till Norge och måste då, till bot för sin liknöjdhet för kristendomen dikta en Uppreistardråpa (Uppståndelse-dråpa). Våren 1000 for han till Island och fick följande år underrättelse om sin älskade konungs fall. Han skyndar då genast till Norge, dit han anlände inemot vinternatten, således invid början af år 1002, och diktade då sin Erfidrápa Olofs. Han träffade samma gång Erik jarl och nödgades qväda om honom. Sina sista år tillbragte han dels på Island, dels i Götaland, dels annorstädes, och dog, såsom det synes, inemot kon. Olof helges regeringsanträde. Hans qväden om Håkan och Olof äro i deras helhet aftryckta i Vigfússons Fornsögur. Smärre visor finnas i hans saga (författad omkr. 1220), i hvilken hans sammanträffande med konung Olof icke beskrifves på samma sätt som af Snorre. En yngre vidlyftigare saga om Hallfred finnes intagen i den utförligare Olofssagan (Fm. S. och Fl. B.).

[1]) Laxdæla (kap. 40) talar om tre skepp; ett egdes af Brand Vermundsson, ett annat af Hallfred, det tredje af bröderne Bjärne och Torhall, Bredå-Skägges söner. Torarin Näfjulfsson omtalas vidare i Olof helges saga, kap. 86.

[2]) Julen, enl. större Olofssagan (Fm. S. 164, Fl. B. 265) och Laxdæla (kap. 40). Michaelsdagen är den 29 September.

härom; följande dagen döptes Kjärtan, hans frände Bolle Torleksson[1]) och hela deras följe. Kjärtan och Bolle voro konungens gäster, medan de voro i hvita-våderna [dopkläderna], konungen var mycket vänlig emot dem och hvar de kommo, tycktes de vara ansenlige män.

90. En dag gick konung Olof ute på gatan, då några män kommo emot honom och den förste af dem helsade honom. Konungen sporde efter hans namn och han sade sig heta Hallfred. «Är du skalden?» frågade konungen. Han svarade: «Jag kan dikta.» Då sade konungen: «Vill du kanske antaga kristendomen och sedan blifva min man?» Han sade: «Jag vill döpas på det vilkor att du, konung, sjelf gör mig gudsifjar; af ingen annan man vill jag mottaga det.» Konungen svarar: «Jag vill göra det.» Hallfred döptes och konungen höll honom under dopet. Sedan sporde konungen Hallfred: «Vill du nu varda min man?» Hallfred svarade: «Förr var jag Håkan jarls hirdman. Nu vill jag icke blifva dig underdånig eller någon annan höfdinge, om du icke lofvar mig, att det aldrig skall hända mig något, för hvilket du drifver mig ifrån dig.» «Så mycket är mig sagdt», genmälde konungen, «om dig, Hallfred, att du icke är så klok eller vis, att det icke skulle kunna hända, att du gjorde sådant, som jag för ingen del vill finna mig uti.» «Dräp mig då», svarade Hallfred. «Du är en vandrådeskald», sade konungen, «men min man skall du vara.» Hallfred sade då: «Hvad gifver du mig, konung, till namnfäste, om jag skall heta vandrådeskald.» Konungen gaf honom ett svärd, men någon omgärd [skida] följde icke med. Då sade konungen: «Dikta nu en visa om svärdet, och låt det vara svärd i hvart vis-ord [rad].» Hallfred qvad:

Ett är det svärd som af svärden
svärdrikan mig gjorde,
för svep-Njärden svärdens
svärdkamp månd nu varda.

---

[1]) Bolle Torleksson var Kjärtans kusin och fosterbroder. Under det Kjärtan dröjer i Norge, gifter han sig 999 med dennes brud Gudrun och dödar, på hennes anstiftan, Kjärtan år 1002. Sjelf dödades han af Kjärtans bröder år 1005. Hans historia finnes i Laxdæla-sagan.

Månde ej vansvärdadt varda,
värd är jag svärden trenne,
om med jordens ben gjordes
omgärd åt det svärdet [1]).

Då gaf konungen honom en skida och sade: «Det var icke svärd i hvar rad.» Hallfred svarade: «Det var i stället tre uti en.» «Det är sant», sade konungen. Hvad i Hallfreds qväden säges om konung Olof, taga vi som sannfärdiga underrättelser.

91. Samma höst [999] kom presten Tångbrand från Island till konung Olof och sade, att hans färd icke hade lyckats väl, Isländingarne hade gjort nid om honom och somlige ville dräpa honom; det var ingen sannolikhet, att det landet skulle varda kristet [2]). Konung Olof vard då så rasande vred, att han lät blåsa tillsamman alle Isländingar, som voro der i byn, och sade, att de skulle alle dräpas. Men Kjärtan och Gissur och Hjälte och andre som voro kristne gingo till konungen och sade: «Icke torde du konung vilja bryta dina ord, ty du har sagt, att ingen skall hafva gjort så mycket, för att väcka din vrede, att du icke vill gifva honom till, om han vill låta sig döpas och aflåta ifrån sin hedendom. Nu vilja alle desse Isländingar, som här äro, låta sig döpas och vi torde finna någon utväg att få kristendomen antagen på Island. Här äro månge isländske stormäns söner och deras fäder torde mycket understödja denna sak, men Tångbrand for fram der, såsom här hos eder, med våldsamhet och mandråp, och det tålde man icke.» Konungen lyssnade då till dessa ord och alle der varande isländske män döptes.

92. Konung Olof var den störste idrottsman i Norge, om hvilken berättelser gå, uti alla afseenden; han var starkare och vigare än hvarje annan och äro många berättelser skrifna derom. En säger [3]), att han gick upp på Smalsar-

[1]) Jordens ben (stenen) torde här, såsom understundom händer, betyda färg. Hallfred ville således hafva en brokig skida.

[2]) Jfr Isländingaboken kap. 7.

[3]) Snorre synes hemtat denna sägen ur Udds saga, der hon återfinnes kap. 36; der säges konungen dock hafva hulpit tvenne hirdmän. Smalsarhorn uppgifves der ligga å ön Brimånger.

horn och fäste skölden på toppen af berget, och vidare att han halp sin hirdman, som hade klifvit upp på berget, så att han hvarken kunde komma upp eller ned, men konungen gick till honom och bar honom under sin arm ned på släta marken. Konung Olof gick efter årorna utombords, under det hans män rodde på Ormen, och han lekte med tre handsaxar [smärre svärd] så att ständigt en var i luften och fattade han dem alltid i mellankaflen; han kämpade lika väl med båda händerna och sköt med två spjut på en gång. Konung Olof var den allra gladaste man och skämtsam, blid och nedlåtande, mycket häftig i alla afseenden, mycket gifmild och begifven på nyheter i drägten, han öfverträffade alle i raskhet i strid, var grymmare än alle andre, då han var vred, och pinade sine ovänner mycket. Somlige brände han i eld, somlige lät han galne hundar rifva sönder, andre lät han lemlästa eller kasta utför höga berg. För dessa sakers skull voro hans vänner honom mycket tillgifne, men hans ovänner fruktade honom. Hans ärender befrämjades således mycket, ty somlige gjorde hans vilja med blidhet och vänskap, andre af rädsla.

93. Lef[1]), son till Erik röde, den förste, som bebygde Grönland, var denne sommar [999] kommen från Grönland till Norge. Han for till konung Olof, antog kristendomen och var om vintern hos konungen [1000].

94. Gudröd[2]), Erik Blodyxas och Gunhilds son, hade härjat i Vesterländerna, sedan han hade flytt landet för Håkan jarl. Men samme sommar [999], om hvilken nu är taladt, då konung Olof Trygvason hade i fyra vintrar rådt för Norge, kom Gudröd dit med många härskepp. Han hade då seglat ut från England och när han fick landkänning af Norge styrde han söderut med landet, dit, der han minst väntade att finna konung Olof, till Viken. Så snart han kom i land, tog han att härja och lägga under sig landsfolket och bad om hyllning. Då folket såg, att en stor här var kommen på dem, letade de efter stillestånd ooh förlikning samt erbödo konungen att låta tingbud gå öfver landet, de

---

[1]) Om honom se mera i tillägget 1 till Sagan.

[2]) Udd omtalar kap. 45 Gudröds ankomst, ehuru ganska olika med Snorre.

ville hellre taga emot honom än lida hans härjningar. Stillestånd utsattes under det tingbudet gick och konungen kräfde vistgäld [proviant] under väntetiden. Bönderne valde heldre att göra för konungen vejtslor, så länge han behöfde, och konungen antog denne kost, att han for kring landet på vejtslor med en del af sin här; den andre vaktade hans skepp. Då Hörning och Torger, konung Olofs svågrar, hörde detta, samlade de folk och stego ombord, foro sedan norrut i Viken och kommo en natt med sin här till det ställe, der konung Gudröd var på vejtsla och gjorde ett angrepp med eld och vapen. Konung Gudröd föll med större delen af sitt folk och af dem som hade varit på skeppen dråpos några, andre kommo undan och flydde hit och dit. Då voro alle Eriks och Gunhilds söner döde.

95. Vintern efter konung Olofs återkomst från Hålogaland [1000] lät han resa ett stort skepp [1]) under Ladhamrarne [-klipporna], mycket större än alla andra skepp, som den tiden funnos i landet; man kan ännu se det på backastockarne, som äro qvar. Det som var gräslagdt, var sjuttiofyra alnar långt. Stamsmed [2]) för skeppet var Torberg skafhugg, men månge andre användes der, somlige att fälla, somlige att tälja, somlige att slå söm, andre för att föra fram virke. Allting gjordes på det mest omsorgsfulla sätt och var skeppet både långt och bredt och stort öfver bordena och bygdt af stortimmer.

När de skulle bordbeslå skeppet, hade Torberg ett nödtvångsärende att fara hem till sin by och dröjde der mycket länge, så att när han återkom var skeppet fullbordadt. Konungen gick genast om qvällen och Torberg med honom att se, hurudant skeppet var, och sade hvar man, att man aldrig hade sett ett skepp så stort och så fridt, hvarefter konungen for hem i byn. Tidigt följande morgon gick konungen åter till skeppet med Torberg, smederne voro redan komne, men

---

[1]) Udd omtalar ungefär detsamma, men känner icke Torbergs namn. Den större Olofssagan känner namn på tvenne hufvudsmeder och har dessutom en mystisk episod, som saknas såväl hos Udd som Snorre.

[2]) Smed kallades i forntiden hvarje handverkare. Stamsmed svarar mot skeppsbyggmästare.

stodo der och gjorde ingenting. På konungens fråga, hvarföre de gjorde så, svara de, att skeppet var förstördt, någon hade gått från framstammen till lyftingen [upphöjningen i aktern] och satt ned i borden det ena snedhugget efter det andra. Konungen gick dit, såg att det var sant och sade med en ed, att han, som gjort det, skulle dö, om konungen finge veta, hvilken det var, som af afund hade förstört skeppet, men att den, som kunde säga honom det, skulle af honom få mycket godt. Då sade Torberg: «Jag kan säga eder, konung, hvem som gjort detta verk.» «Jag kan icke med mera sannolikhet», sade konungen, «vänta att af någon annan än af dig förvissas härom.» «Jag kan, konung», svarade han, «säga hvem som gjort det — jag har gjort det.» Då svarade konungen: «Så skall du ock bota det, så att det är lika bra som förut; ditt lif hänger dervid.» Då gick Torberg fram och täljde bordet, så att alla huggen gingo ur. Konungen sade då och alle andre, att skeppet var mycket fridare på det bordet, som Torberg hade skurit, och bad konungen honom derföre göra så på begge borden och bad honom hafva mycken tack derför. Torberg var då hufvudsmed för skeppet, tills det var färdigt. Det var en drake, gjord i likhet med Ormen, som konungen hade haft med sig från Hålogaland, men detta skeppet var mycket större och i alla afseenden omsorgsfullare gjordt. Konungen kallade det Ormen långe och den andre draken Ormen korte. På Ormen voro trettiofyra [roddar]rum, hufvud och stjert voro guldbeslagna och borden lika höga som på hafsskepp. I Norge har man aldrig gjort ett skepp bättre eller med större kostnad.

Erik jarl[1].

96. Jarlen Erik Håkansson, hans bröder och månge andre deras ansenlige fränder foro bort ur landet efter Håkan

[1]) Tideräkningen uti denna berättelse synes till en början något inveckland, hvilket i väsendtlig mon beror på de gamles sed att uttrycka sig som om det gällde en hel mängd somrar eller vintrar i rad, ehuru det i verkligheten icke är fråga om mer än högst få. Erik jarl flyr hösten 995, tillbringar vintern 996 hos konung Olof i Sverige; om sommaren härjar han på Gotland och i Vendland (kap. 96) samt gifter sig med Gyda (kap. 97). Vintern 997 är han åter i

jarls fall. De foro österut i Svitiod till Olof Sveakonung, af hvilken de emottogos väl. Konung Olof gaf Erik jarl fridland hos sig och stora vejtslor, så att han kunde väl hålla sig och sitt följe. Derom säger Tord Kolbensson:

Menvargars hops jagare!
— mana öden till mycket —
fällde litet sedan
folkets svek Håkan.
Men till land det, som lindens
landsstaf hade vunnit,
modig då när här for vestan,
menar jag kommit son af Trygve.

Hade i hugen mera
— af honom slikt må väntas —
Erik än han sade
mot ädle skatte-delarn.
Sökte vredgad bistånd,
— sprang derför af män ingen,
trotsige voro Tronder —
Tronda-jarl hos kungen svenske [1]).

Mycket folk for till Erik jarl från Norge, som flydde för Olof Trygvason. Erik jarl företog sig då att skaffa sig skepp och fara i härnad, för att förvärfva sig och sitt följe gods. Han höll först till Gotland och låg der länge i försåt om sommaren för köpskepp, som seglade till landet, eller för vikingar; stundom gick han i land och härjade vida utmed kusten. I Bandadråpan säges:

Mäktig vann mycket större
malmstrid jofvurn sedan
— förr vi sport det — en annan;
Erik under sig gerens

Svitiod. De följande vintrarne, 998 och 999, var han antingen i Svitiod eller Danmark. Uti de fem somrarne inräknas äfven den siste, år 1000, vid hvars slut Erik jarl tager så verksam del i Olofs död. Fm. S. återgifver Snorres berättelse i kap. 243. Fl. B. omnämner allenast hans gifte och säger intet om hans vistelse i Sverige.

[1]) Jfr kap. 57.

när han Vale-storm väckte,
Virfvel-strandens falkars,
kring Gotland vida härjadt.
Vädermild och strid reder[1]).

Sedan seglade Erik jarl i söder till Vendland och fann der framför Stören några vikingaskepp, som han anföll; jarlen fick seger och drap vikingarne. I Bandadråpa säges:

Styrarn lät vid Stören,
stam-hästs, hufvud ligga,
gramen gjorde så, kämpars.
Gunblid och styrde sedan
Slet vid svärdens möte
svål på vikingar hårda
sårens mås vid ören.
Jarlen gudar värjde, landet[2]).

97. Erik jarl seglade om hösten åter till Svitiod och var der den följande vintern [997]; om våren rustade han sina härskepp och seglade sedan i österväg. Då han kom i konung Valdemars rike, började han härja och dräpa männen, brände, hvar han for fram, och ödde landet. Han kom till Aldegjoborg, som han belägrade, tills han vann staden. Der drap han mycket folk, men borgen bröt han ned och brände i grund, och for sedan vidt omkring med härsköld i Gårdarike. I Bandadråpa säges:

Uddstormens for att öda
— öktes strid af det — sedan

---

[1]) Malmen, jernsvärdet. Virfvels (sjökonungs) strands eller lands (hafvets) falkars (skeppens) Vale-storm, striden; Vale var äfven ett vikingsnamn. — De kursiverade raderna i denna visa och i den följande samt i nästa kapitels 2 senare visor och i andra visan i kap. 20 utgöra det s. k. stäfvet (omqvädet), som skiljer en dråpas afdelningar (stäfmål). Det här femdelta stäfvet lyder sammantaget: Drager (vinner) landet, såsom Banden (gudarne) vilja, Erik under sig, den gervädermilde (på gerväder d. v. s. strid frikostige), och reder strid gunblid (stridsglad) och styrde sedan — gudar värjde jarlen — landet.

[2]) Ordföljden är bevarad oförändrad. Stamhästens (skeppets) hör till styrare; kämpars till hufvud. Sårens mås, korpen. Hårda hör till möte. Vid ören, vid den sandiga stranden.

lågskimrarn lagens
land Valdemars med svärdet.
Aldegja bröt du, Öge,
oss felas ej insigt, kämpars,
hon var hård, med höldar,
hilden, kom du öster i Gårdar[1]).

I denna härnad var Erik jarl tillsammans fem somrar. När han kom från Gårdarike, for han med härsköld kring hela Adalsysslan och Ösysslan och tog der fyra vikingaskejder af Danerne och drap allt folket. Det heter i Bandadråpan:

Hör jag, hvar pile-flödets
eldfrämjare strid gjorde
en gång i ö-sunden.
Erik under sig, gerens.
Vågors eld-gifvare fyra
— vi veta det — rödgjort,
vigträdet, Daners skejder.
Vädermild och strid reder.

Strid hade du, der skaran,
stockhästens, i by rusade,
gömme-Njärd, med Götar.
Gun-blid och styrde sedan.
Härskölden förde hildens
— han männens frid störde —
Ås kring alla syslor.
Jarlen gudar värjde, landet[2]).

Då Erik jarl hade varit en vinter [996] i Sveavälde, for han till Danmark, till Danakonungen Sven tjufveskägg och

[1]) Ordföljden är bevarad oförändrad. Sedan for lagens (sjöns) låges (guldets) skimmerväckare (den gifmilde försten) att öda Valdemars land med uddstormens (stridens) svärd; striden öktes deraf. Kämpars Öge (o jarl)! du nedbröt Aldegja; hilden (striden) var svår; med höldar (kämpar) kom du österut i Gårdarike; oss felas ej insigt.

[2]) Pilflödets (blodens) eld, svärdet. Vågornas eld, guldet. Vigträdet, kämpen. — Stockhästens gömme-Njärd, mannen (guden), som skyddar skeppet. Hildens Ås, stridsguden, kämpen. »Götar» synes här böra tagas som appellativum med betydelse af män; visan handlar tydligen om härjningarne i österväg.

friade till hans dotter Gyda samt fick hennes hand. Efter en vinter [997] hade de en son, som fick namnet Håkan. Erik jarl var om vintrarne i Danmark och stundom i Sveaväldet, men somrarne i härnad.

Olofs sista tid[1].

98. Danakonungen Sven tjufveskägg var gift med Gunhild, en dotter till Vendakonungen Burislef. Vid den tid, om hvilken förr berättats, hände det att drottning Gunhild sjuknade och dog. Litet derefter gifte konung Sven sig med Sigrid storråda, dotter af Skaglartoste och moder till Sveakonungen Olof svenske. Med slägtskapen uppstod mellan konungarne vänskap, i hvilken äfven jarlen Erik Håkansson upptogs.

99[2]. Vendakonungen Burislef klagade för sin måg Sigvalde jarl, att den förlikning, som Sigvalde hade gjort mellan honom och konung Sven, att konung Burislef skulle få till hustru Tyre Haraldsdotter, konung Svens syster, icke hållits. Detta giftermål hade icke fullbordats, derföre att Tyre hade sagt tvärt nej, hon ville icke giftas med en gammal hednisk konung. Nu sade konung Burislef sig vilja att öfverenskommelsen fullbordades, och bad jarlen fara till Danmark, för att hemta drottning Tyre. Sigvalde jarl lade icke den färden under hufvudet, utan for till Sven Danakonung och bar fram för honom detta mål, och åstadkom genom sitt tal, att konung Sven öfverlemnade åt honom sin syster Tyre, åtföljd af några qvinnor, sin fosterfader den mäktige Assur Ageson och några andre män. Konungen och jarlen kommo öfverens, att de egendomar i Vendland, som drottning Gunhild hade egt, skulle Tyre få för sin del jemte andra stora egor som hemgift. Tyre gret svårligen och for mycket ovillig,

[1]) Den tiden, om hvilken senast berättats, äro Erik jarls fem landsflyktsår. Sannolikt vill Snorre med orden i texten anknyta vid kap. 95 eller rättare vid året 999, under hvars lopp Tyre, enligt det föregående, kom till Norge. Det är möjligt, att han antager, att kon Svens nya gifte föranledde Burislefs fordran på uppfyllelse af hans för flera år tillbaka uppgjorda förlofning med Svens syster.

[2]) Fagrskinna har kap. 78 hufvuddragen af Snorres kap. 99—101, men mycket kort.

men när de kommo till Vendland gjorde konung Burislef sitt bröllop och gick att ega henne. Men då hon var med hedningarne ville hon hvarken äta eller dricka och gingo så sju nätter.

100. Då hände det en natt, att drottning Tyre och Assur lupo till skogs i nattmörkret. Det är i korthet att säga om deras färd, att de kommo fram i Danmark och att Tyre icke vågade för någon del vara der, eftersom hon visste, att om hennes broder konung Sven sporde till henne der, skulle han genast sända henne åter till Vendland. De foro derföre med höljda hufvud [hemligen], tills de kommo till Norge, och Tyre stadnade icke förr än de kommit till konung Olof Trygvason, som mottog dem väl och hos hvilken de voro i god fägnad. Tyre sade konungen all sin nöd och bad honom om hjelpråd och om frid i hans rike. Tyre var en ordsnäll qvinna och hennes tal behagade konungen väl, han såg att hon var fager[1]) och tänkte uppå att detta skulle vara ett godt giftermål, vänder derföre talet ditåt och spörjer, om hon ville gifta sig med honom. I sin dåvarande belägenhet fann hon mycket svårt att undkomma detta, men å andra sidan såg hon, hvilket herrligt giftermål det vore, att äkta en så ansedd konung, och bad hon derföre honom råda för henne och hennes öde. Såsom nu var taladt härom, fick konung Olof drottning Tyre till äkta. Deras bröllop gjordes om hösten, då han hade kommit nordan från Hålogaland [999], och om vintern [1000] voro de i Nidaros.

Våren derefter klagade drottning Tyre ofta för konung Olof och gret svårligen, deröfver att hon hade så stora egor uti Vendland, men i Norge ingen egendom, som anstod en drottning, stundom bad hon honom med fagra ord, att han skulle skaffa henne hennes egendom och sade, att konung Burislef var så stor vän till konung Olof, att så snart de träffades skulle han gifva konung Olof allt hvad denne bad om. Men då konungens vänner vordo varse detta tal, afstyrkte de alle denna färden.

---

[1]) Tyre kan icke nu hafva varit mycket ung, då hon var enka efter den vid pass år 988 fallne Styrbjörn.

Det berättas att en dag tidigt på våren [1]) gick konungen längs gatan och mötte vid torget en man, som hade många hvanner [angelikor], förunderligen stora för att vara så tidiga. Konungen tog en stor angelika i handen och gick hem till drottning Tyres härberge. Då han kom in, satt Tyre i stugan och gret. Konungen sade: «Se här en stor hvanne, som jag ger dig.» Hon slog undan med handen och sade: «Större gåfvor gaf Harald Gormsson, men också drog han sig mindre för att fara hemifrån och återförvärfva sin egendom än du gör nu; det röntes nogsamt, då han for hit till Norge och förödde större delen af landet och lade det allt under skatter och skylder. Du töres icke fara genom Danaväldet för min broder konung Sven.» Konung Olof sprang upp vid dessa ord, talade högt och svor: «Aldrig skall jag fara rädd för konung Sven, din broder, och om vi mötas, skall han vika.»

101. Liten tid derefter stämde konung Olof ting i byn och uppenbarade der för allt folket, att han till sommaren ville hafva ledung ute för landet och att han ville hafva ur hvart fylke utrustning både i folk och skepp; han sade, huru många skepp han ville hafva der ur fjärden. Sedan sände han bud både söderut och norrut vid hafvet och in i landet och kallar ut hären. Han lät sedan framsätta Ormen långe och alla andra sina skepp både stora och små, sjelf skulle han styra Ormen långe. När nu männen kommo, som voro bestämde till besättning, gjordes ett noggrannt urval, så att ingen skulle vara på Ormen långe äldre än sextio och yngre än tjugo år, och alle skulle vara kände för styrka och mannamod. Aldraförst tillskorades [2]) dit konungens hirdmän, ty i hirden var invaldt det starkaste och raskaste af både inrikes och utrikes män.

102. Konung Olofs märke bar Ulf röde; han var i förstammen på Ormen [3]) och jemte honom Kolbjörn stallare,

[1]) Enligt Udd kap. 50 skall detta hafva händt Palmsöndagen, som det året inföll den 24 Mars. Udd förtäljer tilldragelsen något olika.

[2]) Tillskorades är desamma som valdes, emedan det var sed att göra utval genom att kasta lott med träbitar, å hvilka märken voro skurna. Jfr t. ex. Harald hårdrådes saga kap. 4.

[3]) I det närmaste samma namn förekomma hos Udd (kap. 58), men de äro noggrannare ordnade hos Snorre. Det är derföre icke otroligt att Snorre

Torsten oxfot och Vikar från Tiundaland, broder till Arnlyt gellina[1]) Följande voro å rösnen i saxarne: Vak Römasson från Elfven, Berse starke, An skytte från Jämtaland, Trond starke från Telemarken och hans broder Otyrme, samt Hålögerne Trond skälge [skefve], Agmund sanne, Ludvig långe från Saltvik och Hårek hvasse, Intronderne Kettil höge, Torfinn esle samt Håvard och hans bröder från Orkadal. Desse voro i förrummet: Björn från Studla, Bark från Fjärdarne, Torgrim Tjodulfsson från Hvin, Åsbjörn och Orm, Tord från Njärdlag, Torsten hvite från Oprustad, Arnor från Möre, Halsten och Hök från Fjärdarne, Övind snak, Bergtor bestil, Hallkel från Fjälarne, Olof dräng, Arnfinn från Sogn, Sigurd bild [bredpil], Enar från Hördaland och Finn, Kettil från Rogaland och Grytgård raske. Desse voro i krapparummet: Enar tambaskälfvare[2]) — han tycktes dem icke lottgill, ty han var blott aderton vintrar — Torsten Lifvarson, Torulf, Ivar smetta, Orm skogsnäs. Månge andre mycket ansenlige män voro på Ormen, ehuru vi icke kunna nämna dem. Åtta män voro i halfrummet, valde en och en. Trettio voro i förrummet. Det sades allmänt, att det utvalda manskapet på Ormen öfverträffade andre män lika mycket i skönhet och styrka och raskhet som Ormen var bättre än andra skepp. Torkel näfja, konungens broder, styrde Ormen korte, Torkel dydril och konungens morbroder Justen hade Tranan, båda skeppen voro mycket väl utrustade. Elfva storskepp hade konung Olof ur Trondhem och ännu flera tjugusessor och smärre skepp och vistbördingar [proviantskepp].

103. När konung Olof hade nästan rustat sitt folk ur Nidaros, skipade han i hela Trondalagen män öfver sysslor och årmänningar[3]). Då sände han ock till Island Gissur

jemte Udd haft en annan källa. Namnen äro icke, synes det, ordnade efter rimstafvar och man kan derför icke gerna tro, att de varit uppräknade i något qväde.

[1]) Om Arnlyt se vidare Olof helges saga kap. 151 o. s. v.

[2]) Enar hade fått sitt namn efter bågen Tamb, som han plägade begagna (skälfva eller skaka).

[3]) Sysslomän och årmän voro tvenne grupper af konungens ombudsmän. De förre upptogo konungens inkomster (sakören, ledungsgälder, landskylder o. d.) samt skulle »göra rätt man och man emellan». De senare voro tillsatte å ko-

hvite och Hjälte Skäggesson, att förkunna kristendomen på Island, och gaf dem till följeslagare en prest vid namn Tormod och flere vigde män, men behöll hos sig som gisslar fyra Isländingar, som tycktes honom ansenligast, Kjärtan Olofsson, Haldor Gudmundsson, Kolben Tordsson och Svärting Runulfsson. Om Gissurs och Hjältes färd är att säga, att de kommo till Island före Alltinget, till hvilket de foro, och att på det tinget vard kristendomen lagligen antagen på Island, och att samma sommar döptes allt folket[1]).

104. Samma vår [1000] sände äfven konung Olof Lef Eriksson till Grönland att der förkunna kristendomen, han for ditut samma sommar. I hafvet tog han upp en skeppsbesättning, som låg oför på ett vrak och fann då Vinlandet det goda och kom om hösten till Grönland med prest och lärde män och for till gästning hos sin fader Erik på Brattalid. Man kallade honom sedan Lef den lycklige. Men hans fader Erik sade att det uppvägde hvartannat, att Lef hade bergat skeppsbesättningen och att han hade fört öfver till Grönland hycklaren, hvarmed han mente presten[2]).

105 (114)[3]). Konung Olof for med sin här söderut med landet. Då stötte till honom månge stormän, hans vänner, som voro redo att fara med honom. Främst af dem var Erling Skälgsson, konungens svåger, med sin stora skejd; han hade trettio rum och var väl rustad. Äfven kommo hans svågrar Hörning och Torger och styrde hvar sitt stora skepp. Månge andre stormän följde honom. Han hade sex-

---

nungens gårdar och skulle sköta dem, hvarjemte de upptogo sakfall. Äfven biskopen hade årmän. Till *begreppet* svarar den norske sysslomannen mot svenska medeltidens länsman (soknare, exactor) och årmannen till bryten; jfr Östgötalagens konungs bryte i Uppsala bo, jarls bryte i rods bo, biskops bryte i stafs och stols bo. I Sverige kan man dock icke uppvisa någon bestämd skilnad mellan länsmannen och bryten.

[1]) Om detta Allting jfr Lifvet på Island s. 115 f.

[2]) Om Lefs färd se vidare i bihanget 1 till Sagan.

[3]) Efter kap. 104 äro i de äldre upplagorna inflickad en utförlig berättelse om Amerikas upptäckt, tagen ur Flatöboken. Såsom icke hörande till Snorres text är den af Unger med rätta utesluten (den meddelas efter sagan i öfversättning). För redighets skull äro de gamla kapitelnumren intagna vid sidan af de nya.

tio långskepp[1]), när han for ur landet och seglade åt södern, förbi Danmark genom Öresund och så till Vendland. Han utsatte en sammankomst med konung Burislef; de möttes och talade då om de egendomar, som konung Olof gjorde anspråk på, de talade i all vänskap och hvad konung Olof ansåg sig ega, lemnades honom utan svårighet. Konung Olof dröjde der länge om sommaren; han fann der månge af sine vänner.

106 (116). Konung Sven tjufveskägg var gift med Sigrid storråda, såsom förr är skrifvet. Sigrid var konung Olof Trygvasons största ovän, derföre att konung Olof hade brutit öfverenskommelsen med henne och slagit henne i ansigtet, såsom förr är skrifvet. Hon eggade ifrigt[2]) konung Sven att anfalla konung Olof Trygvason och sade, att han hade öfvernog sak med honom, då Olof hade, utan hans tillstånd, legat hos hans syster Tyre; «edre äldre fränder skulle icke hafva tålt sådant». Ofta hade drottning Sigrid sådant tal i mun och åstadkom derigenom, att konung Sven var fullkomligt villig till detta företag. Tidigt om våren sände han derföre österut i Svitiod till sin stjufson Olof Sveakonung och Erik jarl och lät säga dem att Olof Norgeskonung hade ledung ute, och ämnade om sommaren fara till Vendland. Danakonungen bad fördenskull, att Sveakonungen och Erik jarl skulle hafva här ute och möta konung Sven, då de alle skulle anfalla konung Olof Trygvason. Olof Sveakonung och Erik jarl[3]) voro mycket benägne för denna färd, drogo sedan samman en stor skeppshär från Sveaväldet, foro med denna söderut till Danmark och kommo dit, sedan konung Olof Trygvason hade

---

[1]) Fagrskinna nämner ock 60 (dess korta uppgifter stämma i allmänhet med Snorres), Udd 120. Udd låter honom vid landgränsen bida i tvenne veckor på Sveakonungen, hvarefter han far till Vendland, der allt går honom väl (kap. 52). Det föregående kapitlet innehåller dessutom en mystisk berättelse, som Snorre icke upptagit. Enligt Ágrip väntade Olof med elfva skepp på den uppbodade skeppshären, men då denne icke kom afseglade han.

[2]) Udd har egnat ett helt kapitel (49) åt Sigrids eggelser. Hon håller der ett vidlyftigt tal.

[3]) Udd citerar kap. 53 Skule Torstensson för att visa, att äfven Sven jarl varit med.

seglat österut. Derom säger Halldor okristne i sin dikt om Erik jarl:

Ut böd jofrars krossare,
örligsglans-stormgirig
— söderut höll gramen till striden —
från Svitiod myckna hären;
lystne voro då alle,
likgetingars gödare,
— dryck å sjön sårmåsen
skänktes — Erik att följa [1]).

Sveakonungen och Erik jarl sammanträffade med Danakonungen och hade de då tillsammans en ofantlig här.

107 (117). Då konung Sven hade sändt efter hären, sände han Sigvalde jarl [2]) till Vendland att speja om konung Olof Trygvasons färd och gillra så till, att han och konung Sven skulle mötas. Sigvalde jarl for då sin led fram till Vendland, for först till Jomsborg och sedan uppsökte han konung Olof Trygvason [3]). De talade med mycken vänskap med hvarandra och jarlen kom sig i största kärlek hos konung Olof. Jarlens hustru Estrid, konung Burislefs dotter, var konung Olofs stora vän, mycket i följd af den förra frändskapen, då konung Olof hade varit gift med hennes syster Gera. Sigvalde jarl var en klok och rådig man och när han rådgjorde med konung Olof, fördröjde han mycket hans färd der österifrån och fann dertill många förevändningar. Men konung Olofs folk lät mycket illa, männen voro mycket hemfuse, då de lågo der färdigrustade och vinden var god. Då fick Sigvalde jarl lönligen nys från Danmark, att Sveakonungens här var kommen österifrån, att Erik jarl äfven hade sin här i ordning och att desse höfdingar ämnade

---

1) Girig efter krigets glans (svärdets) storm. Likgetingarne och sårmåsarne, korparne.

2) Fagrskinna (kap. 74) kallar Sigvalde konung Svens jarl.

3) Udd talar (kap. 53) om Sigvaldes beskickning till Vendland, men han låter ej Sigvalde, utan hans hustru Estrid följa Olof derifrån. Fagrskinna låter Sigvalde vara hos sin länsherre konung Sven; Estrid ger Olof de elfva skeppen (kap. 74, 75).

då komma i öster under Vendland, samt att de hade öfverenskommit att bida konung Olof vid ön Svolder, jarlen skulle ställa så till, att de der kunde finna konung Olof.

Slaget vid Svolder [1000][1].

108 (118). Ett rykte kom till Vendland, att Sven Danakonung hade en här ute och genast sades, att han månde vilja råka konung Olof. Men Sigvalde jarl säger konungen: «Icke är det konung Svens råd att anfalla dig med Danahären ensam, då J hafven så stor styrka. Men om J hafven någon misstanke om ofrid, skall jag följa er med mitt folk: förr ansågs det för hjelp, när Jomsvikingarne följde höfdingar; jag kan lemna elfva väl rustade skepp.» Konungen jakade härtill. Vädret var icke starkt men gynnande, konungen lät då lösa flottan och blåsa till affärd. De drogo [hissade] sina segel, alla småskeppen gingo fortare[2]) och seglade undan ut på hafvet. Jarlen seglade nära konungsskeppet, ropade till detta och bad konungen segla efter sig: «jag känner bäst», sade han, «hvar det är djupast i ösunden och J torden behöfva djup med de stora skeppen». Jarlen seglade då förut med sina elfva skepp och konungen seglade efter honom med sina storskepp. som likaledes voro elfva, men all den öfriga flottan seglade ut på hafvet. Men då Sigvalde jarl seglade inåt Svolder, rodde en skuta emot dem och folket på denna sade jarlen, att Danakonungen låg der i hamnen och väntade. Då lät jarlen taga ned seglen och ro in under ön. Halldor okristne säger:

En skejd och sju tior
Ona-kung sunnan förde
— svärden röda färgar
våghäst träd i striden,

---

[1]) Slaget säges i den utförligare Olofssagan (Fm. S. kap. 256, Fl B. kap. 386) samt i ett necrologium (Script. rer. Dan. II. 514) hafva stått den 9 September. Andra källskrifter nämna den 10 eller 11. Enligt Ágrip, Hist. Norv. och Adam från Bremen stod slaget i Danmark.

[2]) Udd (kap. 54) säger att Olof afsände småskeppen långt innan han sjelf for.

när till sjö-möte jarlen
hunens renar skånske
utkraft hade — för kämpe-
ätten gick friden sönder[1]).

Han säger här, att konung Olof och Sigvalde jarl hade sjuttio skepp och ett mer då de seglade sunnan.

109 (119). Sven Danakonung och Olof Sveakonung och Erik jarl voro då der med hela sin här. Det var fagert väder ock klart solsken. Alle höfdingarne gingo nu upp på holmen[2]) med stora följen, och sågo, huru skeppen seglade ut på hafvet i stora flockar. De fingo se ett stort och glänsande skepp segla och båda konungarne sade: «Detta är ett stort och högeligen fagert skepp, det månd' vara Ormen långe». Men Erik jarl svarade och sade: «Icke är detta Ormen långe». Det var som han sade, skeppet tillhörde Endride[3]) från Gimsa. Litet derefter sågo de, hvar ett annat skepp seglade, mycket större än det förra. Då sade konung Sven: «Rädd är nu Olof Trygvason, eftersom han icke vågar segla med hufvud på sitt skepp[4])». Erik jarl sade: «icke är detta konungens skepp; jag känner detta skeppet och det randade seglet; det tillhör Erling Skälgsson. Låtom dem segla, bättre är för oss minskning i konung Olofs flotta än att detta skepp är der så rustadt.» En stund senare sågo de och igenkände Sigvalde jarls skepp, som veko af åt holmen. Då sågo de tre skepp komma seglande och var ett af dem stort. Då talade konung Sven och bad dem

---

[1]) Ona-kungen tolkar Egilsson som Öna-konungen, d. v. s. konungen öfver Önerne (Eynir) på Inre och Yttre ön i Trondhem eller i Ösysla i Römarike. Våghästens träd, sjökämpen. Sjömöte, sjöstrid. Hunens (masttoppens) renar, skeppen, hvilka kallas skånska, emedan Sigvalde jarls fader varit jarl i Skåne.

[2]) Höfdingarnes samtal skildras mycket lika i Fagrskinna (kap. 76) och hos Udd (kap. 55). Snorre har vissa uttryck ordagrant lika Udds, men i öfrigt är likheten större mellan Udd och Fagrskinna än mellan Snorre och någon af dessa två. Snorres framställning är den mest fulländade. Den större Olofssagan (Fm. S. kap. 248, Fl. B. kap. 375).

[3]) Enligt Udd, Fagrskinna och den större Olofssagan tillhörde detta skepp Styrkår, Endrides fader.

[4]) Med drakens hufvud å framstammen.

gå till sina skepp, ty der for Ormen långe. Erik jarl sade: «Många andra stora och glänsande skepp hafva de än Ormen långe, än må vi bida. Då sade månge: «Icke vill Erik jarl nu strida och hämnas sin fader. Det är stor skam, som kommer att spörjas kring många land, om vi ligga här jämnstarke och låta konung Olof segla ut på hafvet förbi oss.» När de hade talat härom en stund, sågo de fyra skepp segla fram och af dem var ett en stor och rikt guldsmyckad drake. Då stod konung Sven upp och sade högt: «Ormen månd bära mig i qväll, honom skall jag styra», och månge sade, att Ormen var ett mäkta stort och fagert skepp och att det var stor heder att låta göra ett sådant skepp. Då sade Erik jarl, så att några män hörde det: «Äfven om konung Olof icke hade större skepp än detta, torde konung Sven aldrig få det af honom med Danahären ensam!» Nu strömmade folket till skeppen, man tog ned tälten och ämnade rusta sig på det skyndsammaste. När konungarne talat detta sinsemellan, som nu är sagdt, sågo de tre mycket stora skepp segla och sist ett fjerde och det var Ormen långe. Men de stora skeppen, som förut hade seglat och som de trodde vara Ormen, voro det förra Tranan och det senare Ormen korte. Nu då de sågo Ormen långe, insågo alle och ingen talade emot att der månde Olof Trygvason segla, gingo så till skeppen och rustade sig till anfall. Det var öfverenskommet emellan konungarne Sven och Olof samt Erik jarl[1]), att hvar och en af dem skulle tillegna sig en tredjedel af Norge, om de fälde konung Olof Trygvason, men den af dem, som först besteg Ormen, skulle tillegna sig allt byte man der fick, och i allmänhet hvar och en hafva de skepp, som han sjelf afrödde. Erik jarl hade en mycket stor Barde [skepp], som han var van att hafva i viking; ofvanpå hvartdera bardet var skägg och nedifrån gick en tjock jernplåt, så bred som bardet, ända ned till vattenytan[2]).

---

[1]) Jfr Fagrskinna kap. 77. Udd säger (kap. 59) att Erik jarl skulle hafva två tredjedelar af Norge.

[2]) Om de närmare detaljerna se anmärkningen om skeppen vid delens slut. Hos Udd beskrifves (kap. 59) Eriks fartyg så: «Jernbarden var starkbygd och var hvardera stammen framtill beslagen med jern [och] med hvasseggade jerntaggar».

110 (120). När Sigvalde jarl rodde in under holmen, märkte Torkel dydril på Tranan och andre skeppsstyrmän, som foro med honom, att jarlen vände med sina skepp in under holmen. Då togo äfven de ned seglen, rodde efter honom, ropade och frågade, hvarföre de styrde så. Jarlen svarade, att han ville afbida konung Olof och att det såge mycket likt ut att det var ofrid före dem. De läto då sina skepp flyta, tills Torkel näfja kom med Ormen korte och de tre skeppen, som följde honom, och när dem sades samma tidender, togo äfven de ned seglen och läto skeppen flyta i förbidan på konung Olof. Men så snart konungen seglade ut till holmen, rodde alla fiendens skepp ut på sundet framför dem. Då de sågo detta, bådo de[1]) konungen segla sin väg och icke inlåta sig i strid med så stor styrka. Konungen stod upp i lyftingen och svarade högt: «Tag ned seglet, icke skola mine män tänka på flykt, jag har aldrig flytt i strid, Gud råde för mitt lif, men aldrig vill jag gifva mig på flykten». Så gjordes, som konungen sade. Hallfred säger:

Märka man skall det ord, som säga
männen att i vapen-tvisten
till dulgastridens drängar
dådstore gramen talte.
Bad ej kamptrohets-pröfvarn
kämpar sine tänka
— folkvännens dennes lefva
mandomsorden — på flykten[2]).

111 (121). Konung Olof lät blåsa till ombordläggning för alla sina skepp. Konungens skepp var i midten af slagordningen och hade å ena sidan Ormen korte, å den andra Tranan. Då man började binda ihop framstammarne på Ormen långe och Ormen korte och konungen såg det, ropade han högt och bad dem lägga det stora skeppet fram bättre

[1]) Enligt Fagrskinna (kap. 78) och Udd (kap. 56) var det Torkel dydril, som bad.

[2]) Ur kon. Olofs arfdråpa. — Dulgastridens (fiendestridens) drängar, kämparne. Dåd står här i dess rätta betydelse (= handling). Det moderna språkbruket har gifvit det betydelsen af det gamla «odåd», hvilket bör undvikas.

och icke låta det vara efterst af alla skeppen. Då svarade Ulf röde: «Om Ormen skall ligga fram så mycket längre, som han är längre än andra skepp, blir det besvärligt i saxarne i dag. Konungen sade: «Icke visste jag, att jag hade en stambo både röd och rädd». Ulf genmälte: «Värj du icke mer lyftingen med ryggen än jag kommer att värja framstammen [1])». Konungen tog bågen, lade pil på strängen och vände mot Ulf. Ulf sade: «Skjut åt annat håll, konung, der det mer behöfs; för dig arbetar jag det jag arbetar [2])».

112 (122). Konung Olof stod i lyftingen på Ormen, som bar honom mycket högt. Han hade både sköld och hjelm förgylda och var ödkänd från andre män, han hade en kort röd kjortel utanpå brynjan. Men då konung Olof såg att flottorna delade sig i småhopar och att märkena sattes upp för höfdingarne, sporde han: «Hvem är höfdinge för det folket, som är midt emot oss?» Honom sades, att det var konung Sven tjufveskägg med Danahären. Konungen svarade: «Icke rädas vi för de blödorna [krukorna], det finns icke mod i Danerne. Men hvilken höfdinge följer de märkena, som äro derutanför till höger?» Man sade honom, att det var konung Olof med Sveahären. Konung Olof sade: «Bättre vore för Svearne, att sitta hemma och sleka sina blotbollar [offerskålar] än att gå upp på Ormen under edra vapen. Men hvilke ega de stora skeppen, som ligga på bakbord om Danerne?» «Der är», sade man, «jarlen Erik Håkansson.» Då svarade konung Olof: «Han kan tycka sig ega skäl att möta oss och hafva vi att vänta skarpare strid af den hären, de äro Nordmän som vi [3])».

113 (123). Sedan påskynda konungarne rodden. Konung Sven lade sitt skepp mot Ormen länge, Olof svenske lade till från yttersidan och gick med sine stäfvar emot konung Olof Trygvasons yttersta skepp; på andra sidan lade sig

---

[1]) Det är lika otroligt att jag flyr från framstammen som att du flyr från lyftingen.

[2]) Berättelsen om Ulf finnes hos Udd, kap. 56, men der äro hans sista ord något olika. Snorres framställning är vida bättre.

[3]) Olofs ord förekomma nästan lika i Fagrskinna kap. 79. Udd fördelar Olofs yttranden på de olika afdelningarne af striden.

Erik jarl. En hård kamp började då. Sigvalde jarl lät sina skepp draga sig undan och deltog icke i striden. Skule Torstensson [1]), som då var med Erik jarl, säger [2]):

Följe jag Frisers ovän —
fick jag ung, der spjut söngo
(nu ser folk att jag åldras)
ålderbot — och Sigvalde,
der som vi till möte med mötarn
malmtingets i dön af hjelmar
i söder vid Svolders mynning
sårlökar röde buro [3]).

Vidare säger Hallfred om dessa tilldragelser:

Der tror jag visst att mycket miste
— månge kom skara å flykten —
gramen, han som striden gjorde,
gäfve Trondske drängar.
Ensam rask med tvenne snare
jofrar herrskarn stridde
— seden är skön att förtälja
slikt — med jarlen den tredje [4]).

114 (124). Denna strid var ytterst het och gjorde stor manspillan. Frambyggarne på Ormen länge och Ormen korte och Tranan förde ankaren och stamliar på konung Svens skepp och som de hade att föra sina vapen nedåt [5]), afrödde de alla skepp, som de kunde fasthålla. Men konung Sven och det folk, som kom undan, flydde ombord på andra skepp

---

[1]) Udd nämner (kap. 59) såsom Eriks följeslagare äfven Isländingarne Vigfus Vigaglumsson och Torfve Valbrandsson.

[2]) En annan visa om Sigvalde, diktad af Isländingen Stefne, förekommer hos Udd kap. 53.

[3]) Sigvalde förenas med Frisers ovän. Ålderbot, det som förbättrar eller pryder lifvet, ära och rikedom. Malmtingets mötare eller besökare, Olof Tryggvason. Med Svolders mynning torde menas mynningen af den bakom ön inåtgående fjärden.

[4]) Ur konung Olofs arfdråpa.

[5]) Emedan deras skepp voro så mycket högre.

och lade sedan ur skotthåll. Det gick således med denne här, som konung Olof Trygvason hade tänkt[1]).

I Svens ställe anföll nu Olof Sveakonung, men genast som han kom nära storskeppen, gick det honom på samma sätt, han miste mycket folk och några af sina skepp och drog sig derefter undan. Men Erik jarl lade Barden vid sidan af konung Olofs yttersta skepp, afrödde det och högg det genast ur banden, anföll sedan det nästa och kämpade, tills det var afrödt. Då började folket löpa från de smärre skeppen upp på storskeppen, men Erik jarl högg hvart skepp ur banden, så snart det var afrödt. Daner och Svear lågo då i skotthåll rundtomkring konung Olofs skepp, men Erik jarl låg alltid sidbords vid skeppen och hade huggstrid. Allt efter som männen föllo å hans skepp gingo andre upp i deras stad, Svear och Daner. Halldor säger:

Fingo skarpa svärden
— sleto drängar friden länge,
der förgylda spjuten klungo —
gånga kring Ormen långe.
Sades honom fram följa
fräne benbitare-träden,
svenske män och danske
i södern i oväns-striden[2]).

Då vard det den skarpaste strid, folket föll i mängd och till sist voro alla konung Olof Trygvasons skepp afrödda, utom Ormen långe; der var då allt hans manskap, som kunde slåss. Då lade Erik jarl Barden vid sidan af Ormen långe och huggstriden rasade. Halldor säger:

Kom i fjärden trånga
— foro samman blod-stafvar,
skuros månar å tingel-
tången — Ormen långe;
då när bordstore Barden
brynjetrolls Regin lade

---

[1]) Detta kapitels tilldragelser omtalas mycket lika i Fagrskinna kap. 80.

[2]) Slita friden, kämpa. Fräne benbitare, skarpa svärd.

— jarl vann vid holmen hjelmars
strid — vid Fåfnes sida [1]).

115 (125). Erik jarl var i förrummet på sitt skepp och hade der fylkt med sköldborgen. Huggstriden fortgick, men man anföll äfven med spjut och kastade allehanda vapen, somlige sköto med bågar eller kastade med händerna. Så ifrigt bar man vapen mot Ormen och så tätt flögo spjut och pilar, att man knappt kunde skydda sig, ty nu lågo härskepp på alla sidor. Men konung Olofs män voro då så rasande, att de lupo upp på borden, för att komma åt att dräpa fienderne med svärdshugg. Men månge lade icke så till under Ormen, att de ville vara i huggstrid. Af Olofs män gingo de fleste ut öfver borden utan att komma ihog annat än att de kämpade på släta marken, och drunknade med sina vapen. Hallfred säger:

Veko ej för spjut-skadans
styrka brynjeringens
ödare; såre i striden
sönko de neder af Ormen.
Sakna månd' Ormen, fast Ormen
alldyr konung styrer,
hvart han skrider med kamp-skara,
slike drängar länge [2]).

116 (126). Enar tambarskälfvare [3]) var på Ormen bak i krapparummet och sköt med båge; han sköt hårdare än andra. En gång sköt han på Erik jarl och träffade styrnacken ofvanför jarlens hufvud och skottet trängde in ända till rör-

---

[1]) Kommo i trånga fjärden, ordspråkligt talesätt med betydelse af komma i trångmål. Blodstafvarne, svärden. Tingel-tången, förstäfs-smyckenas tång, bärare, d. v. s. stäfven; dess månar äro de i dess kant fästade sköldarne. Brynjetrollets (svärdets) Regin, Erik; Fåfne, Ormen långe.

[2]) Ur konung Olofs arfdråpa. — Spjutskadans, stridens. Alldyr, mycket dyr eller kär.

[3]) Berättelsen om Enar och hans skott förekommer endast i största korthet i Udds saga kap. 60. Dock nämnes der Enars svar «Norge ur dina händer, konung».

banden[1]). Jarlen såg dit och sporde, om de visste, hvem som skjutit, men likafort kom en annan pil så nära jarlen, att han for emellan armen och sidan och sedan derbakom in i hufvudbrädan, så att udden stod långt ut. Då sade jarlen till en man, som somlige säga hette Finn, men andre säga hafva varit en finne, och som var en stor bågskytt: «Skjut du den store karlen i krapprummet». Finn sköt och pilen träffade Enars båge i midten, just då han spände den för tredje gången. Bågen brast i tu. Då sade konung Olof: «Hvad var det, som brast med sådant dån?» Enar svarade: «Norge ur dina händer, konung». «Icke var skadan så stor», sade konungen, «tag min båge och skjut», kastande denne till Enar, som tog bågen, spände honom genast, så att trädet kom utanför pilspetsen, och sade: «För svag, för svag är herrskarns båge». Han kastade bågen, tog sköld och svärd och kämpade.

117 (127). Konung Olof Trygvason stod i lyftingen på Ormen och sköt oftast dagen om, stundom med båge och stundom med gaflaker[2]), alltid två skott på en gång. Han såg fram åt skeppet och såg männen lyfta svärden och hugga ofta och märkte, att de beto illa; han ropade då: «Hvi svängen J svärden så makligt? Jag ser att de bita ej för eder». En man svarade: «Svärden äro slöa och mycket sönderbrutna»[3]). Då steg konungen ned i förrummet, öppnade högsäteskistan och tog derur många hvassa svärd, som han gaf åt männen. Då han dervid sträckte ned högra handen, sågo männen, att blodet rann ner undan brynjeärmen, men ingen visste hvar han var sårad.

118 (128). Häftigast och dödligast var försvaret på Ormen bland förrumsmännen och stamborna; de voro det utvaldaste manskapet och borden voro der högst. Midskepps föll folket allraförst och då få män stodo uppe omkring masten, redde Erik jarl sig till äntring och besteg Ormen, sjelf

---

[1]) Banden, som vecklas om pilspetsen och skaftet för att hålla dem tillsammans. (Fritzner.)

[2]) Ett lättare kastspjut.

[3]) Udd kap. 60. Det är, enligt honom, Kolbjörn stallare, som svarar konungen.

femtonde. Mot honom kom konung Olofs svåger Hörning med en flock. Striden blef hård och lyktade så, att jarlen ryggade ned[1]) på Barden och af dem, som följt honom, föllo somlige och andre sårades. Derom säger Tord Kolbensson:

Der var härstrid vid Ropts den
hjelmades blodiga tofter;
ord fick godt, den gjorde
gramens värn med blåa svärdet.
Höga fjälle-hallen störtar,
Hörning, förrn det glömmes[2]).

Ännu rasade striden vildt och manfallet var stort på Ormen. Men då manskapet der förtunnades till försvaret, gjorde Erik jarl för andra gången äntring, men mottogs hårdeligen. När stamborne på Ormen sågo detta, drogo de sig akterut för att stå emot jarlen och mottogo honom hårdt. Men eftersom i följd af det stora manfallet borden voro vida öde, började jarlens män stiga upp på flera ställen och allt folket, som ännu stod uppe för att försvara Ormen, drog sig bakut, der konungen var. Halldor okristne säger på följande sätt, att Erik jarl eggade sine män:

Manar hämnd-lystne
männen — med Olof
bakut drog folk öfver tofter —
sine glade försten,
då när hafselds-snare
Hadalands-gramen skejder
— vard för Venda-mördarn
vapenskydd — instängt hade[3]).

---

[1]) Udd (kap. 59) låter Erik för en stund draga sig alldeles ur striden. Han följes häri liksom i andra detaljer af stridsskildringen af den större Olofssagan. Fm. S. kap. 252. Fl. B. kap. 380.

[2]) Den hjelmade Ropts (Odins) tofter, sköldarne. Fjällens hall är himlen eller kanske Norge. Vid öfversättningen hafva afvikelser blifvit gjorda från Ungers läsart och konstruktion.

[3]) Hafselds-snar, snar att bortgifva guldet. Den isländska textens Halland måste stå för Haðland (Haðaland).

119 (129). Kolbjörn stallare gick upp i lyftingen till konungen; de hade mycket lika både klädebonad och vapen, äfven var Kolbjörn större och fridare än andre. Det var nu åter den vildaste strid i förrummet och alldenstund af jarlens folk så månge voro uppkomne på skeppet, som kunde rymmas der, och hans skepp lade på alla sidor till vid Ormen, under det ett litet antal skulle försvara sig mot så stor här, derför föllo inom en liten stund nästan alle de få, ehuru de voro både starke och raske. Då sprungo både konung Olof [1]) och Kolbjörn öfver bord, hvar på sin sida. Jarlens män hade lagt sig derintill med småskutor och dråpo dem, som kastade sig i vattnet. När konungen sjelf hade kastat sig i, ville de taga honom till fånge och föra honom till jarlen, men Olof drog öfver sig skölden och dök ned. Kolbjörn stallare deremot sköt skölden under sig för att försvara sig mot de vapen, som riktades mot honom från de under honom liggande skeppen, och föll så i vattnet, men eftersom skölden var under honom, kom han icke nog hastigt ned i vattnet, utan greps och man drog upp honom på skutan, i den tanke, att det var konungen. Han leddes då fram för jarlen, men då denne såg, att det var Kolbjörn och icke konung Olof, gafs honom grid. I den stunden sprungo alle konnng Olofs män, som ännu voro vid lif, öfver bord. Hallfred säger, att sist af alle var Torkel näfja, konungens broder:

Såg armgryts-slösarn
öde Tranan flyta
— han glad i striden färgar
geren — och begge Ormar;
förrn här-djerf undan,
hugstor, ur striden vilda

---

[1]) Det följande i kapitlet samt berättelsen om Vendasnäckan och Hallfreds yttranden i nästa kapitel förekommer i det närmaste ordagrant lika i de redaktioner af Udds saga, som äro utgifna af Munch (kap. 61) och i Fm. S. (kap. 70). Man skulle kunna sätta i fråga om icke denna likhet tillkommit derigenom att Udds öfversättare här begagnat Snorres text. Det af Munch meddelade fragmentet af Uppsala-handskriften af Udd har stor olikhet med de två nyssnämnda redaktionerna. Fagrskinna berättar detsamma om konungens och hans stallares nedspringande i sjön (kap. 80), ehuru icke med alldeles samma ord.

af sundets snörevargar
styrde Torkettil vise [1]).

120 (130). Det är redan skrifvet, att Sigvalde jarl stötte till konung Olof i Vendland med tio skepp; på det elfte voro konungsdottern Estrids, jarlens hustrus, män. Då konung Olof hade sprungit öfver bord, uppgaf hela hären ett segerrop och då fällde Sigvaldes män årorna i sjön och rodde fram till striden. Derom säger Halldor okristne:

Draga sig vida å vägen
Vendaskejder och gapa
mot folket Tredje-fältets
fina odjur med jernmurar.
Gny vard på sjö af svärden
slet örnen vargafödan,
dyr slog dränga-styrarn,
drott kom mången å flykten [2]).

Men Vendasnäckan med Estrids män [3]) rodde åter under Vendland och genast var det månges tal, att konung Olof hade dragit af sig brynjan under vattnet och sedan simmat ut undan långskeppen, hvarefter han kommit till Vendasnäckan och på henne förts i land. Många berättelser äro ock om konung Olofs färder, sedermera hopsatte af någre män [4]). Men Hallfred säger så:

---

[1]) Ur Olofs arfdråpa. — Armens gryt (sten), guldet. Sundets (hafvets) snöres (tågets) varg, skeppet.

[2]) Tredjes (Odins) fälts (sköldens) fina (skarpa, eg. tunna) odjur, svärden. Drängarnes (männens) styrare, höfdingen. Drott, skara.

[3]) Udd omtalar i kap. 56 och 59 tvenne samtal, som Olof under striden höll med folket å denna Vendasnäckan.

[4]) Fagrskinna anser lika som Hallfred och Snorre att Olof dött (kap. 81). Udd munk uttalar såsom sin enskilda öfvertygelse, att konungen omkommit (kap. 64). Enligt den större Olofssagan voro vitnesbörden för Olofs längre lif följande: 1. Någre af fienderne hade sett en man i röd kappa upptagas på Estrids snäcka, som omedelbart derefter rodde till land. 2. Under det hans sår läktes af Estrid, igenkändes han af flere. 3. Estrid sade sig hafva följt honom till Rhen, då han ville vallfärda till Rom. 4. Efter fem vintrars förlopp förde engelske pilgrimer från Heliga landet till konung Etelred II en bok, som Olof gifvit dem, hvilken bland annat innehöll hans saga; berättelsen om hans

Ser jag ej, om stridens
skönglans'-buller-måsars
hungerdöfvare dödan
höja jag skall eller qvickan,
ty sannligen säga
— sår fick gramen med visshet,
lätt ej om honom man forskar —
lif och död mig kämpar [1]).

Huru härmed än må vara, aldrig kom konung Olof Trygvason sedan till regeringen i Norge. Dock säger Hallfred vandrådeskald på följande sätt:

Långa tiden i uddstrid
tjenat han som det sade,
att kämpa-förstén lefde,
svekfrie Trygvasonen.
Folket säger Olof vara
frälst ur ståla stormen;
männens ord är långt från
— mycket värre än så — det sanna.

Och vidare:

Torde ej det, när tegnar
trotthårdan gram sökte,
hör jag med folkhären,
landshär der unnadt varit,

flykt öfverensstämde med Estrids. 5. Samtidigt bragte en norsk pilgrim till Olofs syster och hans svåger Erling konungens knif och bälte, hvilka systern igenkände; Olof sades då vara munk 6. En Norrman Göt, som år 1047 anträdde en pilgrimsfärd, fann Olof i ett kloster i Heliga landet och fick af honom knif och bälte att föra till Enar tambarskälfvarn; detta skulle Enar hafva berättat för Torarin Torvaldsson och denne för Tet Åsgersson. 7. Edvard Confessor fick underrättelse om Olofs död i östern. 8. Tord Sjöreksson fann under Olof helges tid Olof Trygvason i Syrien och fick af honom helsningar till Hjälte Skäggeson.

[1]) Ur Olofs arfdråpa. — Stridens (i st. f. Hetes, vikingens) sköna glans' (svärdets) bullers (stridens) måsar, korparne. Höja, upphöja. Qvick tages här i dess äldre betydelse, lefvande; — det heter t. ex. å en runsten i Uppland: Jarlabanke lät resa desse stenar åt sig qvickan och gjorde denna bro för sin ande och egde ensam hela Täby, L. 660.

att hand-is-styrarn,
storkär, komma månde
— lofdar tycka sig säga
likligt — ur här sådan.

Än säger för rikdomskännarn
kämpen om höfdinge sårad
öster i malme-slaget
samt om undankommen.
Nu är sannkunnig sunnan
siklings död i kampen
hård — mycket kan jag icke
med männens ovissa sägen [1]).

121 (131). Jarlen Erik Håkansson tillegnade sig med segern Ormen långe och mycket byte. Halldor säger:

Hjelmklädde hilmen bar till
hårda svärde-tinget
dit bort — smyckade männen
skejder — Ormen långe.
I söder i stridsgnyet
glad tog jarlen mot Ormen,
först fick dock eggen färga
Hemings ättgode broder [2]).

Sven, Håkan jarls son, var då fäst med Olof Sveakonungs dotter Holmfrid. När nu Dana- och Sveakonungarne samt Erik jarl skiftade Norges välde [3]) emellan sig, fick Olof Sveakonung fyra fylken i Trondhem, båda Mörena och Römsdalen samt österut Ranrike från Götaelf till Svinesund. Detta rike

---

[1]) De tre sista visorna ur Olofs arf-dråpa. — Trotthård, stark. Handisens (det på armen hvitt skimrande silfrets) styrare eller egare, konung Olof. Lofdar, kämpar. — Rikdomskännarn, Hallfred.

[2]) Hilmen, konung Olof.

[3]) Fagrskinna (kap 82) omtalar delningen på följande sätt: «Erik jarl hade ominskad den tredjedel af landet, som kommit honom i händer, och konung Sven gaf honom något af sin lott i Norge, men behöll dock hela Viken i öster, till Lidandesnäs. Konung Olof Svenske fick stort rike vid denna delning i alla Upplanden och något norrut i Trondhem.»

gaf konung Olof åt Svén jarl på samma vilkor, som skattkonungar eller jarlar förut haft af öfverkonungar. Men Erik jarl hade fyra fylken i Trondhem, Hålogaland och Nömedalen, Fjärdarne och Fjälar, Sogn och Hördaland och Rogaland och Nordagder ända till Lidandesnäs. Tord Kolbensson säger:

Vet jag, att, förutom Erling,
tidigt voro de fleste
— lofvar jag skepplands eldens
Ty — hersar jarlars vänner.
Men efter fallet i striden
— ord jag väljer — nordan från Vega
till Agder landet eller längre
något i söder lades.

Enherrskarn njöto männen,
slikt likar väl att älska.
Skyldig sade han sig att hålla
händer öfver Norges söner.
Men Sven konung sunnan
säges nu död och öde
— föga sakna de fleste menskor
ondt — hans byar voro [1]).

Sven Danakonung innehade fortfarande Viken, som han hade haft förr, men Römarike och Hedmarkerna gaf han åt Erik jarl. Sven Håkansson var Olof svenskes jarl; han var den fridaste man, som man någonsin sett. Jarlarne Erik och Sven läto båda sig döpas och togo den rätta tron, men medan de rådde för Norge, läto de hvar och en göra med afseende på kristendomen som han ville. Sjelfve höllo de väl de gamla lagar och alla landets seder, de voro vänsälle och styrsamme. Erik jarl var brodern öfverlägsen i alla regeringsärenden.

[1]) Skeppets lands (vattnets) elds (guldets) Ty, herre. Fallet, konung Olofs. Konung Sven dog år 1014. Om Erling och hans förhållande till Erik jarl se Olof helges saga kap. 21. Lades, nämligen under jarlen.

Bihang till Olof Trygvasons Saga.

1.

Stycken, upptagna uti tidigare upplagor af Snorres konungasagor, ehuru icke hörande till den ursprungliga texten.

A.[1]

De hade köpstämma och höllo torg vid konungens bryggor. Om våren sökte de tre gånger segla bort, men fingo ingen vind och lågo så vid bryggorna. Då hände det en god väderdag, att mänge män foro att roa sig med badning och var der då en, som var långt före de andre i alla idrotter. Kjärtan talte vid Hallfred vandrådeskald, att han skulle pröfva sig i simning med denne man, men han talte sig undan, hvarpå Kjärtan sade: «jag skall då fresta», kastar af sig kläderna och hoppar i sjön. Han lade sig till denne mannen, grep honom i foten och drog honom ned. De komma upp, tala icke ett ord, fara ned för andra gången och äro då mycket längre nere än förra gången. Derpå komma de åter upp och tiga, fara så genast ned för tredje gången, tills det för Kjärtan tyckes tid att stiga upp, men han kan då icke och känner så skilnaden i styrka. De dröja nere, tills Kjärtan är mycket maktlös, komma derpå upp och simma i land. Då sporde Norrmannen, hvad Isländingen hette. Kjärtan nämnde sitt namn och den andre sade: «du simmar bra. Är du en idrottsman i mera?» Kjärtan svarade: «det är en liten idrott». Norrmannen sporde: «hvi frågar du icke om något?» Kjärtan svarar: «jag menar det vara mig enahanda ho du är eller hvad du heter». Den andre svarar: «jag skall

---

[1]) Till kap. 88. — Detta stycke skall finnas uti Codex Frisianus. Det förekommer något utförligare i Fl. B kap. 260. Det förekommer ganska olika uti Laxdæla saga kap. 40; der är det dock Bolle, med hvilken Kjärtan talar före simprofvet. Hallfred vandrådeskalds saga (kap, 5) talar om ett annat prof på konung Olofs simkonst, aflagdt då Hallfreds skepp skulle löpa in i hamnen.

säga dig det, jag är Olof Trygvason». Han frågade Kjärtan om mycket från Island och han svarade till allt väl lätt. Sedan ämnade Kjärtan bortgå skyndsamligen, då konungen sade: «här är en kappa, som jag vill gifva dig, Kjärtan». Denne tog emot henne och tackade honom högeligen.

B.[1])

(105.) En man het Härjulf, en son son af Bård Härjulfsson och frände till landnamsmannen Ingulf[2]), af hvilken han fick land emellan Våg och Rökenäs. Härjulf bodde först vid Dräpstock; hans hustru het Torgerd och de hade en son Bjärne, en mycket lofvande man. Han ville redan i sin ungdom gerna komma ut; det gick honom väl, han fick både gods och anseende, och var hvarannan vinter utomlands, hvarannan hos fadren. Snart hade han ett eget skepp på resor. Sista vintern han var i Norge, redde Härjulf sig till Grönlandsfärd med Erik och lemnade sin gård. Hos Härjulf var då en man från Söderöarne, en kristen, som gjorde Hafgärdingsdråpan, som har detta stäf:

Munkars rönare men-löse
mina färder ber jag hägna;
jordhattens halls drotten
hålle öfver mig hökens stallar[3]).

Härjulf bodde på Härjulfsnäs och var mycket gäf. Erik röde bodde på Brattalid; han hade der den största heder och alle hyllade sig till honom. Hans barn voro Lef, Torvald och Torsten samt dottern Frödis, som var gift med en man, som het Torvard; de bodde i Gårda, der nu är biskopssäte. Torvald var en obetydlig man, men hon var mycket stormodig och gift mest för penningarnes skull. Den tiden var folket i Grönland hedet.

[1]) De följande åtta kapitlen intogos af Peringsköld ur Flatöboken (kap. 342, 427—433) och hafva sedan dess, jemte det följande, fått qvarstå i den Köpenhamnska upplagan.

[2]) Om Ingulf se Lifvet på Island s. 3 f.

[3]) Jordhattens (himmelens) hall, sal. Hökens stallar (hvilostad), händerna. — Författarens namn är okändt.

Samma sommar som fadren hade om våren seglat bort, kom Bjärne med sitt skepp till Öra. Dessa tidender tycktes Bjärne stora och han ville icke lasta af skeppet. Då sporde hans håsetar [sjömän], hvad han ämnade, ock han svarade sig vilja hålla sin sed, att taga vintervist af fadren, «och vill jag derföre fara till Grönland, om J följen mig». Alle sade sig villige att följa hans råd. Bjärne sade: «oklok månde vår färd synas, då ingen af oss förr befarit Grönlandshafvet», men de styrde likväl till hafs, så snart de voro redo. Efter tre dagars segling kunde de ej mer se land, men då upphörde vinden och i stället kom nordanväder med tjocka, så att de icke visste hvart de foro. Så var det i månge dagar.

Derefter sågo de solen och kunde då urskilja väderstrecken, vindade då seglet och seglade sedan ett dygn, tills de sågo land. De talade sinsemellan, hvad land det månde vara, och Bjärne sade sig tro, att det icke var Grönland. De sporde, om han ville segla till landet eller ej, och han sade det vara sitt råd, att de seglade nära intill landet, och så gjorde de. De sågo då snart, att landet var utan fjäll och skogbevuxet samt att det hade små höjder. De hade landet å bakbord och läto segelskötet vara vända åt land. Sedan segla de i två dygn, tills de sågo ett annat land. De sporde, om Bjärne mente detta vara Grönland, men han sade sig tro detta vara det lika litet som det förra, «ty på Grönland finnas, har man sagt mig, stora jäklar». De närmade sig hastigt detta land och sågo, att det var slätt och skogbevuxet. Vinden tog af och håsetarne sade sig finna det rådligt att gå i land, men Bjärne ville det icke, fast de tyckte sig behöfva både ved och vatten. «Icke ären J så alldeles utan någotdera», sade Bjärne, men håsetarne knotade dock häröfver. Han bad dem vinda seglet, de gjorde så, satte framstammen från land och seglade till hafs med sydvestvind i tre dygn. På det tredje sågo de ett land, som var högt och bergigt med jäklar på. De sporde då, om Bjärne ville lägga i land der, men han sade sig icke vilja det, emedan landet syntes föga brukbart. De togo då icke ned sitt segel, utan höllo ut efter landet, då de fingo se, att det var en ö. De satte nu bakstammen äfven mot det lan-

det och styrde till hafs med samma vind, men vädret växte, så att Bjärne bad dem svifta [refva] och icke segla mer än skepp och utrustning tålde. Så segla de i tre dygn, tills de sågo det fjerde landet, och sporde de då Bjärne, om han trodde detta vara Grönland eller icke. Björne svarade: «detta är likast det, som mig är sagdt om Grönland, här skola vi hålla till lands». De gjorde så och togo land om aftonen, under ett näs, der det låg en båt. Och der å detta näset bodde Bjärnes fader Härjulf och deraf har det fått namnet Härjulfsnäs. Bjärne for nu till sin fader, lemnar seglingen, och är hos honom medan han lefde. Sedan bodde han der efter sin fader.

(106.) Nu följer, huru Bjärne Härjulfsson kom från Grönland till Erik jarl, af hvilken han vard väl mottagen. Bjärne förtäljer honom om sina färder och om landen han sett och tycktes han varit föga förveten, då han icke hade något att säga om dessa land, och man förebrådde honom detta. Bjärne vard jarlens hirdman och for ut till Grönland följande sommar och talades nu mycket om landletan. Lef, son af Erik röde på Brattalid, for till Bjärne Härjulfsson och köpte ett skepp af honom. Han fick der håsetar, tillsammans trettiofem. Lef bad sin fader Erik, att han skulle stå för färden, men Erik gjorde invändningar, sade sig vara väl gammal och mindre vuxen att utstå släparbete än förr. Lef sade, att han månde mer än alle fränderne hafva lycka med sig, Erik gaf efter och red hemifrån, då de voro färdige. Men då de voro helt nära skeppet, snafvade Eriks häst, så att han föll af honom och skadade foten. Då sade Erik: «icke månde det vara mig ämnadt att finna flera land än detta, som vi nu bebo, vi skola nu ej längre fara allesamman». Erik for hem till Brattalid, men Lef gick ombord med sina fälagar [kamrater], trettiofem man, och deribland en söderman, som het Tyrk.

De redde sitt skepp och seglade till hafs, då de voro färdige, och funno då först det landet, som Bjärne fann sist. Der seglade de till stranden och kasta ankaren, sköto ut båten och foro i land. Gräs sågo de icke, store jäklar voro i hela det inre landet och från sjön till jäklarne gick liksom en klipphäll; landet syntes dem sakna allt godt. Då sade Lef:

«icke har det nu gått oss med detta land, som det gick Bjärne, att vi icke kommo i land och vill jag nu gifva landet namn och kalla det Hälleland.

Sedan foro de till skeppet och seglade till hafs; de funno ett nytt land, seglade dit och kastade ankaren, sköto sedan ut båten och stego i land. Landet var slätt och skogvuxet och hvit sand vidt och bredt, der de foro, och långgrundt. Då sade Lef: «af egenskaperna skall landet få namn och skall det heta Markland». Sedan drogo de åter skyndsamligen ned till skeppet.

De segla nu åter i hafvet med nordost-vind. Efter två dygn sågo de land. De seglade dit och kommo till en ö norr om landet. De gingo upp der och sågo sig om i godt väder och funno dagg i gräset. De togo med händerna i daggen och smakade derpå och tyckte sig aldrig hafva smakat något så sött. Sedan foro de till skeppet och seglade in i sundet mellan ön och näset, som i norr gick ut från landet, och styrde sedan vesterut för näset. Der var vid ebbtid mycket grundt och deras skepp stannade, så att det var långt att se från skeppet till sjön. Men de voro så förvetne att komma i land, att de icke kunde afbida, att sjön föll under deras skepp, utan lupo till land, hvarest en å rann ur en sjö. Så snart vattnen föll under deras skepp, togo de båten, rodde till skeppet och förde det upp i ån och sedan till sjön. Der kastade de ankar och buro af skeppet sine hudfat [1]) samt gjorde sig derstädes bodar. De togo sedan det råd, att hålla sig der öfver vintern och gjorde sig ett stort hus. Lax fattades ej, hvarken i ån eller sjön, och större var han än någon de tillförene sett. Der var så god landskost, efter hvad dem syntes, att fänaden icke torde der behöfva vinterfoder, der var nämligen ingen frost om vintrarne och gräsen vissnade der föga. Dag och natt voro mera liklånga än i Grönland eller på Island, solen gick upp klockan nio och ned klockan tre, när dagen var kortast. Då de slutat sitt bygge, sade Lef till sina följemän: «nu vill jag

---

[1]) En luden skinnsäck, hvilken (såsom ännu i Finnmarken den s. k. sækkefeld) begagnades på resor, dels för att deri förvara hvarjehanda saker, dels för att sofva uti. (Fritzner.)

dela er i två hopar, ty jag vill undersöka landet. Hälften af manskapet skall vara hemma vid skålen, den andra hälften skall undersöka landet, men de skola icke fara längre än att de komma hem om qvällen, och de få aldrig skiljas.» Så gjorde de nu en tid. Lef for skiftesvis med dem, skiftesvis var han hemma vid skålen.

Lef var stor och stark, ståtlig att se, klok och uti allt mycket hofsam.

(107.) En qväll hände, att de saknade en man, nämligen södermannen Tyrk. Lef var häröfver bedröfvad, ty Tyrk hade länge varit i hans slägt och hade bevisat Lef mycken kärlek under hans barndom. Lef förebrådde sine följemän och bröt upp med tolf man att leta honom. Men de hade icke kommit långt från skålen, förrän Tyrk gick emot dem och fägnades honom väl [han välkomnades]. Lef fann snart, att hans fostre var vid godt lynne; han hade ett platt, fräknigt ansigte, rörliga ögon och var derjemte liten och usel, men en idrottsman i allsköns färdighet. Lef sporde honom: «hvi är du så sen, fostre min, och hvarför skilde du dig från följet?» Han talade då till en början länge på tyska, lät ögonen fara hit och dit och förvred ansigtet; ingen förstod hvad han sade. Efter en stund talade han på norränt mål: «jag hade icke gått mycket längre än J, men kan dock säga er något nytt, ty jag har funnit vinträd och vindrufvor». «Är det sant, fostre min?», sporde Lef och han svarade: «för visso är det sant, ty jag är född der det fattas hvarken vinträd eller drufvor». De sofvo der om natten; men om morgonen sade Lef till sine håsetar: «vi skola nu utföra tvenne syslor, å' hvar sin dag, nämligen plocka vindrufvor samt hugga vinträd och fälla skogen, så att jag får last till mitt skepp». De gingo in derpå och det säges, att deras efterbåt fylldes med drufvor. Sedan höggo de last till skeppet. [Der funnos ock sjelfsådde hveteåkrar och masurträd; af allt detta hade de med sig några märken, såsom träd så stora, att de användes vid husbygge.]

När det vårade, redde de sig och seglade bort; Lef gaf landet, efter dess kost, namnet Vinland. Sedan segla de till hafs och de fingo god vind, tills de sågo Grönland och fjällen under jäklarne. Då tog en man till orda och sade till Lef:

«hvi styr du skeppet så mycket under vinden?» Lef svarade: «jag tänker på min styrning, men äfven å annat; sen J något märkligt?» De sade sig intet märkligt se. «Jag vet icke», sade Lef, «om det är ett skepp eller ett skär.» Nu sågo de och sade, att det var ett skär, men han såg skarpare än de och varsnade menniskor å skäret. «Nu vill jag, att vi kryssa upp under vinden», sade Lef, «så att vi nå dem, om de behöfva träffa oss; det är nödtvång, att vi hjelpa dem. Äro de icke fridmän, så kunna vi bestämma allt, men de intet.» De höllo nu upp under skäret, togo ned seglet, kastade ankare och utsköto den andre lille båten, som de hade med sig. Då sporde Tyrk, hvilken der rådde för folket, och då svarade en som sade sig vara en norrän man och heta Tore; «hvad är ditt namn?» sporde han. Lef sade sitt. «Är du son till Erik röde från Brattalid?» sade han. Lef sade sig vara det. «Nu vill jag», tillade Lef, «bjuda eder alla till mitt skepp och af godset så mycket skeppet kan taga.» De togo denna kost och seglade med denna last till Eriksfjärden, tills de komma till Brattalid, hvarest de buro lasten från skeppet. Sedan böd Lef Tore, hans hustru Gudrid och tre andre män till vist hos sig och åt de andre håsetarne, både Tores och sine fälagar, fick han vist. Det var femton män, som Lef tog af skäret och kallades han efter detta den happne [lycklige]. Han fick nu rikligen både gods och anseende. Om vintern kom mycken sjukdom i Tores följe; han sjelf och en stor del af hans folk dogo. Samma vinter dog Erik röde.

Nu talades mycket om Lefs Vinlandsfärd och tycktes det hans broder Torvald, att landet blifvit alltför litet undersökt. Då sade Lef till Torvald: «Du skall fara till Vinland med mitt skepp, broder, om du vill; dock vill jag, att skeppet dessförinnan far efter det timmer, som Tore hade på skäret». Och skedde så.

(108.) Nu redde Torvald sig till färden med trettio man och med sin broder Lefs råd. Sedan redde de sitt skepp och höllo ut på hafvet. Om deras färd berättas intet, förrän de kommo till Lefs bodar i Vinland. Der bonade de om sitt skepp och suto der stilla öfver vintern. De fångade fisk till mat.

Om våren sade Torvald, att de skulle rusta sitt skepp, och skulle några man i efterbåten fara vester om landet och undersöka det under sommaren. Landet syntes dem fagert och skogigt; mellan skogen och sjön var det icke långt. Der fans det hvita sandfält, månge öar och mycket grundvatten. De funno der bostäder hvarken för menniskor eller djur, men på en ö vesterut funno de en kornhjelm [skyl] af trä, men flera menniskoverk funno de icke, och foro så åter till Lefs bodar om hösten.

Sommaren derefter for Torvald österut med köpskeppet och sedan norrut med landet. De fingo då ett hvasst väder utanför ett näs, så att de drefvo upp der och bröto kölen undan skeppet; de måste töfva der länge och bota skeppet. Då sade Torvald till sine följeslagare: «nu vill jag, att vi resa upp kölen här på näset och kalla det Kölnäs. De gjorde så och seglade sedan bort och österut för landet och in i de närmaste fjärdmynningarne och till en helt skogbevuxen udde, som gick fram der. Sedan lade de sitt skepp i läge och sköto bryggor i land, Torvald gick i land med alle sine följeslagare. Han sade då: «Här är fagert och här vill jag resa min by». Sedan gingo de till skeppet och sågo på sanden innanför udden tre upphöjningar och när de kommo dit, sågo de tre skinnbåtar och tre män under hvarje. Då delade de sig och togo dem alle, utom en som kom bort med sin båt. De dråpo de åtta och gingo sedan åter ut på udden och sågo sig der omkring; de varsnade då in i fjärden några upphöjningar och trodde att det var en bygd. Derefter kom öfver dem alle en sådan tyngd, att de icke kunde vaka, utan somnade allesamman. Då kom öfver dem ett rop, så att de vaknade alle och så sade ropet: «vakna, du Torvald och allt ditt följe, om du vill behålla ditt lif; far till ditt skepp och alle dine män med dig och faren så fort J kunnen från land». Då for ut efter fjärden en otalig mängd skinnbåtar och anföll dem. Torvald sade då: «vi skola förse våra bord med vigflakar[1]) och värja oss på bästa sätt, men icke strida emot dem mycket». Så gjorde de. Skrälingarne sköto på

---

[1]) En skansbeklädnad, hvarmed man omgaf skeppet till skydd mot de anfallande.

dem en stund, men skyndade sedan bort som fortast, hvar de kunde. Torvald sporde då sine män, om de voro såre, men de sade sig icke vara det. «Jag har fått ett sår under armen», sade han, «pilen flög mellan skeppsbord och skölden, under armen på mig. Här är pilen och torde det leda mig till bane. Nu råder jag, att J reden er återfärd som snarast, men mig skolen J föra ut på näset, der det tycktes mig vara byggligast; kan väl vara, att ett sant ord kom mig i munnen, att jag skulle bo der en stund. Der skolen J gräfva ned mig och sätta kors vid hufvud och fötter och sedan skolen J alltjämnt kalla stället för Korsnäs.» Grönland var då kristnadt, ehuru Erik röde dog förrän kristendomen kom dit. Nu afled Torvald och de gjorde allt efter som han hade talat, foro sedan och funno sine följeslagare och sade de hvarandra hvad nytt de visste. Der bodde de den vintern och samlade vindrufvor och vinträd till skeppet. Om våren redde de sig till bortfärd till Grönland och kommo till Eriksfjärd. Då hade de stora tidender att säga Lef.

(109.) Under tiden hade inträffat på Grönland, att Torsten i Eriksfjärd hade gift sig med Gudrid Torbjörnsdotter, hvilken förut hade egts af Tore östman, såsom förr är sagdt. Torsten Eriksson hade nu mycken benägenhet att fara till Vinland, efter sin broder Torvalds lik, och redde samma skepp. Han valde folk efter kraft och växt och hade med sig halftredje tiotal män samt sin hustru Gudrid. Så snart de voro i ordning segla de till hafs och ut ur landsyn. De drefvo kring hela sommaren och visste icke hvart de foro; efter första vinterveckan[1]) togo de land i Lysefjärd i Grönlands vestra bygd. Torsten letade efter vist åt dem och fick vist åt alle sine håsetar, men sjelf var han jemte sin hustru utan vist. De två voro nu qvar å skeppet några nätter. Kristendomen var då ännu ung i Grönland.

Då hände en dag, att menniskor kommo tidigt till deras tält och frågade den som var för dem, hvad det var för menniskor i tältet. Torsten svarade: «två menniskor. Hvem spörjer?» «Torsten heter jag och kallas Torsten svarte; mitt ärende hit är att jag vill bjuda er båda hjon till vist hos

---

[1]) Vintern ansågs börja med den 14 Oktober.

mig.» Torsten sade sig vilja höra sin hustrus mening, men hon bad honom råda och då jakade han. «Då vill jag komma efter er i morgon med ök, ty mig tryter ej vist för att härberga er, men det är mycket ensligt att vara hos mig, ty det är blott jag och min hustru. Jag är mycket egensinnig och har en annan sed [tro] än J, men jag tror dock er vara bättre.» Om morgonen kom han efter dem med öken och de foro med Torsten svarte till gästning och han höll dem väl. Gudrid var dugtig att se och en klok qvinna, som visste att skicka sig väl bland obekante.

I början af vintern kom sjukdom bland Torsten Erikssons folk och mången af hans följeslagare dog der. Han bad, att man skulle göra kistor till de södes lik och föra dem till skeppet, att der förvaras, ty han ville nästa sommar föra dem till Eriksfjärden. Det dröjde icke länge förrän sjukdomen kom i Torstens hus; först sjuknade hans hustru Grimhild, en väldeligen stor qvinna och stark som karlar, men soten fick dock öfvertaget. Snart derefter sjuknade Torsten Eriksson, de lågo båda på en gång, tills Grimhild, Torsten svartes hustru, dog. Då hon var död, gick Torsten fram ur stugan efter en bräde att lägga liket på. Gudrid sade då: «var icke länge borta, Torsten min». Han svarade att han ej skulle vara det. Då sade Torsten Eriksson: «underligt är det nu med vår husfröja, ty nu reser hon sig upp på armbågen och flyttar fötterna från [säng-]stocken och trefvar efter sina skor». I det samma kom Torsten bonde in och då lade Grimhild sig ned; då brakade hvart trä i stugan. Torsten gjorde nu en kista åt Grimhilds lik, hvilket han förde bort och skötte om; han var både stor och stark, men han behöfde det allt, förr än han fick henne bort från byn. Nu tilltog sjukdomen för Torsten Eriksson och han dog. Gudrid, hans hustru, gick detta nära. De voro då alle i stugan. Gudrid hade sutit å en stol framför bänken, der hennes bonde [Torsten] hade legat. Nu tog Torsten bonde Gudrid från stolen i sitt sköte och satte sig å andra bänken midt emot Torstens lik, talade med henne hvarjehanda och tröstade henne. Han lofvade att följa henne till Eriksfjärd med hennes bondes och hans följeslagares lik, «och så skall jag taga hit flera hjon, dig till tröst och förnöjelse». Hon

tackade honom. Då satte Torsten Eriksson sig upp och sade: «hvar är Gudrid?» Tre gånger sade han detta, men hon teg. Då sporde hon Torsten bonde: «skall jag svara på detta tilltal eller icke?» och han bad henne tiga. Sedan gick Torsten bonde öfver golfvet och satte sig i stolen, med Gudrid i sitt knä, och sade: «hvad vill du, namne?» Han svarade efter en stund: «mig ligger om hjertat att säga Gudrid hennes kommande öde, att hon lättare må kunna fördraga min död, ty jag är kommen till goda hvilostäder. Men det har jag att säga, Gudrid, att du skall giftas med en Isländing, och skolen J länge lefva tillsammans och från eder skall stamma en talrik, ansenlig, glänsande och herrlig afkomma, söt och välluktande. Från Grönland skolen J fara till Norge och dädan till Island och der skolen J göra bo och du skall länge lefva honom. Du skall fara derifrån och gå åt södern och åter komma ut till ditt bo på Island. Der skall då resas en kyrka, der skall du vara och taga nunnevigning och der skall du dö.» Derpå föll Torsten ned baklänges; man skötte hans lik och förde det till skeppet. Torsten bonde fullbordade väl allt det han lofvat Gudrid. Om våren sålde han sin jord och sin boskap och gick med Gudrid och allt sitt till skepps, redde skeppet, fick sig män och for sedan till Eriksfjärd, der liken jordades vid en kyrka. Gudrid for till Lef på Brattalid.

Torsten svarte gjorde sig bo i Eriksfjärd och ansågs vara den raskaste man.

(110.) Samme sommar kom från Norge till Grönland ett skepp, som styrdes af Torfinn Karlsämne, en son af Tord hästhöfde, hvars fader Snorre var son af Tord från Höfde. Torfinn Karlsämne var storrik; han var öfver vintern på Brattalid hos Lef Eriksson. Snart vände han hog till Gudrid och friade till henne, men hon sköt till Lef att svara för henne. Sedan fästes hon honom och brudköpet [brölloppet] gjordes å vintern. Det var samma tal som förr om Vinlandsfärd och man eggade Karlsämne mycket till denna färd, både Gudrid och andre.

Hans färd beslöts och han fick till skeppsvärar 60 karlar och fem qvinnor. Han och hans håsetar hade gjort det aftal, att de skulle hafva med jämna händer allt godt de fingo.

De hade med sig allsköns fänad, ty de ämnade bygga landet om de kunde. Karlsämne bad Lef om hans hus i Vinland och han sade sig vilja låna, men icke gifva honom det. Sedan höllo de ut på hafvet med skeppet och kommo hele och hållne till Lefs bodar, der de buro i land sina hudsäckar. Brådt kommo goda fång i deras händer, ty en både stor och god röjd[1]) var der landdrifven. De foro sedan dit och skuro hvalen och hade då icke brist på mat. Deras boskap gick i land, men snart vordo de oskurna djuren vilda och oroliga. En tjur hade de med sig. Karlsämne lät fälla trän och tälja till sitt skepp och lade dem sedan å ett berg att torka. De hade allt godt af landets alster, som der voro, såväl af vindrufvor som af allsköns jagt och goda saker.

Efter den förste vintern kom sommar och då varseblefvo de Skrälingarne. En stor flock kom fram ur skogen, men deras boskap var der i närheten och tjuren började vråla och böla väldeligen högt. Skrälingarne vordo rädde derför och lade undan med sina bördor af gråvaror och sobel och allahanda skinnvaror; de vände sig till Karlsämnes by och ville in der i husen. Men han lät värja dörrarne. Ingen förstod den andres mål. Då togo Skrälingarne ned sina baggar [packor], löste dem och budo ut; helst ville de hafva vapen för dem. Karlsämne förböd de sine att sälja vapnen, men fann i stället på det rådet, att låta qvinnorna bära ut mjölk och då ville de köpa denna och intet annat. Sådan var Skrälingarnes köpfärd, att de buro bort sin laddning i magen, under det Karlsämne och hans män hade qvar deras baggar och skinnvaror. Derefter foro de bort.

Nu är att berätta, huru Karlsämne lät göra en stark skidgård kring sin by och tillredde de sig der. Vid den tiden födde Gudrid, Karlsämnes hustru, ett svenbarn, som fick namnet Snorre.

Vid början af den följande vintern kommo Skrälingarne emot dem, de voro mycket flera än förr och hade samma förning. Då sade Karlsämne till qvinnorne: «nu skolen J bära ut sådan mat, som förra gången likast, men intet annat».

---

[1]) En stor hvalsort, som ännu kallas af Färöingarne Röjar.

När Skrälingarne sågo det, kastade de sina baggar in öfver skidgården. Gudrid satt i dörren med Snorres vagga. Då kom en skugga i dörren och in gick en qvinna, väl låg, i svart namkjortel [1]), hon hade ett band om hufvudet, ljusbrunt hår, blekt ansigte och ögon så stora, att man icke hade sett lika stora i ett menniskohufvud. Hon gick dit der Gudrid satt och sade: «hvad heter du?» «Jag heter Gudrid. Hvad är ditt namn?» «Jag heter ock Gudrid», sade hon. Då räckte Gudrid husfröja henne sin hand för att sätta henne hos sig, men i samma ögonblick hörde Gudrid ett stort brak och qvinnan var då försvunnen. Samtidigt slogs ock en Skräling af en Karlsämnes huskarl, emedan han hade velat taga deras vapen. De foro nu på det skyndsammaste bort, men deras kläder och varor lågo qvar. Ingen hade sett qvinnan utom Gudrid. «Nu månde vi behöfva rådslå», sade Karlsämne, «ty jag tänker, att de skola besöka oss för tredje gången med ofrid och myckenhet. Nu skola vi taga det råd, att tio män gå fram å detta näset och visa sig der, men vårt öfriga folk skall gå i skogen och der hugga ryd för boskapen, då [fiendernas] här kommer fram ur skogen. Vi skola ock taga vår tjur och låta honom gå före oss.» Stället, der deras sammanträffande var tillämnadt, var sådant, att vatten var å ena sidan och skog å den andra. Man följde dessa råd, som Karlsämne gifvit.

Skrälingarne kommo till det ställe, som han hade utsett till strid. Nu blef det strid och en stor del af Skrälingarnes här föll. Bland dem var en stor och vän man, som tycktes Karlsämne vara deras höfdinge. En af Skrälingarne hade tagit upp en yxa, han såg på henne en stund, lyfte den sedan mot en stallbroder och högg till honom; han föll genast död. Då tog den store mannen yxan, såg på henne en stund och kastade henne sedan så långt ut i sjön kan kunde nå. Sedan flydde de in i skogen, hvar och en så godt han kunde. Så slutades stridigheterna med dem.

Karlsämne var der med de sine hele vintern. Men på våren tillkännagifver han, att han icke vill vara der längre, utan vill fara till Grönland. De reda nu sin färd och hade

---

[1]) Dess art är icke med säkerhet känd.

dädan mycket gods, i vinved, vindrufvor och skinnvaror. Nu segla de till hafs och kommo till Eriksfjärd med helt skepp och voro der öfver vintern.

(111.) Nu är att ånyo omtala en Vinlandsfärd, ty dessa färder tycktes goda i afseende på både gods och heder. Samme sommar som Karlsämne kom från Vinland, kom ett skepp från Norge till Grönland, hvilket styrdes af två bröder Helge och Finnboge, Isländingar till härkomst, ifrån Östfjärdarne. De voro den följande vintern på Grönland.

Der är nu att begynna säga, att Frödis Eriksdotter for från hemmet i Gårda att träffa bröderne Helge och Finnboge; hon bad dem fara till Vinland med deras farkost. Af allt hvad de der fingo skulle de taga hälften med henne. De jakade härtill. Derifrån for hon till sin broder Lef och bad honom gifva sig de hus, som han hade låtit göra i Vinland, men han svarade som förr, att han ville låna ut husen, men icke gifva dem. Mellan [bröderne] och Frödis var aftaladt, att hvardera delen skulle hafva trettio stridbare män å skeppet och qvinnor derutöfver. Men Frödis bröt detta genast, ty hon hade fem män mera, hvilke hon gömde, så att bröderne varsnade det icke förr än de kommo till Vinland.

Nu foro de till hafs och hade förut kommit öfverens att segla tillsammans, om så kunde ske. Skilnaden mellan dem var liten, men bröderne kommo dock något före och hade uppburit sitt gods till Lefs hus. Då Frödis kom i land, rödde de sitt skepp och buro upp godset till huset. Då sade Frödis: «hvi buren J här in ert gods?» «Emedan vi tänkte», sade de, «att all öfverenskommelse skulle hållas.» «Mig», sade hon, «lånte Lef husen och icke er.» Då sade Helge: «tryta månde det för oss bröder i ilska mot dig». De buro sedan ut sina fång och gjorde sig en skåle, som de satte längre från hafvet å insjöstranden och ombonade mycket väl. Frödis fällde under tiden timmer till sitt skepp. Nu började det vintra och bröderne talade om, att man skulle leka och hafva skämtan. Så skedde ock en tid, tills man var mindre sams; då uppstod oenighet mellan dem, lekarne upphörde och ingen kom från den ene skålen till den andre. Så gick en stor del af vintern.

Tidigt en morgon stod Frödis upp ur sitt [säng]rum och klädde sig, men for icke i skokläderna. Vädret var sådant, att mycken dagg hade fallit. Hon tog på sig sin bondes kåpa och gick sedan till brödernes skåle. En man hade kort dessförinnan gått ut och stängt dörren midt på klofven. Hon öppnade dörren och stod en stund i öppningen, tigande. Finnboge, som låg innerst i skålen, var vaken. Han sade: «hvad vill du här, Frödis?» Hon svarade: «jag vill, att du står upp och går ut med mig, ty jag vill tala med dig». Han gjorde så och de gingo till ett träd, som låg invid skåle-väggen, och der satte de sig ned. «Hur likar det dig?» sporde hon. Han svarade: «God synes mig landskosten, men ond synes mig ovänskapen, som är emellan oss, ty jag anser att dertill finnes ingen orsak». «Då säger du sant», sade hon, «så tyckes äfven mig. Nu är det mitt ärende med att söka dig, att jag ville köpa skeppet af er bröder, ty J hafven större skepp än jag och jag vill bort hädan.» «Det må jag låta ske, om det likar dig väl.» De skiljas nu vid detta, hon gick hem och Finnboge till sin hvila [säng]. Hon steg upp i [säng-]rummet med kalla fötter, så att Torvard vaknade och sporde, hvi hon vore så kall och våt. Hon svarade med mycken häftighet: «jag var gången till bröderne att bjuda på deras skepp, ty jag ville köpa ett större skepp, men de vordo deröfver så vrede, att de slogo mig och handterade mig illa, men du usle man månde hvarken vilja hämna eller rätta min skam eller din. Nu får jag märka, att jag är borta från Grönland och skall jag skilja mig från dig, om du icke hämnar detta.» Han stod nu icke ut med hennes åtal, utan bad sine män stå upp skyndsamligen och taga sina vapen. De gjorde så och begåfvo sig genast till brödernes skåle. De gingo in, togo och bundo dem sofvande och ledde så ut enhvar som bunden var, och Frödis lät derpå dräpa enhvar, som kom ut. Nu voro alle karlarne dräpne, men qvinnorna qvar och dem ville ingen dräpa. Då sade Frödis: «gif mig en yxa i hand» och när hon fått en, högg hon de fem qvinnorna, som der voro, och gick ifrån dem döda. Efter denna illgerning vände de åter till sin skåle och fann man, att Frödis tyckte sig hafva allt väl ombestyrt; hon sade till de sine: «om oss varder beskärdt att komma

till Grönland, skall jag taga den af lifvet, som säger något om dessa tilldragelser. Vi skola säga, att de bodde qvar här, då vi foro bort.»

Tidigt om våren redde de skeppet, som bröderne hade haft, med allt det goda de kunde nå och skeppet bar, seglade sedan till hafs och hade en god resa; de kommo med sitt skepp till Eriksfjärd i början af sommaren. Der låg då Karlsämne med skeppet fullt färdigt att gå till hafs och väntade på vind; det säges att rikare skepp än det han styrde torde aldrig hafva gått från Grönland. Frödis for nu till sitt bo, som under tiden hade stått oskadt; åt allt sitt följe gaf hon mycket gods, ty hon ville låta fördölja sina odåd. Sitter hon nu i sitt bo.

Men icke voro alle så ordhållige, att de tego om sådant odåd och ilska; det kom omsider för hennes broder Lef, hvilken denna saga tycktes mycket ond. Han tog då tre män af Frödis' folk och pinte dem till bekännelse om hela denna tilldragelse, och voro deras utsagor fullt ense. «Icke nännes jag», sade Lef, «göra med Frödis hvad hon är värd, men det kan jag spå dem, att deras afkomma mände trifvas föga.» Nu led det så fram, att ingen tyckte om dem annat än ondt.

(112.) Nu är att säga, hur Karlsämne redde sitt skepp och seglade bort från land. Färden gick väl och han kom till Norge hel och hållen, satt der öfver vintern och sålde sin laddning. Han var der med sin hustru i bästa fägnad hos de gäfvaste män i Norge. Följande vår redde han sitt skepp till Island. När han var färdig och skeppet låg vid bryggan under väntan på vind, kom till dem en söderman, från Bremen i Saksland, som ville köpa af Karlsämne hans hus-snotra [1]). Han sade sig icke vilja sälja henne, men södermannen sade sig vilja gifva en half mark guld derför. Detta tyckte Karlsämne vara väl budet och gjorde köpet. Södermannen for bort med hus-snotran och Karlsämne visste icke af hvad trä det var, nämligen af masur från Vinland. Karlsämne seglade sedan till hafs och kom norr om landet

---

[1]) En prydnad på husets gafvelspets.

till Skagafjärden, hvarest han satte upp sitt skepp för vintern. Om våren köpte han Glömbysland och gjorde der bo. Der bodde han så länge han lefde och var den gäfvaste man och hafva månge kommit från honom och hans hustru Gudrid och det är en god ätt. Då Karlsämne var död tog Gudrid vid boets skötsel och med henne sonen Snorre, som var född i Vinland. Då Snorre gifte sig, for hon bort i södern, men kom sedan åter till sin son Snorres bo. Då hade han låtit göra en kyrka vid Glömby och Gudrid var sedan nunna och ensitteqvinna så länge hon lefde. Snorre hade en son Torger, fader till biskop Brands [† 1201] moder Ingveld. Snorre Karlsämnesons dotter het Hallfrid; hon var moder till Runulf, biskop Torlaks [† 1133] fader. Björn het ock en son af Karlsämne och Gudrid; han var fader till Torun, biskop Björns [† 1163] moder. En stor myckenhet menniskor är kommen från Karlsämne och är han vorden slägtsäll. Han har utförligare än andre berättat om tilldragelserne med denna färd, hvarom nu är med några ord taladt.

(113.) Konung Olof och drottning Tyre suto i Nidaros om vintern sedan konungen kristnat Hålogaland. Sommaren dessförinnan hade drottning Tyre födt ett svenbarn åt konung Olof. Svennen var både stor och lofvande och kallades efter morfadren Harald. Konungen och drottningen älskade honom mycket och gladdes åt att han skulle växa upp och taga arf efter sin fader, men han lefde icke fullt ett år efter det han föddes. Det tycktes dem båda stor skade. Den vintern voro många isländske män hos konung Olof, såsom förr är skrifvet, och månge andre gäfve män.

Då var ock med hirden Ingeborg Trygvadotter, konung Olofs syster, frid i synen, vänlig och blid vid alla menniskor, trofast och manlig till sinnes och mycket vänsäll. Hon var väl till Isländingarne, som der voro, men Kjärtan Olofsson var henne kärast[1]), ty han hade längst af dem varit hos konungen. Honom tycktes det ock ofta skämtsamt att tala med henne, ty hon var både klok och snäll i tal. Konung Olof var alltid glad och lustig med sine män och sporde

[1]) Laxdœla saga talar kap. 42 och 43 om vänskapen mellan Ingeborg och Kjärtan, som för denne vard till mycken olycka.

ofta om stormännens sätt och höfdingeskap i de närmsta landen, om män kommo till honom från Danmark eller Svitiod.

Hallfred vandrådeskald hade om sommaren kommit östan ur Götaland[1]), efter att hafva varit hos Ragnvald Ulfsson jarl, som då var kommen till rike i Vestergötland. Ragnvalds fader Ulf var broder till Sigrid storråda; konung Olof svenske och Ragnvald jarl voro således syskonsöner. Hallfred sade konungen mycket om jarlen, att han var en modig man och nitisk i styrelsen, gifmild på pengar, manlig och vänhuld. Hallfred sade äfven, att jarlen ville hålla sig till vänskap med konung Olof och att han hade yttrat sig vilja fria till Ingeborg Trygvadotter. Samma vinter kommo östan från Götaland Ragnvald jarls sändemän. De funno konung Olof norrut i Nidaros och buro fram för honom jarlens ärende alldeles som Hallfred förut sagt, att jarlen ville vara konung Olofs fullkomne vän och derutöfver begärde han svågerskap med konungen, ty han ville hafva hans syster Ingeborg. Sändemännen gåfvo konungen klara järtecken från jarlen, att de foro med hans sanna ärender. Konungen tog väl mot deras tal, men sade att Ingeborg månde mycket råda sjelf för sitt gifte. Han talade sedan härom med sin syster och sporde, hvad henne syntes härom. Hon svarade: «jag hafver nu varit med eder en tid och J hafven gifvit mig broderlig hägnad och älsklig heder uti allt, sedan J kommen i detta land. Derföre vill jag öfverlåta åt eder omsorg att bestämma om mitt gifte; jag väntar, att J icke giften mig med en heden man.» Konungen sade, att det skulle så vara. Han talade sedan med sändemännen och afgjordes innan de foro bort, att Ragnvald jarl skulle om sommaren möta konung Olof österut i landet, om han ville göra fullkommen vänskap med honom. Om de möttes, skulle de sjelfve talas vid om detta. Jarlens sändemän foro då österut med dessa ärenden och konung Olof satt om vintern i Nidaros med mycken herrlighet och många menniskor.

(114.) Om sommaren for konung Olof med sitt följe söder om Stad utmed landet. Med honom på färden voro

[1]) Hallfred hade under en färd i Vestergötland gift sig och dröjde der sedan tvenne vintrar. Under tiden besökte han äfven konung Olof svenske i Svitiod. Hallfreds saga kap. 7—9.

drottning Tyre och hans syster Ingeborg Trygvadotter. Han for med all hären söderut med landet. Då han kom till Rogaland, dvaldes han der, ty Erling Skälgsson hade tillredt för honom en ansenlig vejtsla på Sola. Då kom östan ur Götaland Ragnvald Ulfsson jarl, för att finna konung Olof och för att få fullbordan på det aftal, hvarom ord och sändebud farit dem emellan under vintern, nämligen att han skulle få Ingeborg, konungens syster. Konung Olof tog väl emot honom. Det talades om detta mål och Olof sade sig vilja hålla alla sina ord derom och gifta honom med sin syster, om han ville taga den rätta tron och kristna allt sitt underfolk, öfver hvilket han var satt. Jarlen lofvade det och döptes med allt sitt följe. Då öktes vejtslan, som Erling hade låtit göra, ty jarlen gick vid denna att ega Ingeborg Trygvadotter. Konung Olof hade då bortgift alla sina systrar.

Jarlen redde sig till hemfärd och Ingeborg. Konungen gaf honom lärare att kristna folket i Götaland och lära det rätta seder. Konungen och jarlen skildes i största kärlek.

2.

Olof Trygvasons regeringsår enligt Snorre Sturleson och den större Olofssagan.

Den större Olofssagan, som i öfrigt icke förråder stor sjelfständighet hos nedskrifvaren, följer märkvärdigt nog för konung Olofs regering en helt annan tideräkning än Snorre. Man måste härvid fästa icke så liten uppmärksamhet, då Snorre, ehuru han, såsom vida tidigare än Olofssagans redaktör, har vida större hemul, lätt kan i följd af fattigdom på materialier hafva tagit miste, och då den senare skrifvaren kunnat i de många källor, som stodo honom till buds, finna bättre upplysningar. Den större Olofssagans uppgifter öfverensstämma också med andra isländska sagor.

Såväl Laxdœla-saga som sagan om Hallfred vandrådeskald göra det nödvändigt att antaga, att konung Olof hösten 996 befann sig i Trondhem, der han då redan börjat anlägga staden vid Nidaros. Snorre säger, att desse två kommo till konung Olof

först hösten år 999 och han behöfver således icke låta konungen vara hösten 996 i Nidaros. Han låter ej heller staden anläggas förrän efter Olofs konungsdömes *tredje vinter* (jfr kap. 66—78).

Det enda, som icke är fullt klart i Snorres framställning, är hur och hvar Olof tillbragte sin andre vinter. Såsom anm. 3 sid. 214 påpekar äro uppgifterna om årstiden, då Olof kom till Norge 995, något osäkra. Munch fasthåller *b*. s. 252, 267, uppgiften, att han kom till Norge vårtiden, och finner stöd för detta deri att Gölelfven var bitvis tillfrusen samt Petlandsfjärden ofarbar. Men det kan likaväl hafva varit den började vinterkylan, som delvis belagt Gölelfven med is, och det omtalas ingalunda, att det var is, som stängde sundet mellan Skottland och Ragnvaldsö. Det kunde helt enkelt vara stark storm, som afskräckte Olof från färden och tvang honom att söka en fristad i den hamn, der Orkenöjarlen redan låg, för att afbida ett mer gynnande väder för öfverfarten till Skottland. Det finnes intet, som hindrar antagandet, att Håkan, glad öfver Jomsvikingarnes nederlag, omedelbart derefter önskade befria sig från den siste, som hotade hans välde i Norge, och att han derföre tidigt på våren 995 sände Tore till Dublin. I sådant fall kunde Olof icke komma till Norge förr än inemot vinterns början. Hade han kommit vårtiden, hade man rätt att vänta någon redogörelse för hans första sommar. I stället omtalas kap. 57 hans första *vinter*. Under denne och under den följande sommaren for han kring landet och antogs till konung. Derefter tillägges i kap. 59 att han, efter det han var antagen till konung, d. v. s. efter de nyssnämnda färderna, dröjde länge om sommaren i Viken, hvars invånare kristnades den sommaren och den påföljande vintern. Sedan heter det (kap. 60): «tidigt om våren» for konung Olof ut i Viken och till Agder. Detta kan omöjligen gälla samma år, om hvilket det först blifvit sagdt, att under dess *sommar* dröjde Olof *länge* i Viken. Det återstår derföre, synes det mig, intet annat antagande, än att Snorre låter Olof tillbringa sin andre vinter uti Viken, för att personligen befrämja kristendomsverket derstädes. — Uti detta afseende skiljer den större Olofssagan sig från Snorre och låter Olof tillbringa denne vinter i det hösten förut anlagda Nidaros.

Att jag tolkat Snorres mening rätt, synes mig vinna en afgörande bekräftelse deraf, att Olofssagan, som hemtat stommen

till sin berättelse från Snorres bok, genom att flytta Snorres berättelse ett år tillbaka, får en besynnerlig tomhet för sommaren 998, under det Snorre till denne hänför flere vigtiga tilldragelser (se nedanför).

Munch har *b. s.* 285 intagit en jämförelse mellan de två sagornas tideräkning, men då han tyckes mig dervid icke hafva träffat det rätta, har det synts mig i dubbelt mått nödigt att här meddela följande öfversigt. Snorres framställning betecknas med *A*, Olofssagans med *B*.

995. *A*.

(Senhösten.) Olof Trygvason kommer till Norge. Håkan jarl dräpes. Hans söner fly österut. Olof tages till konung af Tronderne (kap. 52—57, 96).

995. *B*.

Öfverensstämmer med Snorre (kap. 99—105, 109, 243).

996. *A*.

Vintern och sommaren. Olof far omkring i landet. Dröjer länge om *sommaren* i Viken, der han sannolikt äfven tillbringar vintern (kap. 57, 59).

Erik jarls första sommar i östervägsfärd (kap. 96, 97).

996. *B*.

Vintern. Olof far till landsänden i öster (kap. 140). *Våren.* Olof är länge i Viken (kap. 140). Drager till Agder, håller ting på Moster i Sunnhördaland, der de tre olycklige talarne uppträda (kap. 141). *Sommaren.* Stefne Torgilsson sändes af Olof att kristna Island (kap. 142). »Samma sommar» far Olof norrut, sedan han kristnat Viken (kap. 143), uppträder på Gulatinget och ger sin syster Estrid åt Erling Skälgsson (kap. 147), stämmer fyra fylkens ting till Dragsed (kap. 149), nedbryter hofvet på Lade och drager norrut till Hålogaland, men återvänder vid ryktet om rustningar derstädes (kap. 150). *Hösten.* Olof kommer till Trondhem och anlägger köpstaden vid Nidaros (kap. 154, 160, 163). Kjärtan och Hallfred komma dit (kap. 154, 159).

Erik jarls förste sommar i österväg (kap. 243).

997. *A.*

Vintern. Hela Viken kristnas. *Våren.* Tidigt for Olof till Agder, till Rogaland (de tre talarne). *Sommaren.* Gulatinget, Erling gifter sig med Estrid. *Hösten.* Ting å Dragsed. Olof nedbryter hofvet vid Lade, drager mot Hålogaland, men vänder åter och drager söderut (kap. 59—65).

(Sommaren.) Olof sänder Tångbrand till Island; *har då varit två vintrar i Norge.*

Erik jarls andre sommar i österväg (kap. 97).

997. *B.*

Vintern. Olof i Nidaros. Frostatinget (tidigt, kap. 162). Kjärtan döpes annandag jul och sedan Hallfred (kap. 164, 165). Olof drager till Mären med Kjärtan och Hallfred, dräper Skägge, äktar och öfvergifver Gudrun, kristnar Trondhem (kap. 166, 167) och bygger Tranan (kap. 169). *Våren.* Hallfred lemnar Olof (kap. 175). *Sommaren.* Stefne återvänder från Island, Tångbrand ditsändes (kap. 187, 188, 216). *Hösten.* Olof lemnar Trondhem och far långsamt söderut, mottagande vejtslor (kap. 189, 192).

Erik jarls andre vinter i österväg (kap. 243).

998. *A.*

Vintern. Olof kommer tidigt till Viken, underhandlar med Sigrid storråda, kristnar Ringarike, då Olof Haraldsson döpes, tillbringar återstoden af den *tredje vintern* i Viken (kap. 66, 67). *Våren.* Mötet med Sigrid. Sejdmännen brännas vid Tunsberg. Olof drager till Agder och Rogaland, firar påsk på Agvaldsnäs (kap. 68—71). *Sommaren.* Olof far till Trondhem. Frostatinget. Han vistas på Lade, möter folket vid midsommarsblot på Mären, kristnar Trondhem, anlägger Nidaros, äktar och öfvergifver Gudrun (kap. 72—78). *Hösten.* Tranan bygges (kap. 79). Hålögerne Sigurd och Hök blifva Olofs fångar, men fly (kap. 81).

Tångbrands förste vinter på Island (kap. 80).

Erik jarls tredje sommar i östern (kap. 97).

998. *B.*

Vintern. Olof kommer tidigt till Viken, underhandlar med Sigrid, kristnar Ringarike, der Olof Haraldsson döpes. Mötet

med Sigrid. Olof gifter sig i Tunsberg med Tyre (*tredje* vintern). Sejdmännen brännas (kap. 192—195). *Våren*. Olof far till Agder och Rogaland, firar påsk på Agvaldsnäs (kap. 196—198). *Hösten*. Sigurd och Hök fängslas och fly (kap. 199).

Tångbrands förste vinter på Island (kap. 216).

Hallfreds förste vinter i Götaland (kap. 219).

Erik jarls tredje sommar i östern (kap. 243).

999. *A*.

Vintern. (Olof i Nidaros.) Sigurd och Hök på Tjotta hos Hårek (kap. 81). *Våren och sommaren*. Hårek föres till Olof, men får återvända. Övind kindrifva dödas. Olof drager till Hålogaland. Tore hjort och Röd starke dräpas. Lef kommer från Grönland. Gudröd Gunhildsson härjar i Viken och dräpes (kap. 82—87, 93, 94). *Hösten*. Olof återvänder till Nidaros, dit Isländingarne, äfven Hallfred och Kjärtan, komma. Tångbrand återvänder efter att hafva tillbragt sin andre vinter på Island (kap. 87—92). Olof gifter sig med Tyre, *efter återkomsten från Hålogaland* (kap. 100).

Erik jarls fjerde sommar i östern (kap. 97).

999. *B*.

Vintern. Tångbrands andre vinter på Island (kap. 216). Hallfreds andre vinter i Götaland (kap. 219). Sigurd och Hök på Tjotta (kap. 204). (Olof i Nidaros.) *Våren och sommaren*. Hårek i Nidaros, Övind kindrifva dräpes, Olof far till Hålogaland, Hårek döpes, Tore hjort och Röd dräpas (kap. 204, 209—211). Gudröd i Viken (kap. 222). Tyre föder sonen Harald (kap. 224). *Hösten*. Isländingarne, Olof, Tångbrand, Lef och Hallfred komma till Nidaros (kap. 212, 217—219, 221, 224).

Erik jarls fjerde sommar i östern (kap. 243).

1000. *A*.

Vintern. Olof, Tyre, Lef och Isländingarne i Nidaros. Ormen långe bygges (kap. 87, 93, 95, 100). *Våren*. Tyre klagar, Olof rustar, sänder Lef till Grönland, Hjälte och Gissur till Island (kap. 100—104). *Sommaren* (Erik jarls femte i östern, kap. 97). Olof far till Vendland (kap. 105—107). *Hösten* (den 9 Sept.). Slaget vid Svolder (kap. 108—120).

1000. *B.*

Vintern. Olof, Tyre, Lef och Isländingarne i Nidaros. Ormen långe bygges. Ragnvald jarl friar till Ingeborg (kap. 223, 224, 228). *Våren.* Harald Olofsson [1]) dör («lefde icke fullt ett år», kap. 224). Gissur och Hjälte sändas till Island, Lef till Grönland (kap. 228, 231). Tyre klagar, Olof rustar (kap. 230, 233). *Sommaren.* Island kristnas och bud derom kommer till Norge (kap. 228, 233). Olof far långsamt längs landet söderut. Ragnvald jarl äktar Ingeborg. Olof kommer till Vendland (kap. 237, 241). *Hösten.* Slaget vid Svolder (kap. 243 f.).

---

[1]) Snorre vet intet om denne Harald och för honom fans således icke i hans födelse och död någon anledning att flytta tillbaka Olofs giftermål.

BIHANG.

I.

Husen i Norge under sagotiden[1]).

Ett ställe, der menniskor bodde, kallades fordom *bo* (bú) eller *by* (bœr), hvilket senare icke alltid hade samma kollektiva betydelse af grannelag, som i nyare svenskan: ville man bestämdt uttala, att byn icke var ett grannelag, kallades han *einbœli* (OH kap. 40). Med *torp* (þorp) synes man hafva förstått mindre lägenheter (OT kap. 3). En bondqvinna begagnar ordet *torparaktig* i klandrande bemärkelse (HHd kap. 66). Torp kallas äfven landställena vid inloppet till Miklegård, Constantinopel (SÖO kap. 12).

I hvar by (gård) funnos flera hus. Framför dem låg en fri plats, *tunet* (tún), som omslöts af en inhägnad, *gård* (garðr), försedd med grind eller *led* (garðshlíð). Gård kom sedan att betyda icke blott den inhägnande gärdesgården, utan äfven det inhägnade rummet.

Härberge (herbergi) kallades vanligen ett rum i allmänhet (OT kap. 7, 101; OH kap. 85) och det var under sagornas tid vanligt att låta hvart rum vara en byggnad för sig. I det skogrika Norge uppfördes husen af trä. Stenhus (steinhöll) omtalas i HHd kap. 39.

---

[1]) I det följande meddelas de uppgifter om husen, som förekomma i Snorres konungasagor och man finner der således icke en uttömmande afhandling i ämnet. Då man i de allmänna redogörelserna alltför ofta hopblandar uppgifter från skilda tiders litterära arbeten, har det synts mig kunna vara af intresse att få på ett ställe samlade alla de antydningar, som man finner hos *en* författare. Den redigaste allmänna öfversigten finnes hos Keyser, Nordmændens private Lif i Oldtiden s. 38 f.

Ett af de ansenligaste husen var *skålen*[1]) (skáli), ett aflångt fyrkantigt hus med dörr i ena ändan, ibland i båda (OH kap. 104). Från *väggarne* (veggir) reste sig *taket* (ræfr, MG kap. 11), hvars sidor upptill möttes vid den öfverst i husets längdriktning liggande bjelken, *åsen* (áss). I äldsta tider hade man icke ini huset något platt tak under yttertaket, hvadan röken från eldarne å golfvet sotade takets insida. Att dricka under sotad ås (YS kap. 34) var detsamma som att dricka i hus. Uti taket fans åtminstone en öppning, *ljure* (ljóri), hvarigenom dagsljuset trängde in och röken utgick (OT kap. 69). Ljuren tillslöts med en *fjöl*, bräde. Harald hårdråde lät en gång draga denna öfver ljuren, så att det var endast en liten öppning, hvarigenom det blef nästan alldeles mörkt i huset (HHd kap. 45). Ljuren var så stor, att Övind källa kunde krypa ut genom honom (OT kap. 69).

Inredningen torde icke hafva varit mycket omvexlande. Längs hvardera långväggen gingo *bänkar* (bekkr, pall) och å hvarderas midt (á miðian langpalli, OK kap. 2) fans ett *högsäte* (hásæti, öndvegi). Det ena högsätet tillkom husbonden, det motliggande intogs af någon hans förtroendetjenare eller frände eller lemnades åt någon ärad gäst. I högsätet midt emot Olof helge satt hans stallare (OH kap. 55) och Ragnvald jarl böds af lagman Torgny att intaga sitt vanliga säte midt emot Torgnys (OH kap. 79). Endast i utomordentliga fall hade man mer än två högsäten i ett rum, såsom när Ingjald illråda, för att kunna mottaga gästerne vid arfölet efter fadren, lät uppbygga en ny sal med sju högsäten (YS kap. 40)[2]). Det fans andre bänkar än långbänkarne. I ME kap. 42 omtalas en *krokpall*, som måste hafva funnits i en vrå[3]). Bänken bestod ursprungligen af en stock (OH kap. 82). Högsätet[4]) var, ofta åtminstone, så

[1]) Ordet skåle förekommer äfven i svenska dialekter (ex. Uppland, Dalarne, Jämtland).

[2]) Att för ett större gästabud uppföra ett nytt hus var icke ovanligt. Så gjorde, såsom det synes, helt hastigt Vermlandsbonden Åke, då han skulle samtidigt mottaga Sveakonungen Erik och Harald hårfager (HHf kap. 15). Sjelfva byggandet måste således hafva varit ganska enkelt.

[3]) I skålens inre ända fans ofta en *tvärpall*, der qvinnorna suto.

[4]) Högsätet stod emellan de två s. k. högsätessulerna, som lyfte sina utskurna hufvud ofvanom taket.

bredt att två personer rymdes deri. Alf och Bera suto t. ex. i samma högsäte, Harald gränske och Sigrid storråda, Sigurd Jorsalafar och hans maka (YS kap. 24, OT kap. 48, SÖO kap. 30); detta kallades att sitta i *samsäte* (HHd kap. 24). Framtill å högsätet plägade finnas ett *fotbräde* (fotskör). Sven Ulfsson (Estridsson) satt å fotbrädet af Magnus godes högsäte, för att dermed uttrycka sin underdånighet (MG kap. 24). I HHf kap. 35 omtalas högsäte med tvenne afsatser nedtill, den ene för konungens söner, den andre för jarlarne. Högsäten funnos äfven i det fria, på någon höjd, der konungen satt vid folkförsamlingar (HHf kap. 8, HG kap. 13).

Framför bänkraderna hade man plats för borden och i tomrummet mellan bordraderna, längs midten af golfvet, hade man härdarne, der eldarne brunno (HG kap. 16, OH kap. 104). Det fans dock plats att gå på golfvet. Det berättas, hur Harald hårfager en gång gick på golfvet och såg på bänkarne, tyckande att det var för mycket folk derinne (HHf kap. 26).

En genomgripande förändring i detta infördes under Olof kyrres tid (1067—1093). Högsätet förlades till inre ändan af huset, till *högpallen* (hápall). Han gjorde likaledes särskilda *ugnstugor* (ofnstofa, OK kap. 2). Att förändringen likväl icke genomfördes fullständigt, icke ens på konungsgårdarne, synes deraf, att Sigurd Jorsalafar kunde sitta i högsätet och kasta sin bok i elden (SÖO kap. 30).

När gäster väntades tillreddes huset festligt. Då Åsta Gudbrandsdotter fick bud, att hennes son Olof Haraldsson kom åter till hemmet ur sin ungdoms vikingafärder, satte hon fyra qvinnor att taga fram stugans *bonad* (búnaðr); två karlar buro in halmen, som breddes på golfvet, två framsatte *trapesan* (trapeza, τράπεζα) och *skaftkaret* (skaptker), hvarur hornen skulle fyllas, två framsatte borden, två framsatte maten, två buro in ölet o. s. v. (OH kap. 30). Bonaden bestod af tyger, som hängdes öfver väggarne; sådane breddes ock på bänkarne. I högsätet lågo dynor (HHf kap. 8). Olof kyrre synes haft halm inne året om (OK kap. 2). På hans tid stod framför högsätet ett bord och framför detta stodo skutilsvennerne, som skänkte i åt honom med *bordkärl* (bordkar), som synas bilda en motsats till skaftkärlet å trapesan. Denna stod då midt emot högsätet

och dess bord; bakom henne stodo stallarne och andre stormän med ansigtena åt konungen (OK kap. 3).

Borden buros vanligen, tyckes det, ut efter hvar måltid. De *sattes* eller *framsattes* (OT kap. 1, SÖO kap. 33). Men det heter äfven *taga ned* bordet (HG kap. 28) och *taga upp* bordet (HHd kap. 66), hvilket synes antyda tillvaron af fällbord. I HHd kap. 66 berättas, huru bord först sattes och sedan togs upp, när gästerne skulle äta. På bordet hade man duk (OH kap. 124). En person sades sitta *vid* (at), *om* eller *öfver* bordet (MG kap. 15, HHd kap. 51, OH kap. 175).

Man spelade schack[1]) vid *tafvelbordet* (taflborð). Då Ulf jarl blef vred öfver Olof helges motspel, *sköt han ned* tafvelbordet och gick bort (OH kap. 163). Bord i denna sammansättning kan betyda såväl bord som skifva.

Skålen var utan tvifvel från början afsedd såväl för det dagliga lifvet som för samqvämen. Huskarlarne sofvo i skålen (HS kap. 5). Olof helge bygde en skåle, i hvilken hirdmännen skulle sofva (OH kap. 55). Äfven i *vejtsleskålen*, hvilken, att döma efter namnet, borde varit afsedd uteslutande för samqvämen, funnos sofplatser (ME kap. 32).

Sängarne (hvílor, rekkjor, set) funnos längs väggarne, *i* — såsom det heter — eller förmodligen snarare *innanför* pallarne (OH kap. 145, 153). Ofta åtminstone lågo tvenne i samma säng (den ene var den andres *rekkjofélagi*). Man hvilade på halm. Egil ullsärk fruktade, att han skulle få dö af ålderdom på sin pallhalm (HG kap. 23). Öfver sig hade man kläderna (klæði, OH kap. 86), öfver hufvudet en fäll (OH kap. 153).

Olof Trygvason hvilade på Agvaldsnäs i en säng, som hade ett fotbräde (fotskör), å hvilket Odin satt (OT kap. 71). Sigrid storråda böd Harald gränske en säng, «belagd (tjällad) med skinn och redd med dyrbara kläden». Hon satt hos honom och böd honom dricka (OT kap. 48). Vid båda tillfällena lågo konungarne måhända i s. k. *lokrekkjor*, afstängda sofrum med en bädd eller flera och så stora, att man kunde röra sig derinne.

---

[1]) Man känner icke med full säkerhet några schackpjeser från hednatiden. Vanligast tyckes hafva varit ett solitärspel, hvars brickor voro halfklotformiga af ben; en var särskildt utsmyckad. Midt på undersidan går ett cylindriskt hål inåt brickan; å brädet fans förmodligen en motsvarande pigg. Dragen synas hafva bestämts medelst tärningskast.

Genom den vanliga ingången kom man först till ett *förrum* (forstofa) och sedan in i sjelfva huset. Till båda funnos dörrar, som kunde läsas. Ibland stängdes dörren invändigt med en *fällbom* (slagbrandr)[1].

Emellertid tog man sig före att å de *tvärträn* (þvertré), som upptill förenade långväggarne, lägga *golftiljor* (golfþili), hvarigenom en slags öfvervåning bildades. I det Jämtländska sälohuset, hvilket uttryckligen kallas en skåle, fans i ena ändan ett *loft* (lopt) å tvärträna. Arnlyt gellina och Olof helges sändemän lågo deruppe och lyfte dit upp en af de sedermera i huset inkomne köpmännen (OH kap. 151). Snorre nämner intet fall, då ett loft gick öfver hela skålen.

Detta hände deremot ofta i *skämman*[2], «det korta huset» (skemma, af skammr, kort). Det undre rummet kallades då *underskämma* (HHd kap. 70). I en sådan kunde naturligtvis inge eldar förekomma midt på golfvet och der behöfdes fönstergluggar. Utanför loftet gick åtminstone å en sida en *svalgång* (svalir, MG kap. 13), till hvilken man kom på en yttertrappa. Loftet stod vanligen icke i förbindelse med underskämman, utan loftrummen (hvart för sig kalladt loft, YS kap. 14) hade dörrar åt svalerne. Då Fjölne gästade Frode i Danmark, hade han fått ett loftrum. I ett annat loftrum hade man tagit bort golftiljorna, för att kunna ofvan nedhälla drycken i det stora mjödkaret, som stod i underskämman. Om natten går Fjölne längs svalgången till sitt rum, men tager miste om dörr och stupar ned i karet (YS kap. 14). Här synes det förnämsta rummet hafva varit underskämman. Annorlunda synes det varit på Olof helges tid; då tyckes det förnämsta rummet, stofvan, hafva varit i loftet, ty konung Röreks tjenare stod i försåt för Olof i svalgången (OH kap. 82). Det var förmodligen i en stad detta hände[3]. Loftet fick ljus genom *loftsgluggar* (IB kap. 28).

---

[1]) I Tillägget 1 till OT förekommer uttrycket sluta dörren *på midten af klofven* (á miðian klofa), hvilket tydligen betyder: lemna dörren halföppen. Hur denna betydelse skall förklaras är deremot ovisst. De olika talesätten, som höra hit, finnas samlade i Egilssons lexicon s. v. *skið*.

[2]) Ordet skæmma förekommer i medeltidssvenskan.

[3]) Det säges MG kap. 11 att nedtill å S. Olofs skrin voro svaler. Dermed menas troligen helt enkelt en rad rundbågar. Jmfr anmärkningen till kapitlet.

Understundom synes loft betyda en mindre fristående byggnad. Sådant torde det loft varit, i hvilket Röd starke på Gudö innebrändes af Olof Trygvason (OT kap. 87), loftet på Näs, i hvilket Olof helge sof, och hvilket qvarstod oförändradt, då Snorre skref (OH kap. 107), samt det loft, som omtalas OH kap. 125.

I OH kap. 151 omtalas en *källare* (gröf) under skämman, i hvars golf fans en glugg med dörr (ljurð). Fångarne, som voro nedkastade i källaren, sönderskuro sina skinnkläder, bundo ribborna samman och slungade det så bildade repet upp genom hålet, så att det fastnade om en kistfot (örkfót). En af dem gick då upp och fann der rep, med hvilka han hjelpte upp kamraterne. Men för att få upp den siste, måste de slå repet om bjelken (biti), som var i huset — förmodligen ett tvärträ — och sedan göra i repets andra ända en lycka, hvari fästades så mycket stockar och stenar, att karlen uppvägdes.

Ibland bygdes skämman afsides och kallades då *utskämma* (útiskemma). I en sådan sof Erik blodyx, då Halfdan svarte kom för att innebränna honom (HHf kap. 39) och det var förmodligen i en sådan, som Erik bjudeskalle lät sin dotter och Olof Trygvason tillbringa vintern (OT kap. 1).

Större hus kallades äfven *hall* (höll), *sal* (salr) och *stuga* (stofa), utan att man mellan dem och skålen eller dem inbördes kan uppvisa någon bestämd åtskilnad. Sal synes dock för Snorre hafva fått en bestämd betydelse, han använder nämligen detta ord om disarsalen (YS kap. 33), om uppsalen, tempelsalen, som gaf Uppsala namn, och om den af Ingjald derinvid bygda salen (YS kap. 40). Stugan är ibland stor (OH kap. 55), ibland liten (OH kap. 126). Understundom var hon afsedd särskildt till *sofstuga* (HHf kap. 2). Det är möjligt att med stugan, i hvilken Olof Trygvason fann sin drottning sitta gråtande, menas en sådan stuga, som på Snorres tid fans mångenstädes på Island: ett mindre rum innanför skålen, som ersatte den forna tvärpallen (jfr t. ex. Sturlungasagan I. 2. s. 73).

Mellan husen på gården voro afstånden så stora, att Sigurd syr der kunde ställa sine tjenare (OH kap. 31). Husens antal var naturligtvis mycket olika. I konungsgården i Nidaros bygde Olof helge en stor hirdstuga med dörr i båda ändar, för samqvämen, en skåle, i hvilken hirdmännen sofvo, och dessutom en

stuga, i hvilken han höll sina hirdstämmor (OH kap. 55). Ett hus af det sistnämnda slaget kallas äfven *målstuga* (málstofa, HHd kap. 45); en sådan fans äfven hos Torgny (OH kap. 79). Man sof i flera hus. Konung Hakes huskarlar sofvo i skålen, men han sjelf i en *sofbur* (svefnbur, HS kap. 5). En sådan omtalas äfven YS kap. 15. Högne Kåreson och Gudbrand sofvo i hvar sin stuga (HHf kap. 2). *Bur* omtalas IB kap. 6, dess dörr var låg, men om dess bestämmelse säges der intet[1].

Af uthus nämnas hos Snorre *salerni* (afträde), stående på stolpar, med trappuppgång (rið, OH kap. 84), *gethus* (geitahús, OH kap. 2), *svinstiga* (svínabœli, HS kap. 7, OT kap. 53), *lador* (hlaða, kornhlaða, OH kap. 31, 75) och *hjelmar*[2], träskjul för hö och säd (hjálmr, heyhjálmr, kornhjálmr, OH kap. 31, ME kap. 12, OTB) samt hus för kreaturen (HGr kap. 17). I OT kap. 71 antydes en särskild köksbygnad. Det var annars i den äldre tiden vanligt, att maten lagades öfver eldarne i skålen (HG kap. 16). Lador och hjelmar funnos äfven afsides från byarne.

I HS kap. 6 omtalas en *örtagård* (grasgarðr).

Bad omtalas i sagorna, men utan närmare uppgifter (HHf kap. 23, HHd kap. 66). Sigurd Jorsalafar badade i ett kar, öfver hvilket var tältadt (SÖO kap. 26). *Qvarnen*, som omtalas IB kap. 18, var tydligen en handqvarn.

Vid stränderna lågo *sjöbodarne* (naust), i hvilka skeppen och deras tillbehör förvarades vintertiden och annars då de icke begagnades.

En liten koja kallades *húsakot* (OH kap. 151).

Hofvet eller templet var en stor skåle, i hvilken folket församlades till blotvejtslorna. Högsäten funnos för blotföreståndarne. Längst in suto gudarnes bilder å sine *stallar* (ställningar). Huru bloten gjordes, ses af HG kap. 16. Å dörren till hofvet satt en guldring (OT kap. 65).

I städerna var jorden fördelad i *tomter* (toptir, OT kap. 79), bebygda som på landet, ehuru man här måste något in-

---

[1]) Bur förekommer ännu i flera svenska landskapsmål. Sammansättningarna fatabur och jungfrubur äro allmänt kända.

[2]) Ordet lär förekomma i svenska dialekter.

skränka sig, då utrymmet var knappt. Genom staden gingo *gator* (stræti, OH kap. 70), i henne fans *torg* (OT kap. 100), der handel drefs.

Kyrkobyggnaderna omtalas ej här, då de icke äro för Norden karakteristiska.

Till sist må nämnas *fästena* och *tälten*. De senare (tjald) kunde vara så stora, att i dem rymdes mer än sextio man; man hade i dem pallar att ligga i. Det ryktbaraste fäste (virki) i Norden var Danavirke, en borgmur af sten, torf och trä, med kastaler öfver portarne samt skyddad af ett djupt och bredt dike (OT kap. 26). Borgen, som Magnus barfot uppförde på Kållandsö, bestod af torf och trä samt omgafs af ett dike (MB kap. 13). Konung Östen anlade vid Agdanäs kyrka, hamn och virke [1]) (SÖO kap. 15).

[1]) Med virken menas förmodligen sådane ringmurar, som flerstädes i Sverige och Norge befästa höga och svårtillgängliga klippor. Murarne bestå af väldiga kullerstenar. Spår af trä uti förskansningarna synes väl icke nu, det kan hafva förstörts af tiden.

II.

Skeppen.

Med afseende på de gamles skepp återstår ännu mången fråga att besvara. Ämnet har icke heller blifvit så ofta behandladt som andra områden för våra fäders lif. Här meddelas de vigtigaste antydningar om de gamla skeppen, som förekomma i Snorres konungasagor. Till hjelp vid förklaringen har jag begagnat följande teckningar af gamla skepp: 1. på en liten silfverbrakteat, funnen i Blekinge (Stat. Hist. Mus. Inv. № 455); 2. figurer å de gotländske bildstenarne (originalteckningar af P. A. Säve i K. Vitterhets- Historie- och Antiqvitets-Akademiens arkiv, jfr AnO 1852 pl. VI); 3. Bautil fig. 380, 382, 526, 1138; 4. figurer å Bayeuxtapeten (Collection de costumes etc. de France II) samt — då skeppen icke synas hafva undergått många förändringar af vigt under medeltiden — figurer i Enhörna och Å kyrkors altarskåp (i Stat. Hist. Mus.) samt i takmålningarne i Floda (teckning af C. F. Lindberg i nyssnämnda akademis arkiv), Täby och Häfverö (egna teckningar) samt Tegelsmora (i Mandelgrens Monuments Scandinaves du moyen âge pl. XXXIV — i förhoppning att denna figur är rätt tecknad).

Det gemensamma namnet på våra förfäders farkoster är *skepp* (skip). Liksom svenska allmogen ännu i vissa orter kallar insjöarnes båtar skepp, så kallades i forntiden t. o. m. skeppsbåtarne för skepp (SÖO kap. 6). De större skeppen kallades *långskepp* (langskip) och bland dessa intog draken (dreki) ett framstående rum. De allmänna förhållandena skildras här i sammanhang med draken såsom den yppersta typen på de nordiska skeppen.

Draken hade sitt namn deraf, att förstäfven var smyckad med ett drakhufvud och bakstäfven med en draksvans. Det kallades på grund deraf äfven *hufvudskepp* (höfðaskip). Sådan var Ormen korte, som Olof Trygvason tog på Gudöarne; det

hissade seglet skulle föreställa drakens vinge (OT kap. 87). Ibland fans det drakhufvud i båda stäfvarne (OT kap. 85, OH kap. 157). Sådant är ett af Bayeux-tapetens skepp; ett annat har i framstammen ett drakhufvud, men i bakstäfven en man, som blåser i horn och håller ett märke (fana). Äfven fig. i Bautil 380 [382] och 1138 visa två hufvud på skeppet. Förstäfven hade äfven andra prydnader. Så omtalas ett manshufvud, skuret af Olof helge sjelf å Karlshöfde (OH kap. 45), ett bisonoxhufvud å Visunden, hvars bakstam dock pryddes af en draksvans (OH kap. 154, MG kap. 20). På Flodaskeppet prydes framstammen af ett oxhufvud.

I sammanhang med dessa prydnader omtalas ofta *sviren* (sviri), vanligen *båda* svirarne (OT kap. 87, MG kap. 20), vid ett tillfälle *alle* svirarne (HHd kap. 61), hvilket dock torde betyda endast båda. Ordet svire förekommer allmänt i de germaniska språken med betydelsen «nacke», någon gång — t. ex. i frisiskan — med betydelsen «stång». Man torde derföre kunna antaga, att svire utmärker hals- eller skaftstycket, som uppbar såväl framstammens hufvud som bakstammens stjert. På Bayeux-tapetens skepp finnes en dylik mellanled mellan den egentliga stammen och hufvudet. Fritzner visar i sin ordbok, att svire ibland ersättes af brandr (stång). Utbytet låg nära till hands, då svires egen betydelse (se ofvan) lutar ditåt. Det kan ock hända, att sviren understundom var så mycket förlängd, att han med allt skäl kunde kallas stång. En sådan ses t. ex. å Flodaskeppet[1]. — Hur de OH kap. 48 omtalade *skejdarkylfor*, mot hvilka stamliarne användes, voro beskaffade, känner jag icke. *Kylfa* betyder vanligen klubba. I visor omtalas en slags prydnader i stäfven, kallade *tingel* (tingl). Hurudana de voro känner jag ej.

Svirarne med deras prydnader suto öfverst på stäfvarne eller *stammarne* (stafn), desse åter voro en fortsättning af *kölen* (kiölr, OH kap. 28). Denne kan icke gerna hafva varit betyd-

[1]) Med afseende på brand (och svire) förtjenar anföras följande rader ur le Roman de Rou (ed. Plucquet II. 146):

«Sor li chief de la nef devant
(Le marinier apelent *brant*)
Ont de cuivre fet un enfant
Saëte et arc tender portant.»

lig; då man ofta drog skeppen upp på stranden. Allraminst var han hög å galeiderna, med hvilka Harald hårdråde gjorde det vågade försöket att fara öfver de i farvattnet spända jernkättingarne. Han förlade all rörlig tyngd i aktern, dref sedan fartyget fram med sådan fart, att det red upp på kedjan. I ett ögonblick flyttades nu tyngden öfver i förn, och det lyckades honom verkligen på detta sätt att få öfver det ena skeppet; det andra sprack (HHd kap. 15).

Man bygde skeppen gerna vintertiden (HHf kap. 9, OT kap. 95). Man bygde dem å strandbrädden (bakki), hvadan stapeln kallades *backastockar* (OT kap. 95). Stommen bestod af kölen och inträden, *invedarne* (inviðr, SÖO kap. 6). Utvändigt var det bordbeslaget (borit borði, OH kap. 95). Hur detta gjordes kan man se af Engelhardts Nydams Mosefund pl. 1 och 2 samt dithörande text. Såsom skeppstimmer nämnas i visorna ek och fur (HHd kap. 18, 31). Namnet Bœkisuð angifver äfven boken såsom material.

Bordbeklädnaden var högst längst fram, kring stam och förrum (OT kap. 118) samt, såsom namnet antyder, äfven kring lyftingen i aktern. Lägre var den vid mastdelen och krapparummet. Å skutor voro borden icke högre än att en vid relingen stående man kunde kasta sig «öfver bord» och draga två andra med sig (MB kap. 16). Öfversta kanten var så bred, att man kunde stiga upp på den, för att bättre komma åt fienden (OT kap. 115). Vanligen hade köpskepp, som voro bestämda för resor öfver oceanen, de s. k. *hafskeppen* (hafskip, HGr kap. 7), högre bord än sjelfva långskeppen. Dessas sidor sökte man derföre förstärka med *viggördlar* (viggyrdill, HHd kap. 35; *vigflaki* OTB). Att döma efter visorna var det vanligt att kring borden sätta sköldar. Så afbildas ock skeppen å Bayeux-tapeten samt å brakteaten. Att borden voro lägre midt på skeppet än mot ändarne ses af Å-, Häfverö- och Floda-skeppen samt af B. 380, 382, 1138.

Nordens praktfullaste drake var Ormen långe (OT kap. 95), som ännu under Harald hårdrådes och Sigurd Jorsalafars tid fick tjena som mönster (HHd kap. 61, SÖO kap. 27). OT kap. 102, som omtalar kämparne på Ormen långe, antyder skeppets indelning. Der omtalas: stammen, rösnen, förrummet och krapparummet, hvartill kommer lyftingen.

1. *Stammen* (stafn), den yttersta fören. Der stodo de tappraste männen, *stamboarne* (stafnbúar), ibland dem den man, som bar konungens märke (HHf kap. 9, OT kap. 102).

2. *Rösnen* (rausn); ordet betyder annars prakt, storsinthet, frikostighet. Det låg enligt HHf kap. 9 mellan stammen och *ösrummet* (austrrúm)[1]), enligt OT kap. 102 mellan stammen och förrummet samt i *saxarne* (söx, sing. sax). Det sistnämnda ordet synes beteckna fören i allmänhet (jfr OH kap. 28) i följd af de der mot hvarandra sammangående sidoborden. Jfr vårt svenska saxa. Männen i rösnen torde hafva räknats bland stamborne.

3. *Förrummet* (fyrirrúm) måtte hafva fått sitt namn af läget framför masten. Å Ormen långe fans det icke mer än 30 man i förrummet (OT kap. 102), men det måste annars hafva varit ganska stort. Der fylktes nämligen under striden sköldborgen kring höfdingen (OT kap. 115). Uti förrummet församlades man till måltiderna (SÖO kap. 22); der stod ock *högsätet* (hásæti), i hvilket fans *högsäteskistan* (hásætiskista), ur hvilken Olof Trygvason under Svolderslaget framtog nya svärd i utbyte mot dem, som blifvit slöa (OT kap. 117). Uti förrummet funnos ock sofplatser (SÖO kap. 36). Folket i förrummet kallades *förrumsmän* (fyrirrúmsmenn); de och stamborne, männen framför masten, kallades *frambyggjar* (HHf kap. 11).

Att förrummet på Ormen långe icke gick längre än till masten, förmodligen icke ens så långt, ses deraf att borden voro högre vid förrummet än vid sigluskejð (mast-trakten). Masten stod, att döma efter alla figurer, ungefär midt i fartyget. I akterhälften måste man således förlägga lyftingen och krapparummet. Det synes emellertid, som om man på mindre skepp icke haft samma indelning. Förrummet synes ibland beteckna midten af skeppet i allmänhet och sträcka sig ända till lyftingen. Man torde kanske så böra förklara uttrycken bakut (akterut, aptr) i förrummet (SÖO kap. 37, MB kap. 7). Kistan å skutan HB kap. 16 stod måhända alldeles invid lyftingen.

4. *Krapparummet* (krapparúm) var det åt roddarne anvisade. I dess främre ända torde masten hafva stått. Det indelades i smärre *rum*[2]) genom roddarbänkarne, tofterna (toptir,

[1]) Man öste med byttor MB kap. 16 (visa).

[2]) Att med dessa rum verkligen förstås endast roddarnes rum, ses t. ex. af FmS. II s. 180, der det heter: taga ut så många åror, som rum funnos på

OT kap. 118); hvart sådant rum delades dessutom i två *halfrum* (halfrúm). Efter rummens antal angifves skeppens storlek; dock kunde tvenne skepp med samma rumtal vara olika stora. Ormen korte hade 30 rum och var jemförelsevis stor (OT kap. 85), Ormen långe hade 34 rum (OT kap. 95), Visunden hade mer än 30 (MG kap. 20), Knut den stores drake hade 60, hans bundsförvandts, Håkans, hade 40 (OH kap. 157). När man ser dessa höga siffror och besinnar att redan ett skepp på 20 rum var ganska stort, är man frestad att tro rum understundom betyder halfrum, ehuru jag icke kan påminna mig något faktum, som berättigar ett sådant antagande. Ett skepp på 60 rum måste varit otroligt stort, ty i hvart rum måste finnas utrymme för roddarnes fria rörelser samt dessutom för krigsmän. Å Ormen långe rymde hvart halfrum 8 man (OT kap. 102), hvilket för de 68 halfrummen gör den vackra summan 544 man, hvilket väl att märka, icke var hela, utan allenast halfva skeppets besättning, om ock denna hälft hade mer folk än den andra. Man är frestad att antaga siffran vara för hög. HHe kap. 6 visar, att tre man i hvart halfrum var det minsta antalet: en skulle ro, en skydda den roende, den tredje strida. Erling ville icke inlåta sig i en strid, uti hvilken endast en tredjedel af manskapet kunde taga verksam del.

5. *Lyftingen* (lypting, OT kap. 45) var högre än den närmast framför liggande delen af skeppet; man gick *upp* på lyftingen (OT kap. 119). I OH kap. 186 heter det: i lyftingen var stort rum och upphöjdt öfver de andra skeppen, så att man nådde dit upp endast med skott samt enstaka spjut. I lyftingen var höfdingens plats; der satt han och styrde, derifrån kunde han få en öfverblick af striden, innan sjelfva huggstriden och äntringen började (OT kap. 110, 117). Men då styret var fästadt vid sidan af lyftingen, får man icke för denne antaga en alltför stor höjd. I lyftingen hade höfdingen sin sängplats (HHd kap. 22).

Då skeppen ofta voro höga, måste de hafva ett däck. *Tiljor* (þili) omtalas ock (SÖO kap. 22). Rummet under däcket var dock säkert icke så betydande förr som nu. Deri torde

---

Ormen. Exempel, som i det följande anföras, visa att man ofta nöjde sig med mindre besättning än skeppet rymde.

förråderna hafva förvarats. Under tiljorna vid masten lågo två stora tunnor (OH kap. 149). Äfven på en roddfärja funnos sådana däckstiljor; Olof helges lik gömdes under dem (OH kap. 251).

Skeppet framdrefs med *åror* (ár, pl. árar), hvilkas handtag i en visa kallas *lum* (OT kap. 41). De voro fästade i *hamlor* (hamla), band, hvilka i sin ordning voro fästade i uppstående, framåtböjda årtullar, *hår* (s. hå, hár, háir; medeltidssvenskan har *har*). Att stryka eller ro bakut kallades derföre skjuta på eller mot hamlorna (síga á hömlu, OH kap. 157) eller endast hamla (OT kap. 17), ty åran hvilade då naturligtsvis icke mot hån, utan mot bandet. Huru hårna voro inrättade kan man se af det ofvan citerade arbetet om Nydams Mosefund pl. 1, 3. För att framdrifva så stora skepp, som många af de gamles voro, behöfde man starka åror; det heter IB kap. 32 om en drake, att han var tung under årorna. Också kunde Olof Trygvason gå på årorna utom bordet (relingen, OT kap. 92).

Man hade äfven *segel* (segl). *Masten* (sigla) stod, såsom redan är nämndt, ungefär i skeppets midt, kanske något närmare fören, förmodligen nära gränsen mellan krapparum och förrum, när båda rummen funnos. OT kap. 118 omtalas *siglu-skeið*, hvarmed säkerligen menas trakten omkring masten, en del af krapparummet. Masten slutades öfverst i en knapp eller kula, som kallades *hun* (húnn, OH kap. 6). Vid hunen förekom understundom ett *hunkastal* (húnkastal, HHe k. 5), hvarmed utan tvifvel bör förstås en större mastkorg, som rymde en eller flere krigare. Sådana ses å Tegelsmoraskeppets båda master; i den främre hunkastalen står en man stridande, i midtmastens stå några spjut. Stammen måste naturligtvis hållas fast medelst vanter, som ses å flera afbildningar, men var lätt att nedtaga.

Man kände inga andra segel än *råsegel* (fästade vid rá) [1]. Att hissa segel kallades att *draga* upp det (YS kap. 27, OT kap. 85) fullständigt, att draga det till hunen (OH kap. 6); äfven förekommer uttrycket *vinda* segel (OTB). Motsatsen var att *låta ned*, *lägga* eller låta *löpa ned* seglet (OT kap. 110, OH kap. 110, 143, 168, 186). Seglet vecklades sedan omkring

---

[1]) Nedre delen af seglet hette *sköt* (skaut): vända sköt åt land (OTB) är derföre detsamma som fara från land.

råstången, hvadan äfven förekommer uttrycket *hlaða segl* (OT kap. 108); hlaða betyder dels fälla, dels lägga i en viss ordning. Råstången med det om denna lindade seglet hängde vid masten så långt ner, att det icke var i vägen för de roende. På brakteaten hänger det vinkelrätt mot masten, på Å-taflan i sned riktning.

I de flesta fall torde seglet hafva varit gjordt af vadmal. Ofta var seglet randadt (stafat, OT kap. 109). Håkan jarls segel var randadt i blått, rödt och grönt (OH kap. 157). Håreks på Tjotta segel var hvitt som nyfallen snö samt hade röda och blå ränder (OH kap. 168). Den största lyxen [1]) fans dock på Sigurd Jorsalafars skepp. Hans segel voro klädda med skinn på såväl fram- som baksida. När han då skulle segla upp genom Egeiska hafvet, måste han vänta på sidvind, som bragte seglen längs med skeppet, ty både frambyggarne och de andre ville hafva lika godt att se på (SÖO kap. 11). I de flesta fall hade hvart skepp endast ett segel; å Ormen långe fans icke mera (OT kap. 110). Men fall förekomma äfven, då seglen voro flere, t. ex. just på Sigurd Jorsalafars skepp, samt äfven OH kap. 157. Det ena kunde då sitta öfver det andra, såsom någon gång på romerska skepp, eller ock kunde det vara anordnadt som å ett skepp, afbildadt i Odinsala kyrka, att det fans flera master, hvar och en med sitt segel. Det senare torde vara det sannolikare fallet.

På Bayeux-tapeten håller styrmannen i handen ett skot, som går från seglets nedända. På Tegelsmora-skeppet riktas seglet medelst tvenne i råstångens ändar anbragta rep. Det ser ut, som skulle *stag* åtminstone understundom icke beteckna det tåg, som förbinder mastens öfverända med framstäfven, utan vara detsamma som fall. Det heter nämligen OH kap. 143, att då seglet skulle hissas, brast staget och seglet föll ned tvärskepps. I hårdare väder plägade man refva (hefla) seglet. Refven kallades *häflar* (hefill); att låta seglet löpa ur häflarne (OH kap. 185) är detsamma som att sticka ut ref. I samma kapitel omtalas en refning med något olika ordalag. Olof helge böd sine män att sänka seglet långsamt och *svipta af handrifi*. På de gotländska bildstenarne betäckes seglet af ett stormaskigt nät-

[1]) Broderade segel omtalas MG kap. 1 (visa).

verk af tåg, hvilka nederst förenas i nedhängande ändar. Män stå uppräta å skeppet och hålla i dessa ändar. Det är kanske sådana, som åsyftas med uttrycket *handref*. Vid kryssning användes en särskild stång kallad *beiti-áss* (YS kap. 51)[1].

Med afseende på *styret*[2]) (styri, YS kap. 27) gjordes under medeltiden en vigtig förändring, i det detta sattes längst akterut, såsom nu. Å-, Enbörna- och Floda-skeppen hafva sådana styren. Deremot visa figurerna å Bayeux-tapeten äfvensom B. 380, 382, 526 och 1138, att under en föregående tid var styret, liksom å de romerska skeppen, fästadt mot aktern vid skeppets högra sida, som just deraf fick namnet *styrbord* (stjórnborði, på isländska äfven stjórn, den motsatta sidan hette *bakborði*. OT kap. 112, MB kap. 5, 6). Styret lades derföre alltid, när skeppet skulle sättas ut, *i lag* (i lagi, YS kap. 27). Då Olof helge skulle rädda sig ut genom den nygräfda kanalen vid Stäket, lade han styret *ur lag*, hissade segel till hun och styrde sedan med årorna (OH kap. 6). Styret fästades, liksom årorna, i en *(styre)hamla* (stýrihamla, OH kap. 4). Att *sitta* der (OT kap. 44) tillkom *styrmannen* (stýrimaðr), HHf kap. 42). Också sade några, enligt Snorre, att Olof helge, då han vid tolf års ålder började sina vikingafärder, var allenast en *håsete* (háseti, satt vid hån eller årtullen, medan hans fosterfader Rane satt vid styrehamlan (OH kap. 4)[3]). Styrmannen höll i *rorpinnen* (hjalmunvölr), hvilken måste hafva varit ganska lätt att taga af, eftersom Olof Trygvason i hast icke kunde få bättre vapen att slunga i hufvudet på jarlssonen Erland (OT kap. 54). Magnus barfot satt i lyftingen och höll i rorpinnen (MB kap. 11). Understundom måste styrmannen hafva stått nedanför styret, ty en af Enar tambarskälfvarens pilar träffade *styrnacken* (styrihnakki), utan tvifvel öfveränden af sjelfva styret, *ofvanför* Erik jarls hufvud. Den andra pilen gick emellan armen och sidan samt ut

---

[1]) Härmed rättas det i det anförda kapitlet (efter Munch) begagnade uttrycket segelbom, såsom varande icke fullt riktigt.

[2]) Hur ett gammalt styre såg ut, finner man af Nydams-mossens beskrifning pl. II. Å pl. I synes å båten ingen styrehamla eller plats för en sådan. Beror detta möjligen på förbiseende vid rekonstruktionen?

[3]) I FlB II s. 14 heter det i sammanhang dermed, att Olof satt vid stjórn, som på det stället måste betyda styrbord.

i *hufvudfjölen*, hufvudbrädan (höfðafjöl, OT kap. 116, jfr OH kap. 132). Som Övind befann sig akterut på Ormen och Erik jarl likaledes akterut på Barden samt pilen gick förbi jarlen, fast helt nära honom, in i hufvudbrädan, måste denna hafva sutit bakom den styrande. Fritzner antager, att denna bräda var ämnad till stöd för styrmannens hufvud; den gick då temligen långt ned. Erik Jonsson har här, såsom ofta, ingen upplysning att lemna.

Framtill var *ankaret* (akkeri) fästadt. Ibland tyckas skeppen haft flere ankaren, så mycket hellre, som man använde dem för att hålla skeppen tillsammans under striden.

Skeppen voro kära för Nordens krigiska befolkning. Man finner det af samtalet, som fördes emellan Olof Trygvasons fiender före slaget vid Svolder (OT kap. 109). Man finner det af seden att gifva skeppen namn. I konungasagorna förekomma t. ex. Tranan, Ormen korte, Ormen långe, Karlshöfde, Visunden, Renen, Bökesuden, Draglön (OT kap. 79, 87, 95, OH kap. 45, 154, IB kap. 7, ME kap. 7). Man finner det äfven af skeppens rika prydnader. Hufvud och stjert, båda svirarne, ja hela stammen voro förgylda eller guldbelagda[1]) (OT kap. 85, 87, OH kap. 154, 157, MG kap. 20, HHd kap. 61, SÖO kap. 27). Äfven skrofvet var måladt. Visor omtala mörkblå skepp (OH kap. 38), men färgerna voro ofta brokigare. Alla skeppen i Knuts flotta voro målade (steind) ofvan vattnet (OH kap. 157). OH kap. 132 omtalas ett skepp, bjert i bogen (blyrbirt), måladt i hvitt och rödt. Kring kanten suto sköldar, förmodligen röda och hvita, ty dessa färger omtalas oftast. Seglet svälde för vinden, randigt i hvitt, blått, grönt och rödt, och derofvanför sken den förgylda *väderviten* eller flöjeln (veðrviti, OH kap. 168)[2]).

Skilnaden mellan krigsfartygen och de andra synes bäst af skildringen, hur den gamle Hårek smyger sig igenom Öresund (OH kap. 168). Olof helge var instängd i Östersjön, ty Knut den store bevakade Öresund. Norske konungen beslöt

---

[1]) Fornsakerna visa, att de gamle voro mästare i att förgylla. Också såg Harald hårdråde fiendens drakhufvud skina i solglansen, under det hans egna skepp ännu lågo svepta i dimma. (HHd kap. 35.)

[2]) Satt väderviten möjligen ej på masten? Satt den der, synes det hafva varit onödigt att nedtaga viten, sedan masten var fäld. Se ofvan citerade kap.

derföre att vända hem landvägen, men Hårek sade sig vara för gammal att gå. Han for ensam sjövägen. Då han närmade sig sundet, tog han ned seglet, masten — det heter «träden», hvarmed torde menas masten och råstången — och väderviten, svepte skeppet ofvan sjön med grå täldtuk och rodde endast i några rum fram och bak, under det större delen af manskapet satt lågt ned. Då Knuts vårdmän varseblefvo skeppet, togo de för gifvet, att det var ett handelsfartyg, lastadt med sill eller salt.

Skeppen med deras tillbehör (reiði) förvarades i *nöst*, sjöbodar (naust). Då de stodo derinne, var allt löstaget t. o. m. däckets tiljor (OH kap. 115, 179) och drakhufvudena. Konung Östen gjorde i Nidaros tvenne nöst, mycket stora, med de bästa fång och väl smidda (SÖO kap. 27). Om våren *framsattes* skeppet och tillreddes (OH kap. 115), rullades ned på *lunnar* (hlunnr, HHd kap. 62) och *sattes ut* eller *sköts ut* i sjön (HHd kap. 62, YS kap. 53). Detta kallas äfven att *stöta ut* (hrinda út, HG kap. 26). Landade man, *drog* man upp skeppet (OT kap. 17), *satte* upp det (OH kap. 30). Ibland flöt skeppet vid land (OH kap. 39), då bands det med *fästen* (IB kap. 2, 7) och förenades med land medelst *bryggor* (bryggjur, YS kap. 53, OH kap. 143, 179). I hamnarne funnos *lägen* (lægi) för skeppen; det bästa läget tillkom konungen (OT kap. 20, HHd kap. 23, 27). Då skeppet låg stilla, särskildt för natten, spändes tält öfver det. Höfdingen låg under tältet i lyftingen. Ibland uppslogos *landtält* (landtjald) på stranden (OH kap. 188). När man skulle bryta upp eller strida togos tälten ned (HHf kap. 31, OT kap. 87, 109, OH kap. 143). En gång lade ett skepp ut, ännu tältadt och med ljus under tälten (MB kap. 2).

Före ett sjöslag plägade man binda (tengja, tengsl) framstammarne ihop, så att hvar linie bildade ett sammanhängande helt. Den vigtigaste striden fördes derföre i framstammen. Man sökte draga fiendens skepp närmare med *stamliar* (stafnlé) och ankaren (OT kap. 114, HHe kap. 10). Erik jarl afgjorde Svolderslaget genom att anfalla konung Olofs yttersta skepp. Så fort ett var afrödt, löste han det ur tengslen.

En annan art af långskepp var *skejden* (skejð, OH kap. 154). Denna var stor[1], hade 30 eller 32 rum (OT kap. 105,

[1]) Härmed rättas uppgiften YS kap. 26 att skejd kan återgifvas med jakt.

OH kap. 21). Erling Skälgsson använde sin 32-rumiga skejd i viking eller när han kallades till ledung; hon förde 200 man eller flere.

Under Olof helges tid börjar man tala om *bussor* (buza); namnet förekommer i medeltidens latin. Man torde kunna anse draken och bussan vara ungefär enahanda, alldenstund det talas om ett bussaskepp, gjordt efter Ormen långe såsom modell (HHd kap. 61). «Draglön» var en långskeppsbussa (ME kap. 7). En bussa omtalas, som förde 80 man (OH kap. 143), hvilket torde varit mindre än det vanliga antalet.

Ett något mindre, ofta förekommande långskepp var *snäckan* (sneckja), hvilken några gånger angifves hafva 20 rum, så att man kan antaga, att snäckan är detsamma som en *tjugosessa* (OT kap. 102, OH kap. 21, 38, 60, 124, 148, 150, 154, MB kap. 5). Dock kallas «Tranan», som hade 30 rum, snäcka (OT kap. 79). En tjugosessa (med 20 roddaresäten, tvitugsessa) för 90 man (OH kap. 148). «Renen», som hade 22 rum och berömmes såsom det snabbaste skepp, var måhända en snäcka (IB kap. 7).

Erik jarl hade i Svolderslaget ett skepp, som icke måtte hafva varit vanligt. Det kallas *Barde* i följd af de mycket utarbetade stafvarne (barden; bard omtalas äfven MB kap. 11). Bardet var här ända ned till vattnet beslaget med en jernplåt af dess egen bredd och var allraöfverst försedd med ett *skägg*, hvilket af jemförelse med Fagrskinnas beskrifning se anm. 2 s. 261 synes hafva bestått af jerntaggar (OT kap. 109).

För öfrigt talas om långskepp utan att något olika slag nämnes (t. ex. YS kap. 12). IB kap. 7 nämnes ett långskepp på 25 rum, IB kap. 20 ett på 30 rum, men med endast 80 mans besättning. *Härskepp* (herskip, YS kap. 31) är liktydigt med långskepp.

Motsats till båda bildas af *köpskeppen* (kaupskip, YS kap. 38). Äfven de voro af flera slag. Några gånger omtalas *knarrar* (knörr, pl. knerrir). Olof helge lemnade sina långskepp i England, satte 220 man ombord på tvenne knarrar och for öfver till Norge, der man till en början tog för gifvet att de två skeppen voro köpskepp (OH kap. 27, 28). Man kan af manskapets storlek förstå att knarrarne icke voro små fartyg. I Sturlungasagan omtalas också en knarr, som for till Grönland.

Det var på två *österfärdsknarrar* (austfararknerrir), som de ofvan nämnda hunkastalerna funnos; kastaler funnos äfven i stammen, d. v. s. kanske på en förmast (HHe kap. 5).

Oftare omtalas byrdingar eller *bördingar* (byrðingr), de egentliga lastfartygen. Åsbjörn Sigurdsson hade en bördíng, som kunde befara oceanen (haffœrandi skip), ett godt och välförsedt skepp, med randadt segel och 21 mans besättning. Äfven på köpskeppen tältade man öfver natten. En bördíng lastad med korn och malt omtalas (OH kap. 123). En annan bördíng med 20 mans besättning säges vara stor OH kap. 132. Tvenne andra hade icke mer än 10 eller 12 mans besättning (OH kap. 145). Vistabördingar kallades proviantskeppen (OT kap. 112).

Tillsammans med bördingar nämnas »andra färjor och skutor» (ME kap. 25). *Skutorna* (skúta) voro mycket allmänna (HHf kap. 37, HGr kap. 7, OT kap. 82, OH kap. 38, MB kap. 16). De voro troligen ofta femtonsessor (OT kap. 20). En skuta med lyfting omtalas OH kap. 84. Besättningen varierar mellan 10—12 (OT kap. 82) och 30 man (OH kap. 84, 132). Snabba skutor kallades *lätt-* eller *löpeskutor* (léttiskúta OT kap. 83, hleypiskúta kap. 41; léttiskip HHd kap. 60 och hleypiskip IB kap. 1 torde beteckna skutor eller något af de följande slagen). *Roddskuta* (róðrarskúta, OH kap. 125) är väl knappast annat än en vanlig skuta. Äfven *roddskepp* (róðrarskip) omtalas (OH kap. 74). Nydamsbåten synes hafva varit en femtonsätig skuta eller karfve.

Karfven (karfi) torde hafva varit skutorna mycket lika, men begagnades, att döma af Snorres ordalag, å sjöar och floder, icke å hafvet. En femtonsessa nämnes OH kap. 50, en eikjukarfi OH kap. 92.

Färjorna (ferja; róðrarferja HGr kap. 18) förde 10 eller 12 man (OH kap. 150). Enligt andra sagor kunde besättningen vara mycket större. Några närmare uppgifter lemnar icke Snorre. Bönder plägade hafva skutor, lagn-skepp (fiskarefartyg) och stora roddfärjor (OH kap. 184).

Hvart större skepp hade båt (skipbátr). SÖO kap. 6 omtalar sådana båtar under namnet barkar. Ibland hade ett skepp tvenne båtar, en *efterbåt* (eptirbátr) i sjön, den andra ombord (OTB). Tre personer foro i en *sexåring* (sexæring) med segel

från Hålogaland till Nidaros. Äfven båtar, som roddes af 2 personer, hade styre (HHd kap. 66).

Af andra folks fartyg nämnas *galeid* (galeiðr, HHd kap. 3) och *dromund* (dromunðr, IB kap. 17), båda förekommande i Medelhafvet.

Hit kan man ock föra de båtar, som gjordes af Finnarne åt Sigurd slemmedjekn. De voro sammanbundna med senor och hade ingen söm, hade vidjor till knä och roddes af 24 man (IB kap. 6). Skrälingarne i norra Amerika hade skinnbåtar (húðkeipr, OTB). Då skinnbåtar kunde förekomma uti norra Amerika, oberoende af allt feniciskt inflytande, förfaller Nilssons antagande, att tillvaron af läderbåtar i norra Europa skulle antyda feniciskt inflytande. Jfr Skand. Nordens urinvånare II s. 113 f.

III.

Om bränne- och hög-åldrarne.

Man hör ofta, när det är fråga om någon tilldragelse under hedna tiden, dess datum angifvas efter dess förhållande i tiden till Odins invandring. Men Odin var en gud, icke en invandrande folkhöfdinge, och om således hans invandring måste tagas ut ur vår i så många afseenden förfalskade forntidshistoria, förfaller naturligtvis all indelning i tid efter och tid före denna tilldragelse.

En annan datering har man ock användt, stödjande sig på eller rättare missbrukande Snorres uppgifter om bränne- och högåldrarne. Han talar om en bränneålder, då de döde brändes och grafven utmärktes med bötastenar. Sedan uppkom seden att lägga liket obrändt i jorden och att deröfver uppkasta en hög. Denna sed antogs tidigt i Danmark, först senare i Sverige och Norge. Detta är hufvudinnehållet af Snorres lära (jfr s. 1). Dermed öfverensstämma på bästa sätt uppgifterna om de äldre af Ynglingakonungarne att de brändes, då deremot t. ex. Harald hårfager, Egil ullsärk och Håkan gode icke brändes. Af YS kap. 8 finner man dessutom, att under bränneåldern skulle askan kastas i vattnet eller nedgräfvas i jorden.

Efter dessa uppgifter bestämmer allmänna meningen hvarje graffynds ålder. Åtminstone de flesta af grafhögarne t. ex. i Mälarprovinserna hysa i sin midt brända ben, kol och aska, de höra således till den äldre tiden, men stenålderns gånggrifter med deras obrända lik tillhöra högåldern, d. v. s. slutet af hedna tiden. Resultatet är märkligt, då man besinnar, att de förut omtalade grafhögarne på det trognaste följa den nuvarande bygden, i 99 fall af 100 ligga tätt invid den nuvarande gårdstomten och således tillhöra ett folk, som bebott alldeles samma ställen som vi, men att deremot gånggrifternas läge såväl som deras innehåll, både skeletter och det menskliga arbetets alster,

tydligen hafva intet att göra med oss eller vår odling eller våra fäders. Å andra sidan kan anföras, att Snorre, som icke lefde mer än ett par århundraden efter Islands kristnande, bort kunna ega någon tillförlitlig kännedom om det gamla begrafningsskicket. Alltsammans beror dock på ett missförstånd. Snorre talar allenast om seden hos Svear, Norrmän och historiens Daner, under det fornsakerna utvisa, att allraförst funnos här i norden tvenne stammar, af hvilka den förra icke kände någon metall, den andra icke kände jernet, samt att dessa stammar, stenålderns och bronsålderns, icke haft minsta sammanhang med Svear, Norrmän och historiens Daner. Om dessa stammar och deras begrafningssätt talar Snorre således icke, af det enkla skälet att han utan tvifvel icke hade en aning om deras tillvaro.

Fornsakerna utvisa vidare, att i Danmark, södra Sverige och delar af Norge funnits, senare än de nyssnämnda, andra stammar, visserligen beslägtade med Svear, Norrmän och historiens Daner, men icke identiska med dem, tvärtom företeende en ganska karakteristisk åtskilnad. I Danmark synes denna befolkning hafva burit namnet Daner — man kunde till åtskilnad från historiens Daner kalla dem forn-Daner — i syd-Sverige kallades de Götar; hvad de hette i Norge vet man icke. I museerna finner man deras qvarlefvor ordnade såsom tillhörande en äldre jernålder. Vid sidan af dem bodde, åtminstone i sydöstra Uppland, redan tidigt [1]) Sveastammen, som sedan underlade sig hela det öfriga Sverige, äfven Götarnes områden, liksom Svearnes bröder, Norrmännen, gjorde sig till herrar öfver hela Norge upp till Finnarnes trakter, och liksom en likartad revolution försiggick, såsom tydligast visas af runstenarne och fornspråket, äfven i Danmark ned till Eidern. Om den äldre jernålderns folk talar icke Snorre; yttrandet om begrafningsskicken kunde i hans mun icke gälla andra än den yngre jernålderns folk, Svearne och deras närstående förvandter.

---

[1]) Det är bevisligt, att Svearne bodde i sydöstra Uppland redan under den handelsperiod, som karakteriseras af de romerska denarerna. Namnen äldre och yngre jernålder äro således, då den s. k. yngre är i sydöstra Uppland lika gammal som den s. k. äldre i andra delar af Sverige, icke fullt passande för de svenska förhållandena. Man måste väl märka, att den gotländska jernåldern icke kan föras hvarken till den äldre eller yngre.

Fornsakerna visa, att i norden fans ännu en stam af germaniskt ursprung, de på Gotland boende Gutarne. Deras fornsaker bilda en särskild grupp och vitna derigenom, att ock folket intog en särskild plats. Snorre inlät sig helt visst icke i en så noggrann utredning af ämnet, att hans yttrande kan anses gälla äfven Gutarnes begrafningsskick. Man har skäl att antaga detta, då Gutarne tydligen aldrig uppblandades med Sveaelementet [1]).

Efter Gutarne stå för sig, kunna vi med dem börja vår redogörelse. Fyndberättelser såväl som afsigtliga graf-undersökningar visa, att Gutarne användt såväl bränning som jordande. Så vidt man kan lita på de mången gång sväfvande uttrycken i allmogens fyndberättelser, synes jordandet oftare hafva användts än bränandet. Det närmare förhållandet emellan de båda sederna kan jag för närvarande icke utreda. Det synes knappast troligt, att de olika begrafningssätten tillhöra olika perioder.

För den äldre jernålderns stammar synes jordande varit ett mycket allmänt begrafningssätt, dock icke det ensamt rådande. «Brännande synes hafva varit allmän sed på den jutska halfön, jordande deremot synes hafva herrskat uteslutande på Seland, på Fyen synes man hafva användt bägge grafskicken om hvartannat» [2]). Uti Sverige synes jordande vara karakteristiskt för den äldre jernålderns stammar, utom i Bohuslän och i de nordligare trakterna, t. ex. Uppland. För det sistnämnda området är dock frågan vanskligare, emedan man måste skilja mellan det som bör tilldelas Svearne och de i dessa nejder, såsom runstenarne med de äldre runorna utvisa, äfven bosatte Götarne. Huru länge och med huru stor utbredning de senare bodde ofvanskogs, särskildt ofvan Mälaren, kan icke afgöras förrän omfattande grafundersökningar blifvit företagna. Uti Norge synes under äldre jernåldern såväl brännande som jordande förekommit,

---

[1]) Om förhållandet mellan Svear, Götar och Gutar jfr Svenska folket under hednatiden. I den nya upplagan af detta arbete, som för närvarande förberedes, kommer jag i tillfälle att lemna nya bidrag till utredande af detta förhållande.

[2]) Engelhardt i Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed och Historie 1868 s. 130. Han skiljer, såsom ofvan antyddes, mellan en äldre och en mellan-jernålder. För den senare, hvilken jag anser böra sammanslås med den förra, kan han icke angifva något bestämdt grafskick (ib. s. 135).

men äfven här befinna vi oss på ett osäkert område, då, att döma efter fyndbeskrifningarne i Nicolaysens Norske Fornlevninger, gränsen ofta ännu icke kan med säkerhet uppdragas mellan den yngre jernåldern och den äldre, hvars tillvaro och särskildhet likväl framhålles af Norges upplyste fornforskare. En kritik af fynduppgifterna, när en sådan är möjlig, torde kunna på ett tillfredsställande sätt förklara månget af de fynd, i hvilka fornsaker från båda åldrarne synas vara sammanblandade.

Danmark är jämförelsevis fattigt på fynd från den yngre jernåldern. Enligt Worsaae[1]) användes båda grafskicken. I Sverige och Norge har man deremot haft rikligt tillfälle att lära känna sederna under denna tid och i båda dessa riken var likbränningen utan gensägelse det rådande begrafningssättet. Jag har för Sverige exempel samlade för Blekinge, Småland, Kalmar län, Östergötland, Bohuslän, Södermanland, Vestmanland, Uppland, Helsingland och Ångermanland. Ett märkligt undantag bildar Öland, der jordandet äfven under den yngre jernåldern, d. v. s. efter Svea-eröfringen, var vanligt. Dessutom finner man å andra orter, såväl i Sverige som Norge, fall, då grafvar från den yngre jernåldern innehålla obrända lik.

Det var om den yngre jernåldern Snorre kunde yttra sig och fynden visa så till vida riktigheten af hans uppgift, att under denna användes såväl likbränning som jordande. Huruvida han äfven har rätt deri, att jordandet förekom först mot hednatidens slut, kan icke afgöras förr än man underkastat samtliga hithörande fynd en noggrann pröfning. Ej heller kan man kontrollera hans uppgift om tidsförhållandena i Danmark. Emellertid styrkes hans uppgift, för så vidt den gäller Norge, deraf att sagorna om lifvet på Island nästan uteslutande tala om jordande, hvilket att döma deraf kanske varit rent af allmänt bland Norrmännen, åtminstone från och med slutet af nionde århundradet.

Emellertid kan Snorres yttrande lätt missförstås, man bör kanske kalla det rent af felaktigt. När man talar om en bränneålder och en högålder såsom hvarandra motsatta, antydes dermed onekligen, att man icke under bränneåldern uppkastade högar. Detta är dock bestämdt oriktigt, alldenstund man allmänt finner

---

[1]) Om Slesvigs Oldtidsminder. Köpenhamn 1865.

brännealderns krukor med aska och brända ben just uti högar. Det är ytterst sällsynt att finna brända ben från denna ålder utan skydd af en deröfver uppkastad hög [1]).

Likaledes må det lemnas derhän huruvida bötastenarne äro karakteristiska för grafvarne med de brända liken. Att resa sådana stenar beror, såsom erfarenheten visat, på en för hela menskligheten gemensam känsla.

---

[1]) När det vackra graffältet vid Ås-Husby invid Rosersbergs station i Uppland genom Kongl Jernvägsbyggnadsstyrelsens försorg och under inseende af dess ombud på det skamligaste förstördes, uppmärksammade en arbetare, att på vissa ställen funnos under matjorden små hålor med aska och brända ben samt kol, utan att minsta spår af hög syntes deröfver. Men då detta egde rum invid ett stort graffält, hvars *högar* innehöllo lemningar af brända lik, torde man kunna antaga, att de brända qvarlefvorna, som icke lågo i högar, tillhörde några lägre stående menniskor, måhända trälarne.

Rättelser till Första delen.

Sid.	XIX	raden	11	står:	der Sturla	läs:	der Tord
»	XXIX	»	38	»	blikjá	»	blikja
»	XXXIV	»	29	»	OT	»	OH
»	»	»	31	»	Orkenöjarlens	»	Orkenöjarlarnes
»	»	»	35	»	Tjotta	»	på Tjotta
»	XLVI	»	8	»	tjärnet	»	tjärnen
»	XLVIII	»	31	»	antagas,	»	antagas
»	LXVI	»	35	»	Tromösund	»	Tromsösund
»	30	»	14	»	reste	»	rest sten
»	53	»	11	»	Nornors	»	Norners
»	74	»	26	»	sorlade	»	sorlade,
»	76	»	13	»	Fjäler	»	Fjälar
»	85	»	7	»	Öda	»	Öd
»	91	»	26	»	Nornor	»	Norner
»	120	»	23	»	vielt	»	viets
»	125	»	11	»	broderns	»	broderns,
»	153	»	1	»	svärdstormen eggares	»	svärdstormens eggare.
»	210	»	6	»	skinn	»	pell
»	302	»	12	»	Olof helges	»	Knut stores
»	»	»	30	»	skinn	»	pell
»	304	»	8	»	ljurð	»	hurð
»	313	»	12	»	skinn	»	pell
»	317	»	22	»	stafvarne	»	stäfvarne
»	318	»	24	»	femtonsätig.	»	fjortonsätig.

